

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

Διδακτορική Διατριβή

**«Αξιοποίηση των στάσεων των εκπαιδευτικών σε θέματα
δεδομένων και ασφάλειας διαδικτύου με χρήση Τεχνολογιών της
Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ)»**

Βασιλική Νικολάου

Ιωάννινα, 2020

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή:

1. **Πολυξένη Παγγέ**, Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, επιβλέπουσα.
2. **Κωνσταντίνος Τσολακίδης**, Ομότιμος Καθηγητής του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου, μέλος.
3. **Γεράσιμος Κέκκερης**, Καθηγητής του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θράκης, μέλος.

Επταμελής Εξεταστική Επιτροπή:

1. **Πολυξένη Παγγέ**, Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
2. **Κωνσταντίνος Τσολακίδης**, Ομότιμος Καθηγητής του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου.
3. **Γεράσιμος Κέκκερης**, Καθηγητής του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θράκης.
4. **Αικατερίνη Πλακίτση**, Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
5. **Βασίλειος Κούτρας**, Καθηγητής του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
6. **Ηλίας Μαγκλογιάννης**, Καθηγητής του Τμήματος Ψηφιακών Συστημάτων του Πανεπιστημίου Πειραιώς.
7. **Ευγενία Τόκη**, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Τμήματος Λογοθεραπείας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Η έγκριση της διδακτορικής διατριβής από το Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων δεν υποδηλώνει απαραίτητως την αποδοχή των απόψεων της συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

Στον **Βασίλη** και στην **Άρια**, που με παρακινούν με ενθουσιασμό
να συνεχίζω κάθε προσπάθεια.

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας τη διδακτορική μου διατριβή θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμότατα την επιβλέπουσα αυτής, Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, κ. Πολυξένη Παγγέ, η οποία μού έδωσε το ερευνητικό έναυσμα να επιλέξω και να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο θέμα, για την ουσιαστική επιστημονική συνδρομή της και για τη διαρκή στήριξή της σε όλη τη διαδρομή της εκπόνησης της διδακτορικής διατριβής.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα τον Ομότιμο Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου, κ. Κωνσταντίνο Τσολακίδη, μέλος της Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής της διδακτορικής διατριβής, καθώς και τον Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θράκης, κ. Γεράσιμο Κέκκερη, μέλος της Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής της διδακτορικής διατριβής, οι οποίοι κατά τη διάρκεια της εκπόνησής της, με την έμπειρη οπτική τους και την αστείρευτη καθοδηγητική τους προθυμία, με κατήθυναν σε εξαιρετικά ενδιαφέροντα ερευνητικά μονοπάτια.

Θερμές ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω και στα μέλη της Επταμελούς Εξεταστικής Επιτροπής της παρούσας διδακτορικής διατριβής, κ. Αικατερίνη Πλακίτση, Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, κ. Βασίλειο Κούτρα, Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, κ. Ηλία Μαγκλογιάννη, Καθηγητή του Τμήματος Ψηφιακών Συστημάτων του Πανεπιστημίου Πειραιώς και κ. Ευγενία Τόκη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Τμήματος Λογοθεραπείας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, για τη συμμετοχή τους και τη σημαντική επιστημονική συμβολή τους στην αξιολόγησή της.

Τέλος, ευχαριστώ πολύ την οικογένειά μου, τον σύζυγό μου Ερρίκο Αθανασίου, δικηγόρο, για την ουσιαστική νομική συνδρομή του, όπου αυτό ήταν απαραίτητο, κυρίως όμως για τη συνεχή ενθαρρυντική του διάθεση, καθώς και τα παιδιά μου, τον Βασίλη και την Άρια, που με τον εφηβικό ενθουσιασμό του εκείνος και τον παιδικό αυθορμητισμό της εκείνη με παρακινούν να συνεχίζω κάθε προσπάθεια.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	9
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ	12
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	15
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	16
Περίληψη.....	17
Abstract.....	19
ΜΕΡΟΣ Α΄ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	23
1.1 Στόχοι της διδακτορικής διατριβής.....	23
1.2 Δομή της διδακτορικής διατριβής.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	33
2.1 Η ένταξη των ΤΠΕ στην Εκπαίδευση	34
2.2 Η διδασκαλία με ΤΠΕ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	39
2.3 Θέματα εφαρμογής των ΤΠΕ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	43
2.4 Η χρήση των ΤΠΕ στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ	51
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	51
3.1 Ιστορική εξέλιξη του Διαδικτύου.....	51
3.2 Διαδίκτυο και εκπαιδευτικό υλικό	53
3.3 Διαδικτυακά σεμινάρια (webinars) και εκπαιδευτικοί.....	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΟΥΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΟΥ	59
ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ	59
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	59
4.1 Η Ασφαλής χρήση του Διαδικτύου στην Εκπαίδευση.....	59
4.2 Μετάδοση κακόβουλου λογισμικού.....	65
4.3 Παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο στο Διαδίκτυο.....	66
4.4 Αγωγή Υγείας και χρήση των ΤΠΕ.....	69
4.4.1 Θέματα λόγω της πολύωρης ενασχόλησης με το Διαδίκτυο	69
4.4.2 Ψηφιακός εκφοβισμός.....	72
4.5 Διαδίκτυο - Παραβίαση Πνευματικής Ιδιοκτησίας.....	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	81
ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	81
5.1 Οι έννοιες της Ιδιωτικότητας και των Προσωπικών Δεδομένων.....	81

5.2 Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ - GDPR).....	84
5.3 Βασικοί ορισμοί	87
5.4 Αρχές Επεξεργασίας Προσωπικών Δεδομένων – Δικαιώματα του Υποκειμένου.....	89
των Δεδομένων.....	89
5.5 Προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών στον ΓΚΠΔ.....	91
5.6 Η Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων στην Εκπαίδευση και στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης	95
5.7 Ειδικά θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων στον χώρο της Εκπαίδευσης.	98
ΜΕΡΟΣ Β΄ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ	103
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	105
6.1 Το Αντικείμενο της Έρευνας	105
6.2 Στόχοι της Έρευνας και Ερευνητικά Ερωτήματα	106
6.3 Το Θεωρητικό Πλαίσιο της Έρευνας της Διδακτορικής Διατριβής.....	108
6.4 Η Μεθοδολογία της Έρευνας της Διδακτορικής Διατριβής	111
6.5 Το Ερωτηματολόγιο	113
6.6 Το Συνολικό Δείγμα.....	117
6.7 Εγκυρότητα και Αξιοπιστία της Έρευνας.....	117
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ	119
7.1 Αποτελέσματα της έρευνας σε εκπαιδευτικούς	119
7.2 Αποτελέσματα της έρευνας σε φοιτητές	157
7.3 Αποτελέσματα της έρευνας σε νήπια	168
ΜΕΡΟΣ Γ΄	181
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ	181
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ –	183
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ	183
8.1 Συμπεράσματα.....	183
8.2 Περιορισμοί της έρευνας.....	191
8.3 Προτάσεις.....	192
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	195
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	233
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1	233
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....	235

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3	237
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4	239
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5	242
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6	244
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7	250
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8	252
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9	254

Περιεχόμενα Πινάκων		
Αριθμός Πίνακα	Τίτλος	Σελίδα
Πίνακας 1	Μέση τιμή ηλικίας εκπαιδευτικών	119
Πίνακας 2	Μέση τιμή χρόνων υπηρεσίας εκπαιδευτικών	120
Πίνακας 3	Κατανομή φύλου εκπαιδευτικών	120
Πίνακας 4	Σχολείο υπηρεσίας εκπαιδευτικών	120
Πίνακας 5	Συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου από τους εκπαιδευτικούς	121
Πίνακας 6	Συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου από το σπίτι για εκπαιδευτικούς σκοπούς	122
Πίνακας 7	Κατανομή φύλου και συχνότητας χρήσης του Διαδικτύου στο σπίτι για εκπαιδευτικούς σκοπούς	123
Πίνακας 8	Συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου στην εργασία για εκπαιδευτικούς σκοπούς	124
Πίνακας 9	Κατανομή φύλου και συχνότητας χρήσης του Διαδικτύου στην εργασία για εκπαιδευτικούς σκοπούς	125
Πίνακας 10	Συχνότητα χρήσης ψηφιακών εφαρμογών για τη διδασκαλία των μαθημάτων	126
Πίνακας 11	Κατανομή φύλου και συχνότητας χρήσης ψηφιακών εφαρμογών για τη διδασκαλία μαθημάτων	127
Πίνακας 12	Συχνότητα των ψηφιακών εφαρμογών που χρησιμοποιούνται περισσότερο στη διδασκαλία των μαθημάτων	128
Πίνακας 13	Συχνότητα σύνδεσης σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης για εκπαιδευτικούς σκοπούς	129
Πίνακας 14	Κατανομή φύλου και συχνότητας σύνδεσης σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης για εκπαιδευτικούς σκοπούς	130
Πίνακας 15	Συχνότητα του μέσου Νέων Τεχνολογιών που χρησιμοποιεί ο εκπαιδευτικός	131
Πίνακας 16	Συχνότητα χρήσης διαδικτυακών σεμιναρίων για προσωπική εκπαίδευση	132
Πίνακας 17	Κατανομή φύλου και συχνότητας χρήσης διαδικτυακών σεμιναρίων για προσωπική εκπαίδευση	134
Πίνακας 18	Κατανομή φύλου και συχνότητας εκδήλωσης ενδιαφέροντος για προσωπική εκπαίδευση στις Νέες Τεχνολογίες	134
Πίνακας 19	Τεχνολογικές προκλήσεις, διδασκαλία και εξοικείωση των εκπαιδευτικών	135
Πίνακας 20	Κατανομή φύλου και συχνότητας τεχνολογικών προκλήσεων, διδασκαλίας και εξοικείωσης των εκπαιδευτικών	138

Πίνακας 21	Συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου στην τάξη	139
Πίνακας 22	Κατανομή τύπου σχολείου και συχνότητας χρήσης εφαρμογών του Διαδικτύου από τους μαθητές στην τάξη	140
Πίνακας 23	Προτάσεις για αλλαγή της στάσης των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ	141
Πίνακας 24	Συχνότητα ενόχλησης εκπαιδευτικών από τη χρήση του Διαδικτύου	142
Πίνακας 25	Κατανομή φύλου και συχνότητας ενόχλησης εκπαιδευτικών κατά τη χρήση Διαδικτύου	142
Πίνακας 26	Συχνότητα προέλευσης της ενόχλησης των εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση του Διαδικτύου	143
Πίνακας 27	Συχνότητα Γνώσης των ρυθμίσεων του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ) – Γνώσεις των εκπαιδευτικών	144
Πίνακας 28	Συχνότητα ενημέρωσης εκπαιδευτικών για την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου	146
Πίνακας 29	Κατανομή φύλου και γνώσης τρόπων προστασίας των υπολογιστών	146
Πίνακας 30	Κατανομή σχολείου και γνώσης για τη διαδικτυακή ασφάλεια	147
Πίνακας 31	Συγκατάθεση για την επεξεργασία και την αποθήκευση Προσωπικών Δεδομένων από τους γονείς μαθητών	148
Πίνακας 32	Κατανομή σχολείου και συχνότητας αναζήτησης συγκατάθεσης επεξεργασίας και αποθήκευσης δεδομένων από τους γονείς των μαθητών	148
Πίνακας 33	Συχνότητα χρήσης εντύπων συγκατάθεσης για την επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων	149
Πίνακας 34	Συχνότητα χρήσης προγραμμάτων ασφάλειας	150
Πίνακας 35	Συχνότητα χρήσης λογισμικών προστασίας	151
Πίνακας 36	Κατανομή σχολείου και συχνότητας χρήσης λογισμικών προστασίας στο σπίτι	152
Πίνακας 37	Κατανομή σχολείου και συχνότητας χρήσης λογισμικών προστασίας στο σχολείο	153
Πίνακας 38	Συχνότητα διαγραφής Προσωπικών Δεδομένων και επεξεργασίας ανώνυμων δεδομένων μαθητών	153

Πίνακας 39	Κατανομή σχολείου και διαγραφής Προσωπικών Δεδομένων μαθητών σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς	155
Πίνακας 40	Κατανομή σχολείου και διατήρησης ανώνυμων δεδομένων μαθητών από Δασκάλους και Νηπιαγωγούς	155
Πίνακας 41	Συχνότητα γνώσης φοιτητών σχετικά με τη διαδικτυακή ασφάλεια	157
Πίνακας 42	Συχνότητα γνώσης φοιτητών για τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ	158
Πίνακας 43	Συχνότητα γνώσης φοιτητών για τα Προσωπικά Δεδομένα	159
Πίνακας 44	Συχνότητα γνώσης αναζήτησης συγκατάθεσης για την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων από τους φοιτητές	160
Πίνακας 45	Συχνότητα παρακολούθησης σεμιναρίων για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων από τους φοιτητές	160
Πίνακας 46	Συχνότητα γνώσης των ρυθμίσεων του ΓΚΠΔ από τους φοιτητές (μετά την Παρέμβαση)	162
Πίνακας 47	Συχνότητα γνώσης αναζήτησης συγκατάθεσης για την επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων (μετά την Παρέμβαση)	163
Πίνακας 48	Συχνότητα γνώσης για τα Προσωπικά Δεδομένα (μετά την Παρέμβαση)	164
Πίνακας 49	Συχνότητα παύσης του υπολογιστή μετά το παιχνίδι	168
Πίνακας 50	Κατανομή άδειας για συμμετοχή σε παιχνίδι με Η/Υ σε φίλο/η και φύλου νηπίου	169
Πίνακας 51	Κατανομή ύπαρξης ανησυχίας (φόβου), όταν ανοίγει ο υπολογιστής και φύλου νηπίου	170
Πίνακας 52	Κατανομή συνομιλίας με τους γονείς για το είδος των παιχνιδιών στον υπολογιστή και ηλικίας νηπίου	170
Πίνακας 53	Κατανομή γνώσης για μη αναφορά του ονόματος και της διεύθυνσης κατά τη χρήση του Η/Υ και ηλικίας νηπίου	171
Πίνακας 54	Κατανομή αναζήτησης βοήθειας από τον εκπαιδευτικό ή τους γονείς κατά το παιχνίδι στον υπολογιστή και φύλου νηπίου	172
Πίνακας 55	Κατανομή των παιχνιδιών στο Διαδίκτυο	173
Πίνακας 56	Κατανομή ηλικίας νηπίου και παρουσίας των γονιών κατά το παιχνίδι στον Η/Υ	173

Περιεχόμενα Γραφημάτων		
Αριθμός Γραφήματος	Τίτλος	Σελίδα
Γράφημα 1	Συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου από το σπίτι για εκπαιδευτικούς σκοπούς	123
Γράφημα 2	Συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου στην εργασία για εκπαιδευτικούς σκοπούς	125
Γράφημα 3	Συχνότητα χρήσης ψηφιακών εφαρμογών για τη διδασκαλία των μαθημάτων	127
Γράφημα 4	Συχνότητα των ψηφιακών εφαρμογών που χρησιμοποιούνται περισσότερο στη διδασκαλία μαθημάτων	129
Γράφημα 5	Συχνότητα μέσου Νέων Τεχνολογιών που χρησιμοποιεί ο εκπαιδευτικός	131
Γράφημα 6	Συχνότητα χρήσης διαδικτυακών σεμιναρίων για προσωπική εκπαίδευση	133
Γράφημα 7	Τεχνολογικές προκλήσεις, διδασκαλία και εξοικείωση των εκπαιδευτικών	137
Γράφημα 8	Η χρήση του Διαδικτύου στην τάξη από τους μαθητές	140
Γράφημα 9	Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ) – Γνώσεις των εκπαιδευτικών	145
Γράφημα 10	Συχνότητα χρήσης προγραμμάτων ασφάλειας υπολογιστών	151
Γράφημα 11	Συχνότητα διαγραφής Προσωπικών Δεδομένων και επεξεργασίας ανώνυμων δεδομένων μαθητών	154
Γράφημα 12	Συχνότητα γνώσης των ρυθμίσεων του ΓΚΠΔ	158
Γράφημα 13	Συχνότητα γνώσης των Προσωπικών Δεδομένων	159
Γράφημα 14	Συχνότητα παρακολούθησης σεμιναρίων σχετικά με την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων	161
Γράφημα 15	Συχνότητα γνώσης του ΓΚΠΔ (μετά την Παρέμβαση)	163
Γράφημα 16	Συχνότητα γνώσης των Προσωπικών Δεδομένων (μετά την Παρέμβαση)	165
Γράφημα 17	Συχνότητα παύσης του υπολογιστή μετά το παιχνίδι	169
Γράφημα 18	Κατανομή συνομιλίας με τους γονείς για το είδος των παιχνιδιών στον υπολογιστή και ηλικίας νηπίου	171
Γράφημα 19	Συχνότητα αναζήτησης βοήθειας από τον εκπαιδευτικό ή τους γονείς κατά το παιχνίδι στον υπολογιστή	172

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Αιτ. Σκ.: Αιτιολογική Σκέψη

ΑΠΔΠΧ: Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

Αριθμ.: Αριθμός

Αριθμ. Πρωτ.: Αριθμός Πρωτοκόλλου

βλ.: βλέπε

ΓΚΠΔ: Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων

GDPR: General Data Protection Regulation

Ε.Σ.Δ.Α.: Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Η/Υ: Ηλεκτρονικός Υπολογιστής

κ.ά.: και άλλοι

Ν.: Νόμος

ν.: νόμος

όπ. αν.: όπως αναφέρεται

ΟΠΙ: Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας

παρ.: παράγραφος

Π.Δ.: Προεδρικό Διάταγμα

περ.: περίπτωση

Π.Σ.: Πληροφοριακό Σύστημα

ΣΛΕΕ: Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

στοιχ.: στοιχείο

τ.: τεύχος

ΤΠΕ: Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών

Υ.ΠΑΙ.Θ.: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

ΥΠ.Π.Ε.Θ.: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

ΦΕΚ: Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

Περίληψη

Μεταξύ των σημαντικότερων θεμάτων τα οποία ερευνά η σύγχρονη επιστημονική κοινότητα και αφορούν άμεσα τόσο τους εκπαιδευτικούς, όσο και τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης, είναι το θέμα της ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου, καθώς και το θέμα της Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων, όπως ρυθμίζεται στις διατάξεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ – GDPR). Σύμφωνα με βιβλιογραφική ανασκόπηση, η νομοθεσία για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, καλύπτει τομείς της οικονομικής, κοινωνικής, διοικητικής και ιδιωτικής δράσης, ενώ συνδέεται άμεσα με την εξέλιξη των Νέων Τεχνολογιών ή, όπως τείνουν πλέον να αναφέρονται, των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Κατά συνέπεια, η εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων αφορά και την εκπαιδευτική πραγματικότητα, τόσο σε σχέση με τη διδασκαλία στην τάξη, όσο και σε σχέση με τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο αυτό, σημαντικές είναι οι πρόσφατες ρυθμίσεις των σχετικών νομοθετημάτων για την ενίσχυση της προστασίας των παιδιών. Τα παιδιά, ως χρήστες των ΤΠΕ και του Διαδικτύου, αποτελούν μία ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα στα αυξημένης διακινδύνευσης τεχνολογικά περιβάλλοντα. Συνεπώς, η ασφαλής χρήση του Διαδικτύου αποτελεί ένα πεδίο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, καθώς με την ευρεία εφαρμογή των ΤΠΕ στην Εκπαίδευση, προκύπτουν σημαντικά θέματα, τα οποία αφορούν την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, καθώς και την τήρηση των διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων στον χώρο αυτό, τόσο κατά τη διδασκαλία στην τάξη, όσο και σε επίπεδο Διοίκησης της Εκπαίδευσης.

Στους βασικότερους στόχους της παρούσας διδακτορικής διατριβής είναι η διερεύνηση των στάσεων των εκπαιδευτικών σε θέματα ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, ειδικότερα δε σε σχέση με τον «Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων» (ΓΚΠΔ), αλλά και με τον Ν. 4624/2019 «*Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις*» (ΦΕΚ 137/29.08.2019 τ.Α΄). Βασικός σκοπός της διδακτορικής διατριβής είναι η διατύπωση προτάσεων και η παρουσίαση νέων εκπαιδευτικών προσεγγίσεων, προκειμένου να

αναζητηθούν τρόποι ασφαλέστερης και αποδοτικότερης χρήσης του Διαδικτύου από μαθητές και εκπαιδευτικούς, που θα μπορούν να αξιοποιηθούν ευρύτερα από τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης. Ως μεθοδολογία της έρευνας εφαρμόστηκαν η ποσοτική και η ποιοτική ανάλυση, η μέθοδος της τριγωνοποίησης, η ιστοεξερεύνηση, καθώς και η θεωρία της Δραστηριότητας. Τα ευρήματα της έρευνας, τα αποτελέσματα, τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της παρούσας διδακτορικής διατριβής σχετίζονται με θέματα ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και αφορούν το σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας, τόσο σε σχέση με τη διδασκαλία στην τάξη, όσο και σε σχέση με τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης.

Συμπερασματικά, η ουσιαστική γνώση, η κατάρτιση και η ενημέρωση των εκπαιδευτικών σχετικά με θέματα Ιδιωτικότητας, Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων, Ασφάλειας Διαδικτύου και τήρησης των διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων στον χώρο της Εκπαίδευσης, έχουν ως στόχο την αποτελεσματική ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία. Με τον τρόπο αυτό οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να ανταποκρίνονται με επάρκεια και ασφάλεια στα παιδαγωγικά, εκπαιδευτικά και διοικητικά τους καθήκοντα στα συνεχώς εξελισσόμενα τεχνολογικά περιβάλλοντα.

Λέξεις κλειδιά: Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ), Νέες Τεχνολογίες, Ασφάλεια στο Διαδίκτυο, Προστασία Προσωπικών Δεδομένων, Εκπαίδευση, Διοίκηση της Εκπαίδευσης

Abstract

Some of the most debated issues in current research concerning both the educators and the Administration of Education are the issues of Internet security and Personal Data Protection, in compliance with the General Data Protection Regulation (GDPR). According to the relevant literature, the legislation on the Personal Data Protection covers the fields of economic, social, administrative and private activity, while closely associated with the advances in New Technologies also known as Information and Communication Technologies (ICT). Therefore, the implementation of the General Data Protection Regulation is of relevance to field of education, both at the level of teaching as well as at the level of Administration. Within this context, the new regulations of relevant laws on the protection of children are of great importance. Children as users of the Internet and ICT constitute a particularly vulnerable group in these high-risk technological environments. Hence, the safe use of the Internet constitutes an area of particular importance, since the wide ICT use in educational processes gives rise to crucial issues pertaining to Personal Data Protection, as well as to the compliance with safety regulations both while teaching and at the level of administration.

The present thesis aims at investigating the attitudes of the educators on issues pertaining to the safe use of the Internet and Personal Data Protection, especially in relation to the “*General Data Protection Regulation*” (GDPR) and Law 4624/2019 “*Hellenic Data Protection Authority, national legislation adaptation for the protection of natural persons with regard to the processing of personal data in the Directive (EU)*” 2016/679 of the European Parliament and the Council of April 27, 2016 and addition in the national legislation of the Directive (EU) 2016/680 of the Parliament and the Council of April 27, 2016” (Greek Government Gazette 137/29.08.2019 volume A’). This thesis also aims at providing suggestions and presenting new educational approaches for the exploration of safer and more effective ways of Internet use among students and educators. Additionally this can also be useful for the Administration of Education. In terms of research methodology, the following methods were employed: quantitative and qualitative analysis, triangulation, webquest along with the Cultural Historical Activity Theory (CHAT). The findings, suggestions and conclusions of the present thesis are of relevance for anyone involved in the educational process, either engaged in teaching or in Administration.

Conclusively, the effective implementation of ICT in the educational process relies on educating the educators on Privacy and Personal Data Protection issues and safe use of the Internet, as well as on the compliance with information protection regulations in Education. Thereby, educators can effectively respond to the teaching and administrative responsibilities of their work within an environment of on-going technological advances and challenges.

Keywords: Information and Communication Technologies (ICT), New Technologies, Internet Security - Safety, Personal Data Protection, Education, Administration of Education.

ΜΕΡΟΣ Α΄ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Στόχοι της διδακτορικής διατριβής

Στην εποχή του ψηφιακού γραμματισμού η πληροφορία μέσα από τη χρήση της τεχνολογίας αναδεικνύεται σε σημαντικό αγαθό, αλλά συχνά και σε απειλή για τον χρήστη. Η επιστήμη της Πληροφορικής προσφέρει τεράστιες δυνατότητες μετατρέποντας, όμως, ορισμένες φορές τη γνώση σε πηγή κινδύνων, τόσο για το άτομο, όσο και για το κοινωνικό σύνολο (Κασιμάτης, 1991, Γαρίνη, 2019, Κανέλλος, 2020).

Σύμφωνα με όσα ορίζονται στις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν. 1566/1985 (ΦΕΚ 30/30.09.1985 τ.Α'), όπως ισχύει, «*Σκοπός της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να συμβάλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε, ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά.*

Ειδικότερα υποβοηθεί τους μαθητές:

α) Να γίνονται ελεύθεροι, υπεύθυνοι, δημοκρατικοί πολίτες, να υπερασπίζονται την εθνική ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα της χώρας και τη δημοκρατία, να εμπνέονται από αγάπη προς τον άνθρωπο, τη ζωή και τη φύση και να διακατέχονται από πίστη προς την πατρίδα και τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης. ...».

Ειδικότερα, στο Πρόγραμμα Σπουδών για τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (και στο εξής ΤΠΕ) στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, απόσπασμα του οποίου περιλαμβάνεται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 της παρούσας διδακτορικής διατριβής, ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι οι ΤΠΕ επηρεάζουν πτυχές της καθημερινότητας του πολίτη, όπως η εκπαίδευση, η οικονομία, η διοίκηση, ο πολιτισμός, η ψυχαγωγία κ.λ.π. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, οι ΤΠΕ αναδεικνύονται σε σημαντικό εργαλείο για τον μετασχηματισμό του σχολείου, την ενίσχυση της μάθησης, καθώς και την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου. Στα περιβάλλοντα των ΤΠΕ διαμορφώνονται νέου τύπου δεξιότητες, τις οποίες είναι απαραίτητο να καλλιεργήσουν οι μαθητές στο πλαίσιο των βασικών τους σπουδών, προκειμένου να ενισχυθεί η μάθηση, αλλά και να προετοιμαστούν αυτοί για τη συνέχεια στο Γυμνάσιο.

Η εξοικείωση, τόσο των εκπαιδευτικών, όσο και των μαθητών, με τις ΤΠΕ ή όπως αναφέρονται συχνά Νέες Τεχνολογίες, η αξιοποίηση των ηλεκτρονικών εργαλείων μέσα από

σύγχρονες παιδαγωγικές διαδικασίες, η οικοδόμηση της νέας γνώσης με διδασκαλία από απόσταση, η αξιοποίηση των πόρων του Διαδικτύου, τα συνεργατικά περιβάλλοντα και η καλλιέργεια του ενδιαφέροντος των μαθητών για την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου, αποτελούν τις προκλήσεις και τους στόχους της τεχνολογίας στη σύγχρονη εποχή (Anastasiades, 2009, Ζάχρου, 2019). Ειδικότερα, η ανάπτυξη δεξιοτήτων ζωής, προκειμένου οι μαθητές να είναι ικανοί να διαχειρίζονται προβλήματα και ζητήματα της καθημερινότητας, καθώς και η κατανόηση της εγκυρότητας της γνώσης μέσα από την αναζήτηση, εξειδικεύουν τους παραπάνω στόχους (Αναστασιάδης, 2006, Parry, 2014).

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, η προστασία της ιδιωτικής ζωής του ατόμου αποτελεί ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα, τα οποία αναγνωρίζονται και κατοχυρώνονται σε διεθνείς συμβάσεις, καθώς και σε συνταγματικές διατάξεις. Αν η εδαφική διάσταση της προστασίας του ιδιωτικού χώρου είναι σημαντική, αντίστοιχα ουσιώδης αναδεικνύεται και η ανάγκη προστασίας της ιδιωτικότητας σε ό,τι αφορά την παρουσία του ατόμου στον κυβερνοχώρο. Στο διαρκώς μεταλλασσόμενο ψηφιακό περιβάλλον η αναθεωρημένη ευρωπαϊκή νομοθεσία περί ιδιωτικότητας καλείται να διαφυλάξει το δικαίωμα της «πληροφοριακής αυτοδιάθεσης» του ατόμου. Το δικαίωμα αυτό αναφέρεται στη δυνατότητα του ατόμου να ελέγχει τη διαχείριση των πληροφοριών που το αφορούν, καθώς και στη δυνατότητα δημοσιοποίησης αυτών των πληροφοριών σε συγκεκριμένους αποδέκτες, σύμφωνα με τη βούλησή του. Οι αλματώδεις τεχνολογικές εξελίξεις, καθώς και η γενικευμένη εμπορική εκμετάλλευση των Προσωπικών Δεδομένων είναι σήμερα περισσότερο επίκαιρη και επιτακτική από ποτέ (Κανέλλος, 2020).

Οι επιπτώσεις της χρήσης των ΤΠΕ, του Διαδικτύου και της ηλεκτρονικής επεξεργασίας προσωπικής πληροφορίας σε κάθε τομέα της καθημερινής ζωής είναι αυξανόμενες. Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά την εκπαιδευτική πραγματικότητα η ανάγκη της προστασίας των δεδομένων εμφανίζεται αναγκαία και άμεση, καθώς αφορά την ευάλωτη στα νέα τεχνολογικά περιβάλλοντα διακινδύνευσης ομάδα των μαθητών.

Οι χρήστες των ΤΠΕ και του Διαδικτύου και κατά συνέπεια και οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί, κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, είναι δυνατόν να εκτεθούν σε μεγάλο αριθμό κινδύνων. Ενδεικτικά αναφέρονται: η πρόσβαση σε ιστοσελίδες βίαιης και ρατσιστικής θεματολογίας, η παραβίαση της Πνευματικής Ιδιοκτησίας και του προσωπικού απορρήτου, ο εθισμός στη χρήση του Διαδικτύου, η παραβίαση των Προσωπικών Δεδομένων.

Στο πλαίσιο αυτό, το βασικό ερώτημα το οποίο εξετάζεται στην παρούσα διδακτορική διατριβή είναι εάν γίνεται ασφαλής χρήση του Διαδικτύου από τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Δασκάλους – Νηπιαγωγούς), σύμφωνα και με τα οριζόμενα στον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Μετά την ανίχνευση και τον εντοπισμό τόσο της ως άνω προβληματικής, όσο και της ανάγκης να προκύψουν συμπεράσματα, τα οποία αφορούν την αποτελεσματική και ασφαλή χρήση του Διαδικτύου, καθώς και την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία, μέσα από σχετική μελέτη, η παρούσα διδακτορική διατριβή έχει ως επιμέρους στόχους τους εξής:

- Να ορίσει το πλαίσιο της χρήσης των ΤΠΕ και του Διαδικτύου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, αλλά και να παρουσιάσει και να αναλύσει το θέμα της Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, που τέθηκε σε εφαρμογή το 2018, τόσο στη διδασκαλία στην τάξη, όσο και σε σχέση με τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης.

- Να εξετάσει τις απόψεις εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με το νομοθετικό πλαίσιο ρύθμισης θεμάτων Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, τήρησης διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων και Ασφάλειας στο Διαδίκτυο, όπως αυτό ειδικότερα διαμορφώθηκε στην εκπαιδευτική πραγματικότητα με τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, που τέθηκε σε εφαρμογή το 2018, αλλά και με τον Ν. 4624/2019 «*Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις*» (ΦΕΚ 137/29.08.2019 τ.Α΄).

- Να παρουσιάσει, να αναλύσει και να επιχειρήσει μία κριτική προσέγγιση του θεσμικού πλαισίου για την ασφαλή και αποτελεσματική χρήση των Νέων Τεχνολογιών και ειδικότερα του Διαδικτύου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, τόσο στη διδασκαλία στην τάξη, όσο και σε ό,τι αφορά τη Διοίκηση στην εκπαιδευτική πραγματικότητα.

- Να εντοπίσει την άμεση σχέση και συνάφεια της ασφαλούς χρήσης των ΤΠΕ από εκπαιδευτικούς και μαθητές. Πιο συγκεκριμένα, επιχειρείται να προσδιορισθούν, τόσο τα πεδία χρήσης του Διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων στην εκπαιδευτική διαδικασία, όσο και ποιες από τις ΤΠΕ είναι κατάλληλες να εφαρμοσθούν στην Εκπαίδευση.

- Να ενισχύσει και να στηρίξει την ανασκόπηση, τη μελέτη και την έρευνα σχετικά με τις απόψεις εκπαιδευτικών διαφορετικών Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας, καθώς και φοιτητών Παιδαγωγικών Τμημάτων, για θέματα Ασφάλειας Διαδικτύου, τήρησης διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων και διάρθρωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, σε σχέση με τα θέματα αυτά.

- Να εντοπίσει τις ελλείψεις, καθώς και τις αδυναμίες που προκύπτουν από τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών και πιο συγκεκριμένα του Διαδικτύου στην εκπαιδευτική διαδικασία, με ιδιαίτερη έμφαση σε θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, ανιχνεύοντας ποιοι είναι οι συγκεκριμένοι κίνδυνοι που προκύπτουν από τη χρήση αυτή, κυρίως για τους μαθητές, ώστε να αναζητηθούν ασφαλείς τρόποι που θα τους αποτρέψουν.

- Να οδηγήσει σε συμπεράσματα και προτάσεις για: α) τον ασφαλή τρόπο χρήσης και εφαρμογής των ΤΠΕ και πιο συγκεκριμένα του Διαδικτύου από εκπαιδευτικούς και παιδιά, β) τα κριτήρια τα οποία παίζουν σημαντικό ρόλο στη διασφάλιση και στην Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων στην Εκπαίδευση και γ) την τήρηση του σχετικού νομοθετικού πλαισίου, ώστε η χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαίδευση να είναι μία αποτελεσματική διαδικασία για μαθητές και εκπαιδευτικούς, μέσα στο υφιστάμενο πλαίσιο Διοίκησης της Εκπαίδευσης.

- Να προτείνει διδακτικές μεθόδους για την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου στην εκπαιδευτική διαδικασία.

- Να διατυπώσει προτάσεις ενημέρωσης των εκπαιδευτικών σχετικά με θέματα τήρησης διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, όπως αυτά ανακύπτουν στον χώρο της Εκπαίδευσης, τόσο στη διδασκαλία στην τάξη, όσο και στο πεδίο της Διοίκησης της Εκπαίδευσης.

Αφορμή για την ενασχόληση με το αντικείμενο αυτό υπήρξε η διαπίστωση ότι παρόλο που η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι δυνατόν να βοηθήσει σε σημαντικό βαθμό να ξεπεραστούν εμπόδια, τόσο σε υλικό, όσο και σε τεχνικό επίπεδο στη διδασκαλία και στη μάθηση, συχνά δεν είναι σαφές στους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ότι οι ΤΠΕ και το Διαδίκτυο αποτελούν εργαλεία που ενισχύουν την εκπαιδευτική διαδικασία και τα αποτελέσματά της (Klein et al., 2000, Παγγέ, 2016). Οι ΤΠΕ αποδεικνύονται ένα σημαντικό παιδαγωγικό μέσο, όταν η ορθή χρήση τους από μαθητές και εκπαιδευτικούς συμβάλλει προς αυτή την κατεύθυνση.

Στο πλαίσιο της άσκησης των υπηρεσιακών μου καθηκόντων είχα την ευκαιρία να ασχοληθώ με θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, ασφάλειας χρήσης του Διαδικτύου και τήρησης των διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων στον χώρο της Εκπαίδευσης,

στο πλαίσιο όσων ορίζονται και προβλέπονται στις διατάξεις της παρ. 5 του άρθρου 329 του Ν. 4072/2012 (ΦΕΚ 86/11.04.2012 τ.Α'), όπως τροποποιήθηκε, συμπληρώθηκε, αντικαταστάθηκε και ισχύει, ήτοι: «... 5. Στην έδρα κάθε περιφερειακής διεύθυνσης πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οργανώνεται και λειτουργεί, χωρίς σύσταση νέων οργανικών θέσεων, αυτοτελές γραφείο νομικής υποστήριξης, με αρμοδιότητα, ιδίως, τη νομική υποστήριξη για θέματα λειτουργίας και άσκησης αρμοδιοτήτων της περιφερειακής διεύθυνσης και όλων των περιφερειακών υπηρεσιών και των μονομελών και συλλογικών οργάνων που υπάγονται σε αυτή, καθώς και την υποβοήθηση του γραφείου νομοθετικής πρωτοβουλίας του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, που προβλέπεται στα άρθρα 14 και 15 του ν. 4048/2012 (Α' 34), στην άσκηση των αρμοδιοτήτων του. ...», καθώς και όσων ορίζονται στις διατάξεις της παρ. 9 του άρθρου 50 του Π.Δ. 18/2018 (ΦΕΚ 31/23.02.2018, τ.Α'), όπως ισχύει, ήτοι:

«... Άρθρο 50 ...

... 9. Το Γραφείο Νομικής Υποστήριξης είναι αρμόδιο για:

- α) τη νομική υποστήριξη της οικείας Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και των μονομελών και συλλογικών οργάνων που υπάγονται σε αυτήν σε θέματα λειτουργίας και άσκησης αρμοδιοτήτων,
- β) τη νομική υποστήριξη της οικείας Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης σε θέματα εφαρμογής πειθαρχικού δικαίου,
- γ) τη σύνταξη και κατάθεση εκθέσεων απόψεων της διοίκησης στα αρμόδια δικαστήρια και σε ανεξάρτητες αρχές,
- δ) τον χειρισμό κάθε άλλου συναφούς θέματος. ...».

Κατά τη διάρκεια αυτής της ενασχόλησης διαπιστώθηκε ότι η εκπαιδευτική πραγματικότητα αποτελεί συχνά πεδίο ανάπτυξης προβληματισμών σχετιζόμενων με θέματα εφαρμογής του νομοθετικού πλαισίου Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων μαθητών και εκπαιδευτικών και γενικότερα ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου, καθώς ιδιαίτερα στην εκπαιδευτική διαδικασία επιχειρείται όλο και πιο συχνά η χρήση των ΤΠΕ και των κοινωνικών δικτύων για τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Η ύπαρξη τέτοιου είδους προβληματισμών αναδεικνύει πολλές φορές όχι μόνο την ανεπαρκή και ελλιπή ενημέρωση των εκπαιδευτικών στο πεδίο της ασφαλούς χρήσης των ΤΠΕ στο πλαίσιο της άσκησης των εκπαιδευτικών και διοικητικών καθηκόντων τους, αλλά και την ανάγκη συνεχούς ενημέρωσής τους. Η επισήμανση αυτή αποτέλεσε το βασικό κίνητρο του παρόντος ερευνητικού εγχειρήματος.

1.2 Δομή της διδακτορικής διατριβής

Ανάμεσα στους βασικότερους σκοπούς της παρούσας διδακτορικής διατριβής είναι να εξετάσει τις απόψεις εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με το νομοθετικό πλαίσιο ρύθμισης θεμάτων Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου, όπως αυτό ειδικότερα διαμορφώθηκε στην εκπαιδευτική πραγματικότητα με τις ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

Ειδικότερα, οι συγκεκριμένοι στόχοι επιχειρήθηκε να επιτευχθούν μέσα από την ακόλουθη διάρθρωση:

Η διδακτορική διατριβή αποτελείται από τρία μέρη, το Θεωρητικό Μέρος (ΜΕΡΟΣ Α'), το Ερευνητικό Μέρος (ΜΕΡΟΣ Β') και το ΜΕΡΟΣ Γ', το οποίο περιλαμβάνει τα Συμπεράσματα, τους Περιορισμούς της Έρευνας και τις Προτάσεις για Μελλοντικές Έρευνες, δομείται δε ως εξής:

Στο Θεωρητικό Μέρος (Μέρος Α') και στο Κεφάλαιο 1, το οποίο αποτελεί και την Εισαγωγή, αρχικά, στην υποενότητα 1.1 εντοπίζεται και διατυπώνεται η γενική προβληματική της διδακτορικής διατριβής, η οποία αφορά κυρίως την ανάγκη της Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων, σύμφωνα με τις αναλυτικές ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, σε σχέση με τα νέα τεχνολογικά περιβάλλοντα, καθώς οι επιπτώσεις της χρήσης των ΤΠΕ, του Διαδικτύου και της ηλεκτρονικής επεξεργασίας προσωπικής πληροφορίας στην εκπαιδευτική πραγματικότητα είναι διαρκώς αυξανόμενες. Στην ίδια υποενότητα ορίζονται αναλυτικά και οι στόχοι της διδακτορικής διατριβής, όπως και οι λόγοι επιλογής της συγκεκριμένης έρευνας. Στη συνέχεια και με αφετηρία αυτόν τον γενικό προβληματισμό, αλλά και τη σημασία της ενασχόλησης με το συγκεκριμένο θέμα, αναλύεται στην υποενότητα 1.2 η δομή που ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της διδακτορικής διατριβής.

Στο Κεφάλαιο 2 αναπτύσσεται στην υποενότητα 2.1 το συνεχώς εξελισσόμενο θέμα της ένταξης των ΤΠΕ στην Εκπαίδευση, ενώ στην υποενότητα 2.2 αναλύεται η διδασκαλία με ΤΠΕ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Στην υποενότητα 2.3 παρουσιάζονται θέματα που προκύπτουν από την εφαρμογή των ΤΠΕ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, ενώ στην υποενότητα 2.4 του ίδιου Κεφαλαίου προσεγγίζεται η χρήση των ΤΠΕ σε σχέση με τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης.

Στο Κεφάλαιο 3, στην υποενότητα 3.1 αναλύεται το θεωρητικό υπόβαθρο της εφαρμογής του Διαδικτύου στην εκπαιδευτική πραγματικότητα με αναφορά σε όρους και ορισμούς, αλλά και στην ιστορική εξέλιξη του Διαδικτύου. Στο ίδιο Κεφάλαιο, στην υποενότητα 3.2, αναπτύσσεται η σπουδαιότητα της αναζήτησης εκπαιδευτικού υλικού στο Διαδίκτυο και η συμβολή του στην εκπαιδευτική πρακτική, ενώ στην υποενότητα 3.3 αποτυπώνεται η υφιστάμενη κατάσταση της διαδικτυακής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών μέσα από τα σεμινάρια webinars.

Στη συνέχεια, στο Κεφάλαιο 4 αναπτύσσεται το ζήτημα της Ασφαλούς Χρήσης του Διαδικτύου στην εκπαιδευτική πραγματικότητα. Ειδικότερα, στην υποενότητα 4.1 γίνεται αναφορά στην ασφαλή χρήση του Διαδικτύου στην Εκπαίδευση. Στο ίδιο Κεφάλαιο και στις υποενότητες 4.2, 4.3, 4.4 αναλύονται τα ζητήματα της μετάδοσης κακόβουλου λογισμικού, τα προβλήματα που ανακύπτουν από το παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο που συναντά ο χρήστης στο Διαδίκτυο, καθώς και η θεματική της Αγωγής Υγείας κατά τη χρήση ΤΠΕ, αντίστοιχα. Ακολουθεί η υποενότητα 4.5, όπου παρουσιάζεται αναλυτικά το θέμα της Προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας σε σχέση με το Διαδίκτυο και την Εκπαίδευση.

Στο Κεφάλαιο 5, τελευταίο κεφάλαιο του Μέρους Α', δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ανάλυση του ζητήματος της Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων στην Εκπαίδευση. Στην υποενότητα 5.1 προσεγγίζονται οι έννοιες της Ιδιωτικότητας και των Προσωπικών Δεδομένων. Στην υποενότητα 5.2 παρουσιάζονται σύντομα οι ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή το 2018, ενώ βασικές έννοιες και ορισμοί Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, σύμφωνα με τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (στο εξής ΓΚΠΔ) αναπτύσσονται στην υποενότητα 5.3 του ίδιου κεφαλαίου. Στη συνέχεια, στην υποενότητα 5.4 αναλύονται οι αρχές επεξεργασίας των Προσωπικών Δεδομένων και τα δικαιώματα του υποκειμένου των Δεδομένων, όπως ρυθμίζονται από τον ΓΚΠΔ, ενώ στην υποενότητα 5.5 προσεγγίζεται το ειδικότερο θέμα της προστασίας των παιδιών σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ. Στο ίδιο κεφάλαιο και στην υποενότητα 5.6 παρουσιάζεται το ζήτημα της Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων στην Εκπαίδευση, καθώς και στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης, ενώ στην υποενότητα 5.7 αναλύονται ειδικότερα θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και τήρησης των διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων στον χώρο της Εκπαίδευσης, τόσο σε επίπεδο

διδασκαλίας στην τάξη, όσο και σε σχέση με τη Διοίκηση στην εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Ακολουθεί το Ερευνητικό Μέρος, ΜΕΡΟΣ Β, της διδακτορικής διατριβής, το οποίο αποτελείται από δύο κεφάλαια και συγκεκριμένα από το Κεφάλαιο 6 και το Κεφάλαιο 7. Στο Κεφάλαιο 6 και στην υποενότητα 6.1 αναπτύσσεται το αντικείμενο της έρευνας της διδακτορικής διατριβής, ενώ στην υποενότητα 6.2 ορίζονται οι στόχοι της έρευνας. Στην υποενότητα 6.3 αναλύεται το θεωρητικό πλαίσιο και στην υποενότητα 6.4 η μεθοδολογία της έρευνας της διδακτορικής διατριβής, με αναλυτική αναφορά στη μέθοδο της τριγωνοποίησης, στη θεωρία της δραστηριότητας και στη μέθοδο της ιστοεξερεύνησης, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν ανάλογα. Ακολουθούν, στην υποενότητα 6.5 η παρουσίαση του ερωτηματολογίου, στην υποενότητα 6.6 η ανάλυση του δείγματος της έρευνας, ενώ στην υποενότητα 6.7 η ανάπτυξη θεμάτων εγκυρότητας και αξιοπιστίας της έρευνας της διδακτορικής διατριβής.

Τα αποτελέσματα της έρευνας της παρούσας διδακτορικής διατριβής αναλύονται στο Κεφάλαιο 7. Η ερμηνεία και ο σχολιασμός των απόψεων και των στάσεων εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση του Διαδικτύου για διδασκαλία στην καθημερινή πρακτική των εκπαιδευτικών, με την εξοικείωσή τους με τις ΤΠΕ, καθώς και με τη δυνατότητα αξιοποίησής τους από τους μαθητές, αναπτύσσονται στην υποενότητα 7.1 του Κεφαλαίου 7. Στην ίδια υποενότητα αναλύονται οι στάσεις και οι απόψεις τους για θέματα τήρησης διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων, καθώς και για θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σε σχέση με τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης, σύμφωνα με όσα ορίζονται στον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ).

Η ερμηνεία, η ανάλυση και ο σχολιασμός των απόψεων και στάσεων φοιτητών/τριών του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και συνεπώς μελλοντικών εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, σχετικά με τη χρήση του Διαδικτύου για διδασκαλία στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική, με την εξοικείωσή τους με τις ΤΠΕ μέσα από νέα εκπαιδευτικά σενάρια, καθώς και με τη δυνατότητα αξιοποίησής τους από τους μαθητές, αναλύονται στην υποενότητα 7.2 του Κεφαλαίου 7. Στην ίδια υποενότητα παρουσιάζονται οι γνώσεις, οι στάσεις και οι απόψεις φοιτητών/τριών του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων για θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, σύμφωνα με όσα ορίζονται στον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

Στην υποενότητα 7.3 του Κεφαλαίου 7 ερμηνεύονται, αναλύονται και σχολιάζονται οι γνώσεις παιδιών (νηπίων) σχετικά με την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου και την εξοικείωσή τους με τις ΤΠΕ. Στην ίδια υποενότητα περιγράφονται οι στάσεις των νηπίων για θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και προτείνεται η εφαρμογή νέων διδακτικών παρεμβάσεων.

Η διδακτορική διατριβή ολοκληρώνεται με το ΜΕΡΟΣ Γ΄ και το Κεφάλαιο 8, το οποίο περιλαμβάνει τα Συμπεράσματα, τους Περιορισμούς της Έρευνας, καθώς και τις Προτάσεις για Μελλοντικές Έρευνες. Συγκεκριμένα, στην υποενότητα 8.1 διατυπώνονται όλα τα συμπεράσματα που προέκυψαν και αφορούν τα ερωτήματα που τέθηκαν προς διερεύνηση στη διδακτορική διατριβή. Οι περιορισμοί της έρευνας της διδακτορικής διατριβής παρουσιάζονται στην υποενότητα 8.2 του κεφαλαίου αυτού, ενώ στην υποενότητα 8.3 διατυπώνονται προτάσεις για μελλοντικές έρευνες σχετικά με θέματα Ασφάλειας Διαδικτύου, Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων και τήρησης διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων στον χώρο της Εκπαίδευσης, τόσο σε σχέση με τη διδασκαλία στην τάξη, όσο και σε σχέση με τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης.

Μετά την ολοκλήρωση του Μέρους Γ΄ ακολουθούν η παράθεση της Βιβλιογραφίας και των Παραρτημάτων της διδακτορικής διατριβής.

Επισημαίνεται, επίσης, πως στην παρούσα διδακτορική διατριβή για λόγους συντομίας γίνεται χρήση του αρσενικού γένους. Σε ορισμένες, όμως, εξειδικευμένες περιπτώσεις χρησιμοποιείται το θηλυκό γένος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Οι Νέες Τεχνολογίες αποτελούν μία σημαντική συνιστώσα της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Παγγέ, 2016, Λυκουρέση, 2019). Μέσα από τις ΤΠΕ οι μαθητές αποκτούν τη δυνατότητα να αναζητήσουν πληροφορίες για τα μαθήματά τους ενισχύοντας ταυτόχρονα την κριτική τους σκέψη. Σύμφωνα με τη σύγχρονη βιβλιογραφία, οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) ορίζονται ως εξής:

«... ΤΠΕ (ή ICT) είναι οι τεχνολογίες που συνδυάζουν τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές με την επικοινωνία ή αλλιώς τα τεχνολογικά μέσα που στηρίζονται στη χρήση υπολογιστών για οπτικοποίηση της πληροφορίας. ... Οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνται στην εκπαιδευτική διαδικασία ως πηγή πληροφόρησης, εργαλείο ανάπτυξης της γνώσης και εποπτικό μέσο διδασκαλίας.» (Κασσάνο 1993, όπ. αν. σε Παγγέ, 2016, Ζάχρου, 2019).

Οι ΤΠΕ σύμφωνα με την Παγγέ (2016) περιλαμβάνουν όλες εκείνες τις τεχνολογίες, οι οποίες σχετίζονται με την πληροφορία και την επικοινωνία και οι οποίες συνεχώς εξελίσσονται, ενώ έχουν διαφοροποιήσει σημαντικά τον τρόπο καθημερινής ζωής και εργασίας. Ειδικότερα, στη μαθησιακή διαδικασία οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ, τόσο για τη διδασκαλία νέων γνωστικών αντικειμένων, όσο και για να δώσουν τη δυνατότητα σε μαθητές να επικοινωνήσουν και να διασκεδάσουν. Με την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη διδασκαλία προσφέρονται νέες ευκαιρίες σε μαθητές και εκπαιδευτικούς για πρόσβαση στη γνώση, ενώ ταυτόχρονα τίθενται και οι κανόνες για την ορθή χρήση τους. Με τον τρόπο αυτόν οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) είναι δυνατόν να συνεισφέρουν στον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας των σχολικών μονάδων, καθώς παρέχουν προηγμένα και ανανεωμένα τεχνολογικά εργαλεία και εφαρμογές, υπό την προϋπόθεση ότι ακολουθούνται οι κανόνες ορθής και ασφαλούς χρήσης τους (Saiti et al., 2009, Λυκουρέση, 2019).

Οι κανόνες χρήσης των ΤΠΕ διευκολύνουν τη μαθησιακή διαδικασία και αυξάνουν το κίνητρο των μαθητών για μάθηση. Εάν οι εκπαιδευτικοί εφαρμόζουν τους κανόνες αυτούς, τότε οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να διατηρήσουν το ενδιαφέρον τους για μάθηση ζωνρό και ταυτόχρονα να αποκτήσουν θετικές εμπειρίες μέσα από τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών στη διάρκεια της καθημερινής εκπαιδευτικής διαδικασίας στο σχολείο (Abbott, 2003, Τόκη κ.ά., 2013, Παγγέ, 2016, Ζάχρου, 2019).

Ένα άλλο κριτήριο για την εκπαιδευτική χρήση των ΤΠΕ είναι η δυνατότητα που παρέχουν για την οπτικοποίηση της πληροφορίας, με αποτέλεσμα να διευκολύνεται η

κατανόηση των βασικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, οι οποίες ενισχύουν την ενεργητική μάθηση και κινούν το ενδιαφέρον των μαθητών (Oliver, 2002, Pange, 2013, Μανιού, 2019). Με τον τρόπο αυτό συνδυάζεται η δραστηριότητα με τη σχολική πράξη, με αποτέλεσμα να αναβαθμίζεται το εκπαιδευτικό έργο. Συνεπώς, οι ΤΠΕ είναι αναγκαίο να αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής καθημερινότητας σε ένα σχολείο, καθώς γίνονται μέσο στήριξης για την πραγματοποίηση ενός από τους βασικότερους στόχους της μαθησιακής διαδικασίας, την προώθηση της ενεργητικής συμμετοχής του μαθητή (Ράπτης κ.ά., 2007). Ταυτόχρονα γίνονται ένα μέσο ενίσχυσης του τεχνολογικού αλφαριθμητισμού, καθώς επιτρέπουν στον μαθητή να μάθει να χειρίζεται πολλές λειτουργίες του ηλεκτρονικού υπολογιστή (Abbott, 2003, Pange, 2013, Λυκουρέση, 2019).

Προκύπτει, συνεπώς, ότι η χρήση των ΤΠΕ αποτελεί ένα βασικό εργαλείο, προκειμένου οι μαθητές να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία της μάθησης, ώστε να μπορούν να γίνονται περισσότερο αυτόνομοι και να επεξεργάζονται δεδομένα, τα οποία είναι απαραίτητα για να επιλύουν προβλήματα της καθημερινότητάς τους (Livingstone et al., 2013, Chunyan et al., 2014, Μανιού, 2019). Οι ΤΠΕ, κατά συνέπεια, διαμορφώνουν διδακτικές μεθόδους και αποτελούν ένα βασικό εργαλείο στην ανάπτυξη του μαθησιακού περιβάλλοντος, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα οι μαθητές να συμμετέχουν σε συλλογικές και ατομικές δραστηριότητες, που θα τους βοηθήσουν να αναπτύξουν τις γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητές τους (Oliver, 2002, Cropely, 2014, Λυκουρέση, 2019).

2.1 Η ένταξη των ΤΠΕ στην Εκπαίδευση

Η Πληροφορική είναι αντικείμενο ενός επιστημονικού κλάδου που παρουσιάζει αρκετές ιδιαιτερότητες και την ίδια στιγμή συμβάλλει στην επίλυση πολλών προβλημάτων, τόσο στο σχολείο, όσο και σε άλλους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. *«... Εκείνο που δεν έχει ίσως βαθύτερα συνειδητοποιηθεί, ιδίως στην Ελλάδα, είναι η σπουδαιότητα των νέων τεχνολογιών για μια ποιοτική παιδεία που αποτελεί και την προϋπόθεση για κάθε μορφής ανάπτυξη μιας χώρας. ... Παιδεία χωρίς τις νέες τεχνολογίες θα είναι κάτι το αδιανόητο για τα αμέσως επόμενα χρόνια και στην Ελλάδα. Και ότι νέες ημέρες έρχονται για καλύτερη γνωριμία και κατανόηση των ανθρώπων μέσα από τα επιτεύγματα του πνευματικού πολιτισμού, εκείνης δηλ. της πλευράς της Παιδείας που εξυψώνει τον άνθρωπο, τον διαφοροποιεί ως εθνική πολιτισμική οντότητα και συγχρόνως τον ενώνει με τους άλλους ανθρώπους στο επίπεδο μιας πανανθρώπινης οικουμενικής καλλιέργειας και ουσιαστικής συνάντησης ανθρώπου με*

άνθρωπο.» (Μπαμπινιώτης, 2000, <https://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/nees-texnologies-kai-roiotiki-paideia/>).

Σύμφωνα με την Τόκη (2011), «... Οι Νέες Τεχνολογίες συμβάλλουν ποικιλοτρόπως στη μάθηση που ενσωματώνεται σε προγραμματισμένες δραστηριότητες του εκπαιδευτικού συστήματος. Πρωτίστως, οι Νέες Τεχνολογίες μπορούν να αποτελέσουν εργαλεία τόσο στη διδασκαλία, όσο και στη μάθηση και να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο του σχεδιασμού, της εφαρμογής και της αξιολόγησης μιας τεχνολογικά ενισχυμένης μαθησιακής εμπειρίας...». Ενώσεις εκπαιδευτικών που ασχολούνται με την ένταξη των Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση, χρησιμοποιούν στα καταστατικά τους τη συντομογραφία ΤΠΕ (Δαπόντε, 2007).

Οι ΤΠΕ στη σχολική τάξη είναι ένα αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο, απαραίτητο κατά τη διδασκαλία, καθώς οι μαθητές κατανοούν πώς να χρησιμοποιούν την τεχνολογία και ταυτόχρονα αξιοποιούν την Πληροφορική, η οποία συνδέεται με ένα σύνολο δεξιοτήτων, αναγκαίων σε αυτούς, προκειμένου να εξελιχθούν επαγγελματικά (Alessi et al., 2001, Briggs, 2013, Γαλάνης, 2019).

Με τη χρήση των ΤΠΕ δίνεται η δυνατότητα ακόμη και στους μαθητές της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης να επικοινωνήσουν με άλλους μαθητές, καθώς και να ανταλλάξουν πληροφορίες. Σύμφωνα με μελετητές (De Carvalho, 2014, Abbott, 2003, Bates, 2014, Τσιλέμου, 2019) οι ΤΠΕ μπορούν να οξύνουν τη κριτική σκέψη των μαθητών, καθώς και να διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες.

Οι Νέες Τεχνολογίες έχουν ως στόχο να αυξήσουν την αποδοτικότητα του σχολικού συστήματος διδάσκοντας ταχύτερα και πιο σταθερά σε περισσότερους μαθητές, με αποτέλεσμα αυτοί να αποκτούν νέες γνώσεις και να προσεγγίζουν τη διδασκαλία σε ένα νέο πολιτισμικό περιβάλλον, το οποίο τούς παρακινεί να μάθουν μέσα από την ενεργητική συμμετοχή. Παλιότερα η κυρίαρχη τάση ήταν ο μαθητής να μάθει αρχικά να χρησιμοποιεί τον ηλεκτρονικό υπολογιστή και στη συνέχεια να αποκτήσει βασικές γνώσεις χειρισμού και προγραμματισμού, καθώς για αυτό απαιτείται υψηλότερο επίπεδο ανάπτυξης κριτικής σκέψης (Chen et al., 2006, Hayes, 2007, Γαλάνης, 2019, Τσιλέμου, 2019).

Ο τρόπος που διδάσκεται η Πληροφορική έχει άμεση σχέση με τα αποτελέσματα της μάθησης (Tsolakidis, 1997, Μικρόπουλος, 2007). Ο γενικός σκοπός του μαθήματος της Πληροφορικής είναι να εντρυφήσει ο μαθητής σε βασικές έννοιες και όρους της Πληροφορικής και της Τεχνολογίας. Ταυτόχρονα, έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει μία πραγματική εμπειρία ασκούμενος σε ένα σύστημα Πληροφορικής, καθώς και στα βασικά εργαλεία τα οποία το συνοδεύουν (Adelsberger et al., 2002, Blackwell et al., 2014, Γαλάνης,

2019). Την ίδια στιγμή είναι σε θέση να αναγνωρίζει και να κρίνει τις επιπτώσεις των τεχνολογιών του υπολογιστή και του Διαδικτύου στους διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, αλλά και να εντοπίζει τους κινδύνους της κακής ή πλημμελούς χρήσης τους (Johnson & Eisenberg, 1996, Παπανικολάου κ.ά., 2005, Liu, et al., 2014).

Κατά τη διδασκαλία των ΤΠΕ ο μαθητής προσεγγίζει όλες τις απλές έννοιες, οι οποίες έχουν σχέση με τη γενική δομή του υπολογιστή, ταυτόχρονα, όμως, του δίνεται η δυνατότητα να εμβαθύνει σε γνωστικά πεδία, όπως η αρχιτεκτονική των υπολογιστών και η διαφορετικότητα μεταξύ των υπολογιστικών συστημάτων (Abbott, 2003, Johnson & Eisenberg, 1996, Liu et al., 2014, Alessi & Trollip, 2001, Briggs, 2013, Γαλάνης, 2019). Στη συνέχεια, καλείται να διερευνήσει και να δημιουργήσει χρησιμοποιώντας ένα βασικό λειτουργικό σύστημα και αναπτύσσοντας δραστηριότητες στο πλαίσιο πιο σύνθετων εργασιών. Με τον τρόπο αυτόν μαθαίνει να αναγνωρίζει τις σταθερές και τα χαρακτηριστικά που έχουν τα συνεχώς εξελισσόμενα λογισμικά. Κατά συνέπεια, δίνεται η δυνατότητα στον μαθητή να έρχεται συνεχώς σε επαφή με τις Νέες Τεχνολογίες, παράγοντα ιδιαίτερα σημαντικό για την επιτυχία της ορθής χρήσης των υπολογιστικών και τεχνολογικών συστημάτων στην Εκπαίδευση (Ράπτη κ.ά. 1999, Adelsberger et al., 2002, Chunyan et al., 2014, Τσιλέμου, 2019). Κατά συνέπεια, ο μαθητής διδάσκεται να ελέγχει τον υπολογιστή αποκτώντας κατάλληλες γνώσεις, οι οποίες έχουν σχέση με την επίλυση απλών προβλημάτων, ευαισθητοποιείται στην εφαρμογή των Νέων Τεχνολογιών σε διάφορους τομείς της καθημερινότητας, αποκτά δεξιότητες που τον διευκολύνουν, αλλά και ενημερώνεται σε θέματα συμπεριφοράς και Ασφάλειας στο Διαδίκτυο (Alessi & Trollip, 2001, Παγγέ, 2016, Γαλάνης, 2019).

Προκειμένου να εισαχθούν και να ενταχθούν οι ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία, πολλοί εκπαιδευτικοί εφαρμόζουν κάποια θεωρία μάθησης, όπως για παράδειγμα τη θεωρία του συμπεριφορισμού (Gagne, 1962), τη θεωρία του δομητισμού (Papert 1980), την κοινωνικό-πολιτισμική θεωρία (Bruner 1996) κ.ά. Ωστόσο, πολλές εκπαιδευτικές εφαρμογές με τη χρήση των ΤΠΕ έχουν σχεδιαστεί και καθοδηγηθεί από την πρόοδο της τεχνολογίας και όχι από την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην ψυχολογία της μάθησης (Goktas et al., 2013, Τσιλέμου, 2019).

Σύμφωνα με τις αρχές του συμπεριφορισμού (Skinner, Watson, Crowder, Pange) μέσα από τη διδασκαλία των Νέων Τεχνολογιών οι μαθητές φθάνουν σύντομα στο επιθυμητό αποτέλεσμα, καθώς δίνονται απαντήσεις στις ερωτήσεις τους, αλλά και επιβραβεύονται για τις σωστές τους απαντήσεις. Ένα μάθημα με χρήση ΤΠΕ σύμφωνα με τον συμπεριφορισμό

δομείται ως εξής: α) πληροφορίες, β) ερωτήσεις, γ) απαντήσεις μαθητών και δ) σωστές απαντήσεις από τον εκπαιδευτή. Με τον τρόπο αυτόν, ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να ελέγχει τη διαφοροποίηση στη συμπεριφορά του εκπαιδευόμενου σύμφωνα με τις σωστές απαντήσεις που δίνει. Πρόκειται, δηλαδή, για έναν μηχανισμό αλλαγής της εμφανούς συμπεριφοράς, ως αποτέλεσμα αντίδρασης (response) του ατόμου σε κάποια ερεθίσματα (stimulus) του περιβάλλοντος (Παγγέ, 2016, Τσιλέμου, 2019). Από την άλλη, σύμφωνα με τον δομητισμό που ενθαρρύνει την επαγωγική μάθηση, ο μαθητής είναι απαραίτητο να λάβει τις κατάλληλες πληροφορίες με συγκεκριμένο βαθμό δυσκολίας, προκειμένου να μην είναι ούτε πολύ δύσκολες, ούτε πολύ εύκολες, αλλά και να ικανοποιούν το ενδιαφέρον του για αυτές (Goktas et al., 2013, Briggs, 2013).

Πολλοί ερευνητές, ωστόσο, υποστηρίζουν ότι η υπολογιστική μάθηση δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, εάν δε ληφθεί υπόψη ο τρόπος με τον οποίο οικοδομείται η γνώση, καθώς και ο τρόπος με τον οποίον το υποκείμενο μαθαίνει. Η συγκεκριμένη προσέγγιση υποστηρίζει ότι τα παιδιά που πηγαίνουν στο σχολείο έχουν γνώσεις και για αυτό τον λόγο είναι απαραίτητο να βοηθηθούν να οικοδομήσουν νέα γνώση πάνω σε αυτή την οποία ήδη κατέχουν. Μέσα από αυτό το πρίσμα κρίνεται αναγκαίο να συμμετέχουν ενεργά στην απόκτηση γνώσεων, ενώ προς αυτή την κατεύθυνση συμβάλλει καθοριστικά η εκπαίδευση με χρήση ΤΠΕ, καθώς έχει ως κύριο σκοπό να βοηθήσει τους μαθητές να γεφυρώσουν το χάσμα ανάμεσα στις άτυπες και στις τυπικές γνώσεις τους (Adelsberger et al., 2002, Αναστασιάδης, 2005, Τσιλέμου 2019).

Η διδακτική σχεδίαση με χρήση ΤΠΕ, την οποία εφαρμόζουν πολλοί εκπαιδευτικοί, έχει ως στόχο την αντίληψη περί ανάπτυξης των διδακτικών συστημάτων, ώστε η τεχνολογία με τη χρήση των ΤΠΕ να ακολουθεί τις γενικές αρχές του συμπεριφορισμού (Ράπτης κ.ά., 2007, Ρεζ, 2005, Γαλάνης, 2019). Τα μοντέλα αυτά βασίζονται κυρίως στην επαυξητική μάθηση. Οι μαθητευόμενοι αποκτούν νέα γνώση κατακτώντας ένα υψηλότερο επίπεδο γνώσης μέσα από μία διαδικασία, η οποία ενσωματώνει την νέα γνώση σε αυτή η οποία ήδη υπάρχει. Αυτή η προσέγγιση χαρακτηρίζεται ως διδακτισμός, καθώς οι διδακτικοί στόχοι έχουν σχέση με την ερμηνεία της πραγματικότητας και όχι με τις ικανότητες και τις ανάγκες του μαθητευόμενου (Goktas et al., 2013, Παπαδημητρίου κ.ά., 2019).

Σύμφωνα με τον Piaget (2001) οι συγκεκριμένοι μηχανισμοί λειτουργούν υπό τη μορφή εξισορρόπησης ανάμεσα στην ανάγκη του ανθρώπου για οργάνωση και τάξη και στην ανάγκη για γνώση και συνεχή εξέλιξη στο σημερινό περιβάλλον. Ειδικότερα, σε σχέση με την Προσχολική Εκπαίδευση η χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία και η

παρουσία υπολογιστών στην τάξη του Νηπιαγωγείου είναι δυνατόν να δημιουργήσουν ένα ισχυρό εκπαιδευτικό περιβάλλον, προκειμένου να επιλυθούν προβλήματα, να προκύψει μία ολοκληρωμένη διαδικτυακή έρευνα, να δοθεί εγκυρότερη πληροφόρηση και να γίνει η βάση για διαδικτυακή συνεργατική μάθηση, αλλά και ο κύριος άξονας για νέα εκπαιδευτικά προγράμματα προσχολικής ηλικίας (Papert, 1980, Nikolopoulou et al., 2009, Chunyan et al., 2014, Παγγέ, 2016). Οι μαθητές που συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία της μάθησης με τη χρήση των υπολογιστών είναι δυνατόν να μαθαίνουν και με τη χρήση εκπαιδευτικού παιχνιδιού ή άλλων κουίζ επίλυσης προβλημάτων ή δραστηριοτήτων δημιουργικής απασχόλησης (Παγγέ, 2016, Λέκκα κ.ά., 2013). Πολλά είναι τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία έχουν σχεδιαστεί για παιδιά προσχολικής ηλικίας προτάσσοντας την ενεργό συμμετοχή τους στη μάθηση (Nikiforidou et al., 2010, Τσιλέμου, 2019, Γαλάνης, 2019). Η χρήση υπολογιστή αποδεικνύεται συχνά αποτελεσματική στη βελτίωση των επιδόσεων του μαθητή στις θετικές επιστήμες, στα μαθηματικά, αλλά και στην ανάλυση των προβλημάτων (Abbott, 2003, Chunyan et al., 2014, Αρμακόλας κ.ά., 2020).

Η εξέλιξη των ΤΠΕ έχει επηρεάσει σημαντικά τον χώρο της Εκπαίδευσης, με αποτέλεσμα να έχουν συντελεστεί σημαντικές αλλαγές στον τρόπο που εκπονούνται οι δραστηριότητες της διδασκαλίας, αλλά και η ίδια η μάθηση. Προκύπτει, συνεπώς, ότι οι αλλαγές αυτές έχουν οδηγήσει στον ανασχηματισμό των Προγραμμάτων Σπουδών σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα, αλλά και έχουν συμβάλει στην ενεργή συμμετοχή των μαθητών στις νέες δραστηριότητες (Beck, 1997, Prensky, 2001, Πάνου κ.ά., 2019, Παπαδημητρίου κ.ά., 2019, Kevork et al., 2019). Προκειμένου να χρησιμοποιηθούν οι ΤΠΕ στο σχολείο, είναι απαραίτητη η διδασκαλία με τη δημιουργία και την εφαρμογή των κατάλληλων λογισμικών, τα οποία θα ενισχύουν τη συγκεκριμένη διαδικασία (Chunyan et al., 2014, Αρμακόλας κ.ά., 2020).

Η ένταξη των ΤΠΕ στη διδακτική διαδικασία έχει πραγματοποιηθεί μέσα από το Διαθεματικό Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (<http://www.pi-schools.gr/programs/depps/>), καθώς και από τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Μία από τις βασικές αρχές των προγραμμάτων αυτών είναι ότι αξιοποιούν τις ΤΠΕ και συνδέουν τη χρήση τους με όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Μεταξύ των προγραμμάτων αυτών προβλέπεται Ειδικό Πρόγραμμα Σπουδών, το οποίο σχετίζεται με την Πληροφορική για το Δημοτικό Σχολείο, προκειμένου ο υπολογιστής να χρησιμοποιείται με τον προσφορότερο και αποτελεσματικότερο δυνατό τρόπο στη διδασκαλία. Αρχικά, εντάσσεται ο ηλεκτρονικός υπολογιστής στην εκπαιδευτική πράξη και στη συνέχεια αναλύονται και οι τρόποι με τους οποίους πρέπει να χρησιμοποιηθεί.

Στην εκπαιδευτική πολιτική οι ΤΠΕ και η ένταξή τους στην σχολική πραγματικότητα καθορίζονται συχνά από πολιτικές αποφάσεις, με βάση κοινωνικά και οικονομικά κριτήρια (Valcke et al., 2011, Oboegbulem et al., 2013, Παγγέ, 2016).

Εκτός, όμως, από τα οικονομικά κριτήρια βασικά στοιχεία για να διαμορφωθεί το εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι ο προσανατολισμός, το περιεχόμενό του, η πρακτική που χρησιμοποιείται για την εκπαίδευση, οι δομές λήψης αποφάσεων, οι κανόνες πολιτικής και διοίκησης, καθώς και οι αξίες και τα ήθη. Οι πρακτικές που υπάρχουν για τις ΤΠΕ και την εφαρμογή τους σε κάθε χώρα έχουν σχέση με συγκεκριμένες ταξινομήσεις, αλλά και με την επαγγελματική, κοινωνική και παιδαγωγική λογική (Willard, 2007, Collins et al., 2018).

Ταυτόχρονα, ιδιαίτερα σημαντικός είναι και ο ρόλος του επιπέδου των γνώσεων των ΤΠΕ, τις οποίες κατέχουν οι εκπαιδευτικοί. Οι οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων έχουν ως στόχο την αξιοποίηση του Διαδικτύου στο πλαίσιο της εφαρμογής μίας ευέλικτης ζώνης, καθώς και των δράσεων που αναπτύσσονται σε αυτή. Οι συγκεκριμένες οδηγίες είναι σαφείς, όταν είναι απαραίτητο να αναζητηθούν πληροφορίες από το Διαδίκτυο, καθώς με τον τρόπο αυτόν τονίζονται και οι προϋποθέσεις, οι οποίες απαιτούνται για τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του Διαδικτύου στην σχολική τάξη (το με Αριθμ. Πρωτ.: Φ.20/130336/Δ1/22.08.2019 έγγραφο του Τμήματος Α' της Αυτοτελούς Διεύθυνσης Ιδιωτικής Εκπαίδευσης και του Τμήματος Α' Σπουδών και Εφαρμογής Προγραμμάτων, της Διεύθυνσης Σπουδών, Προγραμμάτων και Οργάνωσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, της Γενικής Διεύθυνσης Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων προς τους Περιφερειακούς Διευθυντές Εκπαίδευσης, τους Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου Δημοτικής Εκπαίδευσης, τους Διευθυντές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας και τους Διευθυντές, Προϊσταμένους και Διδακτικό Προσωπικό των Δημόσιων και Ιδιωτικών σχολικών μονάδων, με θέμα: «Οδηγίες για τη διαχείριση της ύλης για το μάθημα «Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών» (Τ.Π.Ε.) στο Δημοτικό Σχολείο»

(https://drive.google.com/file/d/1KCG8lkF_Xxxd3bWEYdmxE_wgA-vYmIhX/view).

2.2 Η διδασκαλία με ΤΠΕ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Η χρήση του υπολογιστή συμβάλλει καθοριστικά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι υπολογιστές σήμερα αποτελούν ανεκτίμητο εργαλείο για την επιστήμη, καθώς επιτρέπουν στο άτομο να συλλέξει και να αποθηκεύσει δεδομένα ή να εκπονήσει ερευνητικές εργασίες

σε συνεργασία με ερευνητές από όλο τον κόσμο. Ειδικότερα, η χρήση των υπολογιστών στην Εκπαίδευση επιτρέπει στον μαθητή, αλλά και στον εκπαιδευτικό να χρησιμοποιήσουν εργαλεία, τα οποία μπορούν να συμβάλλουν στην εφαρμογή καινοτόμων διδακτικών μεθόδων (Τόκη, 2011, Chunyan et al., 2014, Βασιλειάδης κ.ά., 2018).

Το εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο αξιοποιεί τις Νέες Τεχνολογίες στο σχολικό περιβάλλον είναι ένα σύστημα που αναζητά νέους τρόπους έκφρασης. Είναι γεγονός ότι οι ανάγκες αλλαγών στις μεθόδους εκπαίδευσης και στα Αναλυτικά Προγράμματα θεωρούνται απαραίτητα σήμερα στην Εκπαίδευση και για τον λόγο αυτόν η εφαρμογή των ΤΠΕ βρίσκεται στο επίκεντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Oliver, 2002, Nikolaou et al., 2013, Adekola et al., 2017, Παπαδημητρίου κ.ά., 2019).

Σχετικό με την ένταξη των ΤΠΕ στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα είναι το με Αριθμ. Πρωτ.: Φ.20/130336/Δ1/22.08.2019 έγγραφο του Τμήματος Α΄ της Αυτοτελούς Διεύθυνσης Ιδιωτικής Εκπαίδευσης και του Τμήματος Α΄ Σπουδών και Εφαρμογής Προγραμμάτων, της Διεύθυνσης Σπουδών, Προγραμμάτων και Οργάνωσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, της Γενικής Διεύθυνσης Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων προς τους Περιφερειακούς Διευθυντές Εκπαίδευσης, τους Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου Δημοτικής Εκπαίδευσης, τους Διευθυντές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας και τους Διευθυντές, Προϊσταμένους και Διδακτικό Προσωπικό των Δημόσιων και Ιδιωτικών σχολικών μονάδων, με θέμα: «Οδηγίες για τη διαχείριση της ύλης για το μάθημα «Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών» (Τ.Π.Ε.) στο Δημοτικό Σχολείο». Απόσπασμα του εγγράφου αυτού περιλαμβάνεται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 της παρούσας διδακτορικής διατριβής.

Στο έγγραφο αυτό, μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι οι ΤΠΕ εντάσσονται στο Πρόγραμμα Σπουδών του Δημοτικού Σχολείου με βασικό στόχο την προετοιμασία της συμμετοχής των μαθητών στην Κοινωνία της Γνώσης, λαμβάνοντας υπόψη ότι θα αναπτύσσονται διαρκώς και θα διεισδύουν στο κοινωνικό πεδίο με ταχύτατους ρυθμούς. Επιπλέον, τονίζεται ότι η διδασκαλία των ΤΠΕ και του πληροφορικού γραμματισμού στο Δημοτικό Σχολείο εξειδικεύει τις διαστάσεις της υπολογιστικής, αναλυτικής και διεπιστημονικής κριτικής σκέψης, που είναι απαραίτητο να αναπτύξουν όλοι οι μαθητές. Η επιδίωξη αυτή δεν αποτελεί αυτοσκοπό της εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθώς κύριος στόχος είναι η αποτελεσματική συμβολή των ΤΠΕ με νέα μέσα και νέες πρακτικές στη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου (https://drive.google.com/file/d/1KCG8lkF_Xxxd3bWEYdmxE_wgA-vYmIhX/view).

Η χρήση των ΤΠΕ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση βασίζεται σε προβλήματα που έχουν άμεση σχέση με τις γνώσεις του μαθητή. Η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας στηρίζεται σε ζητήματα κατανόησης σημαντικών επιστημονικών εννοιών, ενώ γενικότερα η προβληματο-κεντρική διδασκαλία βελτιώνει την επίδοση των μαθητών συνολικά (Albirini, 2006, Παγγέ, 2016, Βασιλειάδης κ.ά., 2019).

Ένα άλλο πεδίο εφαρμογής των υπολογιστών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση είναι η χρήση των μικρόκοσμων στη διδασκαλία, καθώς ο μικρόκοσμος του προγραμματισμού επιτρέπει σε ένα ανοιχτό περιβάλλον να βασιστεί σε φυσικά μοντέλα, ενώ ο χρήστης ελέγχει τον πρωταγωνιστή, ο οποίος ζει στο συγκεκριμένο αυτό περιβάλλον. Ο πρωταγωνιστής μπορεί να είναι μία χελώνα ή ένα ρομπότ και ο μαθητής μαθαίνει έννοιες του προγραμματισμού ελέγχοντας τις εντολές του, οι οποίες είναι απλοποιημένες, ώστε να εκτελέσει το αποτέλεσμα στην οθόνη (Compeau et al., 1995, Adelsberger et al., 2002, Herro, 2015, Αρμακόλας κ.ά., 2020).

Η χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή στην Εκπαίδευση είναι ιδιαίτερα σημαντική και μπορεί να επιτευχθεί κατά τρόπο που να εξυπηρετεί τους στόχους του μαθήματος, προκειμένου το παιδί να εμπεδώσει την διδακτέα ύλη (Compeau & Higgins, 1995, Stephen et al., 2018). Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής αποδεικνύεται ένα χρήσιμο μέσο, το οποίο εξασφαλίζει ένα σημαντικό αποτέλεσμα μάθησης, ενώ από τα βασικότερα πλεονεκτήματά του είναι ότι με τη χρήση του δημιουργείται αλληλεπιδραστικότητα κατά τη διδασκαλία (Adelsberger et al., 2002, Chunyan et al., 2014, Tsoni et al., 2015, Πάνου κ.ά., 2019).

Αυτή η δυνατότητα επιτρέπει την ανατροφοδότηση των μαθητών μέσα από τη χρήση ΤΠΕ και τους προσφέρει τη δυνατότητα, χρησιμοποιώντας μέσα, όπως το ψηφιακό κείμενο, το οπτικό υλικό και τα βίντεο, να κατανοήσουν συνολικά τον τρόπο χρήσης του υπολογιστή (Albirini, 2006, Daniela, 2017). Οι ΤΠΕ επηρεάζουν σημαντικά και την αναγνωστική ικανότητα των μαθητών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς η χρήση των λογισμικών τους επιτρέπει να μάθουν εύκολα τις λέξεις και να κατανοήσουν δύσκολες έννοιες και κείμενα. Με τον τρόπο αυτόν η αξιοποίηση των ΤΠΕ δίνει τη δυνατότητα στον μαθητή να αναπτύξει μαθηματικές δεξιότητες και γνώσεις και να εξασκηθεί μέσα από αριθμητικές δραστηριότητες, ενώ με την εφαρμογή δραστηριοτήτων που προσφέρουν τα λογισμικά εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του και βελτιώνει τον προφορικό του λόγο (Tsolakidis, 1997, Oliver, 2002, Τόκη, 2011, Πάνου κ.ά., 2019). Επομένως, με τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση, δίνεται η δυνατότητα στους μικρούς μαθητές να διδαχθούν τις βασικές λειτουργίες του υπολογιστή, αλλά και να αναπτύξουν τις δυνατότητές τους. Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής,

επιπλέον, βοηθά τα παιδιά με προβλήματα λόγου, καθώς υπάρχουν λογισμικά με τα οποία κωδικοποιούνται οι γνώσεις τους αξιοποιώντας την εικόνα, τον ήχο, τις κινήσεις του προσώπου και τις αισθήσεις (Maglogiannis et al., 2009, Τόκη, 2011, Πάνου κ.ά., 2019). Η πληροφορία μπορεί να αποθηκευτεί στη μνήμη των μαθητών, καθώς ενεργοποιούνται οι αισθήσεις τους κατά τη διάρκεια της μάθησης. Η ενεργοποίηση αυτή είναι σημαντική για τη δημιουργία δεξιοτήτων στη γλωσσική και μαθηματική διαδικασία μάθησης (Joss, 2001, Stephen et al., 2018, Νέα Προγράμματα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο, 2011).

Ένα άλλο σημαντικό πλεονέκτημα της χρήσης των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι ότι ο ρόλος του δασκάλου δεν μπαίνει στο περιθώριο. Αντιθέτως, ο δάσκαλος προωθεί διδακτικά μέσα και δραστηριότητες εκθέτοντας το διδακτικό υλικό στους μαθητές, σχεδιάζοντας το μάθημα, ασκώντας εποπτεία και παρέχοντας βοήθεια, όπου αυτό είναι απαραίτητο. Παράλληλα το διδακτικό υλικό βελτιώνεται μέσα από τις παρουσιάσεις, με αποτέλεσμα να ελαττώνεται ο χρόνος παραγωγής και αναπαραγωγής του (Compreau et al., 1995, Daniela, 2017). Την ίδια στιγμή ο υπολογιστής γίνεται ένα εποπτικό πολυμέσο διδασκαλίας για τον εκπαιδευτικό, το οποίο επιτρέπει να διαχυθούν στη σχολική τάξη πολλές πληροφορίες, όχι μόνο από δίκτυα και λογισμικά, αλλά και από την αλληλεπίδραση με τα πολυμέσα και την προσομοίωση μέσα από τα εκπαιδευτικά παιχνίδια (Alessi & Trollip, 2001, Chunyan et al., 2014). Ταυτόχρονα, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής αποτελεί και ένα εργαλείο επικοινωνίας μεταξύ των εκπαιδευτικών για συνεργασία και αναζήτηση πληροφοριών, καθώς έχουν κοινή πρόσβαση σε μεγάλες βάσεις δεδομένων, από όπου μπορούν να αντληθούν πληροφορίες, ενώ παράλληλα δίνεται η δυνατότητα να γίνει και χρήση τοπικών δικτύων για την επικοινωνία με τους άλλους μαθητές (Compreau & Higgins, 1995, Briggs, 2013, Βασιλειάδης κ.ά., 2019).

Ειδικότερα, σύμφωνα με την Κολοκούρη (2015), «... Τα κινούμενα σχέδια αξιοποιούνται σε μεγάλο βαθμό στο χώρο των νέων τεχνολογιών, της πληροφορικής και των επικοινωνιών αποτελώντας υλικό ιδιαίτερα οικείο στα παιδιά. Τόσο οι ταινίες κινουμένων σχεδίων, αλλά και οι πολυμεσικές εφαρμογές που διατίθενται στο διαδίκτυο αποτελούν μία οπτική γλώσσα, η οποία μπορεί να μεταδίδει μηνύματα μέσα από σύμβολα και εικόνες και να επηρεάζει σημαντικά τα ανθρώπινα συναισθήματα. Στον χώρο της εκπαίδευσης μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, εφόσον δίνουν τη δυνατότητα να διαμορφωθούν σύγχρονα πρότυπα διδασκαλίας. Τα πρότυπα αυτά ενισχύουν την προσωπική διερεύνηση, την ενεργή συμμετοχή του μαθητή και την αναμόρφωση του ρόλου του

εκπαιδευτικού από μεταδότη πληροφοριών σε συντονιστή και διαμεσολαβητή της μάθησης στο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της θεωρίας της Δραστηριότητας. ...».

Ωστόσο, είναι δυνατόν η χρήση των υπολογιστών να παρουσιάζει συχνά και κάποια μειονεκτήματα. Ένα από αυτά είναι ότι ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είναι δυνατόν να προκαλέσει την απομόνωση του μαθητή, αλλά και γενικότερα την απομονωμένη μάθηση. Αυτό μπορεί να συμβεί, όταν η χρήση του περιορίζεται στην προβολή εικόνας και βίντεο, ενώ δεν οργανώνονται εκπαιδευτικές δραστηριότητες, ώστε να ενθαρρύνεται ο διάλογος (Joss, 2001, Chunyan et al., 2014). Συνεπώς, οι μαθητές, οι οποίοι αφιερώνουν αρκετές ώρες μπροστά στην οθόνη, θεωρούν ότι έχουν μία αποκλειστική σχέση με αυτόν και δεν επιλέγουν την επικοινωνία με τους συμμαθητές τους. Με τον τρόπο αυτόν δημιουργείται μία σχέση εξάρτησης μεταξύ του μαθητή και του υπολογιστή, η οποία έχει συχνά ως αποτέλεσμα την απομόνωση και την περιθωριοποίηση από το περιβάλλον της τάξης (Adelsberger et al., 2002, Παγγέ, 2016, Κουρμούση & Κούτρας, 2011).

2.3 Θέματα εφαρμογής των ΤΠΕ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Η χρήση των ΤΠΕ και ειδικότερα του ηλεκτρονικού υπολογιστή στην εκπαιδευτική διαδικασία παρουσιάζει ανάγκη συνεχούς διερεύνησης, καθώς η εισαγωγή του στη σχολική τάξη αυξάνεται ταχύτατα. Στο πλαίσιο αυτό έχουν διατυπωθεί θετικές, αλλά και αρνητικές απόψεις από τους εκπαιδευτικούς. Πολλοί συμφωνούν άκριτα με την εισαγωγή των υπολογιστών στη μαθησιακή διαδικασία, καθώς πιστεύουν ότι οι τεχνολογικές αλλαγές έχουν θετικά αποτελέσματα. Από την άλλη, υπάρχουν εκπαιδευτικοί οι οποίοι αντιμετωπίζουν με επιφύλαξη τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή στη διδασκαλία και πιο συγκεκριμένα σε σχέση με τον τρόπο που η εφαρμογή αυτή είναι απαραίτητο να πραγματοποιηθεί (Comreau & Higgins, 1995, Παγγέ 2016, Stephen et al., 2018).

Οι λόγοι για τους οποίους οι Νέες Τεχνολογίες είναι αναγκαίο να ενταχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα είναι σημαντικοί, καθώς προσφέρουν ίσες δυνατότητες μάθησης χωρίς να διακρίνονται οι μαθητές με βάση το κοινωνικό και οικονομικό τους επίπεδο. Στη διαδικασία αυτή ιδιαίτερα καθοριστικός αποδεικνύεται ο ρόλος των εκπαιδευτικών (Ράπτης κ.ά., 2002, Ράπτης κ.ά., 2013, Ρες, 2005, Ρετάλης, 2005). Πολλοί εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι η ένταξη του ηλεκτρονικού υπολογιστή στο σχολικό περιβάλλον είναι απαραίτητο να γίνεται με προϋποθέσεις. Ο υπολογιστής θεωρείται ως ένα διαδραστικό και βοηθητικό εργαλείο, αλλά την ίδια στιγμή η λειτουργία του ως μέσο επικοινωνίας μπορεί να

δυσχεράνει την κοινωνικοποίηση του ατόμου. Για τον λόγο αυτόν, οι ίδιοι υποστηρίζουν ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ιδιαίτερα σημαντικός, όταν χρησιμοποιείται το συγκεκριμένο εργαλείο στη διδασκαλία (Adelsberger et al., 2002, Polk, 2011, Adekola et al., 2017, Πάνου κ.ά., 2019).

Αρκετοί είναι εκείνοι οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι γνωρίζουν ήδη τις βασικές λειτουργίες του υπολογιστή και τον χρησιμοποιούν ως ένα εργαλείο διδασκαλίας, διαθέτοντας περισσότερες γνώσεις και κατάρτιση. Δε λείπουν ωστόσο και οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι εκφράζουν έντονα τη δυσαρέσκειά τους για τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή, δηλώνοντας την άγνοιά τους ως προς τον τρόπο που πρέπει να χρησιμοποιείται, προκειμένου η διδασκαλία να αποδεικνύεται αποδοτική (Beck, 1997, Γεωργανά, 2018).

Η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία θεωρείται ως πρόκληση από πολλούς εκπαιδευτικούς, διότι επιτρέπει τη μείωση του οικονομικού κόστους στην εκπαίδευση, καθώς οι διδακτικοί στόχοι του μαθήματος μπορούν να επιτευχθούν με λιγότερα χρήματα, περιορίζοντας παράλληλα τη χρήση των σχολικών εγχειριδίων. Με τον τρόπο αυτόν η δυνατότητα τροποποίησης της διδασκαλίας με τις Νέες Τεχνολογίες είναι μία πραγματικότητα και μία καινοτομία στον σχολικό χώρο, που μπορεί να αλλάξει τον τρόπο συνεργασίας και επικοινωνίας των μαθητών με την ουσιαστική συμβολή των εκπαιδευτικών (Joss, 2001, Adekola et al., 2017, Sousa et al., 2019).

Παρόλο που η χρήση των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαίδευση έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον καθοριστικό ρόλο του εκπαιδευτικού στην τάξη. Οι ΤΠΕ εμπλουτίζουν το έργο του εκπαιδευτικού με περισσότερες εκπαιδευτικές δυνατότητες, ώστε το μάθημα να βελτιώνεται και οι μαθητές να βρίσκονται συνεχώς σε εγρήγορση (Tsolakidis, 1997, Oliver, 2002). Προκειμένου να ενταχθούν οι Νέες Τεχνολογίες στη σχολική εκπαίδευση είναι αναγκαίο να υπάρχει η κατάλληλη κατάρτιση των εκπαιδευτικών, είτε με προσωπική τους πρωτοβουλία, είτε μέσα από σεμινάρια επιμόρφωσης. Επισημαίνεται, ότι η επιμόρφωση σε θέματα ΤΠΕ είναι απαραίτητο να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των εκπαιδευτικών και να αποσκοπεί στην ανάπτυξη των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους σε όλα τα θέματα που σχετίζονται με τις Νέες Τεχνολογίες (Kirkwood et al., 2014, Παγγέ, 2016). Επιπλέον, είναι απαραίτητο στο κέντρο της διδασκαλίας να βρίσκεται ο μαθητής, προκειμένου να μην ανατρέπεται η ισορροπία της τάξης, ενώ είναι αναγκαίες και όλες εκείνες οι υλικοτεχνικές υποδομές στα σχολεία για την ένταξη των ΤΠΕ στη σχολική καθημερινότητα των μαθητών (Kinzie et al., 1994, Kirkwood et al., 2014).

Ο εξοπλισμός, ο οποίος θα χρησιμοποιηθεί στις σχολικές μονάδες είναι απαραίτητο να περιλαμβάνει συσκευές και προγράμματα, στην πιο σύγχρονη μορφή, προκειμένου να αναπτυχθούν οι δεξιότητες των μαθητών. Συνεπώς, οι συγκεκριμένοι λόγοι και οι προϋποθέσεις ένταξης των ΤΠΕ στο εκπαιδευτικό σύστημα πραγματοποιούνται μέσα από την καθημερινή διδασκαλία και τη μάθηση με ατομικές πρωτοβουλίες, αλλά και με οργάνωση του συνόλου της σχολικής μονάδας (Beck 1997, Πάνου κ.ά., 2019). Η αποτελεσματική λοιπόν εφαρμογή των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία απαιτεί την ανάληψη νέων αρμοδιοτήτων και καθηκόντων από τον εκπαιδευτικό στην τάξη. Εφαρμόζοντας ο εκπαιδευτικός νέες μεθόδους κατακτά καινούργια γνώση και δεξιότητες, τις οποίες θα μεταδώσει στους μαθητές (Tsolakidis, 1997, Oliver, 2002).

Στις δυσκολίες της εφαρμογής των ΤΠΕ στην Εκπαίδευση μπορεί να συμπεριληφθεί το γεγονός ότι συχνά ο εκπαιδευτικός είναι απαραίτητο να μπει στη θέση των μαθητών, προκειμένου να κατανοήσει πώς κατακτούν τη γνώση που σχετίζεται με τις Νέες Τεχνολογίες. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, που οι γνώσεις των μαθητών για τη χρήση των ΤΠΕ είναι πολύ περισσότερες σε σχέση με αυτές του εκπαιδευτικού. Ο εκπαιδευτικός, επίσης, είναι αναγκαίο να υιοθετεί συνεχώς νέες μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης και να αξιοποιεί τα διδακτικά εργαλεία στην τάξη, να φροντίζει για την αναβάθμιση του εξοπλισμού του σχολείου και να εργάζεται σε ένα περιβάλλον, στο οποίο θα προωθείται η συνεργασία μεταξύ των μαθητών (Prensky, 2001, Γεωργανά, 2018). Από έρευνες σε διεθνές επίπεδο, αλλά και στη χώρα μας διαπιστώθηκε ότι αν και οι εκπαιδευτικοί προτιμούν τη χρήση των ΤΠΕ στην τάξη, συχνά δε διαθέτουν επαρκείς γνώσεις για να τις αξιοποιήσουν, για να αναπτύξουν κάποιο εκπαιδευτικό λογισμικό ή για να χρησιμοποιήσουν για εκπαιδευτικούς σκοπούς τις υπηρεσίες του Διαδικτύου (Shamir, 2008, Garrison, 2011, Lakhal et al., 2013, Pange et al., 2011).

Παρόλο που οι ΤΠΕ εφαρμόζονται με γνώμονα την ενεργητική συμμετοχή του μαθητή, κινητοποιούμενη από τον εκπαιδευτικό, οι γνώσεις σχετικά με τη χρήση και την εφαρμογή τους δεν κατακτώνται σε μικρό χρονικό διάστημα, σε σύγκριση με την παραδοσιακή διδασκαλία. Ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να αναζητήσει πληθώρα πληροφοριών και εκπαιδευτικό υλικό. Συχνά, όμως, στην προσπάθειά του να μάθει όσο το δυνατόν περισσότερα, αποσπάται η προσοχή του από το μάθημα (Beck, 1997, Lee et al., 2016, Lakhal et al., 2013, Γεωργανά, 2018).

Επιπλέον, ο εκπαιδευτικός είναι απαραίτητο να δίνει ιδιαίτερη προσοχή στη χρήση των ΤΠΕ από μαθητές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς εκτός από τα εκπαιδευτικά οφέλη, τα

οποία προσφέρει στους μαθητές, κάνοντας το μάθημα πιο ουσιαστικό, έχει και κάποιες αρνητικές επιπτώσεις, όπως η πολύωρη ενασχόληση των μικρών μαθητών με το Διαδίκτυο. Κατά συνέπεια, μπορεί να προκληθούν ψυχικά ή σωματικά προβλήματα, όπως ο εθισμός, το άγχος, αλλά και η απομόνωση του χρήστη (Katz, 2007, Jones, 2011, Κουρμούση & Κούτρας, 2011).

Σε ό,τι αφορά δε τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας και προκειμένου η διδασκαλία των ΤΠΕ στο Νηπιαγωγείο να είναι αποτελεσματική, είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί:

«... - Να δημιουργήσουν ένα κατάλληλο εκπαιδευτικό περιβάλλον.

- Να δώσουν στους μαθητές ευκαιρίες, προκειμένου να έρθουν σε επαφή με αυτό και με τα αντικείμενα των Νέων Τεχνολογιών.

- Να θέσουν προβληματισμούς σχετικά με την ορθή χρήση των Νέων Τεχνολογιών.

- Να συμμετέχουν στον ενθουσιασμό των παιδιών.

- Να παίζουν μαζί τους.

- Να θέσουν ερωτήματα για συζήτηση, τόσο με τα ίδια, όσο και με τους γονείς τους, όπως «τι κάνουν ... » ή «τι κάνουμε ...». ...» (Παγγέ, 2016).

2.4 Η χρήση των ΤΠΕ στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης

Η χρήση και εφαρμογή των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πραγματικότητα αποτελεί μία διαδικασία πολυπαραγοντική, ενώ η διοικητική αξιοποίηση των ΤΠΕ αναδεικνύεται σε μια από τις τέσσερις διαστάσεις της εισαγωγής τους στην Εκπαίδευση. Οι υπόλοιπες τρεις σχετίζονται με τη χρήση τους ως μέσο διδασκαλίας, την αξιοποίησή τους ως μέσο επικοινωνίας και την εκμάθησή τους ως ξεχωριστό και αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο (Hooper et al., 1995, Μακρή κ.ά., 2015). Οι εξελίξεις στην παιδαγωγική και στην εκπαιδευτική τεχνολογία έχουν σηματοδοτήσει σημαντικές αλλαγές στη διοίκηση των σχολικών μονάδων (Μακρή κ.ά., 2015, Ταουσάνης, 2019), καθώς και στη λειτουργία και οργάνωση των αρμόδιων Υπηρεσιών για τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης.

Η συμβολή και η συνεισφορά των ΤΠΕ στη βελτίωση του διοικητικού έργου αποτελούν βασική συνιστώσα μιας επιτυχημένης εκπαιδευτικής διοίκησης, ενώ η αποτελεσματική συνδρομή της χρήσης τους συνίσταται στην υιοθέτηση δράσεων αναδιοργάνωσης, καθώς και βελτίωσης της απόδοσης και της επίτευξης των επιθυμητών στόχων στο πλαίσιο των σχολικών μονάδων, αλλά και των Περιφερειακών Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, των Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας

Εκπαίδευσης και των Διευθύνσεων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Δημακόπουλος κ.ά., 2011, Ταουσάνης, 2019). Οι ΤΠΕ συμβάλλουν αποδοτικά στη διαχείριση πληροφοριακών δεδομένων, καθώς και στη γραμματειακή υποστήριξη του σχολείου με τη χρήση ποικίλων λογισμικών προγραμμάτων, διευκολύνοντας το διοικητικό έργο των σχολικών μονάδων. Με την εφαρμογή τους επιτυγχάνεται ταχύτητα η αναζήτηση πληροφοριών, η δυνατότητα αποθήκευσης και αναπαραγωγής πληροφοριακών δεδομένων, αλλά και η διευκόλυνση και ο εμπλουτισμός της διδασκαλίας του μαθήματος (Μακρή κ.ά., 2015, Τζιόκας, 2018).

Η σημαντική συμβολή των Νέων Τεχνολογιών - ΤΠΕ στην αποτελεσματική λειτουργία της Διοίκησης της Εκπαίδευσης προκύπτει με σαφήνεια από τις διατάξεις του άρθρου 50 του Π.Δ. 18/2018 (ΦΕΚ 31/23.02.2018, τ.Α'), στις οποίες, μεταξύ άλλων, προβλέπονται τα ακόλουθα σχετικά με τις αρμοδιότητες των Τμημάτων της Αυτοτελούς Διεύθυνσης Διοικητικής, Οικονομικής και Παιδαγωγικής Υποστήριξης των Περιφερειακών Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων:

«Άρθρο 50

Αυτοτελής Διεύθυνση Διοικητικής, Οικονομικής και Παιδαγωγικής Υποστήριξης

1. Επιχειρησιακός στόχος της Αυτοτελούς Διεύθυνσης Διοικητικής, Οικονομικής και Παιδαγωγικής Υποστήριξης που υπάρχει σε κάθε μία από τις δεκατρείς (13) Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης είναι η διοικητική, οικονομική και παιδαγωγική υποστήριξη του έργου των Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της οικείας Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης και η εποπτεία και ο συντονισμός του έργου των υπαγόμενων σε αυτήν περιφερειακών υπηρεσιών.

2. Η Αυτοτελής Διεύθυνση Διοικητικής, Οικονομικής και Παιδαγωγικής Υποστήριξης συγκροτείται από τις ακόλουθες οργανικές μονάδες:

α) Τμήμα Α' Διοικητικών Υποθέσεων,

β) Τμήμα Β' Οικονομικών Υποθέσεων,

γ) Τμήμα Γ' Προσωπικού,

δ) Τμήμα Δ' Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών ...

... 6. Το Τμήμα Δ' Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών είναι αρμόδιο για: ...

... γ) τη δημιουργία, οργάνωση και συντήρηση βάσεων δεδομένων ...

... ζ) τη μέριμνα για την τήρηση των διαδικασιών ασφαλείας των δεδομένων και των δικτύων

...».

Με τον όρο «*ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διοίκηση*» νοείται η αξιοποίηση πληροφοριακών εφαρμογών και συστημάτων, προκειμένου να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις αποτελεσματικών διαδικασιών επικοινωνίας και μάθησης (Nolan et al., 1995, Ταουσάνης, 2019). Σε αυτό το πλαίσιο η συνεισφορά των ΤΠΕ στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική (Zainally, 2008, Γκέκα, 2018). Ειδικότερα, οι ΤΠΕ έχουν τη δυνατότητα να συμβάλλουν δυναμικά με πρακτικές διεκπεραίωσης διοικητικών θεμάτων στον χώρο του σχολείου αποτελώντας ένα ουσιαστικό και καινοτόμο εκπαιδευτικό εργαλείο, καθώς η συμβολή τους εντοπίζεται στη δυνατότητα αποθήκευσης και διαχείρισης μεγάλου όγκου δεδομένων, στην ταχύτητα αναζήτησης πληροφοριών, αλλά και στη συγκέντρωση, ηλεκτρονική κωδικοποίηση, επεξεργασία, ταξινόμηση και διάχυση - γνωστοποίηση πληροφοριών (Maki, 2008, Ρεντίφης, 2014, Παπουτσάκης, 2018, Ζάχρου, 2019).

Μεταξύ των σημαντικότερων πλεονεκτημάτων της ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης είναι η δυνατότητα να συλλέγονται, να αποθηκεύονται και να χρησιμοποιούνται δεδομένα, η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας της σχολικής μονάδας, η δυνατότητα ταχύτερης επικοινωνίας με το κοινωνικό σύνολο, καθώς και η ασφαλέστερη διατήρηση και επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων (Χαραλάμπους, 2008, Βλάχου 2013), σε σχέση και με όσα ορίζονται στις διατάξεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, καθώς και του Ν. 4624/2019 (ΦΕΚ 137/29.08.2019 τ.Α΄).

Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται και η συνεισφορά των ΤΠΕ στη διευκόλυνση επαναλαμβανόμενων εργασιών, στην απλοποίηση διοικητικών εργασιών, αλλά και στην εξοικονόμηση χρόνου και χρήματος (Maki, 2008, Δημακόπουλος κ.ά., 2011). Η αξιοποίησή τους στη Διοίκηση της σχολικής μονάδας, καθώς και στις αρμόδιες Υπηρεσίες για τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης (Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Διευθύνσεις Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κ.ά.), εντοπίζεται κυρίως στη βελτίωση της απόδοσης και στην επίτευξη προκαθορισμένων στόχων, όπως η αποτελεσματικότερη γραμματειακή υποστήριξη και η μηχανοργάνωση, η ηλεκτρονική επικοινωνία και οι ηλεκτρονικές συναλλαγές, η τήρηση διάφορων αρχείων και η ηλεκτρονική διακυβέρνηση (Δαγδιλέλης, 2005, Τζιόκας, 2018).

Γενικότερα, η χρήση των ΤΠΕ απλουστεύει τις διοικητικές εργασίες και διαφοροποιεί την εικόνα της σχολικής μονάδας, ενώ συμβάλλει στην επικοινωνία ανάμεσα στη σχολική κοινότητα και στο εξωτερικό περιβάλλον (Δαγδιλέλης, 2005, Παπουτσάκης, 2018, Μακρή κ.ά., 2015). Για την αποτελεσματικότερη διοίκηση της σχολικής μονάδας κρίνεται απαραίτητη η ενσωμάτωση και αξιοποίηση των ΤΠΕ από τους διευθυντές των σχολικών

μονάδων που θα λειτουργούν ως πρότυπα, χρησιμοποιώντας κατάλληλα τις Νέες Τεχνολογίες (Bosley et al., 2005, Μαρκαντώνης κ.ά., 2009, Ζάχρου, 2019).

Ο Μπουραντάς (2005) υπογραμμίζει τον καθοριστικό ρόλο του διευθυντή στη χρήση και στην αξιοποίηση της τεχνολογίας στη σχολική μονάδα, καθώς *«είναι το κύριο πρόσωπο που εμπνέει κοινό όραμα στους κόλπους του σχολείου, ασκεί επιρροή στην ομάδα του, κερδίζει τη θεληματική και πρόθυμη συμμετοχή των συνεργατών του στην επίτευξη στόχων, προβάλλει υψηλές προσδοκίες, αξιοποιεί τα σύγχρονα μέσα του σχολείου και παρακινεί με κάθε τρόπο τους συναδέλφους του να κάνουν το ίδιο.»*

Για την επιτυχή εφαρμογή των ΤΠΕ στη διοικητική πρακτική της Εκπαίδευσης είναι αναγκαίος ο εξοπλισμός των σχολείων με όλα τα σύγχρονα μέσα (υπολογιστές, λογισμικό, άδειες χρήσης λογισμικού, προστασία υπολογιστών από ιούς, δικτυακή υποδομή, Διαδίκτυο). Η ύπαρξη αιθουσών κατάλληλα σχεδιασμένων και εξοπλισμένων για τη χρήση των ΤΠΕ, καθώς και η παροχή τεχνολογικής υποστήριξης των μέσων και εργαλείων συμβάλλουν στην παροχή σύγχρονων, ενημερωμένων και αναβαθμισμένων υπηρεσιών στους διευθυντές και σε όσους κάνουν χρήση των ΤΠΕ για τη διοίκηση του σχολείου (Σαΐτης, 2007, Βλάχου, 2013, Παπουτσάκης, 2018).

Ειδικότερα, σύμφωνα με την Μακρή κ.ά. (2015), οι Τ.Π.Ε. συνδράμουν αποτελεσματικά τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες των σχολικών μονάδων, οι οποίες αφορούν πρακτικά ζητήματα, όπως: *«... 1) Την αποδοτικότερη γραμματειακή υποστήριξη και μηχανοργάνωση του σχολείου με την τήρηση του ηλεκτρονικού πρωτοκόλλου, ... 2) Την απρόσκοπτη ηλεκτρονική επικοινωνία - αλληλογραφία και ηλεκτρονικές συναλλαγές, ... 3) Την ηλεκτρονική υποβολή αιτήσεων, όπως βεβαιώσεων σπουδών, νομιμοποιητικών εγγράφων, δικαιολογητικών συμμετοχής, έκδοσης τίτλων κ.ά. ...»*.

Ωστόσο, προκειμένου να επιτευχθεί η ηλεκτρονική «ψηφιακή» ενσωμάτωση στην εκπαιδευτική διαδικασία, είναι απαραίτητη, τόσο η καλλιέργεια νέας νοοτροπίας του ανθρώπινου δυναμικού, όσο και η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου. Πιο συγκεκριμένα, κρίνονται αναγκαίες ενέργειες όπως η εξεύρεση μηχανισμών συντήρησης και επισκευής του υπάρχοντος τεχνολογικού εξοπλισμού, η ανάπτυξη των κατάλληλων εκπαιδευτικών λογισμικών, η δημιουργία τεχνικών υποστηρικτικών δομών, σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, η ενίσχυση της υλικοτεχνικής υποδομής και των διαθέσιμων οικονομικών πόρων με δικτυακό και υπολογιστικό εξοπλισμό, καθώς και η αλλαγή στην αντίληψη για τη χρησιμότητα των ΤΠΕ. Σχετικά με την ένταξη και αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική παραγωγικότητα, ιδιαίτερα σημαντική είναι η συνεχής επιμόρφωση των διευθυντών των σχολικών μονάδων,

των εκπαιδευτικών, καθώς και των διοικητικών υπαλλήλων των Περιφερειακών Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, των Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και των Διευθύνσεων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Βλαχάβας κ.ά., 2004, Μπάκας, 2009, Νάκος, 2009, Ρεντίφης, 2014).

Κατά συνέπεια, η μετάβαση από την παραδοσιακή στη σύγχρονη διαδικτυακή τάξη, της εποχής της γνώσης και της πληροφορίας, είναι γεγονός ότι πραγματοποιείται με τη χρήση των ΤΠΕ και του Διαδικτύου. Το Διαδίκτυο δίνει μία σειρά πηγών για την πρόσβαση σε πλήθος πληροφοριών, καθώς δημιουργείται μία σχεδιασμένη και στοχευμένη αναζήτηση, η οποία συμβάλλει στην αποτελεσματική Διοίκηση στον χώρο της Εκπαίδευσης (Παπαδανιήλ, 2005, Valcke et al., 2011, Collins et al., 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

3.1 Ιστορική εξέλιξη του Διαδικτύου

Η δημιουργία και η αξιοποίηση του Διαδικτύου έχει οδηγήσει σε μία σειρά αλλαγών σε όλους τους τεχνολογικούς τομείς της σύγχρονης εποχής και κατά συνέπεια και στην Πληροφορική και στις τηλεπικοινωνίες. Η εύρεση του τηλέγραφου, του τηλεφώνου, του ραδιοφώνου, αλλά και των υπολογιστών ετοίμασε το έδαφος για τη σύγκλιση των λειτουργιών και των δυνατοτήτων που θα λάμβαναν χώρα στο μέλλον. Το Internet έχει σήμερα τη δυνατότητα να προσφέρει πληροφορίες σε παγκόσμιο επίπεδο, ώστε να πραγματοποιείται η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των ατόμων και των υπολογιστών τους χωρίς να υπάρχουν γεωγραφικοί περιορισμοί (Leiner et al., 2009, Kleinrock, 2010, Cohen, 2013).

Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνεται στο βιβλίο των Μακρή και Παγγέ (2000): *«Διαδίκτυο είναι η συνένωση τεχνολογιών που επιτρέπουν την ομαλή επικοινωνία μεταξύ υπολογιστών ανεξάρτητου μεγέθους και λειτουργικού συστήματος με σκοπό την αποστολή και λήψη πληροφοριών».*

Ιστορικά, η δημιουργία και η εξέλιξη του Διαδικτύου είναι ένα επιτυχημένο παράδειγμα των ωφελειών που έχουν προκύψει από τις επενδύσεις στην έρευνα και στην ανάπτυξη των υποδομών. Ως αρχικό σημείο εκκίνησης θεωρείται η τεχνολογία packet switching (Lisong et al., 2001, Kleinrock, 2010, Comer, 2018), η οποία κρίθηκε ως θεμελιώδους σημασίας για την περαιτέρω ανάπτυξη του Διαδικτύου, καθώς η βιομηχανία και η ακαδημαϊκή έρευνα συνεργάστηκαν επιτυχημένα και για αρκετά χρόνια, προκειμένου να υλοποιήσουν μία εντυπωσιακή και χρήσιμη τεχνολογία δικτύων. Η σημερινή διαδικτυακή μορφή του Internet είναι άμεσα αναγνωρίσιμη από τους περισσότερους ανθρώπους στον κόσμο, ωστόσο η διαδικασία εξέλιξης του Διαδικτύου είναι συχνά άγνωστη. Η ιστορία του ξεκινάει από το 1950 με μία μορφή πολύ διαφορετική από τη σημερινή, με τη δημιουργία του δικτύου ARPANET, την επακόλουθη μετατροπή του σε Internet, αλλά και την τελική μορφή του Word Wide Web (Leiner et al., 2009, Kleinrock, 2010).

Η αρχική ιδέα δημιουργίας ενός δικτύου θεωρείται ότι προήλθε από τον πόλεμο του Βιετνάμ, οπότε και το αμερικανικό Υπουργείο Άμυνας θέλησε να κατασκευάσει ένα ισχυρό

και αυτόνομο δίκτυο, προκειμένου ακόμα και αν καταστρεφόταν ένα μέρος του να υπάρχει η δυνατότητα να λειτουργεί το υπόλοιπο. Με τον τρόπο αυτό δημιουργήθηκε το ARPANET. Η ιδέα προωθήθηκε και σε άλλες χώρες, όπου με τη μεταξύ τους σύνδεση ξεκίνησε η ευρεία ανάπτυξη των δικτύων. Συγχρόνως καθιερώθηκε από τους σχεδιαστές ARPANET το πρωτόκολλο IP (Internet Protocol), το οποίο όριζε τη διεύθυνση επικοινωνίας μεταξύ υπολογιστών (Παγγέ, 2016).

Το 1962 ξεκίνησε ένα ερευνητικό πρόγραμμα, το οποίο αφορούσε την ασφάλεια και την άμυνα και αποδείχθηκε ιδιαίτερα σπουδαίο για τη χρήση των υπολογιστών. Παράλληλα όμως με τη θεωρητική σύλληψη του Διαδικτύου αναπτύχθηκαν εναλλακτικοί τρόποι, ώστε να αποστέλλονται στον τελικό προορισμό δεδομένα με τη χρήση της αρχικής πληροφορίας και την κατάταμψή της σε πακέτα (Kleinrock, 2010, Cohen et al., 2013). Το Internet αποτέλεσε πλέον ένα δίκτυο για την εκπομπή πληροφοριών παγκόσμιας εμβέλειας και τη συνεργασία μεταξύ των χρηστών (Leiner et al., 2009, Kleinrock, 2010, Cohen et al., 2013).

Συνοπτικά, με την πάροδο των ετών ενσωματώθηκαν στη δομή του δικτύου ορισμένα πολύ σημαντικά στοιχεία, όπως:

- 1972, το Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο (E-mail).
- 1973, το Πρωτόκολλο Μεταφοράς Αρχείων (File Transfer Protocol – FTP), που διευκόλυνε τη μεταφορά αρχείων μέσω του δικτύου.
- 1977, το Internet Protocol (I.P.), πρωτόκολλο που επέτρεπε την επικοινωνία μεταξύ ανομοιογενών δικτύων.
- 1979, ιδρύθηκαν τα πρώτα Newsgroups.
- 1988, αναπτύχθηκε το IRC (Internet Relay Chat), το οποίο επέτρεψε σύνδεση και επικοινωνία σε πραγματικό χρόνο (real time).
- 1990, δημιουργήθηκε ο Παγκόσμιος Ιστός (World Wide Web – WWW) στο Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας Πυρηνικής Φυσικής (CERN) στη Γενεύη της Ελβετίας από τον Βρετανό επιστήμονα Tim Berners - Lee (Gergen, 2002).

Από το 2000 και έπειτα, οι ταχύτητες των δεδομένων έγιναν υψηλότερες μέσα από τα δίκτυα οπτικών ινών, με αποτέλεσμα οι πληροφορίες οι οποίες μεταδίδονται μέσα από τα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα να ανέρχονται πλέον σε περισσότερο από το 97% των πληροφοριών παγκοσμίως. Το Διαδίκτυο σήμερα επεκτείνεται όλο και περισσότερο επιτρέποντας τη μεταφορά τεράστιων ποσοτήτων πληροφοριών και εφαρμογών εμπορίου, ψυχαγωγίας, αλλά και κοινωνικής δικτύωσης (Leiner et al., 2009, Comer, 2018).

Το Διαδίκτυο έχει πραγματοποιήσει αλματώδη ανάπτυξη και έχει φέρει καινοτόμες αλλαγές σε όλες τις εκφάνσεις της καθημερινότητας οδηγώντας σε μία εποχή η οποία πλέον χαρακτηρίζεται ως ψηφιακή. Μέσα από τις υπηρεσίες και τις εφαρμογές που παρέχει προάγει τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των χρηστών του και την ίδια στιγμή τους εξυπηρετεί, καλύπτοντας τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Με τον τρόπο αυτόν μικροί και μεγάλοι μαθαίνουν πώς να το χρησιμοποιούν αποκτώντας πρόσβαση σε αυτό και εντάσσοντάς το στην καθημερινότητά τους, προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες τους (Comer, 2018, Kleinrock, 2010, Δούκας, 2000).

Ειδικότερα δε, σε ό,τι αφορά τα παιδιά, τα οποία αποτελούν μία ευάλωτη ομάδα στο νέο περιβάλλον τεχνολογικής διακινδύνευσης, το Διαδίκτυο, που έχει ενσωματωθεί στην καθημερινή ζωή και τις ασχολίες τους, προϋποθέτει ψηφιακή παιδεία. Όσο περισσότερο τα παιδιά καταρτίζονται ψηφιακά, τόσο περισσότερο έχουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν τις ευκαιρίες που αυτό προσφέρει. Σήμερα, όμως, φαίνεται ότι το Διαδίκτυο παρουσιάζει και σημαντικούς κινδύνους. Ειδικότερα, η ελευθερία λόγου και κινήσεων, αλλά και η ανωνυμία που παρέχει το Διαδίκτυο στον χρήστη δημιουργούν συχνά τις ιδανικές συνθήκες για την καλλιέργεια και την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εγκλήματος (Comer, 2018, Albion, 2001).

3.2 Διαδίκτυο και εκπαιδευτικό υλικό

Η ταχύτερη ανάπτυξη του Διαδικτύου και οι σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις έχουν επιφέρει σημαντικές μεταβολές στην παραδοσιακή εκπαιδευτική διαδικασία. Οι σύγχρονες τεχνολογίες προσφέρουν τη δυνατότητα σε εκπαιδευτικούς και μαθητές να βρίσκουν και να επεξεργάζονται διδακτικό υλικό διαδραστικά, καθώς και να επικοινωνούν μεταξύ τους με τρόπους που παλαιότερα δεν ήταν εφικτοί.

Το Διαδίκτυο αποτελεί πλέον μία πραγματικότητα, η οποία επηρεάζει την αλληλεπίδραση στον κοινωνικό και εργασιακό χώρο. Πολύ σημαντικός αριθμός χρηστών του Διαδικτύου είναι μαθητές και εκπαιδευτικοί, οι οποίοι αναζητούν, μεταξύ άλλων, ιδέες για το αναλυτικό πρόγραμμα, εργαλεία έρευνας, βιβλιογραφία, αλλά και ευκαιρίες επαγγελματικής ανάπτυξης (Gullickson, 2000, Παγγέ, 2016). Το Διαδίκτυο δίνει πρόσβαση στην πληροφορία και ταυτόχρονα με τη χρήση του οι εκπαιδευτικοί στοχεύουν στην πληροφόρηση και την ενημέρωση των μαθητών προτείνοντάς τους κάποιες μορφές αξιοποίησης, προκειμένου να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους. Με τη χρήση του, συνεπώς, μπορούν να παρουσιαστούν επιμέρους θέματα στους μαθητές, όπως η έρευνα αρχείων και η εύρεση χαρτών, να

αναζητηθούν πηγές και πληροφορίες για την καλλιέργεια του γραμματισμού και την αξιοποίησή του, ενώ δίνεται και η δυνατότητα να περιηγηθούν σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους με τη βοήθεια της εικονικής πραγματικότητας, προκειμένου να καλλιεργηθεί η βιωματική τους μάθηση μέσα από την πολυμεσική διδασκαλία (Τσολακίδης, 2005, Αργυρού, 2018, Παπαδημητρίου κ.ά., 2019). Οι μαθητές ενισχύουν τις σχέσεις συνεργασίας μεταξύ τους, αλλά και μεταξύ των σχολείων από διαφορετικές χώρες, ενώ δίνεται και η δυνατότητα δημιουργίας επικοινωνίας σε διάφορα ζητήματα, που αναπτύσσονται κατά τη διδασκαλία. Το Διαδίκτυο χρησιμοποιείται για τη διεξαγωγή σχεδίων εργασίας και την αξιοποίηση των ηλεκτρονικών πηγών, ενώ μπορούν να δημιουργηθούν ιστότοποι και ηλεκτρονικές εφημερίδες για τη διάχυση των μαθησιακών δράσεων (Willard, 2007, Jones et al., 2012, Turney et.al, 2009, Αργυρού, 2018).

Προκύπτει, συνεπώς, ότι το Διαδίκτυο είναι ένα σημαντικό μέσο επικοινωνίας, που εφαρμόζει υψηλή τεχνολογία και αποθηκεύει μεγάλο όγκο πληροφοριών, τον οποίο εκμεταλλεύεται με βάση τη δυνατότητα πρόσβασης σε ελάχιστο χρονικό διάστημα. Είναι ουσιαστικά ένας κοινωνικός χώρος, με ιδιαίτερη παιδαγωγική αξία, ο οποίος προσφέρει τη δυνατότητα επικοινωνιακής συμμετοχής σε όλο τον κόσμο (Valcke et al., 2011, Collins et al., 2014, Παπαδημητρίου κ.ά., 2019).

Μέσα από το Διαδίκτυο μπορούν να εφαρμοσθούν σύγχρονες και ασύγχρονες μορφές αλληλεπίδρασης στη διδασκαλία καταργώντας τα φυσικά όρια της τάξης και διευρύνοντας σημαντικά τις εμπειρίες των παιδιών. Η έννοια της δικτύωσης αποτελεί ένα από τα σημαντικά ζητήματα για την ανάπτυξη των σχολείων, που ξεφεύγει από τα στενά όρια της τεχνικής υποδομής (φυσική δικτύωση), καθώς επιτρέπει να αναδυθούν νέες μορφές, όπως αυτή της κοινωνικής και της παιδαγωγικής δικτύωσης (Passerini and Granger, 2000, Φραγκουλίδου, 2006, Αργυρού, 2018).

Η χρήση του Διαδικτύου στην εκπαιδευτική διαδικασία αποτελεί ένα ενεργό περιβάλλον μάθησης, καθώς η έννοια της παιδαγωγικής δικτύωσης προκύπτει όταν μέσα από την αλληλεπίδραση της κοινωνικής δικτύωσης έχουν δημιουργηθεί ισχυρά κίνητρα για συνεργασία (Marengo et al., 2012). Με τον τρόπο αυτό, το Διαδίκτυο είναι δυνατόν να αποτελέσει ένα δημιουργικό περιβάλλον συνεργατικής μάθησης και πράξης (Semenov, 2000, Toki et al., 2009, Παπαδημητρίου κ.ά., 2019). Η επαφή με τις ΤΠΕ και το Διαδίκτυο καλλιεργεί σημαντικές νοητικές λειτουργίες, όπως η μνήμη, η κρίση και η παρατήρηση και συμβάλλει ουσιαστικά στην αύξηση στις σχολικές επιδόσεις των μαθητών. Με τη χρήση των ΤΠΕ και του Διαδικτύου ασκείται σημαντική επίδραση ακόμη και στα παιδιά προσχολικής

ηλικίας ως προς τη γνωστική και κοινωνικοσυναισθηματική τους ανάπτυξη (Toki et al., 2009, Παγγέ, 2009, Παγγέ, 2016, Αργυρού, 2018).

Στο Διαδίκτυο σήμερα κυκλοφορούν πολλοί οδηγοί ασφαλούς περιήγησης σε αυτό, τόσο για τους εκπαιδευτικούς, όσο και για τους μαθητές. Κάποιοι από αυτούς απευθύνονται στα παιδιά, ενώ άλλοι στους γονείς και στους δασκάλους (Albion, 2001, Φραγκουλίδου, 2006, Παπαδημητρίου κ.ά., 2019).

Με την ευρεία εφαρμογή και χρήση του Διαδικτύου στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, τίθεται συχνά το ερώτημα πώς είναι δυνατόν το Διαδίκτυο να διαφοροποιήσει την εκπαιδευτική διαδικασία. Οι απαντήσεις όμως δεν είναι πάντοτε σαφείς και επαρκώς τεκμηριωμένες. Η ενσωμάτωση του Διαδικτύου στην τάξη, όταν ο εκπαιδευτικός δεν έχει το κατάλληλο θεωρητικό υπόβαθρο, περιορίζεται σε χαμηλής κλίμακας συλλογή πληροφοριών, με αποτέλεσμα να αξιοποιείται μόνο το πιο χαμηλό επίπεδο δικτύωσης, η φυσική δικτύωση (Vanfossen, 2001, Toki et al., 2009). Ο διδακτικός σχεδιασμός αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις, ενώ τα βασικά προβλήματα δεν παύουν να σχετίζονται με το σύνθετο ζήτημα της μάθησης, με αποτέλεσμα να μην είναι συχνά εφικτό, οι εξελίξεις στον τομέα της θεωρίας της μάθησης και της εκπαιδευτικής τεχνολογίας να μετασηματισθούν σε ουσιαστική πρακτική (Spector and Anderson, 2000, Νικολάου κ.ά., 2019, Παπαδημητρίου κ.ά., 2019).

Στο Διαδίκτυο υπάρχουν εκπαιδευτικές σελίδες κατασκευασμένες από εκπαιδευτικούς με υλικό προσαρμοσμένο σε νήπια, εφήβους και ενήλικες το οποίο χωρίζεται σε ενότητες. Οι ενότητες αυτές παρουσιάζονται με γραφικά και κουίζ, τα οποία οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να παρακολουθήσουν ασύγχρονα (<https://www.e-selides.gr/downloads.php?c=282>). Οι ιστοσελίδες συνεχώς εξελίσσονται και εμπλουτίζονται με νέες οδηγίες για κατασκευές, όπως με χειροτεχνίες, που μπορούν να αξιοποιήσουν οι μαθητές, αλλά και σελίδες, οι οποίες περιέχουν υλικό σε σχέση με τους κινδύνους του Διαδικτύου και τον τρόπο με τον οποίο το παιδί μπορεί να προστατευτεί από αυτούς (Δρογκάρης, 2013, Albion, 2001, Παπαδημητρίου κ.ά., 2019).

Σε διαδικτυακά εικονικά περιβάλλοντα, οι μαθητές δημιουργούν ένα είδωλο και γίνονται πρωταγωνιστές ενός εικονικού κόσμου με τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς να έχουν έναν βοηθητικό ρόλο. Αυτό για παράδειγμα πραγματοποιείται στο SimSafety (<http://simsafety.cti.gr>), το οποίο σχετίζεται με ζητήματα ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου, με τους κινδύνους που επιφυλάσσει η χρήση αυτή, καθώς και με τον τρόπο που πρέπει να τους αντιμετωπίζουν γονείς και εκπαιδευτικοί, όπως θα αναλυθεί στο επόμενο Κεφάλαιο 4.

Το συγκεκριμένο περιβάλλον είναι ιδιαίτερα ευχάριστο και παρέχει σημαντικά οφέλη από την εκπαίδευση και το παιχνίδι, ενώ δίνει έμφαση στις δεξιότητες που μπορεί να αποκτήσει το παιδί, όπως η κριτική και η συνδυαστική σκέψη, η φαντασία, η αναζήτηση και ο προβληματισμός, ακολουθώντας την ενδεδειγμένη μεθοδολογία της εκπαίδευσης μέσα από το παιχνίδι (<https://www.sch.gr/8377old/>).

Ειδικότερα, τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας έρχονται καθημερινά σε επαφή με το Διαδίκτυο και τα ψηφιακά παιχνίδια. Με τον τρόπο αυτό εξοικειώνονται πολύ νωρίς με τις ΤΠΕ και έχουν τη δυνατότητα, μεταξύ άλλων, να παρακολουθήσουν βίντεο ή κόμικς, να ακούσουν το αγαπημένο τους τραγούδι ή να ζωγραφίσουν (Liu et al., 2014, Pange, 2014, Τσιάτσος, 2015, Balouktis & Kekkeris, 2016).

Παράλληλα με τα εκπαιδευτικά ψηφιακά παιχνίδια, προσφέρεται πλούσιο υλικό, ώστε το παιδί να ενημερώνεται για τους κινδύνους του Διαδικτύου. Οι μαθητές, συνεπώς, είναι απαραίτητο να εκπαιδευτούν σε σχέση με την ασφαλή πλοήγηση στο Διαδίκτυο και για τον λόγο αυτόν πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην ενημέρωση και στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε σχετικά θέματα (Albion, 2001, Παπαδημητρίου κ.ά., 2019).

3.3 Διαδικτυακά σεμινάρια (webinars) και εκπαιδευτικοί

Μεταξύ των σημαντικότερων αλλαγών στην εξέλιξη των Νέων Τεχνολογιών είναι η ανάπτυξη εφαρμογών του Διαδικτύου, που συχνά οδηγεί σε ένα διαφορετικό τρόπο προσέγγισης της πληροφορίας, διαμορφώνοντας μια ανεξάντλητη πηγή υλικού, η οποία είναι εύκολα προσβάσιμη και επηρεάζει σημαντικά τη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου (Παπανικολάου κ.ά., 2005, Τόκη, 2011, Λιοναράκης κ.ά., 2017). Η χρήση των ΤΠΕ και ιδιαίτερα του Διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων έχει επιφέρει σημαντικές διαφοροποιήσεις στον τρόπο εργασίας, επικοινωνίας και μάθησης (Toki & Pange, 2007, Toki & Pange, 2010, Pange et al., 2011, Αργυρού, 2018). Ο σύγχρονος άνθρωπος λειτουργεί μέσα σε νέα τεχνολογικά περιβάλλοντα, καθώς και σε μία νέα πραγματικότητα γνώσεων και εμπειριών, ενώ η τεχνολογική εξέλιξη και οι σύγχρονες εκπαιδευτικές ανάγκες οδηγούν σε νέες διαδικασίες μάθησης (Παγγέ, 2006, Παγγέ Α., 2012, Toki et al., 2010, Punie et al., 2006, Παπαδημητρίου κ.ά., 2019). Μια από τις σημαντικές εφαρμογές της ηλεκτρονικής μάθησης και της μάθησης από απόσταση είναι η παρακολούθηση συνεδρίων - σεμιναρίων μέσω Διαδικτύου, τα webinars.

Ο ραγδαίες εξελίξεις στην εποχή της τεχνολογίας, της διαδικτυακής επικοινωνίας και της συνεργασίας κατέστησαν επιτακτική και την ανάγκη αναθεώρησης των απαιτούμενων δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, προκειμένου να ανταπεξέλθουν στις διαρκώς αναπροσαρμοζόμενες απαιτήσεις της εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Συνυπολογίζοντας το εύρος των αναγκών των εκπαιδευόμενων, καθώς και τη διαφορετική διαθεσιμότητα χρόνου, οι μέθοδοι της εξ αποστάσεως μάθησης και μετεκπαίδευσης των εκπαιδευτικών υποκαθιστούν σταδιακά τα παραδοσιακά δασκαλοκεντρικά παιδαγωγικά μοντέλα, υιοθετώντας τεχνικές, όπως αυτές των διαδικτυακών μαθημάτων και των webinars (Νταλούκας κ.ά., 2008, Toki et al., 2009, Παγγέ, 2012, Αργυρού, 2018).

Η συνεχής βελτίωση των δικτύων δεδομένων, καθώς και του λογισμικού μετάδοσης κινούμενης εικόνας (video) και ήχου σε ζωντανή μετάδοση, καθιστά πιο εύκολη τη συμμετοχή σε σεμινάρια - συνέδρια από απόσταση, ενώ παρέχεται η δυνατότητα πρόσβασης σε εκπαιδευτικό υλικό οποιαδήποτε χρονική στιγμή και από οποιονδήποτε χώρο (Τόκη κ.ά., 2011). Στη διάρκεια του σεμιναρίου ο κάθε εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να επικοινωνήσει και να πληκτρολογήσει ερωτήσεις προς τον παρουσιαστή του σεμιναρίου (Anastasiades, 2009). Το χαρακτηριστικό αυτό οδηγεί στη διαρκώς αυξανόμενη χρήση webinars στη διαδικασία της μάθησης από απόσταση σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης. Η Ελλάδα δεν έχει αναπτύξει ιδιαίτερα την εκπαίδευση από απόσταση τόσο στην Πρωτοβάθμια και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, όσο και στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Ωστόσο, σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή σημειώνουν το Ανοικτό Πανεπιστήμιο, καθώς και πολλά Τμήματα της Ανώτατης Εκπαίδευσης χρησιμοποιώντας μεικτή μάθηση, προκειμένου να ενισχύσουν την εκπαιδευτική διαδικασία (Τόκη & Παγγέ, 2011, Σοφός κ.ά., 2017, Παπαδημητρίου κ.ά., 2019).

Σε μελέτες γίνεται αναφορά στη χρησιμότητα των διαδικτυακών σεμιναρίων (Porter et al., 2014, Vidal – Carreras et al., 2012) και τονίζεται ότι τα webinars αποτελούν το εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί με επιτυχία στην εκπαίδευση από απόσταση. Μεταξύ των πλεονεκτημάτων των διαδικτυακών σεμιναρίων είναι η δυνατότητα σύγχρονης μετάδοσης βίντεο, ήχου και εικόνων, η σύγχρονη παρουσίαση διαφανειών κατά τη συζήτηση, η ανταλλαγή πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο, η αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων (Παγγέ, 2016). Χαρακτηριστικό των webinars είναι ότι κατά τη διάρκειά τους μεταφέρονται διαφορετικοί τύποι δεδομένων μεταξύ των χρηστών, όπως εικόνα, ήχος, κείμενο, βίντεο

κ.λ.π. Με τον τρόπο αυτόν επιτρέπεται να αλληλεπιδρούν οι εκπαιδευόμενοι χωρίς να υφίστανται χρονικοί περιορισμοί (Porter et al., 2014, Σοφός κ.ά., 2017, Αργυρού, 2018).

Η ανταλλαγή των δεδομένων είναι ιδιαίτερα σημαντική στα επιμορφωτικά σεμινάρια μέσω του Διαδικτύου, καθώς σε αυτά αναδεικνύονται και διαχέονται καλές πρακτικές στη διδασκαλία των μαθημάτων. Με τον τρόπο αυτόν δίνεται η δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να αποκτήσουν εμπειρία σε ιδιαίτερα σημαντικά ζητήματα, που έχουν σχέση με τους μαθητές τους (Gibson & Cohen, 2003, Anastasiades, 2009, Λιοναράκης κ.ά., 2017). Συχνά τα webinars μαγνητοσκοπούνται, για να μπορούν να έχουν τα βίντεο στη διάθεσή τους, όποτε το επιθυμούν και για τον λόγο αυτόν είναι ιδιαίτερα ελκυστικά εκπαιδευτικά εργαλεία (Lakhal et al., 2013, Porumb et al., 2012).

Πολλοί εκπαιδευτικοί έχουν επανεκπαιδευτεί χρησιμοποιώντας τα webinars, τα οποία επιλέγουν σύμφωνα με τους στόχους που θέτουν οι ίδιοι, την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση, την ηλικία τους, τις προηγούμενες γνώσεις τους, αλλά και τον τόπο διαμονής τους (Παγγέ, 2016). Επιπλέον, η συνεχώς βελτιούμενη ταχύτητα των δικτύων μετάδοσης δεδομένων, εικόνας και ήχου επιτρέπει τη σύγχρονη συμμετοχή σε διαδικτυακά σεμινάρια όλο και περισσότερων χρηστών (Τόκη κ.ά., 2013, Sypsas et al., 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΟΥΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

4.1 Η Ασφαλής χρήση του Διαδικτύου στην Εκπαίδευση

Στην «Κοινωνία της Πληροφορίας» το Διαδίκτυο αποτελεί αναμφίβολα το μέσο με το οποίο τα άτομα επικοινωνούν μεταξύ τους ταχύτερα από ποτέ, καθώς και ένα εκπαιδευτικό μέσο δεδομένων και πληροφοριών. Παράλληλα, ο Παγκόσμιος Ιστός δίνει στον χρήστη άπειρες δυνατότητες πρόσβασης σε πληροφορίες, καθώς και δυνατότητες επικοινωνίας με άλλους χρήστες, ανεξάρτητα από τον τόπο και τον χρόνο που βρίσκονται. Η φυσική παρουσία του χρήστη δεν είναι απαραίτητη, όταν επιθυμεί να αναζητήσει πληροφορίες, να αγοράσει κάποιο προϊόν, να πραγματοποιήσει χρηματικές συναλλαγές ή να επικοινωνήσει με κάποιον άλλο (Valcke et al., 2010, Μπερδεκλής, 2019).

Με την ανάπτυξη του Παγκόσμιου Ιστού οι πληροφορίες διαδίδονται σε πολύ σύντομο χρόνο και σε μεγάλο αριθμό χρηστών (Livingstone et al., 2011, Collins et al., 2018, Κασσιμίδου, 2018). Ειδικότερα στον χώρο της Εκπαίδευσης, μέσα από το Διαδίκτυο ενισχύονται σημαντικά η καλλιέργεια των δεξιοτήτων και της κριτικής σκέψης των μαθητών για την επίλυση προβλημάτων. Ωστόσο, συχνά, ο ιδιαίτερα μεγάλος αριθμός πληροφοριών, από τις οποίες ο μαθητής και ο εκπαιδευτικός πρέπει να επιλέξουν, δημιουργεί δυσκολίες. Υπάρχουν εκπαιδευτικοί, οι οποίοι είναι επιφυλακτικοί στη χρήση του Διαδικτύου και διαχωρίζουν το γεγονός ότι υπάρχει πρόσβαση στην πληροφορία από την απόκτηση γνώσης, που παρέχεται στο Διαδίκτυο. Οι επιφυλάξεις, οι οποίες εκφράζονται, είναι το αποτέλεσμα της αναντιστοιχίας στην ευκολία εύρεσης πληροφοριών και στην παραγωγή πληροφοριών (Jones et al., 2012, Liang et al., 2015, Παγγέ, 2016).

Συχνά, το Διαδίκτυο ως υπερμεσική δομή αλλάζει τον τρόπο διδασκαλίας και διχάζει την εκπαιδευτική κοινότητα ως προς τον τρόπο που αξιοποιείται κατά τη μαθησιακή διαδικασία. Επιστήμονες και ερευνητές τάσσονται υπέρ της χρήσης του Διαδικτύου ως ένα περιβάλλον μάθησης, το οποίο ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες των μαθητών και αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για την καλλιέργεια δεξιοτήτων και κριτικής σκέψης. Σε κάθε περίπτωση, η χρήση του Διαδικτύου είναι σημαντική, αλλά είναι απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψη συγκεκριμένες προϋποθέσεις, όπως το θεωρητικό υπόβαθρο, το οποίο στηρίζει τη χρήση του, οι κατάλληλες μέθοδοι και τεχνικές αξιοποίησής του, καθώς και οι

διδασκαλικοί του στόχου. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να αποτελέσει ένα εργαλείο, το οποίο προσφέρει σε κάθε εκπαιδευτικό μία δυνατότητα, που ο ίδιος χρησιμοποιεί κριτικά και με ασφάλεια για τους μαθητές του (Παγγέ, 2012, Collins et al., 2018, Τάσσης, 2020).

Ωστόσο, η χρήση του Διαδικτύου και γενικότερα των ΤΠΕ επιφυλάσσει συχνά παραμέτρους και συνιστώσες που ευνοούν την ανάπτυξη κινδύνων, ιδιαίτερα μεταξύ των ευάλωτων στα νέα τεχνολογικά περιβάλλοντα ομάδων, όπως είναι οι μαθητές. Οι κίνδυνοι αυτοί πολλαπλασιάζονται, καθώς η τεχνολογία αναπτύσσεται με ταχύτερους ρυθμούς. Τα παιδιά έχουν πρόσβαση στο Διαδίκτυο αποτελώντας σήμερα τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους χρήστες του, αλλά και εκείνους που απειλούνται περισσότερο από τους κινδύνους που ελλοχεύουν σε αυτό, εξαιτίας της έλλειψης εμπειριών που τα διακρίνει. Στο Διαδίκτυο εμφανίζονται κίνδυνοι, όπως ο διαδικτυακός εκφοβισμός και η πορνογραφία (Valcke et al., 2011, Collins et al., 2018, Κασσιμίδου, 2018, Τάσσης, 2020). Κατά συνέπεια, κρίνεται απαραίτητο να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία των παιδιών, τα οποία αρχίζουν να χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο σε όλο και πιο νεαρή ηλικία, καθώς η χρήση των ΤΠΕ ενσωματώνεται με ταχύτερους ρυθμούς και στην εκπαιδευτική διαδικασία (Willard, 2007, Livingstone et al., 2011, Κανελλόπουλος, 2018, Κασσιμίδου, 2018).

Μεταξύ των σημαντικότερων κινδύνων περιλαμβάνονται:

1. Οι τρόποι μετάδοσης κακόβουλου λογισμικού.
2. Το παράνομο και επιβλαβές διαδικτυακό υλικό.
3. Θέματα Αγωγής Υγείας και χρήσης των ΤΠΕ.
4. Η παραβίαση της Πνευματικής Ιδιοκτησίας.
5. Η παραβίαση των Προσωπικών Δεδομένων.

Στην παρούσα διδακτορική διατριβή οι παραπάνω παράμετροι προσεγγίζονται πιο αναλυτικά στις επόμενες ενότητες σε σχέση με τη χρήση των ΤΠΕ και του Διαδικτύου στην εκπαιδευτική πραγματικότητα. Ειδικότερα, η συνιστώσα της Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων αναπτύσσεται σε ξεχωριστό κεφάλαιο, με δεδομένο το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που παρουσιάζει στον χώρο της Εκπαίδευσης.

➤ **Μέσα προστασίας**

Ανάμεσα στα μέσα προστασίας έναντι των κινδύνων που εμφανίζονται κατά τη χρήση του Διαδικτύου στην εκπαιδευτική διαδικασία προτείνεται η δυνατότητα χρήσης «τείχους προστασίας». Πρόκειται για ένα λογισμικό που έχει ρυθμιστεί κατά τέτοιον τρόπο, ώστε να παρατηρείται η διαδικτυακή κίνηση του υπολογιστή ή γενικότερα της συσκευής. Η κίνηση αυτή που έχει άμεση σχέση με τα δεδομένα τα οποία στέλνονται και λαμβάνονται μέσα από

το Διαδίκτυο, είναι πάντα υπό έλεγχο (Παγγέ Α., 2012, Livingstone et al., 2013, Collins et al., 2018).

Συνεπώς, το τείχος προστασίας προστατεύει τον υπολογιστή από εξωτερικές εισβολές αποκλείοντας αρχικά την εισερχόμενη κίνηση του δικτύου με βάση την πηγή, καθώς στην περίπτωση που υπάρχει ένα ανεπιθύμητο πρόγραμμα που προσπαθεί να εισβάλει σε έναν υπολογιστή, μπλοκάρεται από το τείχος προστασίας. Με τον τρόπο αυτό, είναι δυνατόν να αποκλειστεί μία εξερχόμενη κίνηση δικτύου με βάση τον προορισμό ή κάποιες ιστοσελίδες, προκειμένου να μην υπάρχει πρόσβαση σε αυτές, καθώς και η κυκλοφορία του δικτύου με βάση το περιεχόμενό της. Το τείχος προστασίας αποτρέπει την είσοδο αρχείων, τα οποία μπορεί να έχουν ιούς, στο τοπικό δίκτυο του χρήστη, ενώ σε άλλες περιπτώσεις είναι δυνατόν να προστατεύει και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, προκειμένου να μη λαμβάνονται ανεπιθύμητα μηνύματα

(<https://saferinternet4kids.gr/wp-content/uploads/2018/04/firewall.pdf>).

➤ **Γονεϊκός έλεγχος**

Σημαντική συνιστώσα της ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου από τους μαθητές είναι και ο γονεϊκός έλεγχος. Ο γονέας είναι αναγκαίο να εξηγεί στο παιδί τους κινδύνους που υπάρχουν στο Διαδίκτυο και να το ενημερώνει για τους τρόπους προστασίας, θέτοντας όρια ως προς τη σωστή χρήση του κινητού και του υπολογιστή, ενώ παράλληλα είναι απαραίτητο να έχει μπλοκαρισμένες εφαρμογές, οι οποίες είναι δυνατόν να εμφανίζουν αυξημένους κινδύνους (Haddon et al., 2012, Politou et al., 2018, Symons et al., 2019).

Επιπλέον, κρίνεται αναγκαίο να εκπαιδεύονται οι γονείς σχετικά με θέματα ασφάλειας στο Διαδίκτυο. Για τον λόγο αυτόν, λειτουργούν σχολές γονέων (Ασλανίδου κ.ά., 2008, Κασσιμίδου, 2018) με κύριο στόχο να ενημερωθούν οι γονείς, προκειμένου να προφυλάξουν τα παιδιά τους από τους κινδύνους που εμφανίζονται κατά τη χρήση των ΤΠΕ και ταυτόχρονα να αναπτύξουν εκείνες τις δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να αντιμετωπίσουν τις συμπεριφορές των παιδιών τους, όπως αυτές διαμορφώνονται σε δύσκολες κοινωνικο – οικονομικές συνθήκες (Gasser et al., 2010, Haddon et al., 2012, Livingstone et al., 2013, Politou et al., 2018).

Με τον τρόπο αυτόν, η οικογένεια αποκτά τη δυνατότητα να συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στην ασφαλή πλοήγηση του παιδιού, αλλά και να γνωρίζει πώς να προλαμβάνει περιστατικά ψηφιακού εκφοβισμού. Αποτελεσματική, επιπλέον, αποδεικνύεται και η διοργάνωση ημερίδων με στόχο την ενημέρωση των γονέων σε θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο. Σε αυτές επιλέγονται ομιλητές και ιδιαίτερου ενδιαφέροντος θέματα, προκειμένου

η παρακολούθηση να είναι ελκυστική και οι γονείς να αποκτήσουν οφέλη, που θα τους επιτρέψουν να χειριστούν ζητήματα ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου από τα παιδιά τους, περιορίζοντας τους κινδύνους (Ασλανίδου κ.ά., 2008, Mark et al., 2017, Κασιμίδου, 2018).

Σημαντικός παράγοντας για την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου είναι και η τοποθέτηση του ηλεκτρονικού υπολογιστή σε εμφανές σημείο στο σπίτι, προκειμένου ο γονέας να έχει τη δυνατότητα να τον παρακολουθεί. Με τον τρόπο αυτό, ο νεαρός χρήστης ελέγχεται περισσότερο, ενώ παράλληλα αποτρέπονται οι παράνομες δραστηριότητες, στις οποίες ένα παιδί μπορεί να προβεί κατόπιν καθοδήγησης ενός διαδικτυακού του φίλου (<http://www.education.cytanet.com.cy/Trainings/>). Οι παραπάνω προτάσεις προβάλλουν ως αναγκαίες προκειμένου οι γονείς να είναι σε θέση να καθοδηγήσουν και να διαφυλάξουν τα παιδιά τους από τα προβλήματα και τους κινδύνους, τα οποία μπορεί να εμφανιστούν κατά τη χρήση του Διαδικτύου. Η άγνοια των κανόνων της ορθής διαδικτυακής συμπεριφοράς και των υποχρεώσεων των παιδιών, τις οποίες είναι απαραίτητο να έχουν όταν χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο, κάνουν επιτακτική την ανάγκη εκπαίδευσης των γονέων σε θέματα Ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου (<http://www.education.cytanet.com.cy/Trainings/>).

➤ **Εκπαίδευση σε θέματα ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου**

Η εκπαίδευση των χρηστών είναι ένας σημαντικός τρόπος επίλυσης προβλημάτων που προκύπτουν από τη χρήση του Διαδικτύου και για τον λόγο αυτόν είναι αναγκαίο να δίνεται ιδιαίτερη σημασία σε αυτή. Ειδικότερα, στα σχολεία εκπονούνται συχνά εκπαιδευτικά προγράμματα για την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου από μαθητές και εκπαιδευτικούς σε συνεργασία με το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, αλλά και με το Ευρωπαϊκό Σχολικό Δίκτυο (Apflauer et al., 2000, Ασλανίδου κ.ά., 2008, Κασιμίδου, 2018, Τάσσης, 2020). Στο πλαίσιο αυτό τα προγράμματα του Ευρωπαϊκού Σχολικού Δικτύου για τη διαδικτυακή ασφάλεια είναι απαραίτητο να προσαρμοστούν στην ελληνική γλώσσα και τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας να εκδηλώνουν ενδιαφέρον συμμετοχής σε αυτά (Benstz, 2004, Haddon et al., 2012). Παράλληλα, τα σχολεία είναι αναγκαίο να παρέχουν ένα ασφαλές περιβάλλον πρόσβασης στον ψηφιακό κόσμο, το οποίο θα αποτελεί βασικό παράγοντα διδασκαλίας και μάθησης (Verniers, 2009, Livingstone et al., 2011, Politou et al., 2018).

Πολλές εταιρίες εστιάζουν στην εκπαίδευση των μαθητών, κυρίως μάλιστα των πρώτων εκπαιδευτικών βαθμίδων, σε θέματα ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου, πραγματοποιώντας επισκέψεις στα σχολεία και οργανώνοντας διαλέξεις για τη χρήση του Διαδικτύου με ασφάλεια και υπευθυνότητα, τόσο για τους μαθητές, όσο και για τους εκπαιδευτικούς (<https://internet-safety.sch.gr/index.php/articles/teach/item/286-vfp>). Συχνά

παρουσιάζονται προγράμματα, τα οποία απευθύνονται κυρίως σε νέους και τα οποία εστιάζουν στη διαδικτυακή ασφάλεια στην εκπαιδευτική διαδικασία (<http://www.education.cytanet.com.cy/Trainings/>).

Παράλληλα, διοργανώνονται ημερίδες από συλλόγους και πολιτιστικά κέντρα, τα οποία έχουν σχέση με το Διαδίκτυο στη ζωή των παιδιών, την υπεύθυνη χρήση του Διαδικτύου, αλλά και τον διαδικτυακό εκφοβισμό. Τα σεμινάρια και οι ημερίδες έχουν πραγματοποιηθεί σε πολλά κράτη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Αντικείμενό τους αποτελούν θεματικές όπως η χρήση του Διαδικτύου στο σπίτι και στο σχολείο, η χρήση του κινητού τηλεφώνου και του υπολογιστή ή τα ηλεκτρονικά παιχνίδια (Politou et al., 2018, O'Keefee et al., 2011, Κανελλόπουλος 2018).

➤ **Διαδικτυακό εκπαιδευτικό υλικό για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο**

Στην Ελλάδα έχει δημιουργηθεί και κυκλοφορεί ενδιαφέρον εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο αφορά τους κινδύνους της χρήσης του Διαδικτύου. Ακολουθεί σύντομη αναφορά στο διαδικτυακό αυτό υλικό, σύμφωνα με τις αντίστοιχες ιστοσελίδες:

✓ Safer Internet (<http://www.saferinternet.gr/>): Η ιστοσελίδα περιέχει υλικό σχετικά με τους κινδύνους του Διαδικτύου και τους τρόπους προστασίας των παιδιών από αυτούς. Το υλικό είναι προσαρμοσμένο ηλικιακά (μικροί, έφηβοι, μεγάλοι), χωρισμένο σε ενότητες, ενώ περιλαμβάνει και ελκυστικά για τα παιδιά γραφικά, κουίζ και αφίσες.

✓ Cyberkids (<http://www.cyberkid.gov.gr/>): Η ιστοσελίδα αφορά την ενημέρωση των παιδιών έως 12 ετών και των γονέων τους, σχετικά με θέματα ασφαλούς πλοήγησης στο Διαδίκτυο. Το υλικό διακρίνεται σε τρία μέρη: Αυτό που αφορά σε παιδιά έως 8 ετών, αυτό που αφορά σε παιδιά 8 έως 12 ετών και αυτό που αφορά στους γονείς. Παρουσιάζονται χρήσιμες πληροφορίες και συμβουλές σχετικά με διάφορους κινδύνους του Διαδικτύου και περιλαμβάνονται παιχνίδια, τα οποία μπορούν να παίξουν τα παιδιά ή βίντεο, που μπορούν να παρακολουθήσουν.

✓ YouSmile.gr (<http://www.yousmile.gr>): Οι μαθητές μπορούν να επισκέπτονται τον συγκεκριμένο διαδικτυακό τόπο, προκειμένου να ανεβάζουν το δικό τους υλικό, αλλά και να το μοιράζονται με άλλους μαθητές. Τα τελευταία χρόνια διοργανώνεται επίσης η εκδήλωση «Youth Online Safety: Σερφάρω δε ρισκάρω», το οποίο αφορά όλες τις τρέχουσες εξελίξεις στο Διαδίκτυο, ενώ παρουσιάζονται σε αυτό και συμβουλές για ασφαλή πλοήγηση.

✓ Safe Line (<http://www.safeline.gr>): Πρόκειται για γραμμή καταγγελιών για παρενοχλήσεις που συμβαίνουν στο Διαδίκτυο, καθώς και για οποιοδήποτε παράνομο ή

επιβλαβές υλικό με το οποίο έρχονται σε επαφή οι χρήστες του Διαδικτύου, ενώ παρέχονται σε αυτούς και οδηγίες για την αποφυγή των κινδύνων.

✓ Το Χαμόγελο του Παιδιού (<http://www.hamogelo.gr>): Πραγματοποιούνται επισκέψεις και ομιλίες σε σχολεία όλης της Ελλάδας, με στόχο την ενημέρωση για θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο, τα οποία αφορούν τα παιδιά, όπως «η κακοποίηση μέσω του Διαδικτύου» και η «καλή και κακή χρήση της Τεχνολογίας». Βασικός σκοπός των ομιλιών αυτών είναι η κατανόηση των κινδύνων που εμφανίζονται κατά τη χρήση του Διαδικτύου, η ανάπτυξη βασικών συμπεριφορών προστασίας απέναντι σε αυτούς, καθώς και η ενημέρωση για την αναζήτηση βοήθειας.

✓ SimSafety (Flight Simulator for Internet Safety) (<http://simsafety-avatar.cti.gr>): Πρόκειται για διαδικτυακό εικονικό περιβάλλον, το οποίο απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 9 – 11 ετών, γονείς και εκπαιδευτικούς (οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί έχουν τον ρόλο του «συνοδού») και αναφέρεται σε ζητήματα ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου, με στόχο την κατανόηση των κινδύνων που επιφυλάσσει η χρήση του, αλλά και τους τρόπους αντιμετώπισής τους. Το έργο στηρίζεται στο ελκυστικό περιβάλλον του παιχνιδιού και στα οφέλη που αποκομίζουν οι μαθητές, καθώς και στις δεξιότητες που είναι δυνατόν να αναπτύξουν μέσα από αυτό.

✓ E-yliko (<http://www.e-yliko.gr/htmls/Safety/getsafe/index.htm>): Στον ιστότοπο παρουσιάζονται θέματα ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου, μέσα από μικρές ιστορίες, όπως «Το απέραντο δάσος», «Οι καινούργιοι φίλοι της Άννας», ενώ υπάρχει και ηλικιακός διαχωρισμός των θεματικών. Μέσα από μία σειρά ερωτήσεων πολλαπλής επιλογής ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να καταχωρήσει τις ερωτήσεις και να λάβει ανατροφοδότηση. Αναφέρεται σε θέματα ασφάλειας κατά τη χρήση του Διαδικτύου, ενώ το υλικό αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για γονείς και εκπαιδευτικούς, προκειμένου να μπορούν να φιλτράρουν και να μπλοκάρουν συγκεκριμένο περιεχόμενο. Επιπλέον, παρέχεται η δυνατότητα της ψηφιακής εκπαιδευτικής τηλεόρασης (<http://www.edutv.gr/>), «Οδύσσεια στο Διαδίκτυο». Πρόκειται για μια σειρά από βίντεο που αναφέρονται σε θέματα ασφάλειας κατά τη χρήση του Διαδικτύου, με στόχο να εκπαιδευτούν τα παιδιά σχετικά με τους κινδύνους που είναι δυνατόν να εμφανιστούν, καθώς και με τους τρόπους που μπορούν να τους αποφύγουν.

✓ Το πρόγραμμα «Ασφάλεια στο Διαδίκτυο» δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να έρθουν πιο κοντά μέσα από τη χρήση κοινών λογισμικών. Στόχος του συγκεκριμένου δικτύου είναι τα σχολεία να λειτουργήσουν ως μία συνολική κοινότητα μάθησης και πρακτικής, ώστε να υπάρχει γόνιμος προβληματισμός, επιμόρφωση, συνεργασία και δημιουργικότητα, καθώς

και να ανταλλάσσονται ιδέες μεταξύ εκπαιδευτικών και εξειδικευμένων επιστημόνων στον χώρο των ΤΠΕ, με αποτέλεσμα το Διαδίκτυο και τα εκπαιδευτικά λογισμικά να χρησιμοποιούνται με ασφαλή τρόπο (<https://internet-safety.sch.gr>).

Διατίθεται, επίσης, διαδικτυακά ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο σχετίζεται με την ασφαλή πλοήγηση στο Διαδίκτυο και το οποίο βασίζεται σε συγκεκριμένες δράσεις. Τέτοιου είδους εκπαιδευτικό υλικό πραγματεύεται θέματα τα οποία έχουν σχέση με τις δυνατότητες που προσφέρει το Διαδίκτυο, αλλά και με τους κινδύνους που είναι δυνατόν να παρουσιαστούν στο περιβάλλον αυτό, όπως για παράδειγμα η Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων και ο διαδικτυακός εκφοβισμός (Albion, 2001, Φραγκουλίδου, 2006, Παπαδημητρίου κ.ά., 2018).

Το θέμα της Ασφάλειας στο Διαδίκτυο έχει απασχολήσει και το Συμβούλιο της Ευρώπης, που παρέχει το πρόγραμμα «Χτίζοντας μία Ευρώπη για τα παιδιά και μαζί με τα παιδιά». Σε αυτό έχουν μεταφραστεί συγκεκριμένες λεπτομέρειες ενός παιχνιδιού, το οποίο έχει σχέση με την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου, σε περισσότερες από 20 γλώσσες, μεταξύ των οποίων και τα ελληνικά. Στόχος των σχεδιαστών τέτοιου είδους εκπαιδευτικού υλικού είναι να αντιληφθούν τα παιδιά τον κόσμο του Διαδικτύου, αλλά και τους κινδύνους του, καθώς επίσης και να αναπτύξουν τις κατάλληλες ικανότητες προκειμένου να προστευτούν από τους κινδύνους αυτούς. Τα παιδιά ενημερώνονται σε σχέση με τα Προσωπικά Δεδομένα, τα κακόβουλα λογισμικά, τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, αλλά και το παράνομο περιεχόμενο και τον ψηφιακό εκφοβισμό (<https://www.netSMARTzkids.org/>, Φραγκουλίδου, 2006, Δρογκάρης, 2013, Τσιάτσος, 2015).

4.2 Μετάδοση κακόβουλου λογισμικού

Κακόβουλο είναι το λογισμικό, το οποίο θα μολύνει με ιούς άλλα προγράμματα του υπολογιστή τροποποιώντας τον κώδικά τους. Οι κατηγορίες των ιών ακολουθούν η μία την άλλη χρονολογικά (Νικολαΐδης 1999, CERT, 2000, Coester et al., 2005, Bailey et al., 2009, Δέλλας, 2008, Νούσκαλης, 2019). Πολλές μελέτες (Riek et al., 2008, Δέλλας, 2008, Leiner et al., 2009, Valecke et al., 2011, Manikandan et al., 2019) αναφέρουν συγκεκριμένες κατηγοριοποιήσεις του κακόβουλου λογισμικού, ακολουθώντας μία σειρά μορφών και εκδοχών του με βάση τον τρόπο που λειτουργεί, το χρονικό σημείο που έχει εμφανιστεί, αλλά και το πεδίο στο οποίο κάθε φορά στοχεύει. Στον Τσακνάκη (2014) παρουσιάζεται κάθε κατηγορία ιών ξεχωριστά, ώστε να δημιουργηθεί μία σφαιρική εικόνα για το τι είναι το

κακόβουλο λογισμικό, όπως έχει διαμορφωθεί έως σήμερα. Μεταξύ άλλων αναφέρονται τα εξής:

«... **Παρασιτικοί Ιοί:** Πρόκειται για προγράμματα που προσαρτώνται στην αρχή ή στο τέλος άλλων προγραμμάτων και για να «μολύνουν» τον υπολογιστή θα πρέπει το πρόγραμμα στο οποίο έχουν προσαρτηθεί να εκτελεστεί. ...

... **Ιοί boot sector:** Η συγκεκριμένη κατηγορία στοχεύει στον τομέα εκκίνησης του υπολογιστή (του χώρου δηλαδή στον οποίο είναι αποθηκευμένο το πρόγραμμα «φόρτωσης»)...

... **Σκουλίκια (Worms):** Το βασικό χαρακτηριστικό αυτού του τύπου λογισμικού είναι η αυτονομία του αφού δε διακρίνεται για τον συνήθη παρασιτικό χαρακτήρα των προαναφερόμενων κατηγοριών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην απαιτείται η παρουσία κάποιου αρχείου ξενιστή, όπως επίσης και η ανθρώπινη συμμετοχή. ...

... **Δούρειοι Ίπποι (Trojan Horses):** Η «ομηρική παραπομπή» της συγκεκριμένης κατηγορίας ιών οφείλεται στον τρόπο με τον οποίο γίνεται η απόπειρα εισόδου του ιού στο προς μόλυνση σύστημα, καλυμμένος δηλαδή με τη μορφή ενός χρήσιμου προγράμματος με τον κακόβουλο κώδικα να είναι ενσωματωμένος. ...».

4.3 Παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο στο Διαδίκτυο

Ένα βασικό χαρακτηριστικό το Διαδικτύου είναι το γεγονός ότι επιτρέπει στον χρήστη να συγκεντρώνει και να διανέμει το υλικό το οποίο θέλει, καθώς και να παραθέτει την άποψή του ανά πάσα στιγμή. Στην πλοήγηση στο Διαδίκτυο μπορεί κάποιος να συναντήσει, μεταξύ άλλων, αναφορές με ρατσιστικό περιεχόμενο, βία και παιδική πορνογραφία, που αποτελούν σημαντικό κίνδυνο για τους χρήστες και ιδιαίτερα για την ευάλωτη ομάδα των παιδιών. Η χρήση του Διαδικτύου αυξάνεται και κατά συνέπεια αυξάνεται και η εμφάνιση παράνομου και επιβλαβούς περιεχομένου σε αυτό (Seale et al., 2018, Collins et al., 2018). Είναι, συνεπώς, σημαντικό να προσδιορίζεται το συγκεκριμένο περιεχόμενο, προκειμένου να αναγνωρίζεται και να αντιμετωπίζεται.

Ένα από τα βασικά ζητήματα που συνοδεύει τη χρήση του Διαδικτύου είναι το προσβλητικό υλικό, το οποίο συναντάται και μπορεί να μεταδοθεί. Η ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών δίνει τη δυνατότητα να υπάρχει εύχρηστη και αξιόπιστη μετάδοση, ωστόσο η ολοένα και μεγαλύτερη συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου είναι απαραίτητο να εξυπηρετεί ηθικά και κοινωνικά αποδεκτούς σκοπούς (Seale et al., 2018, Τέγας, 2019). Κατά τη διάρκεια της πλοήγησης είναι δυνατόν ο χρήστης να συναντήσει υλικό παιδικής πορνογραφίας,

ρατσισμού, προώθησης ναρκωτικών ουσιών, τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων, εκμετάλλευσης της γενετήσιας αξιοπρέπειας και διακίνησης βίντεο προσωπικού περιεχομένου (King et al., 2018, McGregor et al., 2019).

Η έννοια παράνομο περιεχόμενο είναι ευρύτερη και για τον λόγο αυτόν υπάρχει δυσκολία, όταν εξετάζεται ο ορισμός του περιεχομένου στο Διαδίκτυο. Στενότερη, ωστόσο, είναι η έννοια του επιβλαβούς περιεχομένου για ανήλικους στο Διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, το παράνομο περιεχόμενο έχει σχέση με τον ισχύοντα νόμο και τις κατηγορίες του περιεχομένου στο Διαδίκτυο, οι οποίες αξιολογούνται από την εθνική νομοθεσία ως μη νόμιμες (King et al., 2018, McGregor et al., 2019).

Το επιβλαβές περιεχόμενο είναι μια πιο ευρεία έννοια σε σχέση με το παράνομο περιεχόμενο, καθώς ό,τι είναι επιβλαβές δεν είναι απαραίτητα και παράνομο. Ωστόσο, όταν η χρήση του Διαδικτύου γίνεται από ανήλικους, η έννοια του επιβλαβούς περιεχομένου έχει διαφορετική βαρύτητα. Συχνά διαδίδεται περιορισμένα και μπορεί να απευθύνεται μόνο σε ενηλίκους, οπότε δε θίγονται οι ανήλικοι χρήστες. Για να αντιμετωπιστεί, θα πρέπει ο χρήστης να έχει τη δυνατότητα να αρνηθεί το περιεχόμενο αυτό με τη χρήση φιλτραρίσματος, ώστε να δημιουργείται μία διαβάθμιση περιεχομένου, ενώ ταυτόχρονα για τους ανήλικους χρήστες είναι απαραίτητο οι γονείς να είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένοι σχετικά με την προστασία των παιδιών τους. Συχνά, προτείνεται η δημιουργία ενός οργάνου αυτορρύθμισης στο πλαίσιο της παροχής υπηρεσιών Διαδικτύου ή και η δημιουργία μίας θερμής γραμμής, όπου μπορούν να γίνονται επώνυμες ή και ανώνυμες καταγγελίες (Livingstone et al., 2018, Θεοδωράκη, 2019).

Το Διαδίκτυο είναι ένας χώρος δαιδαλώδης, όπου το παράνομο και το επιβλαβές περιεχόμενο εμφανίζονται σε πολλές πηγές στις οποίες ο χρήστης είναι δυνατόν να έχει πρόσβαση με τη θέλησή του, ενώ σε άλλες περιπτώσεις μπορεί να μπαίνει στο περιεχόμενο αυτό τυχαία. Επιπλέον, το προσβλητικό περιεχόμενο μπορεί να παρουσιάζεται μέσα από μηνύματα τα οποία αναμεταδίδονται. Ο ανήλικος είναι δυνατόν να εκτεθεί σε επιβλαβές και παράνομο περιεχόμενο μέσα από υπηρεσίες πρόσβασης στο περιεχόμενο αυτό, από εμπορικές και προσωπικές ιστοσελίδες, από ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης και υπηρεσίες e-mail, από ιστοσελίδες ηλεκτρονικού εμπορίου ή και μέσα από την ηλεκτρονική διαφήμιση (McGregor et al., 2019, Τέγας, 2019).

Προκύπτει, κατά συνέπεια, ότι τα παιδιά και οι νέοι συχνά δεν έχουν γνώση της επικινδυνότητας του Διαδικτύου, με αποτέλεσμα πολλοί από αυτούς να νιώθουν σίγουροι στο περιβάλλον αυτό ή να πιστεύουν ότι δεν υφίστανται άλλοι κίνδυνοι εκτός από τους ιούς.

Πολλά παιδιά, συνεπώς, επισκέπτονται ιστοσελίδες παράνομου και επιβλαβούς περιεχομένου, τις οποίες δε θεωρούν επικίνδυνες, καθώς πιστεύουν ότι με αυτό τον τρόπο ψυχαγωγούνται ή ενημερώνονται και συλλέγουν πληροφορίες (King et al., 2018, Θεοδωράκη, 2019).

Ειδικότερα, το υλικό με παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο κατά τη χρήση του Διαδικτύου εντοπίζεται, μεταξύ άλλων, και σε:

- Ιστοσελίδες με πορνογραφικό υλικό – πορνογραφία ανηλίκων: Το υλικό πορνογραφικού περιεχομένου εντοπίζεται σε όλες τις μορφές των πολυμέσων και χαρακτηρίζεται από αισχρότητα. Ειδικότερα, η πορνογραφία ανηλίκων περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων:

α) Πορνογραφικό υλικό που οπτικά αναπαριστά ανήλικο πρόσωπο να εμπλέκεται σε σεξουαλική συμπεριφορά.

β) Πρόσωπο που παριστάνει ανήλικο να εμπλέκεται σαφώς σε σεξουαλική συμπεριφορά.

γ) Ρεαλιστικές εικόνες που παριστάνουν ανήλικο να εμπλέκεται σαφώς σε σεξουαλική συμπεριφορά (Berger-Zehnpfund, 1996, Δέλλας, 2008, Θεοδωράκη, 2019).

Επιπλέον, η παιδοφιλία αποτελεί έναν από τους βασικότερους κινδύνους του Διαδικτύου, καθώς οι παιδόφιλοι ξεκινούν συζητήσεις με τα θύματα με σκοπό να αναπτύξουν μία φιλική σχέση και να αποσπάσουν τις αναγκαίες πληροφορίες σε σχέση με τον τόπο διαμονής τους και τα ενδιαφέροντά τους. Μέσα από την σχέση που αναπτύσσεται δημιουργούνται συζητήσεις σεξουαλικής φύσης, ενώ οι παιδόφιλοι είναι δυνατόν να στείλουν φωτογραφίες προκειμένου να δελεάσουν το θύμα, αλλά και πορνογραφικό υλικό, δίνοντας την αίσθηση ότι αυτό είναι κάτι αποδεκτό (Ybarra et al., 2006, Jones et al., 2012).

Η συγκεκριμένη τακτική χρησιμοποιείται για να εκβιάσει και να εκφοβίσει τον ανήλικο. Παράλληλα, το θύμα συχνά αδυνατεί να ζητήσει προστασία από τους γονείς και τους δασκάλους, καθώς νιώθει ένοχο για τις πληροφορίες και τις φωτογραφίες που έχει ανταλλάξει. Επίσης, είναι δυνατόν να γίνει παρενόχληση μέσω κινητού, είτε με τηλεφωνικές κλήσεις, είτε με την αποστολή προσβλητικού περιεχομένου με μηνύματα. Το υλικό αυτό μπορεί να είναι ρατσιστικό ή προσβλητικό, ενώ είναι δυνατόν να είναι και ένα κείμενο εκφοβισμού προκειμένου το παιδί να υποκύψει (Lin et al., 2011, Jones et al., 2012).

- Ιστοσελίδες με παράνομες πρακτικές: Υπάρχουν τεχνικές οδηγίες που αφορούν παράνομες δραστηριότητες, όπως ναρκωτικά, οι οποίες είναι εύκολα προσβάσιμες στο Διαδίκτυο, καθώς το Internet και γενικότερα τα ηλεκτρονικά μέσα αποτελούν τα βασικότερα

μέσα διάδοσης του περιεχομένου αυτού, προσδίδοντας στο φαινόμενο απειλητικές διαστάσεις (Dannecker,1996, Κουρμούση και Κούτρας 2011).

- Ιστοσελίδες με βίαιο και ρατσιστικό περιεχόμενο: Περιέχουν εξευτελιστικό και προσβλητικό περιεχόμενο εναντίον συγκεκριμένων τάξεων ή ομάδων ανθρώπων. Συνήθως, στο Διαδίκτυο παρουσιάζεται η ρατσιστική προπαγάνδα, αλλά συνήθης είναι και η προπαγάνδα με φανατικό θρησκευτικό περιεχόμενο, το οποίο προσβάλλει πιστούς άλλων θρησκειών, η προπαγάνδα με χαρακτήρα που προσβάλλει ειδικές μειονότητες, όπως ομοφυλόφιλα άτομα ή ομάδες με ακραίο πολιτικό στίγμα (Derksen,1997).

- Ιστοσελίδες – Ημερολόγια (Blogs) με προσωπικά δεδομένα ή ακατάλληλο υλικό: Η πρακτική του blogging (τήρηση προσωπικού ημερολογίου στο Διαδίκτυο) γίνεται ολοένα δημοφιλέστερη, ειδικά ανάμεσα στους έφηβους, αυξάνοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ τους, προκειμένου να τραβήξουν το ενδιαφέρον. Συχνά, είναι δυνατόν να δημοσιεύουν φωτογραφίες των ίδιων ή των φίλων τους, να δημοσιοποιούν την ηλικία τους, το όνομά τους, στοιχεία επικοινωνίας, καθώς και να αποκαλύπτουν πληροφορίες σχετικά με τις σχολικές ή εξωσχολικές τους δραστηριότητες (Harting, 2005, Παπαζώη κ.ά., 2018).

Το Διαδίκτυο προσφέρει σημαντικά οφέλη στους χρήστες του, τόσο στην επικοινωνία και τη διασκέδαση, όσο και στην εκπαίδευση και την πληροφόρηση. Ωστόσο, όσο διευρύνεται η χρήση του, τόσο αυξάνονται τα προβλήματα, τα οποία έχουν σχέση με το παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο, καθώς πολλοί χρήστες δεν έχουν αρκετή εμπειρία και ικανότητα κρίσης για να αντιληφθούν τη σημασία, την οποία έχει η προστασία από το περιεχόμενο αυτό. Παράλληλα εμφανίζουν υψηλό βαθμό περιέργειας και ευπιστίας ως χαρακτηριστικό της προσωπικότητάς τους, το οποίο εκμεταλλεύονται κακόβουλοι χρήστες (Livingstone et al., 2018, Τέγας, 2019).

4.4 Αγωγή Υγείας και χρήση των ΤΠΕ

4.4.1 Θέματα λόγω της πολύωρης ενασχόλησης με το Διαδίκτυο

Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είναι ένα σημαντικό μέσο ψυχαγωγίας και επικοινωνίας για την εκπαίδευση, την εργασία και την έρευνα. Τα οφέλη του είναι σημαντικά, αλλά η υπερβολική ενασχόληση με αυτόν είναι δυνατόν να δημιουργήσει συχνά προβλήματα στους χρήστες όλων των ηλικιών (Θεοδωράκη 2019, Κολυβάς, 2020).

Η πολύωρη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή σημαίνει υπερβολική χρήση του Διαδικτύου και των υπηρεσιών του, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται αρνητικές επιπτώσεις συμπεριφοράς στους χρήστες σωματικά, ψυχικά, κοινωνικά, αλλά και επαγγελματικά. Ο εθισμός στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και στο Διαδίκτυο είναι μία νέα μορφή εξάρτησης, αποτελώντας μία συχνή διαταραχή για τους χρήστες, ιδιαίτερα των μικρών ηλικιών (Valcke et al., 2011, Δέλλας 2008, Κολυβάς, 2020).

Μεταξύ των προβλημάτων από την πολύωρη χρήση του Διαδικτύου περιλαμβάνονται και εκείνα που σχετίζονται με την ψυχική και σωματική υγεία των χρηστών. Ειδικότερα:

1) Εθισμός στη χρήση του Διαδικτύου: Αν και ο επιστημονικός κόσμος δεν έχει καταλήξει σε έναν ενιαίο προσδιορισμό του εθισμού στο Διαδίκτυο, η συμπεριφορά εξάρτησης έχει σχέση με την απώλεια ελέγχου της χρήσης του. Η ενασχόληση με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή και το Διαδίκτυο, για να αντληθεί ικανοποίηση, συνοδεύεται από την αύξηση του χρόνου που καταναλώνεται για τη δημιουργία του αισθήματος αυτού. Στους εφήβους το φαινόμενο του εθισμού εμφανίζεται στα πρώιμα εφηβικά χρόνια σε ηλικίες 10 έως 14 ετών, ωστόσο είναι πιο συχνή σε ηλικίες από 15 έως 17, αλλά και σε ηλικίες άνω των 17 (Valcke et al., 2011, Κουρμούση και Κούτρας, 2011).

Ο εθισμός ενός μαθητή στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και στο Διαδίκτυο εκδηλώνεται με την κατανάλωση υπερβολικού χρόνου και χρήματος σε δραστηριότητες που έχουν σχέση με την πλοήγηση σε αυτό. Συχνά, ιδιαίτερα οι έφηβοι, εμφανίζουν συμπτώματα συνδρόμου απόσυρσης, όπως μειωμένη ανταπόκριση στα εξωτερικά ερεθίσματα και απώλεια ενδιαφέροντος για κοινωνική συναναστροφή, ενώ είναι δυνατόν να εμφανίζουν και μειωμένη επίδοση στο σχολείο (Κουρμούση και Κούτρας, 2011, Θεοδωράκη, 2019).

Έχουν προταθεί διάφορα μοντέλα από τον χώρο της ψυχολογίας, ώστε να ερμηνευτούν τα αίτια του εθισμού στο Διαδίκτυο. Πρόκειται για μία διαδικασία πολυπαραγοντική, η οποία εξαρτάται από τον ψυχισμό του υποκειμένου και τα χαρακτηριστικά του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος, στο οποίο το άτομο εντάσσεται. Ιδιαίτερα επιρρεπείς στον εθισμό είναι οι μαθητές και οι έφηβοι, οι οποίοι έχουν αδύναμη προσωπικότητα, κυρίως αγόρια με χαμηλή αυτοεκτίμηση και εσωστρεφή συμπεριφορά, που δυσκολεύονται να συνάψουν σχέσεις με συνομήλικους (Izenberg & Lieberman, 1998, Κουρμούση και Κούτρας, 2011).

Έχουν επισημανθεί τρία κριτήρια, σε σχέση με τον εθισμό στη χρήση του Διαδικτύου, η πρόοδος, η άρνηση και η συνεχής χρήση. Όσον αφορά το κριτήριο της προόδου, το παιδί ξεκινά από πιο ήπιο εθισμό και στη συνέχεια καταλήγει σε ισχυρότερο. Κατά συνέπεια, ο χρήστης του Διαδικτύου είναι δυνατόν να χρησιμοποιήσει αρχικά νέες ιστοσελίδες ή το

ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και στη συνέχεια προοδευτικά να συμμετέχει σε πιο σύνθετες δραστηριότητες, όπως χρήση δωματίων συνομιλίας, σελίδες κοινωνικής δικτύωσης, αλλά και διαδικτυακά παιχνίδια. Η άρνηση του προβλήματος είναι ένας μηχανισμός άμυνας για να διατηρηθεί ο αυτοέλεγχος και η σταθερότητα παρά το γεγονός ότι αντικειμενικά το πρόβλημα ακόμα υφίσταται, ενώ η συνεχής χρήση μπορεί να ανέρχεται σε πολλές ώρες ημερησίως και δε διακόπτεται ούτε για να ικανοποιηθούν βασικές βιολογικές ανάγκες. Τα βασικά χαρακτηριστικά συμπεριφοράς, τα οποία δείχνουν ότι υπάρχει εθισμός στη χρήση του Διαδικτύου είναι η συνεχής ενασχόληση με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή (παρορμητική ή μη), η αλλαγή διάθεσης, η ανοχή, η απόσυρση, αλλά και η σύγκρουση (Δέλλας 2008, <https://www.cyberinsurancegreece.com/ethismos-sto-diadiktyo/>).

Ωστόσο, είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ των φύλων ως προς τη χρήση του Διαδικτύου. Από τις περισσότερες μελέτες, που έχουν γίνει προκύπτουν ότι τα άτομα τα οποία παρουσιάζουν εθισμό είναι κυρίως άντρες, αν και υπάρχουν κάποιες έρευνες που παρουσιάζουν ότι οι γυναίκες είναι πιο εθισμένες. Οι άνδρες και τα άτομα μικρότερης ηλικίας ασχολούνται κυρίως με διαδραστικά παιχνίδια ανάληψης ρόλων, ενώ οι γυναίκες και τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας ασχολούνται με τις ομάδες και τα δωμάτια επικοινωνίας (Doring, 2001, Valcke et al., 2011, Livingstone et al., 2013, Τσαγδή, 2018).

Ως οι βασικότεροι τύποι εθισμού στο Διαδίκτυο θεωρούνται οι εξής:

«... √ *Net Gaming: Αφιέρωση πολύτιμου χρόνου σε παιχνίδια στο Διαδίκτυο, σε e-καζίνο, ηλεκτρονικές αγορές, καθώς και σε δημοπρασίες ή αγοραπωλησίες μετοχών.*

√ *Cyber-Relational Addiction: Συνεχής σύναψη φιλικών και άλλων σχέσεων μέσω των διαφόρων καναλιών επικοινωνίας (chat rooms).*

√ *Cybersexual Addiction: Εθισμός σε παρακολούθηση και αγορά πορνογραφικού υλικού από το Διαδίκτυο.*

√ *Information Overload: Τύπος καταναγκασμού, κατά τον οποίο ο χρήστης καταναλώνει υπερβολικό χρόνο στην αναζήτηση, συλλογή και οργάνωση της πληροφορίας. ...» (Dannon et al., 2007, όπ. αν. σε Θεοδώρου, 2009).*

2) Σωματικά προβλήματα: Καθώς οι χρήστες του Διαδικτύου χρησιμοποιούν ηλεκτρονικό υπολογιστή για την πρόσβαση σε αυτό, απαιτούνται τυποποιημένες και επαναλαμβανόμενες κινήσεις. Ιδιαίτερα η καθημερινή και πολύωρη χρήση καταπονεί όλο το σώμα και κυρίως τα δάχτυλα και τα χέρια, τον λαιμό, την πλάτη, τα μάτια, τους βραχίονες και τα πόδια (Leu, 1993, Θεοδωράκη, 2019).

Εξαιτίας της πολύωρης χρήσης το άτομο μπορεί συχνά να μην κοιμάται, να παραμελεί την προσωπική του υγιεινή, τη διατροφή, αλλά και τη σωματική του άσκηση, ενώ δε λείπουν και περιπτώσεις, στις οποίες παρατηρείται και η μειωμένη απόδοση στο σχολείο ή ακόμα και η διακοπή από τις παρακολουθήσεις των μαθημάτων (Izenberg & Lieberman, 1998, Glogauer, 1999, Petzold, 2000, Σωτηροπούλου – Σπανού, 2019, Κολυβάς, 2020).

4.4.2 Ψηφιακός εκφοβισμός

Το Διαδίκτυο χρησιμοποιείται καθημερινά από παιδιά, έφηβους και νέους. Συχνά αναζητούν πληροφορίες για τα μαθήματα και τις εργασίες τους, αλλά και για παιχνίδια, μουσική ή ταινίες, προκειμένου να ψυχαγωγηθούν. Στο Διαδίκτυο έχουν τη δυνατότητα να περιηγηθούν χωρίς τοπικούς περιορισμούς, να μιλήσουν και να ανταλλάξουν μηνύματα με φίλους στέλνοντας φωτογραφίες μέσω e-mail, να μοιραστούν στιγμές σε πραγματικό χρόνο, ακόμα και αν βρίσκεται πολύ μακριά (Lin et al., 2011, Τέγας, 2019). Συχνά, όμως παρουσιάζονται σημαντικοί κίνδυνοι κατά τη χρήση του, όπως η εμφάνιση φαινομένων ψηφιακού εκφοβισμού.

Ο διαδικτυακός ή ψηφιακός εκφοβισμός είναι η μορφή εκείνη του εκφοβισμού της ταπείνωσης και της παρενόχλησης παιδιών και εφήβων, που δέχονται μέσω της χρήσης του Διαδικτύου, είτε από κινητά τηλέφωνα, είτε από άλλες ψηφιακές τεχνολογίες από τους συνομήλικους τους. Το φαινόμενο δεν είναι πρόσφατο, ωστόσο ο ψηφιακός εκφοβισμός έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια (Jones et al., 2012, Τσελεπίδη, 2019).

Ο ψηφιακός εκφοβισμός περιλαμβάνει την ανάρτηση φωτογραφιών, ψεύτικων προφίλ σε ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, αλλά και τη δημοσίευση Προσωπικών Δεδομένων. Το θύμα μπορεί να νιώθει απροστάτευτο και αβοήθητο, καθώς ο θύτης δεν εντοπίζεται εύκολα. Το θύμα είναι δυνατόν να απειληθεί σε όλη τη διάρκεια της ημέρας και της εβδομάδας, με αποτέλεσμα ακόμα και το σπίτι του να μην του προσφέρει ασφάλεια. Ανοίγοντας τον υπολογιστή του ο θύτης είναι «παρών». Πολλές έρευνες δείχνουν ότι τα θύματα εμφανίζουν συχνά μεγάλο ποσοστό κατάθλιψης, όταν θυματοποιούνται κατά τη χρήση του Διαδικτύου. Τα τελευταία χρόνια η παραβατικότητα εκφράζεται κυρίως μέσα από τη σωματική και την ψηφιακή βία (Jones et al., 2012, Oskanbay et al., 2015, Τέγας, 2019).

Συχνά στον ψηφιακό εκφοβισμό παρατηρείται η συμμετοχή συνομηλίκων και από τις δύο πλευρές, ενώ είναι δυνατόν να υπάρχει και ένας ενήλικας, ο οποίος μπορεί να υποκινεί ανήλικα άτομα. Στην περίπτωση της εμπλοκής ενήλικου χρησιμοποιείται ο όρος διαδικτυακή

παρενόχληση ή διαδικτυακή παρακολούθηση, ενώ ο διαδικτυακός ή ψηφιακός εκφοβισμός χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις, που συμμετέχουν περισσότερα ανήλικα άτομα, τα οποία παρενοχλούν συνομήλικους τους (Jones et al., 2012, Lin et al, 2011, Τσελεπίδη, 2019).

Η ηλεκτρονική επικοινωνία, όταν αποσκοπεί στο να ενοχλήσει ή και να απειλήσει ένα άτομο ονομάζεται ηλεκτρονική παρενόχληση. Η ηλεκτρονική ή ψηφιακή παρενόχληση είναι μία επιθετική συμπεριφορά, η οποία έχει πρόθεση και χρησιμοποιεί ηλεκτρονικά μέσα. Κάποια περιστατικά παρενόχλησης μεταξύ μαθητών μπορεί να συμβούν με διαφορετικές μορφές. Μερικές από αυτές είναι η αποστολή κειμένων e-mail, η αποστολή μηνυμάτων με κακόβουλο περιεχόμενο, η ανάρτηση προσβλητικών φωτογραφιών και βίντεο σε ιστοσελίδες, η χρήση του ονόματος ενός ξένου χρήστη, προκειμένου να διαδοθούν φήμες στο περιβάλλον του θύματος μέσω της χρήσης κινητού ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τα προσβλητικά προφορικά μηνύματα, τα ρατσιστικά σχόλια, αλλά και η αποστολή απειλητικών μηνυμάτων (Ybarra et al., 2006, Oskenbay et al., 2015, Κουρμούση και Κούτρας, 2011).

Ένα βασικό ζήτημα, το οποίο προκύπτει από τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες είναι το γεγονός ότι ο συνομιλητής μπορεί να αποκρύψει εύκολα την ταυτότητά του ακόμα και στην περίπτωση που αναρτά κάποια φωτογραφία. Κατά συνέπεια, υπάρχουν εκείνοι, οι οποίοι εκμεταλλεύονται το στοιχείο της ανωνυμίας, προκειμένου να προσεγγίσουν παιδιά, ενώ δίνουν ψευδή στοιχεία για την ταυτότητά τους, με σκοπό να τα αποπλανήσουν (Lin et al., 2011, Τέγας, 2019).

Ως προς το προφίλ που έχουν οι νεαροί παραβάτες, είναι άτομα τα οποία θέλουν να γίνουν γνωστά αποδεικνύοντας την ισχύ τους, γεγονός που τους οδηγεί σε παραβατικές πράξεις, όπως στην άσκηση εκφοβισμού. Σε πολλές περιπτώσεις, ο μικρός μαθητής οδηγείται στη συγκεκριμένη παραβατική συμπεριφορά ως θύμα εκφοβισμού και απειλών και ο ίδιος, ενώ παράλληλα παρουσιάζεται και ανάγκη κοινωνικής αποδοχής από τους συνομηλικούς του. Τα άτομα που εμφανίζουν τη συμπεριφορά αυτή συχνά είναι αντιδραστικά και δεν ακολουθούν τους σχολικούς κανόνες, ενώ είναι δυνατόν να έχουν διενέξεις με τους εκπαιδευτικούς και να μη σέβονται τον χώρο του σχολείου. Συχνά, πρόκειται για παιδιά τα οποία έχουν χαμηλές σχολικές επιδόσεις και προέρχονται από οικογενειακό περιβάλλον, το οποίο μπορεί να είναι ή πολύ αυστηρό ή αδύναμο σε σχέση με τα όρια που θέτει (Stahl et al., 2002, Tynes, 2007).

Αναφορικά με το προφίλ του θύματος, σε αντίθεση με τον θύτη, ο οποίος συχνά είναι ένας αντιδραστικός μαθητής, το θύμα της παραβατικής συμπεριφοράς διαφέρει ως προς την εμφάνιση και τα εξωτερικά χαρακτηριστικά ή μπορεί να διαφέρει ακόμη και ως προς την

καταγωγή, τη θρησκεία, την οικογενειακή κατάσταση, αλλά και τις σχολικές επιδόσεις και τις μαθησιακές δυσκολίες. Συχνά το θύμα παρουσιάζει πτώση στις δραστηριότητες του σχολείου ή μπορεί να μη συμμετέχει σε αυτές, ενώ είναι δυνατόν να είναι μοναχικό και απομονωμένο. Σε πολλές περιπτώσεις είναι δυνατόν να μιλά χαμηλόφωνα, να αποφεύγει την επαφή με το βλέμμα ή και να φαίνεται μελαγχολικό (Tynes, 2007, Livingstone et al., 2011) Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ο διαδικτυακός εκφοβισμός αντιμετωπίζεται από τον θύτη ως μία μορφή ψυχαγωγίας, η οποία οδηγεί στην εκδήλωση ποικίλων αντιδράσεων, προκειμένου να ικανοποιηθούν ανάγκες που έχουν σχέση με την επιβολή εξουσίας και ελέγχου (Stahl et al., 2002, Livingstone et al., 2013, Κουρμούση και Κούτρας, 2011).

Για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου φαινομένου είναι αναγκαίο να συμμετέχουν όλοι οι φορείς κοινωνικοποίησης, η οικογένεια, το σχολείο, η κοινωνία κ.λ.π. Σε πρωτογενές επίπεδο είναι απαραίτητο να υπάρχει προληπτική παρέμβαση. Αυτή αφορά το σύνολο του πληθυσμού, περιλαμβάνοντας την ενημέρωση των παιδιών, των εφήβων και των εκπαιδευτικών σε θέματα ψηφιακού εκφοβισμού και νέων μορφών παραβατικότητας (Tynes, 2007, Jones et al., 2012).

Η πρόληψη και η αποτελεσματική αντιμετώπιση του ψηφιακού εκφοβισμού απαιτούν μια συνολική προσέγγιση, με κινητοποίηση όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Είναι απαραίτητο τέτοιου τύπου προσπάθειες να απευθύνονται όχι μόνο στα θύματα και στους θύτες, αλλά και στην οικογένεια, στο σχολείο, στους εκπαιδευτικούς, στην ομάδα των συνομηλίκων, καθώς και στα παιδιά εκείνα που γίνονται παρατηρητές τέτοιων γεγονότων.

4.5 Διαδίκτυο - Παραβίαση Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Η ψηφιακή τεχνολογία, η οποία αναπτύχθηκε μέσα από το Διαδίκτυο, έχει μεταβάλει σημαντικά τον τρόπο επικοινωνίας, συναλλαγής και ψυχαγωγίας. Τα άυλα αγαθά έχουν διαφοροποιηθεί από τον υλικό φορέα ενσωμάτωσής τους, καθώς έχουν βρεθεί δίαυλοι κυκλοφορίας στο περιβάλλον του Διαδικτύου. Η εξάπλωση της ευρυζωνικότητας, η συμπίεση των ψηφιακών αρχείων, καθώς και η δημιουργία λογισμικού ανταλλαγής έχουν δώσει σήμερα τη δυνατότητα στους χρήστες ηλεκτρονικού υπολογιστή να αποθηκεύουν, να αναπαράγουν και να διανέμουν πνευματικά έργα σε μικρό χρόνο, με σχετικά χαμηλό κόστος, αλλά ταυτόχρονα και με υψηλή ποιότητα (Jing, 2016, Serdechnyi et al., 2019, Αραμπατζή, 2019).

Σύμφωνα με τον Κοτσίρη (όπ. αν. σε Κοτσίρης κ.ά., 2009) «... Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας βρίσκεται στον πυρήνα της πολιτιστικής ζωής. Διέπει την πολιτιστική παραγωγή, όπως κυρίως την παραγωγή έργων φιλολογικών, μουσικών, έργων των καλών τεχνών και του κινηματογράφου. ...». Με τις αλματώδεις τεχνολογικές εξελίξεις και την ευρεία χρήση του Διαδικτύου οι προσβολές των πνευματικών δικαιωμάτων έχουν σύνθετη μορφή, καθώς έχουν προσαρμοσθεί στη σύγχρονη κοινωνία της πληροφορίας (Αραμπατζή, 2019).

Η δομή του Διαδικτύου έχει ως αποτέλεσμα ο έλεγχος της κυκλοφορίας έργων να μην είναι πάντοτε αποτελεσματικός, καθώς το Διαδίκτυο παρέχει τη δυνατότητα ανωνυμίας στους χρήστες του. Η δυσκολία αυτή οδηγεί στην ανάγκη προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ταυτόχρονα απορρήτου επικοινωνίας με κανόνες στο ψηφιακό περιβάλλον, καθώς συχνά δεν είναι εύκολη η διάκριση των ορίων μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας χρήσης (Serdechnyi et al., 2019, Τσούκος, 2000, Κυριακοπούλου κ.ά., 2008, Κωτάκη, 2018).

Στο διαδικτυακό περιβάλλον το γεγονός ότι τα έργα κυκλοφορούν συχνά ελεύθερα και χωρίς περιορισμούς, έχει οδηγήσει στην εξάπλωση της διαδικτυακής προσβολής της Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Πρόκειται για τη μη εξουσιοδοτημένη ή παράνομη χρήση έργων, κατά την οποία παραβιάζονται τα δικαιώματα του δημιουργού, όπως για παράδειγμα το δικαίωμα αναπαραγωγής και διανομής του έργου. Η Πνευματική Ιδιοκτησία αποκτά μία διαρκώς αυξανόμενη σημασία στη σύγχρονη κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα, συνιστώντας καθοριστικό παράγοντα προώθησης του πολιτισμού. Η σημασία της έγκειται στην προστασία του αποτελέσματος της ανθρώπινης δημιουργικότητας, το οποίο αποδίδεται με κάποια μορφή έκφρασης (Σταματούδη, όπ. αν. σε https://www.opi.gr/images/yliko/vasikos_odigos.pdf, Αραμπατζή, 2019).

Στην Ελλάδα το βασικό νομοθέτημα με το οποίο ρυθμίζονται θέματα σχετικά με την προσβολή και την προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας είναι ο Ν. 2121/1993 «Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα» (ΦΕΚ 25/04.03.1993 τ.Α'), όπως ισχύει. Στον νόμο αυτόν περιέχονται μεταξύ άλλων και διατάξεις σχετικές με τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών, τις βάσεις δεδομένων και φωτογραφιών, αλλά και τα σχολικά βιβλία, τις ανθολογίες, τα ψηφιοποιημένα βιβλία, τις παράνομες συναλλαγές και διακινήσεις ψηφιακών αρχείων, όπως τραγούδια, κινηματογραφικές ταινίες και παιχνίδια για υπολογιστές (Νούσκαλης, 2003, Κανελλοπούλου – Μπότη, 2006).

Σε ό,τι αφορά τις εννοιολογικές προσεγγίσεις:

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν. 2121/1993 «Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα» (ΦΕΚ 25/04.03.1993 τ.Α'), όπως ισχύει, ο πνευματικός δημιουργός με τη δημιουργία του έργου αποκτά πάνω σε αυτό πνευματική ιδιοκτησία, η οποία περιλαμβάνει το περιουσιακό και το ηθικό δικαίωμα ως απόλυτα και αποκλειστικά δικαιώματα.

Πνευματική Ιδιοκτησία ονομάζεται το δικαίωμα, το οποίο απονέμεται από την έννομη τάξη στον δημιουργό ενός πνευματικού έργου πάνω στον έργο αυτό, δηλαδή το δικαίωμα που του δίνει τη δυνατότητα να έχει τον έλεγχο της χρήσης του έργου του. Πνευματικός δημιουργός είναι εκείνος που δημιουργεί νέες μορφές και ιδέες, έστω και αν ενσωματώνει τα δημιουργήματά του στην προϋπάρχουσα ύλη (Νούσκαλης, 2003, Κωτάκη, 2018). Συγγενικό δικαίωμα είναι το δικαίωμα που αναγνωρίζει ο νόμος στους ερμηνευτές και εκτελεστές καλλιτέχνες (ηθοποιούς, τραγουδιστές, μουσικούς) σε σχέση με την εργασία τους, αλλά και σε εκείνους που μεσολαβούν για να κάνουν τα έργα προσιτά στο κοινό. Ειδικότερα, «... Εκτός από τους δημιουργούς των έργων υπάρχουν και άλλοι παράγοντες (φυσικά ή νομικά πρόσωπα), οι οποίοι είτε συνεισφέρουν στην παρουσίαση και διάδοση των έργων είτε επενδύουν οικονομικά στην πνευματική δημιουργία. ...»

(https://www.opi.gr/images/yliko/vasikos_odigos.pdf).

Επισημαίνεται πως θέματα προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας συναντώνται σήμερα στο σύνολο των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Κάθε πρωτότυπο έργο προστατεύεται. Οτιδήποτε δημιουργεί κανείς χρησιμοποιώντας το πνεύμα του και πιο συγκεκριμένα κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή, προστατεύεται. Μεταξύ άλλων έργα θεωρούνται: τα γραπτά έργα (μυθιστορήματα, ποιήματα, παραμύθια, σενάρια, στίχοι τραγουδιών, επιστημονικά συγγράμματα κ.ά.), τα προφορικά κείμενα (π.χ. διαλέξεις, κηρύγματα κ.ά.), οι μουσικές συνθέσεις, τα θεατρικά έργα, οι φωτογραφίες, οι μεταφράσεις, οι βάσεις δεδομένων, όπως για παράδειγμα μία ψηφιακή εφημερίδα στο Διαδίκτυο, ή τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών (Ν. 2121/1993 «Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα» - ΦΕΚ 25/04.03.1993 τ.Α', Σταματούδη όπ. αν. σε

https://www.opi.gr/images/yliko/vasikos_odigos.pdf).

Το δικαίωμα Πνευματικής Ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα προσβάλλονται, όταν κάποιος ασκεί, χωρίς την άδεια του δημιουργού ή του δικαιούχου συγγενικών δικαιωμάτων, τα αποκλειστικά δικαιώματα που προβλέπει ο νόμος, εφόσον δε συντρέχει περίπτωση εφαρμογής εξαίρεσης ή περιορισμού. Η Πνευματική Ιδιοκτησία προστατεύεται

από ένα πλέγμα αστικών, ποινικών και διοικητικών κυρώσεων (Κοτσίρης όπ. αν. σε Κοτσίρης κ.ά., 2009, https://www.opi.gr/images/yliko/vasikos_odigos.pdf).

Με βάση το νομικό πλαίσιο το οποίο ισχύει, τα δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας είναι περιουσιακά και ηθικά. Στην πρώτη περίπτωση προστατεύεται η οικονομική εκμετάλλευση του έργου και στη δεύτερη περίπτωση εξετάζεται η σχέση με την ηθική βούληση του δημιουργού. Πρόκειται για το δικαίωμα που αποτυπώνει την προσωπική σχέση που συνδέει τον δημιουργό με το έργο. Η προστασία, συνεπώς, των πνευματικών δημιουργημάτων λογοτεχνίας, τέχνης και επιστήμης συνδέεται με τη βασική προϋπόθεση ότι πρόκειται για ένα έργο πρωτότυπο, το οποίο είναι το αποτέλεσμα σύνθεσης πληροφοριών και στοιχείων (Μαρίνος, 2003, Κοτσίρης όπ. αν. σε Κοτσίρης κ.ά., 2009).

Αντικείμενο προστασίας του δικαίου της Πνευματικής Ιδιοκτησίας στο Διαδίκτυο αποτελούν, μεταξύ άλλων, όλα τα πρωτότυπα έργα που βρίσκονται σε αυτό, φωτογραφίες, έγγραφα, όπως άρθρα εφημερίδων και ιστοσελίδες, τα οποία παρουσιάζουν πρωτοτυπία (https://www.opi.gr/images/yliko/vasikos_odigos.pdf).

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά την εκπαιδευτική πραγματικότητα:

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 19 του Ν. 2121/1993 «Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα» (ΦΕΚ 25/04.03.1993 τ.Α'), όπως ισχύει:

«... Παράθεση αποσπασμάτων

Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η παράθεση σύντομων αποσπασμάτων από έργο άλλου νομίμως δημοσιευμένου για την υποστήριξη της γνώμης εκείνου που παραθέτει ή την κριτική της γνώμης του άλλου, εφόσον η παράθεση των αποσπασμάτων αυτών είναι σύμφωνη προς τα χρηστά ήθη και η έκταση των αποσπασμάτων δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η παράθεση του αποσπάσματος πρέπει να συνοδεύεται από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην πηγή. ...».

Η παράθεση αποσπασμάτων του έργου άλλων, με τις προϋποθέσεις του νόμου, είναι αναγκαία προκειμένου να αναπτυχθεί ο επιστημονικός διάλογος (Παπαδοπούλου όπ. αν. σε Κοτσίρης κ.ά., 2009) και να εξυπηρετούνται οι σκοποί της διδασκαλίας.

Σε ό,τι αφορά τα σχολικά βιβλία σύμφωνα με το άρθρο 20 του Ν. 2121/1993 «Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα» (ΦΕΚ 25/04.03.1993 τ.Α'), όπως ισχύει:

«... Σχολικά βιβλία και ανθολογίες

1. Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η αναπαραγωγή σε εκπαιδευτικά βιβλία, που χρησιμοποιούνται ως βιβλία διδασκαλίας για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση εγκεκριμένα από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ή από άλλο αρμόδιο υπουργείο κατά το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα, έργων του λόγου ενός ή περισσότερων συγγραφέων νομίμως δημοσιευμένων, που αποτελούν μικρό τμήμα της συνολικής δημιουργίας του καθενός από αυτούς.

Η ρύθμιση αυτή αφορά μόνο την έντυπη αναπαραγωγή. ...».

Στη συγκεκριμένη διάταξη ο περιορισμός του περιουσιακού δικαιώματος του δημιουργού έχει σκοπό την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και ειδικότερα των σκοπών της εκπαίδευσης των νέων. Σημαντικό μέσο για την επίτευξη των στόχων αυτών είναι τα σχολικά βιβλία και για τον λόγο αυτόν ο νομοθέτης περιόρισε το περιουσιακό δικαίωμα του δημιουργού, προκειμένου να είναι δυνατή η χρησιμοποίηση αξιόλογων έργων σε σχολικά βιβλία (Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2121/1993, Παπαδόπουλου όπ. αν. σε Κοτσίρης κ.ά., 2009).

Σύμφωνα δε με τις διατάξεις του άρθρου 21 του Ν. 2121/1993 «*Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα*» (ΦΕΚ 25/04.03.1993 τ.Α'), όπως ισχύει:

« ... Αναπαραγωγή για διδασκαλία

Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η αναπαραγωγή άρθρων νομίμως δημοσιευμένων σε εφημερίδα ή σε περιοδικό, συντόμων αποσπασμάτων έργου ή τμημάτων συντόμου έργου ή έργου των εικαστικών τεχνών νομίμως δημοσιευμένου, εφόσον γίνεται αποκλειστικά για τη διδασκαλία ή τις εξετάσεις σε εκπαιδευτικό Ίδρυμα, στο μέτρο που δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό, είναι σύμφωνη με τα χρηστά ήθη και δεν εμποδίζει την κανονική εκμετάλλευση. Η αναπαραγωγή πρέπει να συνοδεύεται από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην πηγή. ...».

Στο συγκεκριμένο άρθρο τίθενται περιορισμοί στο περιουσιακό δικαίωμα του δημιουργού προς όφελος της εκπαίδευσης και των διαδικασιών της, προκειμένου να πραγματοποιείται ένας σύγχρονος τρόπος διδασκαλίας, με τη χρήση όχι μόνο σχολικών βιβλίων αλλά και άλλων έργων, με τη μορφή συνήθως φωτοτυπιών για την πιο αποτελεσματική εμπέδωση της ύλης (Παπαδοπούλου όπ. αν. σε Κοτσίρης κ.ά., 2009, Κωτάκη, 2018).

Ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΟΠΙ) είναι ο αρμόδιος φορέας για την προστασία των δικαιωμάτων της Πνευματικής Ιδιοκτησίας, καθώς και των συγγενικών δικαιώματα στην Ελλάδα. Μεταξύ των αρμοδιοτήτων του είναι η εφαρμογή του Ν. 2121/93 «Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα» (ΦΕΚ 25/04.03.1993 τ.Α'), όπως ισχύει, για την Πνευματική Ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα, η νομοπαρασκευαστική εργασία στα σχετικά θέματα, αλλά και η ευαισθητοποίηση του κοινού και η ενημέρωση των ενδιαφερομένων.

Πιο συγκεκριμένα, σε ό,τι αφορά την Εκπαίδευση και στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΟΠΙ) έχουν κυκλοφορήσει δύο οδηγοί, ένας προς δασκάλους και ένας προς μαθητές.

Ο οδηγός που απευθύνεται στους δασκάλους έχει σκοπό να τους βοηθήσει να κατανοήσουν βασικές έννοιες της Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ώστε να τις μεταφέρουν στους μαθητές τους, καθώς και να αναπτύξουν την ανάγκη του σεβασμού στις έννοιες αυτές. Μεταξύ των ερωτημάτων που περιλαμβάνονται στον οδηγό είναι τα εξής: «Τι είναι πνευματική ιδιοκτησία;», «Γιατί η πνευματική ιδιοκτησία είναι σημαντική;», «Τι προστατεύει η πνευματική ιδιοκτησία;», «Τι ισχύει στον χώρο του διαδικτύου;», «Ποιες μπορεί να είναι οι κυρώσεις από το «κατέβασμα» μουσικής ή ταινιών από το διαδίκτυο;», «Μπορώ να ανεβάζω έργα των μαθητών μου στο διαδίκτυο για προβολή δραστηριοτήτων τους μέσα στην τάξη ή στο σχολείο;» (<https://www.opi.gr/images/yliko/daskaloi.pdf>).

Από την άλλη, ο οδηγός που απευθύνεται σε μαθητές Δημοτικού έχει ως στόχο να δώσει απαντήσεις σε βασικά ερωτήματα, που μπορεί να έχουν τα παιδιά για την Πνευματική Ιδιοκτησία. Μεταξύ των ερωτημάτων αυτών περιλαμβάνονται τα εξής: «Τι είναι πνευματική ιδιοκτησία;», «Γιατί η πνευματική ιδιοκτησία είναι σημαντική;», «Τι προστατεύει η πνευματική ιδιοκτησία;», «Τι μπορεί να πάθω εάν προσβάλλω δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας;», «Τι γίνεται με τα έργα μου που κάνω στο σχολείο μαζί με τους συμμαθητές μου;» (<https://www.opi.gr/images/yliko/dimotiko.pdf>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

5.1 Οι έννοιες της Ιδιωτικότητας και των Προσωπικών Δεδομένων

Μεταξύ των βασικών ελευθεριών και δικαιωμάτων του ανθρώπου περιλαμβάνεται και το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, το οποίο αναγνωρίζεται από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (1948), καθώς και από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1950). Ως ειδικότερο του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή εμφανίζεται το 1970, τόσο στη νομοθεσία ευρωπαϊκών χωρών, όσο και των ΗΠΑ, το δικαίωμα Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων, ενώ ακολούθησε σειρά νομικών κειμένων, τα οποία θεσπίζουν συγκεκριμένους κανόνες για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (Μενουδάκος, όπ. αν. σε Κοτσαλής και Μενουδάκος, 2018).

Το 1890 ο Louis Brandeis λειτουργός του ανωτάτου δικαστηρίου στις Η.Π.Α. διατύπωσε την έννοια της ιδιωτικότητας ως «*το δικαίωμα κάποιου να μένει μόνος*». Σύμφωνα με τον Brandeis η ιδιωτικότητα αποτελεί μία από τις πιο σπουδαίες ελευθερίες σε μια δημοκρατία και για τον λόγο αυτόν θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται στο Σύνταγμα (Warren & Brandeis, όπ. αν. στην Μήτηρου). Μέχρι και σήμερα αυτή η αντίληψη για την ιδιωτικότητα, ιδίως κάτω από την καταλυτική επίδραση της τεχνολογικής επανάστασης, έχει σημαντικά εμπλουτιστεί και με επιμέρους δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, ο αποκλειστικός έλεγχος της πρόσβασης στον ιδιωτικό χώρο (ή άσυλο της κατοικίας), η προσδοκία της εχεμύθειας, το δικαίωμα στο απόρρητο (Μαυριά, 1980, Βουτσάκη, 2004, Κανέλλος, 2020).

Σύμφωνα με το Ελληνικό Σύνταγμα η ιδιωτική ζωή προστατεύεται ως ατομικό δικαίωμα, καθώς στην παρ. 1 του άρθρου 9 του Συντάγματος ορίζεται: «*Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη. Καμία έρευνα δε γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας.*», ενώ στην παρ. 1 του άρθρου 8 της Ε.Σ.Δ.Α. ορίζεται: «*Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του*». Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι η προστασία της ιδιωτικής ζωής περιλαμβάνει την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου, αφορά, δηλαδή, το σύνολο των σχέσεων και των δραστηριοτήτων που το ίδιο επιθυμεί να

κρατήσει μακριά από τη δημοσιότητα, είτε αποκλειστικά για τον εαυτό του, είτε για έναν περιορισμένο κύκλο, τον οποίο το ίδιο κάθε φορά προσδιορίζει. Πιο συγκεκριμένα, η ιδιωτική ζωή είναι ο χώρος που το ίδιο το άτομο «αυτοπροσδιορίζει», προκειμένου να ασκεί μέσα σε αυτόν τις προσωπικές και οικογενειακές δραστηριότητές του, απερίσπαστο από παρεμβάσεις και παρενοχλήσεις τρίτων (Καρακώστα, 2004, Χριστοδουλίδου, 2019):

Η έννοια της ιδιωτικότητας είναι δυνατόν να διακριθεί ως εξής:

Πληροφοριακή ιδιωτικότητα (Information privacy): Περιλαμβάνει την εδραίωση κανόνων οι οποίοι καθορίζουν τη συλλογή και διαχείριση προσωπικών δεδομένων, όπως πληροφορίες πιστωτικής αξιοπιστίας, αρχεία ιατρικού χαρακτήρα, εκπαιδευτικά αρχεία ή πληροφορίες για λόγους κρατικής ασφάλειας.

Ιδιωτικότητα της φυσικής - βιολογικής υπόστασης (Bodily privacy): Αφορά την προστασία της σωματικής υπόστασης του ατόμου ενάντια σε διαδικασίες που την υποσκάπτουν, όπως τα γενετικά τεστ, η σωματική έρευνα, ο έλεγχος χρήσης ναρκωτικών.

Ιδιωτικότητα των επικοινωνιών (Privacy of Communications): Καλύπτει την ασφάλεια και εμπιστευτικότητα του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, των τηλεφωνημάτων, των ηλεκτρονικών μηνυμάτων και άλλων μορφών επικοινωνίας.

Χωρική ιδιωτικότητα (Territorial privacy): Αφορά την τοποθέτηση ορίων σχετικά με την εισχώρηση στο οικιακό ή σε άλλα περιβάλλοντα, όπως στον εργασιακό και στον δημόσιο χώρο. Περιλαμβάνει έρευνες, παρακολούθηση μέσω κλειστών κυκλωμάτων, βιντεοσκόπηση και έλεγχο ταυτότητας (Overview of Privacy, <http://www.privacyinternational.org>).

Στις ΗΠΑ, χρησιμοποιείται ο όρος «ιδιωτικότητα» ή «ιδιωτική ζωή» ως μετάφραση του όρου «Privacy» (Longman, 1995, Μήτρου, 2006) και περιγράφει την κατάσταση που επιλέγει κάποιος να είναι μόνος, καθώς και τον βαθμό της μοναξιάς του. Ο όρος αυτός αναφέρεται και στα ζητήματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (Καρακώστα, 2004, Μήτρου, <https://scholar.google.com/scholar>). Αντίθετα ο όρος «Personal Data», χρησιμοποιείται στην Ευρώπη και αποτελεί τη μετάφραση του όρου «προσωπικά δεδομένα».

Τα προσωπικά δεδομένα είναι πληροφορίες με «προσωπικό χαρακτήρα» οι οποίες συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο. Οι πληροφορίες αυτές αφορούν συνήθως οτιδήποτε έχει σχέση με ένα πρόσωπο, όπως η ιδιωτική ή επαγγελματική του ζωή, οι εργασιακές ή οικονομικές δραστηριότητές του, οι διαπροσωπικές ή κοινωνικές σχέσεις του με άλλα άτομα, οι τρόποι συμπεριφοράς και γενικά οτιδήποτε το αφορά, ανεξάρτητα αν αναφέρεται στο παρελθόν ή στο παρόν του (Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου, 2007, Κανέλλος, 2020).

Συνεπώς στις δύο έννοιες, Ιδιωτικότητα και Προσωπικά Δεδομένα, παρουσιάζονται πολλά κοινά σημεία, καθώς είτε εμπεριέχεται η μία στην άλλη, είτε συμπληρώνει η μία την άλλη, είτε ταυτίζονται μεταξύ τους. Σε κάθε περίπτωση δεν υφίσταται προστασία της ιδιωτικής ζωής χωρίς την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (Μήτρου, 2006, Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου, 2008, Χριστοδουλίδου, 2019).

Μια πληροφορία για να θεωρείται «προσωπικό δεδομένο» είναι απαραίτητο να συνδέεται, άμεσα ή έμμεσα, με συνδυασμό πληροφοριών με ένα συγκεκριμένο πρόσωπο. Συνεπώς, πληροφορία η οποία έχει αποσυνδεθεί από το πρόσωπο που αφορά παύει να είναι «προσωπικό δεδομένο» (Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου, 2016, Κανέλλος, 2020), ενώ θα πρέπει να αφορά αποκλειστικά φυσικά και όχι νομικά πρόσωπα και μάλιστα ζώντες (Αιτ. Σκ. 14 και 16 ΓΚΠΔ).

Σε ό,τι αφορά τα απλά προσωπικά δεδομένα δεν υφίσταται σαφής ορισμός. Απλά προσωπικά δεδομένα είναι εκείνα που εμπίπτουν σε όσα ορίζονται στην παρ. 1 του άρθρου 4 του ΓΚΠΔ και δεν περιλαμβάνονται στα οριζόμενα για τις «ειδικές κατηγορίες δεδομένων» της παρ. 1 του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ. Ενδεικτικά, απλά προσωπικά δεδομένα είναι τα στοιχεία αναγνώρισης, στοιχεία που αφορούν προσωπικά χαρακτηριστικά (φυσικά χαρακτηριστικά, ενδιαφέροντα κ.λ.π.), οικογενειακή κατάσταση, εκπαίδευση, εργασία, κ.λ.π. (Αιτ. Σκ. 30 του ΓΚΠΔ).

Σύμφωνα με το άρθρο 9 του ΓΚΠΔ:

«...Επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

1. Απαγορεύεται η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αποκαλύπτουν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις ή τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, καθώς και η επεξεργασία γενετικών δεδομένων, βιομετρικών δεδομένων με σκοπό την αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση προσώπου, δεδομένων που αφορούν την υγεία ή δεδομένων που αφορούν τη σεξουαλική ζωή φυσικού προσώπου ή τον γενετήσιο προσανατολισμό. ...».

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά την εκπαιδευτική πραγματικότητα, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων δεν επεξεργάζεται μέσω του Π.Σ. «myschool» δεδομένα τα οποία εμπίπτουν στις ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ («ευαίσθητα» προσωπικά δεδομένα), παρά μόνο στις περιπτώσεις που η επεξεργασία αυτή επιτρέπεται σύμφωνα με το ίδιο άρθρο και ιδίως για λόγους ουσιαστικού δημόσιου συμφέροντος. Υπεύθυνος Επεξεργασίας των Προσωπικών Δεδομένων μέσω του Π.Σ. «myschool» είναι το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Τα Προσωπικά Δεδομένα που

καταχωρίζονται στο Π.Σ. «myschool» δεν κοινοποιούνται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων σε τρίτους, εκτός αν υπάρχει νόμιμη υποχρέωση για αυτό.

Σε περίπτωση παράνομης επεξεργασίας Προσωπικών Δεδομένων, όπως και σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων τους, τα υποκείμενα των δεδομένων μπορούν να υποβάλουν καταγγελία στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (www.dpa.gr, <https://myschool.sch.gr/help/myschoolGDPR.pdf>).

5.2 Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ - GDPR)

Στις 27 Απριλίου 2016 ψηφίστηκε ένα νέο νομοθέτημα, το οποίο αντικατέστησε την Οδηγία 95/46/ΕΚ. Πρόκειται για τον Κανονισμό 2016/679 με τον τίτλο «Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων» (στο εξής Κανονισμός), ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή στις 25 Μαΐου 2018

(https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,213319&_dad=portal&_schema=PORTAL).

«... Σύμφωνα με το άρθρο 288 ΣΛΕΕ ο ΓΚΠΔ έχει άμεση εφαρμογή σε όλα τα κράτη μέλη, τα οποία υποχρεούνται να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας τους. ...

... 8. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ... επιβεβαίωσε τη θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σύμφωνα με την οποία ο ΓΚΠΔ αφήνει περιθώριο στους εθνικούς νομοθέτες να διατηρήσουν ή να εισαγάγουν συγκεκριμένες ρυθμίσεις προκειμένου να εφαρμοσθούν συγκεκριμένες διατάξεις του ΓΚΠΔ. Με τις ρυθμίσεις όμως αυτές δεν πρέπει να εισαχθούν προϋποθέσεις πέραν των προβλέψεων του ΓΚΠΔ όταν δεν υπάρχει περιθώριο εξειδίκευσής τους, όπως στην περίπτωση πρόσθετων προϋποθέσεων επεξεργασίας ...» (Γνωμοδότηση 1/2020 ΑΠΔΠΧ).

Η ΑΠΔΠΧ στην ίδια ως άνω Γνωμοδότησή της και σε ό,τι αφορά τη σχέση του ΓΚΠΔ με τον Ν. 4624/2019 (ΦΕΚ Α' 137/29.8.2019) επισημαίνει τα εξής: *«... Με τον ν. 4624/2019 (ΦΕΚ Α'137/29.8.2019) «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις» ελήφθησαν μέτρα εφαρμογής του ΓΚΠΔ και ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία η Οδηγία 2016/680. ...» (Γνωμοδότηση 1/2020 ΑΠΔΠΧ).*

Το γενικό πλαίσιο Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων καθορίζεται με τον Κανονισμό, ο οποίος εισάγει μία σειρά εφαρμοστέων ρυθμίσεων, που δεν αφήνουν παρά ελάχιστα περιθώρια επιλογών στα κράτη μέλη. Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (General Data Protection Regulation) δεν αρκείται στην αλλαγή πολλών σημαντικών στοιχείων ως προς το προηγούμενο καθεστώς, αλλά διαπνέεται και από μία διαφορετική, ιδιαίτερα καινοτόμα διαδικασία επίλυσης του ζητήματος της Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων (Albrecht, 2016, Χριστοδουλίδου, 2019).

Σκοπός του Κανονισμού είναι αναμφίβολα η ενίσχυση της προστασίας της Ιδιωτικότητας του ατόμου, καθώς και η εξασφάλιση της ορθής λειτουργίας της κοινής αγοράς. Θεωρώντας πως η ανυπαρξία κανόνων στη χρήση Προσωπικών Δεδομένων δημιουργεί άνισες συνθήκες στην άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων, κρίθηκε απαραίτητη η κανονιστική παρέμβαση (Κοτσαλής κ.ά., 2018).

Με τον Κανονισμό δεν εξελίσσεται απλά το πλαίσιο της παλαιότερης οδηγίας, αλλά εισάγεται μία νέα δημόσια ρύθμιση, η οποία εμπνέεται από τα διδάγματα της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου για ένα αντικείμενο, το οποίο έχει ιδιαίτερη σημασία για την προσωπική κατάσταση του ατόμου, αλλά και για την αγορά. Η μεταρρύθμιση κρίθηκε απαραίτητη, καθώς στο προηγούμενο καθεστώς εντοπίστηκαν αρκετά θέματα ασφάλειας δικαίου, ενώ παράλληλα υπήρξαν και αποκλίσεις και ασάφειες, οι οποίες καταγράφηκαν στο εσωτερικό δίκαιο (Voigt & Von dem Bussche, 2017, Χριστοδουλίδου, 2019).

Στον Κανονισμό, μέσα από ειδικές και αναλυτικές ρυθμίσεις αποσαφηνίζεται το ρυθμιστικό πλαίσιο. Ο εμπλουτισμός του κανονιστικού πλαισίου έχει ως στόχο να βελτιωθεί η παρεχόμενη προστασία στα υποκείμενα των δεδομένων, ενώ θεσπίζονται βαριές κυρώσεις για τις περιπτώσεις παράβασής του (Zarsky, 2016, Voigt & Von dem Bussche, 2017, Κοτσαλής κ.ά., 2018).

Το υποκείμενο των Προσωπικών Δεδομένων έχει ενεργό ρόλο προστατεύοντας τα δικαιώματά του, ενώ τα δικαιώματα αυτά κατοχυρώνονται με σαφέστερες υποχρεώσεις του Υπεύθυνου Επεξεργασίας, αλλά και με την πρόσβαση του υποκειμένου στα δεδομένα, τα οποία το αφορούν. Προβλέπεται το δικαίωμα αντίρρησης και διόρθωσης, αλλά και το δικαίωμα στη λήθη με αξίωση για διαγραφή δεδομένων, όταν συντρέχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις (Albrecht, 2016, Voigt & Von dem Bussche, 2017).

Οι διαδικαστικές εκφάνσεις της προστασίας του υποκειμένου βελτιώνονται, καθώς δίνεται η δυνατότητα ανακοίνωσης σε αυτό των παραβιάσεων των δεδομένων που το αφορούν, παράλληλα με την κατοχύρωση του δικαιώματος για την καταγγελία στην εποπτική

αρχή του κάθε κράτους, στο οποίο το άτομο διαμένει ή εργάζεται (Albrecht, 2016, Κοτσαλής κ.ά., 2018, Χριστοδουλίδου, 2019).

Παρουσίαση ΓΚΠΔ: Βασικές Αρχές Προστασίας – Δικαιώματα των Υποκειμένων: Η δεσμευτικότητα του Κανονισμού είναι καθολική και έχει άμεσο αποτέλεσμα και ισχύ σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς οι διατάξεις του εφαρμόζονται σε όλα τα κράτη - μέλη. Πρόκειται για ένα εκτενές και πολύπλοκο νομοθέτημα, το οποίο εισάγει νέες αρχές επεξεργασίας, ενίσχυση των υποχρεώσεων του Υπεύθυνου Επεξεργασίας, ενώ περιέχει και ειδικές ρυθμίσεις για την προστασία των παιδιών. Συμπεραίνεται πως πρόκειται για ένα νομοθέτημα με σημαντικά χαρακτηριστικά ενίσχυσης της προστασίας των υποκειμένων, δεδομένου ότι παρέχονται νέα δικαιώματα στα φυσικά πρόσωπα, ενώ ταυτόχρονα εισάγονται οι αρχές της υπευθυνότητας και της λογοδοσίας του Υπευθύνου Επεξεργασίας. Ο ορισμός των Προσωπικών Δεδομένων καθίσταται πιο ευρύς, καθώς περιλαμβάνονται σε αυτόν, τα δεδομένα θέσης, τα βιομετρικά και τα γενετικά δεδομένα (Κοτσαλής κ.ά., 2018, Κανέλλος, 2020).

Μεταξύ των καινοτομιών του ΓΚΠΔ είναι οι αρχές της διαφάνειας και της λογοδοσίας, ο θεσμός του Υπεύθυνου Προστασίας Δεδομένων, η υποχρέωση γνωστοποίησης παραβιάσεων Προσωπικών Δεδομένων στην Αρχή και στο υποκείμενο, το δικαίωμα στη λήθη και στη φορητότητα. Επίσης, υιοθετήθηκαν σύγχρονες έννοιες της επιστήμης της Πληροφορικής, όπως για παράδειγμα η προσέγγιση με βάση τον κίνδυνο (risk-based approach) και η εκτίμηση επιπτώσεων (αντικτύπου), όταν η επεξεργασία κρίνεται επικίνδυνη για την ασφάλεια των Προσωπικών Δεδομένων (Χριστοδουλίδου, 2019, Κανέλλος, 2020).

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά την Εκπαίδευση, τα υποκείμενα των δεδομένων έχουν τα ακόλουθα δικαιώματα, σε σχέση με την επεξεργασία των Προσωπικών τους Δεδομένων από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων μέσω του Π.Σ. «myschool»: α) Να λαμβάνουν επιβεβαίωση σχετικά με το κατά πόσο τα Προσωπικά τους Δεδομένα υφίστανται ή όχι επεξεργασία μέσω του Π.Σ., καθώς και να λαμβάνουν αντίγραφα των δεδομένων αυτών (δικαίωμα πρόσβασης), β) να απαιτούν τη διόρθωση τυχόν ανακριβών προσωπικών δεδομένων τους (δικαίωμα διόρθωσης), γ) να ζητούν τη διαγραφή Προσωπικών Δεδομένων σε περίπτωση παράνομης επεξεργασίας τους (δικαίωμα διαγραφής ή «δικαίωμα στη λήθη»), δ) να ζητούν τον περιορισμό της επεξεργασίας των Προσωπικών τους Δεδομένων σε περίπτωση αμφισβήτησης της ακρίβειάς τους ή παράνομης επεξεργασίας τους, καθώς και εάν το Υπουργείο Παιδείας δε χρειάζεται πλέον τα Προσωπικά Δεδομένα για τους σκοπούς της επεξεργασίας (δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας)

<https://myschool.sch.gr/help/myschoolGDPR.pdf>).

5.3 Βασικοί ορισμοί

Για τις ανάγκες εννοιολογικών προσεγγίσεων της παρούσας διδακτορικής διατριβής κρίνεται απαραίτητη η παρουσίαση βασικών ορισμών, σύμφωνα με το άρθρο 4 του Κανονισμού, απόσπασμα του οποίου περιλαμβάνεται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 της παρούσας:

1. Δεδομένα Προσωπικού Χαρακτήρα: Κάθε πληροφορία η οποία αφορά ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο («υποκείμενο των δεδομένων»). Το ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο, σύμφωνα με τον Κανονισμό είναι εκείνο η ταυτότητα του οποίου μπορεί να εξακριβωθεί, άμεσα ή έμμεσα, μέσα από αναφορά σε αναγνωριστικό στοιχείο ταυτότητας, όπως για παράδειγμα το όνομα.

2. Επεξεργασία: Πρόκειται για κάθε πράξη ή σειρά πράξεων, η οποία πραγματοποιείται με ή χωρίς τη χρήση αυτοματοποιημένων μέσων, σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διάρθρωση, η αποθήκευση, η προσαρμογή, η ανάκτηση, η αναζήτηση πληροφοριών, η χρήση, η διάδοση ή κάθε άλλη μορφή διάθεσης, η συσχέτιση, ο περιορισμός, η διαγραφή ή η καταστροφή.

3. Περιορισμός της επεξεργασίας: Αφορά την επισήμανση αποθηκευμένων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που έχει ως κύριο στόχο τον περιορισμό της επεξεργασίας τους στο μέλλον.

4. Υπεύθυνος Επεξεργασίας: Το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή άλλος φορέας, που καθορίζουν τους σκοπούς, καθώς και τον τρόπο της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

5. Εκτελών την επεξεργασία: Το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή άλλος φορέας, με αρμοδιότητα την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για λογαριασμό του Υπευθύνου της Επεξεργασίας.

6. Αποδέκτης: Πρόκειται για το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, τη δημόσια αρχή, υπηρεσία ή άλλο φορέα, στους οποίους κοινολογούνται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, είτε πρόκειται για τρίτον είτε όχι, με τις προϋποθέσεις που αναλυτικά ορίζονται στο άρθρο 4 του Κανονισμού.

7. Συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων: Αφορά κάθε ένδειξη βουλήσεως, η οποία πρέπει να είναι ελεύθερη, συγκεκριμένη, ρητή και «εν πλήρει επιγνώσει», με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων εκδηλώνει τη συμφωνία του με δήλωση ή με σαφή θετική

ενέργεια, προκειμένου τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία το αφορούν, να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας.

8. Παραβίαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα: Πρόκειται για την παραβίαση της ασφάλειας, η οποία προκάλεσε και οδήγησε σε τυχαία ή παράνομη καταστροφή, απώλεια, μεταβολή, άνευ άδειας κοινολόγηση ή πρόσβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία διαβιβάστηκαν, αποθηκεύτηκαν ή υποβλήθηκαν κατ' άλλο τρόπο σε επεξεργασία (https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,213319&_dad=portal&_schema=PORTAL).

Τα «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα», όπως ορίζεται στη διάταξη του άρθρου 4 του Κανονισμού, είναι: *«... κάθε πληροφορία που αφορά ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο («υποκείμενο των δεδομένων»): το ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο είναι εκείνο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως μέσω αναφοράς σε αναγνωριστικό στοιχείο ταυτότητας, όπως όνομα, σε αριθμό ταυτότητας, σε δεδομένα θέσης, σε επιγραμμικό αναγνωριστικό ταυτότητας ή σε έναν ή περισσότερους παράγοντες που προσιδιάζουν στη σωματική, φυσιολογική, γενετική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική ταυτότητα του εν λόγω φυσικού προσώπου.»*

Με τον όρο «κάθε πληροφορία» αντιλαμβανόμαστε την πρόθεση του νομοθέτη να αποδώσει γενική έννοια στα Προσωπικά Δεδομένα, προκειμένου να καλυφθούν όλες οι πληροφορίες που αφορούν σε ένα ταυτοποιήσιμο πρόσωπο είτε είναι αντικειμενικές, είτε είναι υποκειμενικές (Καρακώστας, 2004, Μήτρου, 2006). Επιπλέον, μία πληροφορία για να θεωρείται «προσωπικό δεδομένο» είναι απαραίτητο να συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με ένα συγκεκριμένο πρόσωπο (Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου 2016, Κανέλλος, 2020).

Ο Κανονισμός αναφέρεται σε «δεδομένα ειδικών κατηγοριών». Σύμφωνα με το άρθρο 9 του Κανονισμού:

«Επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

1. Απαγορεύεται η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αποκαλύπτουν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις ή τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, καθώς και η επεξεργασία γενετικών δεδομένων, βιομετρικών δεδομένων με σκοπό την αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση προσώπου, δεδομένων που αφορούν την υγεία ή δεδομένων που αφορούν τη σεξουαλική ζωή φυσικού προσώπου ή τον γενετήσιο προσανατολισμό. ...»

Γενικά παραδεκτά κριτήρια για την κατηγοριοποίηση των «ευαίσθητων» και πλέον των «ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» δεν υφίστανται και για τον λόγο αυτό εμφανίζονται διαφοροποιήσεις στις νομοθεσίες των χωρών. Γενικότερα,

χαρακτηρίζονται ως ευαίσθητες οι πληροφορίες που θα μπορούσαν να εισαγάγουν διακρίσεις κατά του φυσικού προσώπου, το οποίο αφορούν (Ιγγλεζάκης, 2004, Μήτρου, 2006).

Τα «ειδικών κατηγοριών δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» τυγχάνουν αυξημένης προστασίας από τον κοινοτικό και τον εθνικό νομοθέτη. Είναι ξεκάθαρη η πρόθεσή του να προστατευθούν τα δεδομένα αυτά με την παροχή ιδιαίτερων ή άλλων πρόσθετων εγγυήσεων, όπως προκύπτει από τα άρθρα του Κανονισμού που αφορούν τις υποχρεώσεις του Υπεύθυνου Επεξεργασίας ή τον ορισμό Υπεύθυνου Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (Άρθρα 24 επ. και 37 του Κανονισμού).

5.4. Αρχές Επεξεργασίας Προσωπικών Δεδομένων – Δικαιώματα του Υποκειμένου των Δεδομένων

Στον ΓΚΠΔ, και συγκεκριμένα στα άρθρα 12 – 22 του Κανονισμού, προβλέπονται δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων, όπως τα δικαιώματα πρόσβασης, διαγραφής και εναντίωσης, σε σχέση με τις ενέργειες του Υπεύθυνου Επεξεργασίας ή του Εκτελούντος την Επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, τα δικαιώματα του υποκειμένου, μεταξύ άλλων, είναι:

- Το δικαίωμα της πρόσβασης.
- Το δικαίωμα της ενημέρωσης.
- Το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας.
- Το δικαίωμα στη διόρθωση των δεδομένων.
- Το δικαίωμα στη φορητότητα των δεδομένων.
- Το δικαίωμα διαγραφής («δικαίωμα στη λήθη»).
- Το δικαίωμα εναντίωσης.

Στο άρθρο 23 του ΓΚΠΔ προβλέπεται η δυνατότητα περιορισμού μέσω νομοθετικού μέτρου του πεδίου εφαρμογής των δικαιωμάτων του υποκειμένου, τα οποία ορίζονται στα άρθρα 12 – 22 του Κανονισμού, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του άρθρου αυτού.

Οι βασικές Αρχές επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως προκύπτουν από τον ΓΚΠΔ (άρθρο 5 του Κανονισμού) είναι:

- Η αρχή της νομιμότητας, αντικειμενικότητας και διαφάνειας.
- Η αρχή του περιορισμού του σκοπού.
- Η αρχή της ακρίβειας.

- Η αρχή του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης των δεδομένων.
- Η αρχή της ακεραιότητας και εμπιστευτικότητας.
- Η αρχή της ελαχιστοποίησης.
- Η αρχή της λογοδοσίας.

Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα επισημαίνει πως ο Κανονισμός ενισχύει τα ήδη υφιστάμενα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων, ενώ παράλληλα κατοχυρώνει και νέα. Επιπλέον, ενημερώνει σχετικά με τα δικαιώματα των πολιτών στο πλαίσιο του ΓΚΠΔ ως εξής:

- Δικαίωμα ενημέρωσης - Διαφάνεια: Πρόκειται για το δικαίωμα να γνωρίζει το υποκείμενο του δικαιώματος ποιος επεξεργάζεται τα δεδομένα του και για ποιον λόγο τα επεξεργάζεται. Οι οργανισμοί που επεξεργάζονται δεδομένα πρέπει να παρέχουν στο υποκείμενο σαφείς πληροφορίες σε απλή γλώσσα.

- Δικαίωμα πρόσβασης: Πρόκειται για το δικαίωμα του υποκειμένου να ζητήσει δωρεάν πρόσβαση στα Προσωπικά του Δεδομένα, τα οποία διαθέτει ένας οργανισμός.

- Δικαίωμα διόρθωσης: Αφορά το δικαίωμα του υποκειμένου να ζητήσει τη διόρθωση ανακριβών προσωπικών δεδομένων, καθώς και τη συμπλήρωση ελλειπών στοιχείων.

- Δικαίωμα διαγραφής («δικαίωμα στη λήθη»): Πρόκειται για το δικαίωμα του υποκειμένου να ζητήσει τη διαγραφή Προσωπικών του Δεδομένων υπό ορισμένες προϋποθέσεις, όπως για παράδειγμα, όταν τα δεδομένα δεν είναι πλέον απαραίτητα ή το υποκείμενο έχει ανακαλέσει τη συγκατάθεσή του ή τα δεδομένα έχουν υποβληθεί σε παράνομη επεξεργασία κ.ά.

- Δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας: Το δικαίωμα του υποκειμένου να ζητήσει τον περιορισμό της επεξεργασίας των Προσωπικών του Δεδομένων, όταν είτε αμφισβητείται η ακρίβειά τους, είτε η επεξεργασία τους είναι παράνομη. Στις περιπτώσεις αυτές τα δεδομένα δεν είναι πλέον απαραίτητα στον Υπεύθυνο Επεξεργασίας και το υποκείμενο έχει αντιρρήσεις ως προς την αυτοματοποιημένη επεξεργασία.

- Δικαίωμα στη φορητότητα των δεδομένων: Πρόκειται για το δικαίωμα του υποκειμένου να ζητήσει τη μεταφορά των δεδομένων σε άλλον Υπεύθυνο Επεξεργασίας.

- Δικαίωμα εναντίωσης: Αφορά το δικαίωμα του υποκειμένου να εναντιωθεί στην επεξεργασία Προσωπικών του Δεδομένων από έναν οργανισμό, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγεται το δημόσιο συμφέρον.

- Δικαίωμα στην ανθρώπινη παρέμβαση: Πρόκειται για το δικαίωμα του υποκειμένου να προβάλλει αντιρρήσεις, όταν μια απόφαση που το αφορά βασίζεται αποκλειστικά σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία και η απόφαση αυτή παράγει έννομα αποτελέσματα ή επηρεάζει το υποκείμενο σε σημαντικό βαθμό

(https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,211243&_dad=portal&_schema=PORTAL).

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρο 6 του ΓΚΠΔ, η επεξεργασία είναι σύννομη μόνο εφόσον ισχύει, μεταξύ άλλων, τουλάχιστον μία από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

«... α) το υποκείμενο των δεδομένων έχει συναινέσει στην επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του για έναν ή περισσότερους συγκεκριμένους σκοπούς,

β) η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εκτέλεση σύμβασης της οποίας το υποκείμενο των δεδομένων είναι συμβαλλόμενο μέρος ή για να ληφθούν μέτρα κατ' αίτηση του υποκειμένου των δεδομένων πριν από τη σύναψη σύμβασης,

γ) η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τη συμμόρφωση με έννομη υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας,

δ) η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων ή άλλου φυσικού προσώπου,

ε) η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση καθήκοντος που εκτελείται προς το δημόσιο συμφέρον ή κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας που έχει ανατεθεί στον υπεύθυνο επεξεργασίας,

στ) η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τους σκοπούς των έννομων συμφερόντων που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή τρίτος, εκτός εάν έναντι των συμφερόντων αυτών υπερισχύει το συμφέρον ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων που επιβάλλουν την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ιδίως εάν το υποκείμενο των δεδομένων είναι παιδί.

Το στοιχείο στ) του πρώτου εδαφίου δεν εφαρμόζεται στην επεξεργασία που διενεργείται από δημόσιες αρχές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. ...».

5.5 Προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών στον ΓΚΠΔ

Ένα σημαντικό επίτευγμα του Κανονισμού στο πεδίο της προστασίας των δικαιωμάτων είναι η ενίσχυση της προστασίας των παιδιών, τα οποία κατατάσσονται σε μια ευάλωτη και στοχευμένη προς κέρδος ομάδα σε περιβάλλοντα τεχνολογικής διακινδυνεύσεως

(Παναγοπούλου – Κουτνατζή όπ. αν. σε Κοτσαλής κ.ά., 2018). Το πεδίο εφαρμογής της διατάξεως προσδιορίζεται μέσω των ηλικιακών ορίων προστασίας.

Η Κοινωνία της Πληροφορίας αποτελεί ένα σημαντικό τεχνολογικό επίτευγμα της ανθρωπότητας, με θετικές και αρνητικές συνέπειες. Στη σύγχρονη αυτή κοινωνία, ο ρόλος του Διαδικτύου είναι πρωταγωνιστικός, ενώ η πληροφορία διαχέεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς (Γέροντας, 2002, Κοτσαλής κ.ά., 2018). Οι ανήλικοι χρήστες του Διαδικτύου, παιδιά και έφηβοι, αποτελούν την ομάδα που εμφανίζεται περισσότερο επιρρεπής στα νέα αυτά τεχνολογικά περιβάλλοντα. Η ηλικιακή ανωριμότητά τους, τους καθιστά ευάλωτους σε κινδύνους και απειλές και τους μετατρέπει σε εύκολους στόχους εκμετάλλευσης και κέρδους. Οι παράνομες ιστοσελίδες μη ποιοτικού και επικίνδυνου περιεχομένου, ο διαδικτυακός εκφοβισμός, ο καταγισμός εμπορικών διαφημιστικών μηνυμάτων είναι δυνατόν να επιφέρουν μη αναστρέψιμες αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχοσωματική τους ανάπτυξη (Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου, 2007, Κανέλλος, 2020).

Σύμφωνα με τη Σκέψη 38 του Προοιμίου του Κανονισμού:

«Τα παιδιά απαιτούν ειδική προστασία όσον αφορά τα δεδομένα τους προσωπικού χαρακτήρα, καθώς τα παιδιά μπορεί να έχουν μικρότερη επίγνωση των σχετικών κινδύνων, συνεπειών και εγγυήσεων και των δικαιωμάτων τους σε σχέση με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Αυτή η ειδική προστασία θα πρέπει να ισχύει ιδίως στη χρήση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με σκοπό την εμπορία ή τη δημιουργία προφίλ προσωπικότητας ή προφίλ χρήστη και τη συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όσον αφορά παιδιά κατά τη χρήση υπηρεσιών που προσφέρονται άμεσα σε ένα παιδί. Η συγκατάθεση του γονέα ή κηδεμόνα δεν θα πρέπει να είναι απαραίτητη σε συνάρτηση με υπηρεσίες πρόληψης ή παροχής συμβουλών που προσφέρονται άμεσα σε ένα παιδί.»

Σύμφωνα με το άρθρο 8 του Κανονισμού:

«Προϋποθέσεις που ισχύουν για τη συγκατάθεση παιδιού σε σχέση με τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών.

1. Όταν εφαρμόζεται το άρθρο 6 παράγραφος 1 στοιχείο α), σε σχέση με την προσφορά υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών απευθείας σε παιδί, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα παιδιού είναι σύνηθες εάν το παιδί είναι τουλάχιστον 16 χρονών. Εάν το παιδί είναι ηλικίας κάτω των 16 ετών, η επεξεργασία αυτή είναι σύνηθες μόνο εάν και στον βαθμό που η εν λόγω συγκατάθεση παρέχεται ή εγκρίνεται από το πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα του παιδιού.

Τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν διά νόμου μικρότερη ηλικία για τους εν λόγω σκοπούς, υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω μικρότερη ηλικία δεν είναι κάτω από τα 13 έτη.

2. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας καταβάλλει εύλογες προσπάθειες για να επαληθεύσει στις περιπτώσεις αυτές ότι η συγκατάθεση παρέχεται ή εγκρίνεται από το πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα του παιδιού, λαμβάνοντας υπόψη τη διαθέσιμη τεχνολογία. ...».

Προτεραιότητα του Κανονισμού αποτελεί η απαίτηση συγκαταθέσεως από τους ασκούντες τη γονική μέριμνα, ενώ σύμφωνα με τη σκέψη 38 του Προοιμίου, ορίζεται ότι η συγκατάθεση του γονέα ή κηδεμόνα δεν πρέπει να είναι απαραίτητη σε συνάρτηση με υπηρεσίες προλήψεως ή παροχής συμβουλών που προσφέρονται άμεσα σε ένα παιδί. Εάν ένα παιδί επιθυμεί να καταγγείλει μία πράξη κακοποιήσεως, δε θα απαιτείται δικαιολογημένα η λήψη συγκαταθέσεως από τους γονείς ή κηδεμόνες (Μόσχος, όπ. αν. σε <https://www.synigoros.gr>, Παναγοπούλου – Κουτνατζή, όπ. αν. σε Κοτσαλή – Μενουδάκο, 2018).

Το άρθρο 8 του Κανονισμού φαίνεται να διακρίνει τρεις περιπτώσεις σχετικά με την ικανότητα του ανηλίκου προς συγκατάθεση στην επεξεργασία των δεδομένων του στο πλαίσιο των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας:

(α) Άνω των 16 ετών.

Άνω των 16 ετών η διαδικτυακή συγκατάθεση προς επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων (π.χ. στο facebook) είναι ισχυρή, παρόλο που οι λοιπές δικαιοπραξίες του ανηλίκου θα είναι άκυρες.

(β) Κάτω των 13 ετών.

Κάτω των 13 ετών ο ανήλικος δεν είναι σε θέση να συγκατατεθεί στην επεξεργασία των δεδομένων του.

(γ) Μεταξύ 13 και 16 ετών.

Μεταξύ 13 και 16 ετών, ο Κανονισμός εξαρτά ρητώς την ισχύ της ηλεκτρονικής συγκαταθέσεως του ανηλίκου από την «παροχή της ή την έγκρισή της» εκ μέρους των γονέων του (Χριστοδούλου, όπ. αν. σε Κοτσαλή και Μενουδάκο, 2018).

Επιπλέον, από τη σκέψη 58 του Προοιμίου του Κανονισμού, αλλά και από το άρθρο 12 του Κανονισμού, προκύπτει πως για την προστασία των παιδιών, κάθε ενημέρωση και ανακοίνωση, εάν η επεξεργασία απευθύνεται σε παιδί, πρέπει να διατυπώνεται με σαφή και απλή γλώσσα, προκειμένου το παιδί να μπορεί να κατανοεί εύκολα. Για την αυξημένη, επίσης, προστασία των παιδιών στη σκέψη 65 του Προοιμίου του Κανονισμού ορίζονται τα εξής σχετικά με το δικαίωμα διαγραφής (λήθης) για τα παιδιά:

«... Το δικαίωμα αυτό έχει ιδίως σημασία όταν το υποκείμενο των δεδομένων παρέσχε τη συγκατάθεσή του ως παιδί, όταν δεν είχε πλήρη επίγνωση των κινδύνων που ενέχει η επεξεργασία, και θέλει αργότερα να αφαιρέσει τα συγκεκριμένα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, κυρίως από το Διαδίκτυο. Το υποκείμενο των δεδομένων θα πρέπει να μπορεί να ασκήσει το εν λόγω δικαίωμα παρά το γεγονός ότι δεν είναι πλέον παιδί. ...».

Σημαντικές είναι και οι προτάσεις του Συνηγόρου του Παιδιού για ένα ασφαλέστερο Διαδίκτυο:

➤ Δημιουργία και εμφάνιση αυτόματου μηχανισμού στη γραμμή εργαλείων κάθε ηλεκτρονικού υπολογιστή, που δίνει τη δυνατότητα καταγγελίας στις αρμόδιες Αρχές για κάθε ύποπτη ενέργεια.

➤ Δημιουργία της Ηλεκτρονικής - Διαδικτυακής Ταυτότητας (e-Identity Document) για την αποφυγή εξαπάτησης, ηλεκτρονικής πειρατείας και εντοπισμού ύποπτης συμπεριφοράς.

➤ Κατάρτιση Κώδικα Δεοντολογίας και Ηλεκτρονικής Συμπεριφοράς για την προστασία των ανηλίκων στη διαδικτυακή τους επικοινωνία.

➤ Δημιουργία συστημάτων ταχείας αναζήτησης και εντοπισμού προσώπων που κινδυνεύουν ή που απειλούν άλλους χρήστες (Μόσχος, <https://www.synigoros.gr>).

Οι προτάσεις του Συνηγόρου του Παιδιού δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στο νομικό θεσμικό πλαίσιο και στη συνεχή αναθεώρησή του, στις διαδικασίες εκπαίδευσης για τη γνώση των δικαιωμάτων και τα όρια άσκησής τους, στις διαδικασίες επικοινωνίας και διαβούλευσης σε κάθε κοινωνικό περιβάλλον, καθώς και στις δυνατότητες προσφυγής για την παραβίαση των δικαιωμάτων (Μαλλιαρού, 2016, Χριστοδουλίδου, 2019).

Ειδικότερα, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, ενημερώνει στην ιστοσελίδα της για τη απαιτούμενη συγκατάθεση για την προστασία του παιδιού, κατά τα οριζόμενα στον ΓΚΠΔ, σύμφωνα με το απόσπασμα που περιλαμβάνεται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5 της παρούσας διδακτορικής διατριβής, επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

Στην περίπτωση που η επεξεργασία βασίζεται στη συγκατάθεση, ο Υπεύθυνος Επεξεργασίας έχει την υποχρέωση να εξασφαλίσει ότι το παιδί έχει ενημερωθεί και κατανοήσει σε τι ακριβώς συναινεί, διαφορετικά η συγκατάθεση είναι «άκυρη». Για τον λόγο αυτό, η γλώσσα πρέπει να είναι απλή, σαφής και κατανοητή για ένα παιδί.

Ειδικότερα, σε σχέση με την προσφορά υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας απευθείας στο παιδί, ο ΓΚΠΔ θέτει ηλικιακά όρια για την έγκυρη υποβολή της συγκατάθεσης του παιδιού, όπως αυτά αναλυτικά προκύπτουν και από το ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5 της παρούσας

διδασκαλικής διατριβής. Σχετικά με την αυτόματη λήψη αποφάσεων, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ, απαγορεύεται κατ' αρχήν η αυτόματη λήψη αποφάσεων, εάν αυτές οι αποφάσεις έχουν νομική επίδραση στα παιδιά. Οι εξαιρέσεις που υπάρχουν στο δικαίωμα αυτό ισχύουν μόνον εάν έχουν ληφθεί κατάλληλα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων, των ελευθεριών και των συμφερόντων του παιδιού.

Ειδικότερα, στην περίπτωση κατάρτισης προφίλ για παιδιά, θα πρέπει ο Υπεύθυνος Επεξεργασίας να παρέχει σαφείς πληροφορίες σε σχέση με την επεξεργασία των δεδομένων τους. Επιπλέον, απαγορεύεται η κατάρτιση προφίλ για παιδιά για σκοπούς εμπορικής προώθησης

(https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,211243&_dad=portal&_schema=PORTAL).

5.6 Η Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων στην Εκπαίδευση και στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης

Οι ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων βρίσκουν εφαρμογή και στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, καθώς αποτελεί ένα ευρύ πεδίο διαχείρισης πληροφοριών της προσωπικής ζωής και των επιλογών των υποκειμένων του, μαθητών, δηλαδή, εκπαιδευτικών και γονέων. Ο χώρος της Εκπαίδευσης χαρακτηρίζεται από πολυμορφία στις υπηρεσίες του, καθώς και από τη δυνατότητα συγκέντρωσης πληροφοριών, οι οποίες σχετίζονται με το σύνολο σχεδόν των εμπλεκόμενων φορέων, κυρίως, όμως, πληροφοριών που αφορούν δεδομένα ανηλίκων. Κατά συνέπεια, αποτελεί ένα πεδίο που εμφανίζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα ζητήματα που σχετίζονται με την προστασία της Ιδιωτικότητας και των Προσωπικών Δεδομένων.

Οι εκπαιδευτικοί, κατά τη διαχείριση Προσωπικών Δεδομένων, είναι απαραίτητο να γνωρίζουν τις προϋποθέσεις επεξεργασίας, δημοσίευσης και χρήσης των Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών. Ιδιαίτερα στον χώρο της Εκπαίδευσης, ο έλεγχος της νομιμότητας, της ασφάλειας και της επεξεργασίας των πληροφοριών, που αφορούν μαθητές, χρήζει αυξημένης προσοχής και αυστηρότητας (Μαλλιαρού, 2016, Κοτσαλής κ.ά., 2018).

Μεταξύ άλλων, η ηλεκτρονική διαχείριση και η επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών και δεδομένων, τα οποία σχετίζονται με τους μαθητές, πραγματοποιείται, σε επίπεδο Διοίκησης της Εκπαίδευσης, με τα ακόλουθα πληροφοριακά συστήματα ή δραστηριότητες με τη χρήση των ΤΠΕ:

1. Το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο

«... Το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο ΠΣΔ (www.sch.gr) είναι το εθνικό δίκτυο του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (ΥΠΠΕΘ), το οποίο διασυνδέει ηλεκτρονικά με ασφάλεια όλα τα σχολεία της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, περιλαμβανομένων και των μονάδων της αλλοδαπής, τις υπηρεσίες και τους εποπτευόμενους φορείς του ΥΠΠΕΘ σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, τους φορείς παροχής υπηρεσιών δια βίου μάθησης, τους μαθητές, τα στελέχη της εκπαίδευσης και τους λοιπούς εκπαιδευτικούς και φορείς του ΥΠΠΕΘ. Μέσω του ΠΣΔ, το ΥΠΠΕΘ παρέχει στην εκπαιδευτική κοινότητα ειδικά σχεδιασμένες ψηφιακές υπηρεσίες μάθησης, επικοινωνίας και συνεργασίας, διακυβέρνησης, καθώς και υπηρεσίες υποστήριξης και αρωγής των χρηστών σε όλα τα σχολεία της επικράτειας, ακόμα και στα πλέον απομακρυσμένα. ...»

(https://www.sch.gr/wp-content/uploads/2018/05/GSN_Detailed_Memo_GR_Apr_2018.pdf).

Μεταξύ των σημαντικότερων Υπηρεσιών που προσφέρει το ΠΣΔ στα μέλη του (σχολεία, εκπαιδευτικούς, μαθητές, διοικητικές υπηρεσίες και προσωπικό) και οι οποίες αποσκοπούν στην παροχή υπηρεσιών πιστοποίησης, ασφαλούς πρόσβασης, ενημέρωσης, επικοινωνίας, συνεργασίας, πολυμέσων, ηλεκτρονικής μάθησης και ηλεκτρονικής διακυβέρνησης είναι: ευρυζωνική πρόσβαση μονάδων, σύστημα διαχείρισης χρηστών του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου, εγγραφή στο Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, ανάκτηση πρόσβασης στον λογαριασμό, υποστήριξη και ενημέρωση χρηστών, πύλη του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου, υπηρεσία υποστήριξης χρηστών (Help-Desk), υπηρεσίες επικοινωνίας, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, λίστες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, εκπαιδευτικές κοινότητες και ιστολόγια, ηλεκτρονικά σχολικά περιοδικά, τηλεεκπαίδευση, σύστημα ελέγχου ασφάλειας υπολογιστικών συστημάτων και εφαρμογών

(https://www.sch.gr/wp-content/uploads/2020/01/GSN_Detailed_Memo_GR_Jan_2020.pdf).

2. Η Ηλεκτρονική Πύλη Διοικητικής Διαχείρισης - Myschool

Σύμφωνα με την Ενημέρωση του Πληροφοριακού Συστήματος (Π.Σ.) «myschool» για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέσα από αυτό (<https://myschool.sch.gr/help/myschoolGDPR.pdf>), αντικείμενο του Π.Σ. «myschool» του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων είναι η οργάνωση, διαχείριση, συντήρηση, λειτουργία και αποθήκευση ηλεκτρονικού αρχείου με το σύνολο των πληροφοριών, διαδικασίες απαραίτητες για την εύρυθμη λειτουργία των δημόσιων σχολικών μονάδων, καθώς και για την εποπτεία των ιδιωτικών σχολικών μονάδων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Στο Π.Σ. «myschool» αποτυπώνεται, με συνεχή ενημέρωση

και σε πραγματικό χρόνο, η καθημερινή λειτουργία των σχολικών μονάδων, με βάση την οποία τα αρμόδια όργανα της Διοίκησης προβαίνουν στον προγραμματισμό δράσεων και στη λήψη αποφάσεων. Καταχωρίζονται οι πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την άσκηση των αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και οι οποίες σχετίζονται με τις δημόσιες και τις ιδιωτικές σχολικές μονάδες, καθώς και οι πληροφορίες η αποτύπωση των οποίων συμβάλλει στην αρτιότερη οργάνωση και λειτουργία των δημόσιων σχολικών μονάδων (παρ. 1 και 2 του άρθρου 207 του Ν. 4610/2019 – ΦΕΚ 70/07.05.2019, τ.Α΄, όπως ισχύει).

Μεταξύ των πληροφοριών οι οποίες καταχωρίζονται στο Π.Σ. «myschool», περιλαμβάνονται και δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των εκπαιδευτικών και του λοιπού προσωπικού των σχολικών μονάδων, των μαθητών, καθώς και των γονέων ή κηδεμόνων, η επεξεργασία των οποίων πραγματοποιείται σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (παρ. 3 του άρθρου 207 του ν. 4610/2019, όπως ισχύει). Νομική βάση για την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων μέσω του Π.Σ. «myschool» αποτελεί η συμμόρφωση στη σχετική έννομη υποχρέωση του Υπουργείου Παιδείας (περίπτ. γ΄ της παρ. 1 του άρθρου 6 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων – ΓΚΠΔ, σε συνδυασμό με το άρθρο 207 του Ν. 4610/2019, όπως ισχύει και με τη λοιπή νομοθεσία για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση) και, συμπληρωματικά, η εκπλήρωση καθήκοντος που εκτελείται προς το δημόσιο συμφέρον ή κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας από το ΥΠΑΙΘ (Άρθρο 6 παρ. 1 περ. ε΄ του ΓΚΠΔ) (<https://myschool.sch.gr/help/myschoolGDPR.pdf>).

Η Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων είναι ουσιώδης, καθώς σημαίνει σεβασμό στην Ιδιωτικότητα και προστασία από τη χειραγώγηση. Τον Κανονισμό ακολούθησε μία ανησυχία για την εφαρμογή του. Είναι υποχρεωμένα τα σχολεία να προσαρμόσουν τα αρχεία που τηρούν; Ποιες πληροφορίες θεωρούνται ευαίσθητες; Είναι θεμιτό να φυλάσσονται τα δεδομένα του σχολείου σε φορητή συσκευή; Ένας σύντομος και εύληπτος οδηγός για τα σχολεία θα μπορούσε να είναι αυτός που παρατίθεται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4 της παρούσας διδακτορικής διατριβής (<https://www.schooleducationgateway.eu/el/pub/resources/tutorials/brief-gdpr-guide-for-schools.htm>).

5.7 Ειδικά θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων στον χώρο της Εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με το άρθρο 9 του Ν. 4624/2019 «*Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις*» (ΦΕΚ 137/29.08.2019 τ.Α΄):

«Άρθρο 9

Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

Η εποπτεία της εφαρμογής των διατάξεων του ΓΚΠΔ, του παρόντος και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ελληνική Επικράτεια ασκείται από την Αρχή που έχει συσταθεί με τον ν. 2472/1997 (Α΄ 50). Η Αρχή αποτελεί ανεξάρτητη δημόσια αρχή κατά το άρθρο 9Α του Συντάγματος και εδρεύει στην Αθήνα. ...».

Η Αρχή ασχολήθηκε με διάφορα θέματα στον τομέα της Παιδείας, μεταξύ των οποίων είναι και τα εξής:

Σύμφωνα με τη με Αριθμ. 21/2019 Απόφαση της Αρχής: «... Όπως προκύπτει από την εφαρμοστέα νομοθεσία, σύμφωνα και με όσα εκτίθενται στην απάντηση του ΥΠΠΕΘ, το Υπουργείο δια των σχολικών μονάδων και των λοιπών υπηρεσιών του, δεν θεωρείται υπεύθυνο επεξεργασίας για τα δεδομένα ήχου και εικόνας των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης που εγκαθίστανται σε σχολικούς χώρους και λειτουργούν αποκλειστικά εκτός του χρόνου λειτουργίας των σχολείων διότι, σύμφωνα με τα ανωτέρω εκτεθέντα, δεν έχει αρμοδιότητα καθορισμού του σκοπού και του τρόπου της επεξεργασίας των δεδομένων αυτών, ούτε και εν τοις πράγμασι λαμβάνει κάποια σχετική απόφαση ή προβαίνει σε σχετική επεξεργασία, δεδομένου ότι, κατά τις προαναφερόμενες διατάξεις του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, οι αρμοδιότητες συντήρησης, καθαριότητας και φύλαξης ανήκουν στους Δήμους. Εξάλλου, στο άρθρο 204 παρ. 8 του ν. 4610/2019 (ΦΕΚ Α΄), ορίζεται ότι: «*Η καταγραφή ήχου ή εικόνας μέσω τέτοιων συστημάτων, εγκατεστημένων στους χώρους των ως άνω δημόσιων σχολικών μονάδων από τους Δήμους, επιτρέπεται στο πλαίσιο άσκησης της αρμοδιότητάς τους για φύλαξη των σχολικών κτιρίων, σύμφωνα με την υποπερίπτωση 1 της περίπτωσης στ΄ του Κεφαλαίου Ι΄ του άρθρου 75 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (ν. 3463/2006, Α΄ 114), μόνο κατά τον χρόνο μη λειτουργίας των σχολικών μονάδων.*».

Κατά συνέπεια, σύμφωνα με την ως άνω Απόφαση της Αρχής, ένα δημόσιο σχολείο δεν έχει δυνατότητα να χρησιμοποιεί σύστημα βιντεοεπιτήρησης κατά τις ώρες που αυτό λειτουργεί, ενώ κατά τις ώρες μη λειτουργίας της σχολικής μονάδας ο εκάστοτε Δήμος έχει αρμοδιότητα για την προστασία του χώρου και συνεπώς μόνο αυτός μπορεί να αποτελεί τον Υπεύθυνο Επεξεργασίας ([file:///C:/Users/user/Downloads/21_2019anonym%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/21_2019anonym%20(3).pdf)).

Σχετικά με τη χρήση - λειτουργία καμερών ασφαλείας στους σχολικούς χώρους κατά τη διάρκεια λειτουργίας του σχολείου, στο με Αριθμ. Πρωτ.: Φ.25/103373/Δ1/22.06.2018 έγγραφο του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, προς τους Περιφερειακούς Διευθυντές Εκπαίδευσης, τους Προϊστάμενους Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης Π.Ε. και Δ.Ε., τις Διευθύνσεις Π.Ε. και Δ.Ε. της χώρας και τις Σχολικές Μονάδες Π.Ε. και Δ.Ε. της χώρας, με θέμα: «Χρήση Κινητών Τηλεφώνων και Ηλεκτρονικών Συσκευών στις σχολικές μονάδες» αναφέρονται τα εξής:

«... Δεν επιτρέπεται η χρήση – λειτουργία καμερών ασφαλείας στους σχολικούς χώρους κατά τη διάρκεια λειτουργίας του σχολείου, σύμφωνα και με την υπ’ αρ. Γ/ΕΞ/2274/31.3.2011 (ΦΕΚ 548/τ. Β’/7-4-2011) οδηγία της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και ειδικότερα το άρθρο 18 παρ. 2, που ορίζει επιπλέον ότι οι ώρες λειτουργίας του συστήματος θα πρέπει να αναγράφονται με σαφήνεια σε σχετικές ενημερωτικές πινακίδες έτσι ώστε να γνωρίζουν όλοι οι μαθητές και φορείς της εκπαιδευτικής κοινότητας ότι κατά τη διάρκεια της παρουσίας τους στο σχολείο δεν παρακολουθούνται. ...»

https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2018/%CE%A6.25_103373_%CE%941_22-6-2018-%CE%A7%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B7_%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B7%CF%84%CF%8E%CE%BD_%CF%84%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CF%86%CF%8E%CE%BD%CF%89%CE%BD_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD_%CF%83%CF%85%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CF%8E%CE%BD_%CF%83%CF%84%CE%B1_%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%B1_signed.pdf

Σύμφωνα με τη με Αριθμ. 27/2019 Απόφαση της Αρχής, μεταξύ άλλων επισημαίνεται πως το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων οφείλει να ενημερώνει σχετικά τα υποκείμενα των δεδομένων, τόσο κατά τη συλλογή, όσο και πριν τη διαβίβαση των προσωπικών τους δεδομένων σε τρίτους, καθώς και να ικανοποιεί άμεσα και χωρίς καθυστέρηση το δικαίωμα πρόσβασής τους στα δεδομένα που τα αφορούν, χορηγώντας τους πλήρη πρόσβαση σε όλα τα σχετικά στοιχεία

([file:///C:/Users/user/Downloads/27_2019anonym%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/27_2019anonym%20(2).pdf)).

Με τη με Αριθμ. 28/2019 Απόφασή της η Αρχή: «... *ΚΡΙΝΕΙ* ότι α) η αναγραφή του θρησκευάματος και της ιθαγένειας στα στοιχεία που τηρούνται στο σχολείο, στους τίτλους και πιστοποιητικά σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και στο πληροφοριακό σύστημα «myschool» καθώς και η ύπαρξη αντίστοιχων πεδίων στα σχετικά έντυπα, ανεξαρτήτως αν είναι προαιρετική η συμπλήρωσή τους και β) η δήλωση ότι ο μαθητής δεν είναι Χριστιανός Ορθόδοξος και εξ αυτού επικαλείται λόγους θρησκευτικής συνείδησης για την απαλλαγή του από το μάθημα των Θρησκευτικών, δεν είναι νόμιμες για τους λόγους που αναφέρονται στο σκεπτικό της παρούσας 2) *ΚΑΛΕΙ* το Υπουργείο Παιδείας, ως υπεύθυνο επεξεργασίας, α) να απόσχει από τις ως άνω μη σύννομες πράξεις επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων των μαθητών, β) να μεριμνήσει για την άμεση τροποποίηση των σχετικών ρυθμίσεων και να λάβει κάθε αναγκαίο μέτρο προκειμένου να μην αναγράφεται πλέον το θρήσκευμα και η ιθαγένεια στα στοιχεία που τηρούνται στο σχολείο και στους τίτλους και πιστοποιητικά σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και στο πληροφοριακό σύστημα «myschool» και γ) να εκδώσει κάθε αναγκαία οδηγία προς τις οικείες εκπαιδευτικές αρχές και τους διευθυντές των σχολείων ώστε, εφεξής, για την απαλλαγή από το μάθημα των Θρησκευτικών να μην απαιτείται η δήλωση ότι ο μαθητής δεν είναι Χριστιανός Ορθόδοξος, αλλά το δικαίωμα αυτό να ασκείται (από τον ίδιο τον μαθητή αν είναι ενήλικος ή από τους γονείς του αν είναι ανήλικος), κατ' επίκληση αποκλειστικά και μόνον λόγων συνείδησης. ...»

([file:///C:/Users/user/Downloads/28_2019anonym%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/28_2019anonym%20(5).pdf)).

Στον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων γίνεται ιδιαίτερη μνεία στο καθεστώς της έρευνας σε ειδική διάταξη, στο άρθρο 89 του Κανονισμού, όπου αναφέρεται ότι η επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων για σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας υπόκειται στις εγγυήσεις που παρέχει ο Κανονισμός, ως προς τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των υποκειμένων των δεδομένων. Οι συγκεκριμένες εγγυήσεις είναι απαραίτητο να διασφαλίζουν ότι έχουν θεσπιστεί τα κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα, ιδίως για την τήρηση της αρχής της ελαχιστοποίησης των κινδύνων (Καρβέλη κ.ά., όπ. αν. σε Κοτσαλής και Μενουδάκος, 2018).

Ειδικότερα, για τη φωτογράφιση στους δικτυακούς τόπους των σχολικών μονάδων στο με Αριθμ. Πρωτ.: Φ.25/103373/Δ1/22.06.2018 έγγραφο του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, προς τους Περιφερειακούς Διευθυντές Εκπαίδευσης, τους Προϊστάμενους Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης Π.Ε. και Δ.Ε., τις Διευθύνσεις Π.Ε. και Δ.Ε. της χώρας και τις Σχολικές Μονάδες Π.Ε. και Δ.Ε. της χώρας, με

θέμα: «Χρήση Κινητών Τηλεφώνων κα Ηλεκτρονικών Συσκευών στις σχολικές μονάδες» αναφέρονται τα εξής:

«...4. Επισημαίνεται ότι θα πρέπει να αποφεύγεται η ανάρτηση φωτογραφιών και βίντεο με μαθητές στους δικτυακούς τόπους των σχολικών μονάδων. Οι φωτογραφίες αποτελούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη διάταξη του άρθρου 2 στοιχ. α' του ν. 2472/1997, στο μέτρο που από αυτές δύνανται να προσδιοριστούν, άμεσα ή έμμεσα, τα υποκείμενα των δεδομένων. Σύμφωνα με το άρθρο 5 του ίδιου νόμου, η επεξεργασία και κατά συνέπεια η ανάρτηση, η αποθήκευση σε ψηφιακά μέσα (π.χ. αναμνηστικού τύπου φωτογραφίες, βίντεο και δραστηριότητες της σχολική ζωής) δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιτρέπεται μόνον όταν το υποκείμενο των δεδομένων (οι κηδεμόνες των μαθητών – μαθητριών) έχει δώσει τη συγκατάθεσή του. ...»

(https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2018/%CE%A6.25_103373_%CE%941_22-6-2018).

ΜΕΡΟΣ Β΄ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση της μεθοδολογίας που επιλέχθηκε για την πραγματοποίηση της έρευνας της παρούσας διδακτορικής διατριβής. Για την καλύτερη ανάλυση των στοιχείων της έρευνας εφαρμόστηκαν μεθοδολογίες ανάλογα με το ερευνητικό ερώτημα που διερευνάται. Συγκεκριμένα, εφαρμόστηκε η μέθοδος της ποσοτικής έρευνας, που εξετάζει τάσεις και προσπαθεί να απαντήσει στα ερευνητικά ερωτήματα, κάνοντας συσχετίσεις εξαρτημένων και ανεξάρτητων μεταβλητών. Επίσης, πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα σε ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Για να διερευνηθεί η υπάρχουσα κατάσταση σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, προπτυχιακούς φοιτητές και νήπια, εφαρμόστηκε η μέθοδος της τριγωνοποίησης, ενώ προτάθηκαν και μέθοδοι αξιοποίησης του Διαδικτύου και των ΤΠΕ για την καλύτερη ενημέρωση ομάδων των χρηστών.

6.1 Το Αντικείμενο της Έρευνας

Τα θέματα Ασφάλειας Διαδικτύου αποτελούν αντικείμενο σύγχρονων ερευνών, με δεδομένο και τις ταχύτατες εξελίξεις στην εφαρμογή των ΤΠΕ. Η παρούσα διδακτορική διατριβή έρχεται να δώσει στοιχεία που αφορούν την αποτύπωση, διερεύνηση και μελέτη των στάσεων και των απόψεων των εκπαιδευτικών σε ζητήματα Ασφάλειας Διαδικτύου και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Ειδικότερα, αναπτύσσονται θέματα εφαρμογής του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων στον χώρο της Εκπαίδευσης, τόσο κατά τη διδασκαλία στην τάξη, όσο και στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης. Επιπλέον, προτείνονται διδακτικές μέθοδοι σε σχέση με τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ με σκοπό την καλύτερη κατανόηση του θέματος από τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς και τα παιδιά.

Η έρευνα αυτή είναι πρωτότυπη, διότι έχει διαπιστωθεί, σύμφωνα με τις μέχρι τώρα βιβλιογραφικές αναφορές, ότι ο αριθμός των ερευνών, οι οποίες αφορούν τα παραπάνω θέματα και έχουν εκπονηθεί και δημοσιευθεί στην Ελλάδα, είναι ιδιαίτερα περιορισμένος. Επιπλέον, η έρευνα για τις εμπειρίες και τις απόψεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου δεν είναι εκτενής και σύγχρονη, καθώς το νομικό πλαίσιο για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο και την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων τροποποιείται, μεταβάλλεται ή συμπληρώνεται.

6.2 Στόχοι της Έρευνας και Ερευνητικά Ερωτήματα

Το βασικό ερώτημα, το οποίο εξετάζει η παρούσα διδακτορική διατριβή είναι εάν γίνεται ασφαλής χρήση του Διαδικτύου από τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Δασκάλους – Νηπιαγωγούς), τόσο κατά τη διδασκαλία στην τάξη, όσο και στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης, στο πλαίσιο της εφαρμογής του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

Μετά την ανίχνευση και τον εντοπισμό τόσο της προβληματικής, όπως αυτή αναλυτικά αναπτύσσεται στην Εισαγωγή, Κεφάλαιο 1, της παρούσας διδακτορικής διατριβής, όσο και της ανάγκης να προκύψουν συμπεράσματα, τα οποία αφορούν την αποτελεσματική και ασφαλή χρήση του Διαδικτύου και την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία, η παρούσα διδακτορική διατριβή έχει ως επιμέρους στόχους τους εξής:

- Να αποτυπώσει την υπάρχουσα κατάσταση σχετικά με τη χρήση του Διαδικτύου, με τις εφαρμογές των Νέων Τεχνολογιών, καθώς και με θέματα τήρησης των διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, τόσο κατά τη διδασκαλία στην τάξη, όσο και σε σχέση με τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης.
- Να παρουσιάσει τις μεταβλητές που σχετίζονται με την ασφαλή και αποτελεσματική χρήση του Διαδικτύου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.
- Να αποτυπώσει την υπάρχουσα κατάσταση σχετικά με την ενημέρωση για το νομοθετικό πλαίσιο ρύθμισης θεμάτων Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και Ασφάλειας στο Διαδίκτυο των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, όπως αυτό ειδικότερα διαμορφώθηκε στην εκπαιδευτική πραγματικότητα με τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, τόσο κατά τη διδασκαλία στην τάξη, όσο και στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης.
- Να εντοπίσει τις τυχόν ελλείψεις και αδυναμίες που προκύπτουν στην εκπαιδευτική διαδικασία σε θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, καθώς και στην εφαρμογή του ΓΚΠΔ από τους εκπαιδευτικούς.
- Να προτείνει κατάλληλες διδακτικές μεθόδους για την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου και των online δεδομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Τα ειδικότερα ερωτήματα, τα οποία επιχειρείται να απαντηθούν με την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας, διατυπώνονται ως εξής:

1. α) Βοηθά τους εκπαιδευτικούς η χρήση των Νέων Τεχνολογιών στην τάξη;
 - β) Είναι ενημερωμένοι και έχουν γνώσεις οι εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου και την τήρηση των διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων, τόσο κατά τη διδασκαλία στην τάξη, όσο και σε σχέση με τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης;
 - γ) Είναι ενημερωμένοι και έχουν γνώσεις οι φοιτητές των Παιδαγωγικών Τμημάτων, ως μελλοντικοί εκπαιδευτικοί, σχετικά με την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου για εκπαιδευτικούς σκοπούς;
2. α) Ποια είναι η αντιμετώπιση των ρυθμίσεων του ΓΚΠΔ και της τήρησης των διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων από τους εκπαιδευτικούς;
 - β) Ειδικότερα, εφαρμόζουν οι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί τις ρυθμίσεις αυτές, καθώς και τις διαδικασίες τήρησης ασφάλειας δεδομένων, τόσο κατά τη διδασκαλία στην τάξη, όσο και στο πλαίσιο της Διοίκησης της Εκπαίδευσης;
 - γ) Ποια είναι η αντιμετώπιση των ρυθμίσεων του ΓΚΠΔ από τους φοιτητές Παιδαγωγικών Τμημάτων;
3. Ενημερώνονται οι εκπαιδευτικοί από τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης για την ασφαλή χρήση των Νέων Τεχνολογιών και του Διαδικτύου στο σχολείο τους;
4. Με ποιον τρόπο ενημερώνονται οι εκπαιδευτικοί για τις ειδικότερες ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων;
5. Υπάρχει διαφορά μεταξύ των εκπαιδευτικών και της συχνότητας σύνδεσής τους στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς;
6. Υπάρχει διαφορά μεταξύ του φύλου των εκπαιδευτικών και της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην εκπαιδευτική λειτουργία της σχολικής μονάδας;
7. Υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο σχολείο που υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Δημοτικό ή Νηπιαγωγείο) και στην ανάγκη ή το ενδιαφέρον τους για ενημέρωση σε θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς;
8. Υπάρχει ενημέρωση των προπτυχιακών φοιτητών Παιδαγωγικών Τμημάτων σχετικά με τα Προσωπικά Δεδομένα, καθώς και σχετικά με ειδικότερα θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, όπως η αναζήτηση συγκατάθεσης για την επεξεργασία των δεδομένων αυτών, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ, ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή το 2018;
9. Είναι ενημερωμένοι οι προπτυχιακοί φοιτητές και μελλοντικοί εκπαιδευτικοί σε θέματα που συνεχώς προκύπτουν σε σχέση με την ηλεκτρονική ασφάλεια και την Προστασία Προσωπικών Δεδομένων και με ποιον τρόπο;

10. Μπορούν τα νήπια με τη βοήθεια εκπαιδευτικών και γονέων να προσεγγίσουν θέματα ηλεκτρονικής ασφάλειας και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων;

Πιο συγκεκριμένα, στην έρευνα αυτή επιχειρείται να απαντηθεί ένας σημαντικός αριθμός ερωτημάτων τα οποία αφορούν τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών και των διαδικτυακών σεμιναρίων από εκπαιδευτικούς και φοιτητές, καθώς και τη συχνότητα της χρήσης αυτής, την ενημέρωση των εκπαιδευτικών και των φοιτητών σχετικά με τον ΓΚΠΔ, αλλά και την τήρηση των διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων από τα αρμόδια όργανα της Διοίκησης της Εκπαίδευσης. Επιπλέον, ερευνώνται ερωτήματα σχετικά με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για ειδικότερα θέματα που προκύπτουν από την εφαρμογή του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, τη συγκατάθεση σχετικά με την επεξεργασία ή την αποθήκευση Προσωπικών Δεδομένων, καθώς και τους νέους τρόπους διδασκαλίας ηλεκτρονικής ασφάλειας στο σχολείο.

6.3. Το Θεωρητικό Πλαίσιο της Έρευνας της Διδακτορικής Διατριβής

Α) Οι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί

Σύμφωνα με την τρέχουσα βιβλιογραφία (Τόκη κ.ά., 2013, Μάτος, 2013, Μάνεση, 2016, Δόκου, 2018) υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις στις απόψεις των εκπαιδευτικών, οι οποίες σχετίζονται με την εφαρμογή των ΤΠΕ στις εκπαιδευτικές λειτουργίες και διαδικασίες, αλλά κυρίως αφορούν θέματα Ασφάλειας Διαδικτύου, τα οποία προκύπτουν από την εφαρμογή του ΓΚΠΔ. Κατά συνέπεια, με την ταχεία και συνεχώς αυξανόμενη επέκταση του Διαδικτύου στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, τα θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων παρουσιάζουν πολύπλευρο ερευνητικό και πρακτικό ενδιαφέρον.

Δημιουργείται, συνεπώς, η ανάγκη συνεχούς καλλιέργειας των ικανοτήτων και δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ. Σύμφωνα με έρευνες (Λέκκα κ.ά., 2013, Παγγέ, 2014, Μπουλούτα, 2017) για τον χρόνο χρήσης των κοινωνικών δικτύων προκύπτει ότι η χρήση των αποκαλούμενων «νέων μέσων» παρουσιάζει σημαντική αύξηση. Στις μέρες μας ορισμένοι εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, είτε έχουν μικρή, είτε δεν έχουν καθόλου ευχέρεια στη χρήση των ΤΠΕ ή ακόμη χαρακτηρίζονται από περιορισμένες δεξιότητες σε αυτές, γεγονός που δυσχεραίνει την εκπλήρωση των στόχων της σύγχρονης διδασκαλίας. Η ενθάρρυνση των παιδιών να χρησιμοποιούν τις Νέες Τεχνολογίες για εκπαιδευτικούς σκοπούς αποτελεί μια μορφή μετάδοσης αξιών της ανώτερης και μεσαίας

τάξης, αποτελώντας σοβαρό παράγοντα εκπαιδευτικής επιτυχίας (Tondeur et al., 2012). Κατά συνέπεια, αναδεικνύεται η ανάγκη διερεύνησης της γνώσης των εκπαιδευτικών της χώρας μας σε θέματα εφαρμογής κανόνων ασφαλούς χρήσης των ΤΠΕ κατά την εκπαιδευτική διαδικασία.

Το Διαδίκτυο αξιοποιείται σε διαφορετικό βαθμό και με διαφορετικούς τρόπους από τους εκπαιδευτικούς στην καθημερινότητά τους (Κέκκερης κ.ά., 2007, Μάτος 2013, Μάνεση, 2016, Δόκου, 2018). Ένας μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών, άλλοτε εμφανίζεται να κάνει χρήση των πιο «παραδοσιακών» εργαλείων για μαθησιακές δραστηριότητες και άλλοτε να αναφέρει ότι προτιμά να αξιοποιεί τη χρήση των ηλεκτρονικών μαθημάτων (Τσολακίδης κ.ά., 2005, Λέκκα κ.ά., 2013). Κατά συνέπεια, προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να λειτουργούν ως έμπειροι χρήστες του Διαδικτύου και να εκπαιδεύουν τους μαθητές τους με σύγχρονο, αποτελεσματικό και ωφέλιμο τρόπο, πολύ σημαντικό ρόλο έχει η συνεχής ενημέρωσή τους για τις ΤΠΕ και η αναβάθμιση στις γνώσεις τους για την προστασία από κινδύνους που προκύπτουν κατά τη χρήση τους (Μπουλούτα, 2017, Δόκου, 2018).

Προκειμένου να αποτυπωθεί η κατάσταση στη χώρα μας και ειδικότερα να διερευνηθούν οι στάσεις και οι απόψεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Δασκάλων - Νηπιαγωγών), δόθηκε ερωτηματολόγιο σε βολικό δείγμα (convenience sampling) εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Το ένα μέρος του δείγματος περιλαμβάνει τους εν ενεργεία Νηπιαγωγούς, ενώ το άλλο τους εν ενεργεία Δασκάλους.

Η εκπαιδευτική παρέμβαση στους εκπαιδευτικούς: Στη συνέχεια, σχεδιάστηκε ιστοσελίδα, η οποία περιλαμβάνει θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο και τρόπους ενημέρωσης των εκπαιδευτικών, ενώ αποτελεί και χώρο επικοινωνίας μεταξύ τους σε θέματα ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

Β) Οι φοιτητές και μελλοντικοί Νηπιαγωγοί

Επιπλέον, δόθηκε ερωτηματολόγιο σε προπτυχιακούς φοιτητές (μελλοντικούς Νηπιαγωγούς) σε βολικό δείγμα (convenience sampling), για να διερευνηθεί η γνώση, ενημέρωση και εφαρμογή των κανόνων ηλεκτρονικής ασφάλειας και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

Η διδακτική παρέμβαση σε φοιτητές: Ειδικότερα, στους φοιτητές εφαρμόστηκε ως διδακτική παρέμβαση η θεωρία της Δραστηριότητας. Σύμφωνα με την Πλακίτση κ.ά. (2018), «... Αυτή η μέθοδος προσφέρει ένα ευέλικτο πεδίο σχεδιασμού εκπαιδευτικών προγραμμάτων, καθώς προσανατολίζεται προς τη μελλοντική κατάσταση εξέλιξης ενός συστήματος δραστηριότητας και προσφέρει προοπτικές για επέκταση και ενσωμάτωση των προγραμμάτων

αυτών στο ευρύτερο Αναλυτικό Πρόγραμμα. Κατά συνέπεια, προσφέρεται η ευκαιρία στους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς να σχεδιάσουν εκπαιδευτικό υλικό, κατάλληλο για διαφορετικές κοινότητες μάθησης, τοποθετώντας τα εργαλεία στην κορυφή και αναζητώντας τη γνώση μαζί με τον μαθητή. Η αξιολόγηση επέρχεται ως μια φυσική και λογική διαδικασία στη μορφή της ανατροφοδότησης και των μεταγνωστικών δεξιοτήτων που οδηγούν στον αναστοχασμό. ...».

«... Η μάθηση επεκτείνεται πέρα από το περιεχόμενο και την εξέλιξη των νοητικών δομών και εστιάζεται στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Προς αυτή την κατεύθυνση ενισχύεται η προσωπική διερεύνηση, η ενεργός συμμετοχή του εκπαιδευτικού μετατρέποντάς τον από μεταδότη πληροφοριών σε συντονιστή και διαμεσολαβητή της μάθησης. ...» (Κολοκούρη & Πλακίτση, 2018, Engeström, 2016, Ράπτη κ.ά., 2014).

Πιο συγκεκριμένα, στη διατριβή αυτή, εφαρμόστηκε η θεωρία της Δραστηριότητας ως βασική μονάδα ανάλυσης της ίδιας της δραστηριότητας. Κύριος στόχος της ήταν η κατασκευή μικρών ιστοριών (storytelling) - κόμικς με τη χρήση εργαλείων ΤΠΕ και με θέμα την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο.

Γ) Τα νήπια

Προκειμένου να αποτυπωθεί η παρούσα κατάσταση και οι γνώσεις των νηπίων σε θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο, εξετάστηκε ένα βολικό δείγμα (convenience sampling) νηπίων. Επιπρόσθετα, προκειμένου να προσδιοριστεί η κατάλληλη διδακτική μέθοδος και η δυνατότητα πρακτικής εφαρμογής με χρήση ΤΠΕ ενός μοντέλου διδασκαλίας για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο, την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων και την εφαρμογή των ρυθμίσεων του ΓΚΠΔ έγινε εφαρμογή της διδακτικής μεθοδολογίας της ιστοεξερεύνησης (webquest) σε δείγμα 7 Νηπιαγωγείων της πόλης των Ιωαννίνων.

Σύμφωνα με τη Wikipedia: «Ο όρος *WebQuest* εισήχθη για πρώτη φορά το 1995 από τον *Bernie Dodge* για να περιγράψει δομημένες διερευνητικές δραστηριότητες μαθητών ή σπουδαστών, στις οποίες το μεγαλύτερο μέρος των πληροφοριών αντλείται από τον Παγκόσμιο Ιστό. Τα χρησιμοποιούμενα μέσα μπορεί να είναι πληροφορίες υπερκειμένου, βάσεις δεδομένων, δεδομένα ηλεκτρονικών συζητήσεων ή συνεντεύξεων κ.λ.π. Έντυπο συμβατικό υλικό από βιβλία, περιοδικά ή εφημερίδες, καθώς και πρόσωπο με πρόσωπο συνεντεύξεις με ειδικούς, μπορούν να συμπληρώσουν τις πηγές που έχουν στη διάθεσή τους, κάθε φορά, οι μαθητές.».

Η ιστοεξερεύνηση έχει χρησιμοποιηθεί με επιτυχία σε μαθητές και όπως αναφέρουν οι Καπανιάρης και Καστάνη (2011): «Οι μαθητές καλούνται να αναλύσουν ένα σύνολο γνώσεων, να το μετατρέψουν κατά τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να επιδείξουν βαθιά κατανόηση του υλικού

δημιουργώντας ένα τελικό προϊόν, στο οποίο οι υπόλοιποι θα μπορούν να αντιδράσουν ή να ανταποκριθούν». Αναφέρουν, επίσης, ότι «η δομή «σκαλωσιάς» των ιστοεξερευνήσεων, επιτρέπει στους μαθητές να μετατρέψουν τη νέα πληροφορία και να την κατανοήσουν καλύτερα. , ενώ προσφέρεται η δυνατότητα για χρήση της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου. ...».

Η διδακτική παρέμβαση: Η διδακτική παρέμβαση στα νήπια είχε ως πρακτική εφαρμογή τη θεματική «Ασφάλεια στο Διαδίκτυο», πραγματοποιήθηκε σε επτά (07) Νηπιαγωγεία της πόλης των Ιωαννίνων και είχε ως μαθησιακό στόχο να διδαχθούν στα νήπια τα ακόλουθα:

α) Τρόπους Προστασίας των Προσωπικών τους Δεδομένων.

β) Να γνωρίζουν με ποιον τρόπο:

- Να αποφεύγουν να παίζουν παιχνίδια ακατάλληλα για την ηλικία τους.

- Να μη παραμελούν τις σχολικές δραστηριότητές τους προκειμένου να παίξουν στο Διαδίκτυο.

- Να απευθύνονται σε έναν ενήλικα, όταν κατά τη χρήση του Διαδικτύου εντοπίζουν κάτι διαφορετικό ή ανησυχητικό.

- Να σέβονται τους άλλους χρήστες του Διαδικτύου.

Κάθε διδακτική ενότητα ήταν διάρκειας τριάντα (30) λεπτών, ενώ ως τρόπος διδασκαλίας εφαρμόστηκε η διδασκαλία με τη δημιουργία ιστορίας (storytelling). Ως μέσα παρουσίασης χρησιμοποιήθηκαν το βίντεο, τα e-books, τα κόμικς και τα ηλεκτρονικά puzzles (Κολιός κ.ά., 2010). Κατά την αφορμή παρουσιάστηκαν ιστοσελίδες από το Διαδίκτυο σχετικά με την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο, ως παραδείγματα και εφαρμογές, ενώ προβλήθηκε και βίντεο με θέμα: «Όταν βλέπεις κάτι παράξενο στο Διαδίκτυο, πάντα να ζητάς βοήθεια!» (<https://www.youtube.com/watch?v=6TJvBfeUFA4>) και δόθηκαν ανάλογες οδηγίες για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο.

6.4 Η Μεθοδολογία της Έρευνας της Διδακτορικής Διατριβής

Ως Μεθοδολογία της Έρευνας εφαρμόστηκε, όπου υπήρχαν αριθμητικά δεδομένα, η ποσοτική μεθοδολογία, ενώ για την ανάλυση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του δείγματος εφαρμόστηκε η ποιοτική ανάλυση. Για τον σκοπό αυτόν συλλέχθηκαν πρωτογενή στοιχεία και επεξεργάστηκαν μέσα από ένα ερωτηματολόγιο ακολουθώντας τους κανόνες σύνταξης ερωτηματολογίων (Bentler, 1990, Behling et al., 2000, Ajzen 2002). Ειδικότερα, για την κατηγοριοποίηση των απαντήσεων σε κλίμακα Likert δόθηκε το ερωτηματολόγιο σε ομάδα εκπαιδευτικών και με βάση τις απαντήσεις τους σχεδιάστηκαν οι βαθμίδες της κλίμακας

Likert στο τελικό ερωτηματολόγιο (Shing-On, 2011) . Η ποσοτική μεθοδολογία αποτελεί την κύρια μέθοδο των κοινωνικών επιστημών, παρόλο που έχει αμφισβητηθεί η δυνατότητά της να χρησιμοποιηθεί ως μοναδικό εργαλείο, προκειμένου να γίνει αναλυτική ερμηνεία των κοινωνικών φαινομένων ή ζητημάτων (Κυριαζή, 1998). Η ποσοτική μέθοδος έχει ορισμένα πλεονεκτήματα, τα οποία την καθιστούν ως μέθοδο έρευνας χρήσιμη, αφού δίνεται η δυνατότητα επαλήθευσης της θεωρίας με εμπειρικά δεδομένα και δείκτες, αλλά και η ανίχνευση γενικών τάσεων μέσα από το ερωτηματολόγιο.

Σε όλες τις περιπτώσεις που εφαρμόστηκε η ποσοτική ανάλυση των δεδομένων έγινε περιγραφική στατιστική από τα αρχικά δεδομένα, υπολογίστηκαν τα ποσοστά, προκειμένου να γίνει κατάλληλη σύγκριση τιμών και να αναδειχθούν συνάφειες, ενώ εξετάστηκε και η επίδραση ανεξάρτητων μεταβλητών στις εξαρτημένες (Cohen et al., 2007). Στη συγκεκριμένη διδακτορική διατριβή το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε προσφέρει αντικειμενικά και έγκυρα δεδομένα, τα οποία βοηθούν στην αποτύπωση, ανίχνευση και κατανόηση των στάσεων των εκπαιδευτικών σε θέματα Ασφάλειας Διαδικτύου, όπως προκύπτουν από τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ στην εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Για τους συμμετέχοντες στην έρευνα εφαρμόστηκε και η ερευνητική τριγωνοποίηση. Σύμφωνα με τον Cohen et al., (2000): *«Η ερευνητική τριγωνοποίηση αναφέρεται στη χρήση περισσότερων του ενός παρατηρητών ή συμμετεχόντων στη διεξαγωγή μίας έρευνας. Όταν οι παρατηρητές και οι συμμετέχοντες εργάζονται ο καθένας από μόνος του, έχουν τους δικούς τους τρόπους παρατήρησης και αυτό αντανακλάται στα στοιχεία που προκύπτουν. Κατά συνέπεια, η προσεκτική χρήση δύο ή περισσότερων παρατηρητών ή συμμετεχόντων μπορεί να οδηγήσει σε πιο έγκυρα και αξιόπιστα στοιχεία»*. Συνεπώς, η ερευνητική τριγωνοποίηση είναι μία τεχνική έρευνας που εφαρμόζεται σε συμμετέχοντες και μεθόδους και επιχειρεί να εξηγήσει πιο ολοκληρωμένα την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης συμπεριφοράς χρησιμοποιώντας περισσότερους από έναν παρατηρητές - ερευνητές, συμμετέχοντες και μεθόδους. Στην κοινωνική επιστήμη ως τριγωνοποίηση ορίζεται ο συνδυασμός τύπων δεδομένων ή μεθόδων, ώστε να δοθεί λύση σε ένα θέμα από διαφορετικές απόψεις, ενώ σημαντικά είναι και τα πλεονεκτήματα, τα οποία προκύπτουν από τη συλλογή των δεδομένων (Patton, 2002, Cohen et al., 2000). Η τριγωνοποίηση είναι ένας συνδυασμός προσεγγίσεων και συμβάλλει στην επιβεβαίωση ότι η έρευνα που πραγματοποιήθηκε είναι διεπιστημονική και ολιστική (Olsen, 2004).

Για τη συλλογή όλων των ερωτηματολογίων που δόθηκαν στο πλαίσιο της διδακτορικής διατριβής σε Νηπιαγωγεία και Δημοτικά στις πρωτεύουσες Περιφερειακών

Ενοτήτων (Νομών) της Ελλάδας αξιοποιήθηκαν εθελοντές ερευνητές, που εκπαιδεύτηκαν από την ερευνήτρια σε θέματα: α) διασαφήνισης του ερωτηματολογίου και του τρόπου καταγραφής των απαντήσεων και β) κανόνων συμπεριφοράς για τον τρόπο συλλογής δεδομένων και επικοινωνίας (Shnell et al., 2011).

6.5 Το Ερωτηματολόγιο

Στους συμμετέχοντες στην έρευνα της διδακτορικής αυτής διατριβής χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο το ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο είναι ένα εργαλείο για συλλογή δεδομένων, στο οποίο η παρουσία του ερευνητή δεν είναι απαραίτητη, ενώ παράλληλα προσφέρει και ευκολία στην ανάλυση (Morrison et al., 2008).

Στο πρώτο ερωτηματολόγιο που δόθηκε στους εκπαιδευτικούς, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για την ανάγκη διασφάλισης της εχεμύθειας των στοιχείων, καθώς και για το ότι οι πληροφορίες που θα συλλεχθούν θα χρησιμοποιηθούν για ερευνητικούς σκοπούς. Οι ερωτηθέντες εκπαιδευτικοί συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο με τη θέλησή τους και είχαν τη δυνατότητα να μη συμμετέχουν στην έρευνα, εάν δεν το επιθυμούσαν. Στη συνέχεια έγινε αναδιαμόρφωση των ερωτήσεων και προέκυψε η τελική μορφή του ερωτηματολογίου. Κατόπιν, δημιουργήθηκε μια εθελοντική ομάδα από τελειόφοιτους φοιτητές του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων που συνεργάστηκε με την ερευνήτρια για να ενημερωθεί, τόσο για τον λόγο για τον οποίο διεξάγεται η έρευνα, όσο και για τον τρόπο της τυχαίας δειγματοληψίας και της συλλογής των συμπληρωμένων ερωτηματολογίων.

Το τελικό ερωτηματολόγιο (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6) δόθηκε στην ομάδα εθελοντών φοιτητών, οι οποίοι συνεργάζονταν σε όλη τη διάρκεια της έρευνας με την ερευνήτρια και στη συνέχεια επελέγη να δοθεί σε ένα βολικό δείγμα (convenience sampling) αποτελούμενο από εκπαιδευτικούς, που υπηρετούσαν στην πρωτεύουσα Περιφερειακών Ενοτήτων (Νομών) της χώρας μας. Συγκεκριμένα, δόθηκε σε πέντε (5) διαφορετικά Νηπιαγωγεία και σε πέντε (5) διαφορετικά Δημοτικά Σχολεία της πρωτεύουσας Περιφερειακών Ενοτήτων εκτός Αθηνών και Θεσσαλονίκης, όπου δόθηκαν διπλάσια ερωτηματολόγια. Τα σχολεία αυτά επελέγησαν τυχαία από τους ερευνητές. Στη συνέχεια συλλέχθηκαν απαντήσεις από ένα βολικό δείγμα (convenience sampling) αποτελούμενο από 5 Νηπιαγωγούς και 5 Δασκάλους.

Ο τύπος του ερωτηματολογίου στηρίχτηκε στα ερευνητικά ερωτήματα, προκειμένου να συγκεντρωθούν τα δεδομένα, να επεξεργαστούν και στη συνέχεια να προκύψουν τα ευρήματα για την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Η δομή και ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου: Η δομή του ερωτηματολογίου, που δόθηκε στους εκπαιδευτικούς, χωρίζεται σε τρεις (03) θεματικές ενότητες. Πιο συγκεκριμένα, επιλέχθηκε η διάταξη των ερωτήσεων με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι συνεχής στη ροή των εννοιών, καθώς ο τρόπος αυτός συμβάλλει καθοριστικά στη διευκόλυνση και στην αποτελεσματικότητα της έρευνας. Παράλληλα, έγινε προσπάθεια η δομή του ερωτηματολογίου να διαμορφώσει το κατάλληλο κλίμα και τη διάθεση στους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να απαντήσουν αξιόπιστα σε αυτό.

Στο ερωτηματολόγιο υπήρχαν ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου (μορφής). Υπήρχαν, δηλαδή, ερωτήσεις κλειστού τύπου, ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, ερωτήσεις ιεράρχησης, οι οποίες ακολουθούσαν τις ερωτήσεις κλειστού τύπου σε ορισμένες περιπτώσεις και απαιτούσαν τη διατύπωση απόψεων, στάσεων και αντιλήψεων, ενώ έπονταν οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου προτιμήθηκαν, καθώς χαρακτηρίζονται από ευκολία στη συμπλήρωσή τους και στην κωδικοποίηση. Επιπλέον, επιτρέπουν τη συσχέτιση ανεξάρτητων και εξαρτημένων μεταβλητών, καθώς και τη σύγκριση ανάμεσα σε ομάδες του δείγματος, με σκοπό να προκύψουν συγκεκριμένα αποτελέσματα με βάση τα ερωτήματα.

Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου ήταν, είτε διχοτομικές (δύο απαντήσεις τύπου «να» ή «όχι»), είτε ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, στις οποίες αναφέρονται όλες οι πιθανές απαντήσεις σε ερωτήματα και κλίμακες ιεράρχησης (Likert). Οι τελικές κλίμακες ιεράρχησης προέκυψαν από τις απαντήσεις που ελήφθησαν σε προέρευνα, σε τυχαίο δείγμα 20 εκπαιδευτικών της πόλης των Ιωαννίνων, πριν από τον σχεδιασμό του τελικού ερωτηματολογίου. Με τον τρόπο αυτόν και με βάση τις απαντήσεις του πρώτου τυχαίου δείγματος των 20 εκπαιδευτικών στα Ιωάννινα προέκυψαν και οι κλίμακες ιεράρχησης της παρούσας έρευνας, καθώς αποτυπώθηκε ο βαθμός προτίμησης σε 5-θμια κλίμακα Likert.

Στάδια δημιουργίας του ερωτηματολογίου που δόθηκε στους εκπαιδευτικούς: Στο αρχικό στάδιο, έγινε η ακριβής και σαφής διατύπωση των στόχων της έρευνας, καθώς και η αποσαφήνισή τους σε ειδικότερους στόχους και ερευνητικά ερωτήματα. Στο ακόλουθο στάδιο για την κατασκευή της κλίμακας Likert, δόθηκε τυχαία σε 20 εκπαιδευτικούς (10 Νηπιαγωγούς και 10 Δασκάλους) της Περιφερειακής Ενότητας Ιωαννίνων και κατασκευάστηκε η κλίμακα Likert. Στη συνέχεια, δόθηκε πιλοτικά το ερωτηματολόγιο σε ένα

δείγμα εξήντα πέντε (65) εκπαιδευτικών από την περιοχή των Ιωαννίνων και όταν συλλέχθηκαν τα δεδομένα, πραγματοποιήθηκε η επεξεργασία τους. Στο επόμενο στάδιο της έρευνας, αφού λήφθηκαν υπόψη τα αποτελέσματα της παραπάνω επεξεργασίας των ερωτηματολογίων του δείγματος, αναδιατυπώθηκαν τα ερωτήματα και προέκυψε το τελικό ερωτηματολόγιο.

Κατά το στάδιο αυτό έγινε και η τελική επιλογή του περιεχομένου του ερωτηματολογίου, του τύπου των ερωτήσεων, η σύνταξή τους, αλλά και η επιλογή της θέσης τους μέσα στο ερωτηματολόγιο. Παράλληλα, στο στάδιο αυτό της έρευνας πραγματοποιήθηκε συντακτική επιμέλεια των ερωτήσεων, με σκοπό να αποφευχθεί η διατύπωση φράσεων, οι οποίες κατευθύνουν το δείγμα σε μια συγκεκριμένη απάντηση. Δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στη σαφήνεια και στην απλή διατύπωση των ερωτήσεων, κάθε ερώτηση να καλύπτει ένα και μόνο θέμα, να είναι σε μεγάλο βαθμό συγκεκριμένη και να μην αφήνει στο δείγμα αμφιβολίες για την κατανόηση του περιεχομένου της. Για τον σκοπό αυτόν, το λεξιλόγιο ήταν απλό και η γλώσσα απλή και κατανοητή. Επιπλέον, έγινε προσπάθεια να αποφευχθούν διπλές αρνήσεις και αμφισημίες, ενώ δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη σαφήνεια της διατύπωσης των ερωτήσεων, προκειμένου οι προτάσεις να ερμηνεύονται με τον ίδιο τρόπο από το δείγμα.

Τέλος, έγιναν ερωτήσεις ανοικτού τύπου και δόθηκε η δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς, μέσα από τις ερωτήσεις αυτές, να εκφράσουν τις απόψεις τους και να διατυπώσουν ελεύθερα, χωρίς τους περιορισμούς των κλειστών ερωτήσεων, τις θέσεις τους και τις προτάσεις τους στο θέμα της Ασφάλειας στο Διαδίκτυο.

Οι ενότητες του ερωτηματολογίου: Κατασκευάστηκε, τελικά, ένα ερωτηματολόγιο, που απευθυνόταν σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και το οποίο χωρίστηκε σε τρεις ενότητες:

Η πρώτη ενότητα περιλάμβανε ερωτήσεις, οι οποίες αναφέρονται στη χρήση των ΤΠΕ και του Διαδικτύου στη διδασκαλία, στο είδος των εφαρμογών που χρησιμοποιούνται για εκπαιδευτικούς σκοπούς, στη συχνότητα χρήσης των κοινωνικών δικτύων, στη χρήση των διαδικτυακών σεμιναρίων για την προσωπική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, στις προτιμήσεις για την εφαρμογή των τεχνολογικών προκλήσεων στην τάξη, αλλά και στις προτάσεις για την αλλαγή των στάσεων των εκπαιδευτικών απέναντι στη διστακτικότητα των εκπαιδευτικών για τη χρήση των ΤΠΕ στις εκπαιδευτικές λειτουργίες και διαδικασίες.

Η δεύτερη ενότητα περιλάμβανε ερωτήσεις, οι οποίες αφορούν την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, οι ερωτήσεις αναφέρονται σε ενοχλητικές φωτογραφίες στο

Διαδίκτυο, στις γνώσεις των ερωτηθέντων σχετικά με τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, καθώς και σε ειδικότερα θέματα του ΓΚΠΔ, όπως η προβλεπόμενη από τις ρυθμίσεις του Κανονισμού συγκατάθεση για την επεξεργασία τους, αλλά και στην ενημέρωση των ερωτηθέντων σχετικά με την εκπαίδευση για τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ. Επιπλέον, η συγκεκριμένη ενότητα περιλάμβανε ερωτήσεις για τις γνώσεις των ερωτηθέντων σχετικά με τη διαδικτυακή ασφάλεια, την παρακολούθηση ή επιτήρηση του ηλεκτρονικού εξοπλισμού του σχολείου τους, τους τρόπους προστασίας του υπολογιστή τους, τη διδασκαλία της ηλεκτρονικής ασφάλειας στο σχολείο τους, την αναζήτηση συγκατάθεσης από τους γονείς για την επεξεργασία των δεδομένων των μαθητών, τη διαγραφή και την ανωνυμοποίηση των Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών.

Η τρίτη ενότητα περιλάμβανε ερωτήσεις σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων και πιο συγκεκριμένα την ηλικία, το φύλο, τον χρόνο υπηρεσίας και το σχολείο στο οποίο υπηρετούν (Νηπιαγωγείο ή Δημοτικό).

Το διαδικτυακό ερωτηματολόγιο για τη μέτρηση των απόψεων των φοιτητών: Στη συνέχεια κατασκευάστηκε, κατά αντιστοιχία του ερωτηματολογίου που δόθηκε στους εκπαιδευτικούς, ένα online ερωτηματολόγιο σε google forms (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7) για την αποτύπωση των γνώσεων των φοιτητών και μελλοντικών εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, σε θέματα σχετικά με την ηλεκτρονική ασφάλεια και τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ και ζητήθηκε από τους φοιτητές να το συμπληρώσουν διαδικτυακά.

Το ερωτηματολόγιο για τη μέτρηση των γνώσεων των νηπίων: Για τις ανάγκες της διδακτορικής αυτής διατριβής κατασκευάστηκε και ένα ακόμη ερωτηματολόγιο (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8), προκειμένου να εξεταστούν οι γνώσεις των νηπίων σε θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο και Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων με απλό τρόπο, που μπορούν να αντιληφθούν τα νήπια. Το ερωτηματολόγιο δόθηκε στις ομάδες των φοιτητών που επισκέπτονταν Νηπιαγωγεία της πόλης των Ιωαννίνων και συμπληρώθηκε με τη βοήθεια της Νηπιαγωγού που υπηρετούσε στο αντίστοιχο Νηπιαγωγείο. Με τον τρόπο αυτό, μια εθελοντική ομάδα προπτυχιακών φοιτητών σε συνεργασία με την ερευνήτρια ανέλαβε να συγκεντρώσει στοιχεία από νήπια που φοιτούσαν σε 7 Νηπιαγωγεία της πόλης των Ιωαννίνων για τις γνώσεις των νηπίων σε θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και να εφαρμόσει τις ΤΠΕ για τη διδασκαλία των εννοιών αυτών μέσα από μια διδακτική παρέμβαση.

6.6 Το Συνολικό Δείγμα

Το δείγμα της έρευνας ήταν εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, συνολικά πεντακόσιοι τριάντα (530), οι οποίοι στο σύνολό τους υπηρετούσαν σε Νηπιαγωγεία και Δημοτικά της χώρας μας. Όπως προαναφέρθηκε, επελέγησαν τυχαία πέντε (5) Νηπιαγωγεία και πέντε (5) Δημοτικά Σχολεία από το σύνολο σχεδόν των πρωτεύουσών των Περιφερειακών Ενοτήτων (Νομών) της χώρας μας, με εξαίρεση την Αθήνα και την Θεσσαλονίκη, από όπου επελέγησαν τυχαία δέκα (10) Νηπιαγωγεία και δέκα (10) Δημοτικά Σχολεία, καθώς ο πληθυσμός των πόλεων αυτών είναι πολλαπλάσιος σε σχέση με τις πρωτεύουσες των άλλων Περιφερειακών Ενοτήτων. Από τα σχολεία αυτά έγινε επιλογή ενός βολικού δείγματος (convenience sampling) εκπαιδευτικών.

Το δείγμα των προπτυχιακών φοιτητών που συμμετείχε στην έρευνα ήταν βολικό δείγμα (convenience sampling) αποτελούμενο από 90 άτομα, φοιτητές του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Τα νήπια που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν βολικό δείγμα (convenience sampling), προέρχονταν από τα 7 Νηπιαγωγεία της πόλης των Ιωαννίνων και ήταν συνολικά 50 άτομα.

6.7 Εγκυρότητα και Αξιοπιστία της Έρευνας

Κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της έρευνας δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στη διασφάλιση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας. Αξιόπιστη είναι η έρευνα της οποίας τα αποτελέσματα είναι σταθερά, όσες φορές και αν επαναληφθεί (Creswell, 2011). Η αξιοπιστία πιστοποιείται με το γεγονός ότι, σε περίπτωση που επαναληφθεί στο μέλλον σε παρόμοιο δείγμα, τα αποτελέσματα της έρευνας θα είναι τα ίδια. Τρεις είναι οι βασικοί τύποι αξιοπιστίας, η σταθερότητα, η ισοδυναμία και η εσωτερική συνέπεια (Morrison et al., 2008). Η αξιοπιστία αξιολογείται κυρίως με βάση τη συνοχή που παρουσιάζουν οι συσχετίσεις, καθώς ο συντελεστής συσχέτισης εκφράζει τον βαθμό αξιοπιστίας της κλίμακας (Κυριαζή, 1998, Σταμέλος κ.ά., 2007).

Η εγκυρότητα επιτυγχάνεται με την προσεκτική δειγματοληψία, την επιλογή του κατάλληλου ερευνητικού εργαλείου, δηλαδή του ερωτηματολογίου, τη σωστή στατιστική ανάλυση και διαχείριση δεδομένων. Για την αξιολόγηση της εσωτερικής αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου της παρούσας έρευνας εφαρμόστηκε ο δείκτης Reliability Statistics

Cronbach's Alpha (Leontitsis et al., 2007), ο οποίος βρέθηκε στην παρούσα έρευνα ίσος με 0,706.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ

7.1 Αποτελέσματα της έρευνας σε εκπαιδευτικούς

Η χρήση του Διαδικτύου για διδασκαλία είναι πολύ σημαντική στην καθημερινή πρακτική των εκπαιδευτικών, καθώς αποδεικνύει, τόσο την εξοικείωσή τους με τις ΤΠΕ, όσο και τη δυνατότητα αξιοποίησής τους από τους μαθητές.

Η ορθή χρήση του Διαδικτύου στην εκπαιδευτική πραγματικότητα περιλαμβάνει την ασφαλή χρήση του, καθώς και την ασφαλή επικοινωνία των μαθητών μέσα από αυτό. Καθώς ο ΓΚΠΔ αφορά και ρυθμίζει την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων και μεταξύ άλλων και τη διαχείρισή τους μέσω ψηφιακών εφαρμογών, η διερεύνηση της χρήσης του Διαδικτύου από τους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευόμενους είναι απαραίτητη, προκειμένου να μπορέσουν να πραγματοποιηθούν στο μέλλον οι κατάλληλες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις και η κατάλληλη ενημέρωση όλων των εμπλεκόμενων φορέων της Εκπαίδευσης.

Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκε, τόσο η χρήση του Διαδικτύου, όσο και η γνώση και ενημέρωση σχετικά με τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ από εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6).

Η μέση τιμή της ηλικίας των εκπαιδευτικών ήταν 43 ± 10 έτη.

Πίνακας 1. Μέση τιμή ηλικίας εκπαιδευτικών

	Min	Max	Μέση Τιμή	T.A.
Ηλικία	24	67	43	10

Παρατηρώντας τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε πως η ελάχιστη τιμή της ηλικίας είναι 24 έτη, ενώ η μέγιστη τιμή 67 έτη.

Η μέση τιμή των χρόνων υπηρεσίας των εκπαιδευτικών ήταν 16 ± 9 έτη.

Πίνακας 2. Μέση τιμή χρόνων υπηρεσίας εκπαιδευτικών

	Min	Max	Μέση Τιμή	T.A.
Χρόνια υπηρεσίας	1	40	16	9

Αναφορικά με τα χρόνια υπηρεσίας των ερωτηθέντων, η ελάχιστη τιμή ήταν 1 χρόνος, ενώ η μέγιστη τιμή ήταν 40 χρόνια.

Πίνακας 3. Κατανομή φύλου εκπαιδευτικών

		N	%
Φύλο	Άνδρες	162	30,56%
	Γυναίκες	367	69,24%
	Δεν απάντησε	1	0,19%
	Σύνολο	530	100,0%

Εξετάζοντας το φύλο των συμμετεχόντων της έρευνας βρέθηκε ότι 367, ήτοι ποσοστό 69,24%, από τους εκπαιδευτικούς ήταν γυναίκες και 162, ήτοι ποσοστό 30,56%, ήταν άντρες, ενώ 1, ήτοι ποσοστό 0,19% δεν απάντησε.

Πίνακας 4. Σχολείο υπηρεσίας εκπαιδευτικών

		N	%
Σχολείο	Δημοτικό	263	49,62%
	Νηπιαγωγείο	266	50,18%
	Δεν απάντησε	1	0,18%
	Σύνολο	530	100,00%

Σύμφωνα με τον παραπάνω Πίνακα 4, 266 από τους ερωτηθέντες υπηρετούν σε Νηπιαγωγείο, σε ποσοστό 50,18% και 263 υπηρετούν σε Δημοτικό, συγκεντρώνοντας ποσοστό 49,62%, ενώ 1, ποσοστό 0,18%, δεν απάντησε.

Α. ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΠΕ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1. Χρήση του Διαδικτύου για εκπαιδευτικούς σκοπούς

Πίνακας 5. Συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου από τους εκπαιδευτικούς

Οι εκπαιδευτικοί:		N	%
Χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για διδασκαλία.	Καθόλου	59	11,1%
	Λίγο	142	26,8%
	Συχνά	160	30,2%
	Πολύ συχνά	116	21,9%
	Πάντα	53	10,0%
	Σύνολο	530	100,0%
Συνδέονται στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όταν μένουν στο σπίτι.	Καθόλου	28	5,3%
	Λίγο	124	23,6%
	Συχνά	172	32,7%
	Πολύ συχνά	138	26,2%
	Πάντα	64	12,2%
	Σύνολο	526	100,0%
Συνδέονται στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όταν βρίσκονται στην εργασία.	Καθόλου	52	9,9%
	Λίγο	150	28,6%
	Συχνά	184	35,0%
	Πολύ συχνά	97	18,5%
	Πάντα	42	8,0%
	Σύνολο	525	100,0%

Αναφορικά με τον παραπάνω Πίνακα 5, στην ερώτηση «Χρησιμοποιείτε το Διαδίκτυο για διδασκαλία;(Πόσο συχνά;)», 160 από τους συμμετέχοντες απάντησαν «Συχνά», δηλαδή ποσοστό 30,2% επί του συνόλου των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα, 53

εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης απάντησαν «*Πάντα*», δηλαδή, ένας στους δέκα εκπαιδευτικούς, ενώ ποσοστό 11,1% δε χρησιμοποιεί «*Καθόλου*» το Διαδίκτυο. Από τα παραπάνω προκύπτει σημαντική εξοικείωση των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών με τη χρήση των ΤΠΕ στο πλαίσιο της διδασκαλίας.

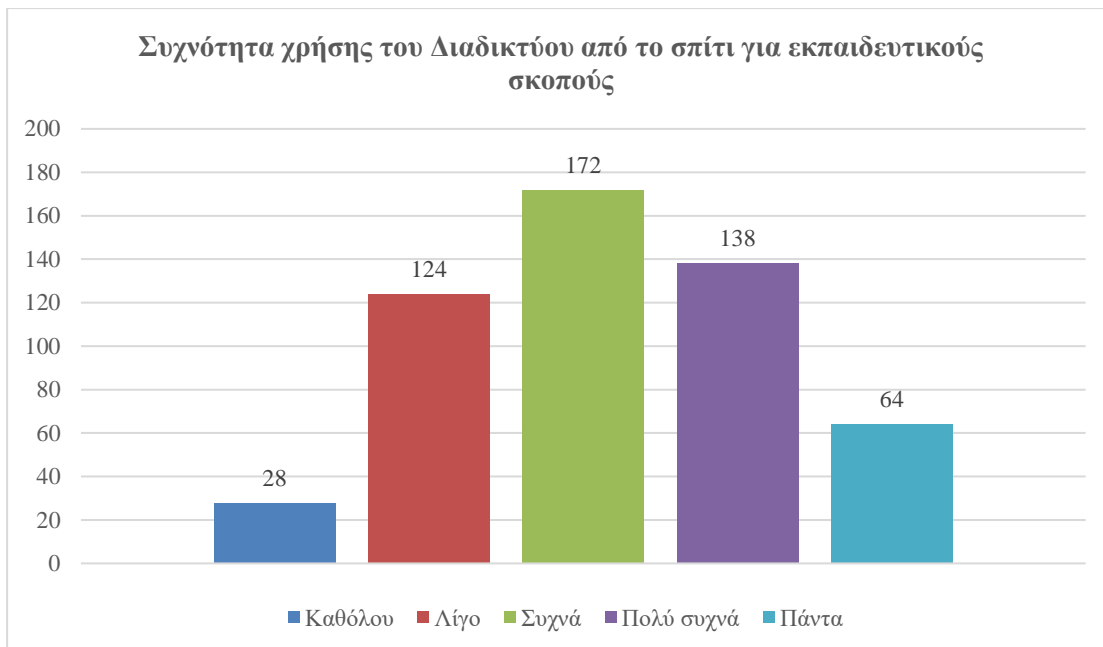
Πίνακας 6. Συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου από το σπίτι για εκπαιδευτικούς σκοπούς

Οι εκπαιδευτικοί συνδέονται στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όταν μένουν στο σπίτι.	Καθόλου	28	5,3%
	Λίγο	124	23,6%
	Συχνά	172	32,7%
	Πολύ συχνά	138	26,2%
	Πάντα	64	12,2%
	Σύνολο	526	100,0%

Από τον παραπάνω Πίνακα 6 προκύπτει ότι στην ερώτηση «*Συνδέεστε στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όταν μένετε στο σπίτι; (Πόσο συχνά;)*» τα ποσοστά είναι ίδια περίπου με την προηγούμενη ερώτηση και 172 από τους ερωτηθέντες απάντησαν «*Συχνά*», σε ποσοστό 32,7%, ενώ μόνο 28 εκπαιδευτικοί, ήτοι ποσοστό 5,3%, απάντησαν «*Καθόλου*». Συνεπώς και από τα αποτελέσματα των απαντήσεων στην ερώτηση αυτή προκύπτει σημαντική εξοικείωση των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών με τη χρήση των ΤΠΕ για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όταν μένουν στο σπίτι.

Τα παραπάνω παρουσιάζονται στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 1. Συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου από το σπίτι για εκπαιδευτικούς σκοπούς

Πίνακας 7. Κατανομή φύλου και συχνότητας χρήσης του Διαδικτύου στο σπίτι για εκπαιδευτικούς σκοπούς

Συχνότητα	Συχνότητα	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο
Σύνδεσης των εκπαιδευτικών στο Διαδίκτυο από το σπίτι για εκπαιδευτικούς σκοπούς.	Καθόλου	9 (1,71%)	19 (3,61%)	28 (5,32%)
	Λίγο	42 (7,98%)	82 (15,59%)	124 (23,57%)
	Συχνά	57 (10,83%)	115 (21,86%)	172 (32,70%)
	Πολύ συχνά	37 (7,03%)	101 (19,20%)	138 (26,23%)
	Πάντα	18 (3,42%)	46 (8,74%)	64 (12,16%)
	Σύνολο	163 (30,99%)	363 (69,01%)	526 (100%)

Στον παραπάνω Πίνακα 7 παρατηρούμε ότι είχαμε συνολικά 163 άντρες εκπαιδευτικούς, ήτοι ποσοστό 30,99% και 363 γυναίκες, ποσοστό 69,01%. Εξετάζοντας τη συχνότητα σύνδεσης των εκπαιδευτικών στο Διαδίκτυο από το σπίτι για εκπαιδευτικούς σκοπούς σε σχέση με το φύλο, βρέθηκε ότι από τα 172 άτομα που συνδέονται «Συχνά» στο Διαδίκτυο, ήτοι ποσοστό 32,70%, οι 57 ήταν άνδρες και οι 115 ήταν γυναίκες.

Επισημαίνεται, επίσης, πως ο αριθμός των συμμετεχόντων γυναικών εκπαιδευτικών στο δείγμα που δε συνδέονται «Καθόλου» στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς ήταν 19/363 (5,2%) και των ανδρών εκπαιδευτικών ήταν 9/163 (5,5%).

Επιπλέον, από τον παραπάνω Πίνακα 7 παρατηρούμε πως 112 από τους 163 άνδρες εκπαιδευτικούς που απάντησαν στην παραπάνω ερώτηση, ποσοστό 68,71 %, συνδέονται από το σπίτι τους στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς «Συχνά», «Πολύ συχνά» ή «Πάντα», ενώ 262 από τις 363 γυναίκες εκπαιδευτικούς που απάντησαν στην παραπάνω ερώτηση, ποσοστό 72,17%, συνδέονται από το σπίτι τους στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς «Συχνά», «Πολύ συχνά» ή «Πάντα». Συνεπώς, δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στα ποσοστά, καθώς στο z-test, $z = -0,81$, $p = 0,42$.

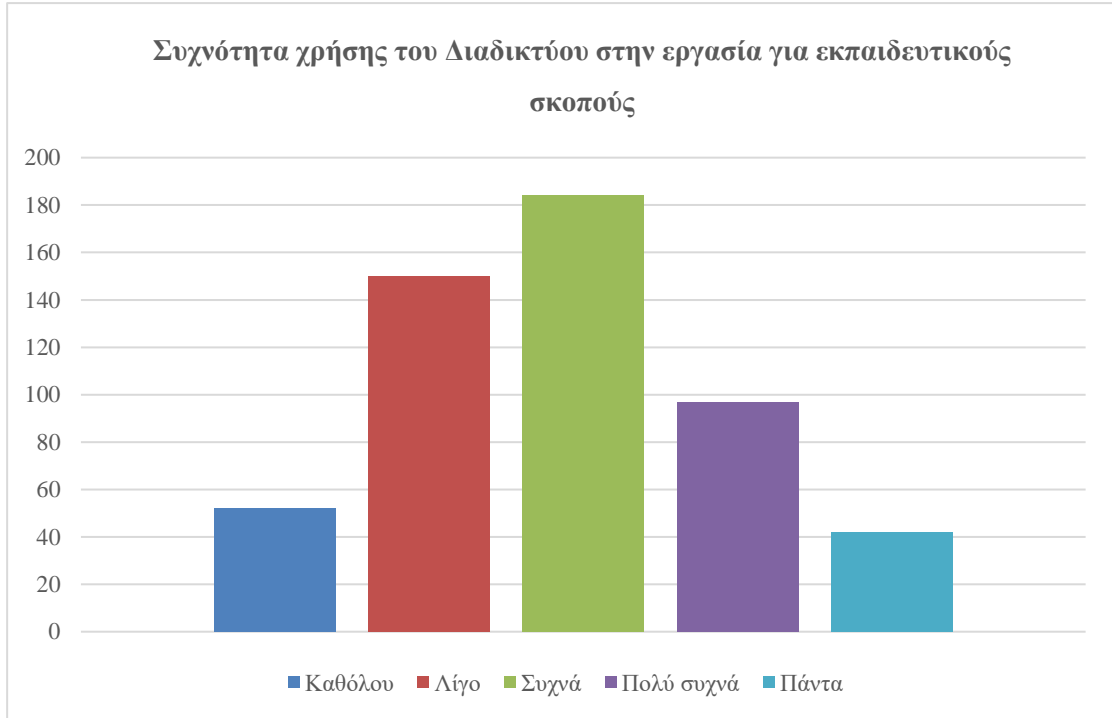
Πίνακας 8. Συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου στην εργασία για εκπαιδευτικούς σκοπούς

Οι εκπαιδευτικοί συνδέονται στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όταν βρίσκονται στην εργασία.	Καθόλου	52	9,9%
	Λίγο	150	28,6%
	Συχνά	184	35,0%
	Πολύ συχνά	97	18,5%
	Πάντα	42	8,0%
	Σύνολο	525	100,0%

Από τον παραπάνω Πίνακα 8 προκύπτει ότι στην ερώτηση «Συνδέεστε στο Διαδίκτυο, για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όταν βρίσκεστε στην εργασία σας; (Πόσο συχνά;)\», οι 184 από τους ερωτηθέντες, ήτοι ποσοστό 35%, απάντησαν «Συχνά», ενώ το ποσοστό αυτών που απάντησαν «Πάντα» ήταν 8%, δηλαδή 42 εκπαιδευτικοί. Αξίζει εδώ να τονιστεί ότι οι εκπαιδευτικοί που απάντησαν ότι δεν συνδέονται «Καθόλου» στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς είναι 52, ήτοι ποσοστό 9,9%.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 2. Συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου στην εργασία για εκπαιδευτικούς σκοπούς

Πίνακας 9. Κατανομή φύλου και συχνότητας χρήσης του Διαδικτύου στην εργασία για εκπαιδευτικούς σκοπούς

Συχνότητα	Συχνότητα	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο
Σύνδεσης των εκπαιδευτικών στο Διαδίκτυο από την εργασία για εκπαιδευτικούς σκοπούς.	Καθόλου	12 (2,28%)	40 (7,62%)	52 (90,90%)
	Λίγο	48 (9,14%)	102 (19,42%)	150 (28,57%)
	Συχνά	54 (10,28%)	130 (24,76%)	184 (35,04%)
	Πολύ συχνά	32 (6,09%)	65 (12,38%)	97 (18,47%)
	Πάντα	16 (3,04%)	26 (4,95%)	42 (8,00%)
	Σύνολο	162 (30,85%)	363 (69,14%)	525 (100%)

Από τον παραπάνω Πίνακα 9 διαπιστώνεται ότι 102 από τους 162 άντρες εκπαιδευτικούς, ποσοστό 62,9%, συνδέονται στο Διαδίκτυο από την εργασία τους «Συχνά», «Πολύ συχνά» ή «Πάντα», ενώ 221 από τις 363 γυναίκες εκπαιδευτικούς, ποσοστό 60,8%, συνδέονται στο Διαδίκτυο από την εργασία τους «Συχνά», «Πολύ συχνά» ή «Πάντα». Εφαρμόζοντας το z-test ποσοστών βρέθηκε ότι $z = 0,369$, με $p = 0,36$. Άρα δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες εκπαιδευτικούς.

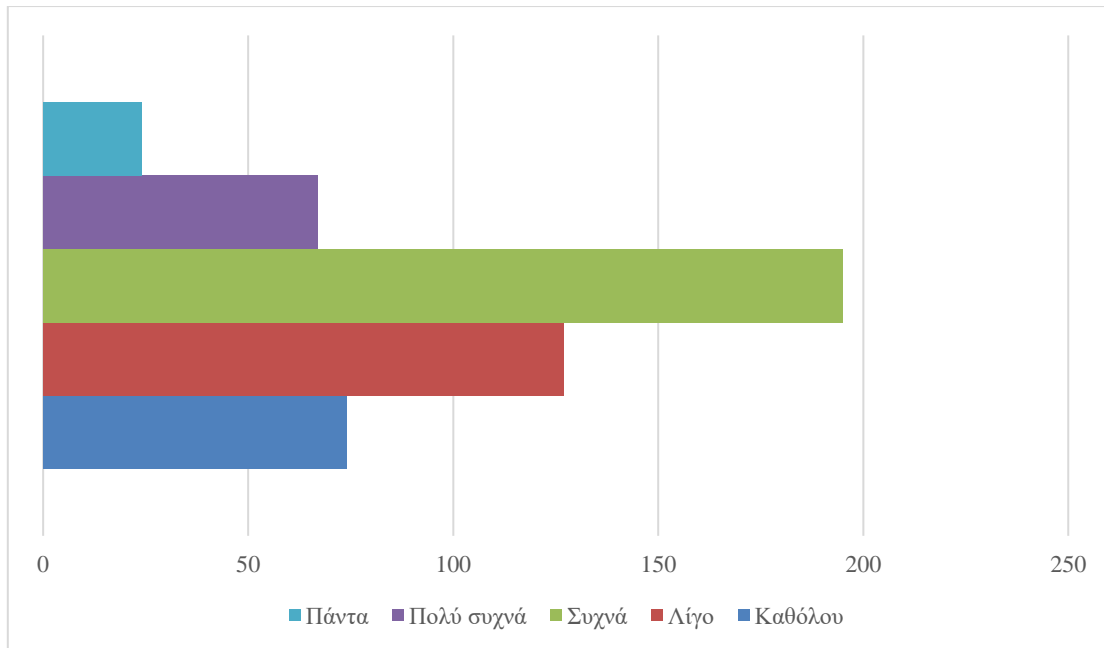
Πίνακας 10. Συχνότητα χρήσης ψηφιακών εφαρμογών για τη διδασκαλία μαθημάτων

Οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν ψηφιακές εφαρμογές για τη διδασκαλία μαθημάτων.	N	%	
		Καθόλου	73
Αν ναι ποιες είναι αυτές και πόσο συχνά τις χρησιμοποιούν.	Λίγο	127	26,1%
	Συχνά	195	40,0%
	Πολύ Συχνά	67	13,8%
	Πάντα	24	4,9%
	Σύνολο	487	100,0%

Από τον παραπάνω Πίνακα 10 προκύπτει ότι στην ερώτηση «Χρησιμοποιείτε ψηφιακές εφαρμογές για τη διδασκαλία μαθημάτων; Αν χρησιμοποιείτε ποιες είναι αυτές και πόσο συχνά τις χρησιμοποιείτε;», οι 195 εκπαιδευτικοί, ήτοι ποσοστό 40%, χρησιμοποιούν συχνά εκπαιδευτικές ψηφιακές εφαρμογές για τη διδασκαλία μαθημάτων, ενώ ποσοστό 15,2% των εκπαιδευτικών δε χρησιμοποιεί καθόλου στην τάξη ψηφιακές εκπαιδευτικές εφαρμογές. Αξίζει ακόμη να αναφερθεί ότι μόνο 24 εκπαιδευτικοί, ήτοι ποσοστό 4,9%, απάντησαν ότι χρησιμοποιούν «Πάντα» ψηφιακές εφαρμογές κατά τη διδασκαλία. Το αποτέλεσμα αυτό είναι σημαντικό, καθώς η εισαγωγή των ΤΠΕ και στην Προσχολική Εκπαίδευση θα πραγματοποιηθεί σύντομα και κατά συνέπεια οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 3. Συχνότητα χρήσης ψηφιακών εφαρμογών για τη διδασκαλία μαθημάτων

Πίνακας 11. Κατανομή φύλου και συχνότητας χρήσης ψηφιακών εφαρμογών για τη διδασκαλία μαθημάτων

Οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν ψηφιακές εφαρμογές για τη διδασκαλία μαθημάτων και εάν ναι πόσο συχνά και ποιες ψηφιακές εφαρμογές είναι αυτές.	Συχνότητα	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο
	Καθόλου	24 (4,92%)	51 (10,47%)	75 (15,40%)
	Λίγο	42 (8,62%)	85 (17,45%)	127 (26,07%)
	Συχνά	59 (12,11%)	135 (27,72%)	194 (36,83%)
	Πολύ συχνά	17 (3,49%)	50 (10,26%)	67 (13,75%)
	Πάντα	11 (2,25%)	13 (2,67%)	24 (4,92%)
	Σύνολο	153 (31,41%)	334 (68,58%)	487 (100%)

Από τον παραπάνω Πίνακα 11 διαπιστώνουμε ότι ποσοστό 15,68% των ανδρών εκπαιδευτικών και το 15,27% των γυναικών εκπαιδευτικών δε χρησιμοποιούν «Καθόλου» ψηφιακές εφαρμογές για τη διδασκαλία μαθημάτων.

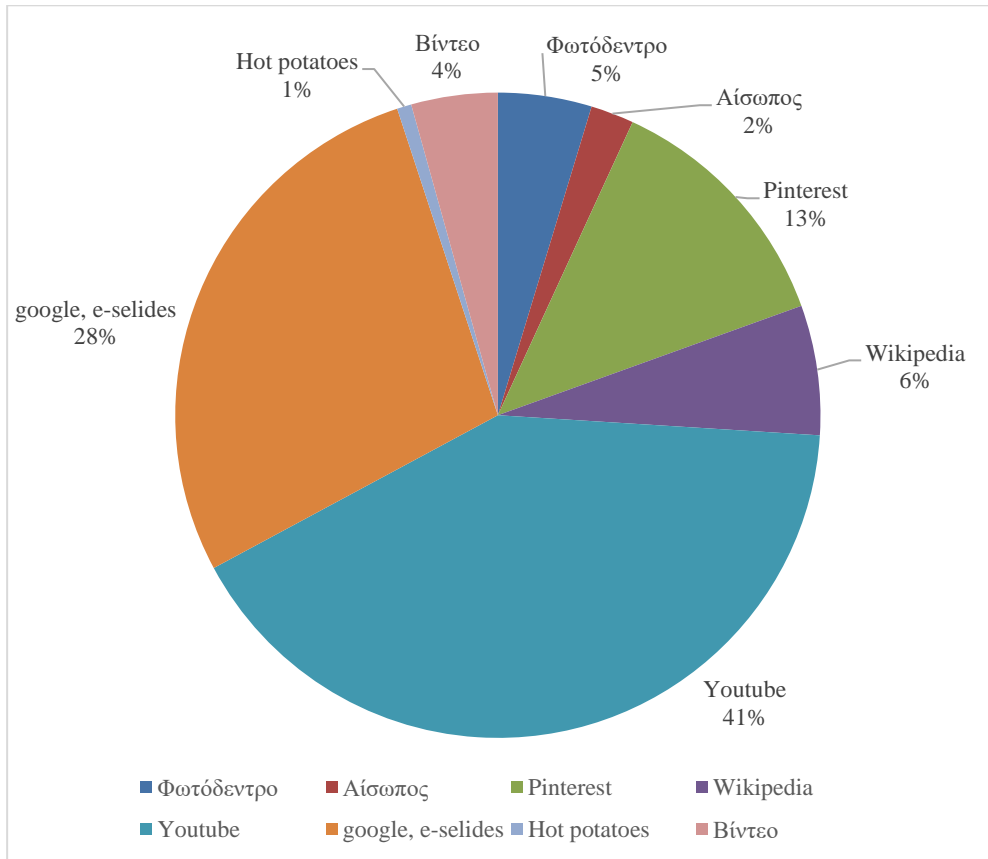
Πίνακας 12. Συχνότητα των ψηφιακών εφαρμογών που χρησιμοποιούνται περισσότερο στη διδασκαλία των μαθημάτων

		N	%
Ψηφιακές εφαρμογές για διδασκαλία μαθημάτων.	Φωτόδεντρο	13	4,7%
	Αίσωπος	6	2,2%
	Pinterest	35	12,6%
	Wikipedia	18	6,5%
	Youtube	114	41,2%
	Google, e-selides	77	27,8%
	Hot potatoes	2	0,7%
	Βίντεο	12	4,3%
	Σύνολο	277	100,0%

Σύμφωνα με τον παραπάνω Πίνακα 12, 4 στους 10 εκπαιδευτικούς χρησιμοποιούν το Youtube ως ψηφιακή εκπαιδευτική εφαρμογή για τη διδασκαλία μαθημάτων, 3 στους 10 χρησιμοποιούν το Google και e-selides, ενώ 1 στους 10 χρησιμοποιεί το Pinterest. Κατά συνέπεια, φαίνεται ότι το Φωτόδεντρο, τον Αίσωπο και την ψηφιακή εφαρμογή Hot – potatoes δεν τα χρησιμοποιούν πολύ οι εκπαιδευτικοί του δείγματός μας, κατά τη διδασκαλία των μαθημάτων στο σχολείο.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 4. Συχνότητα χρήσης ψηφιακών εφαρμογών που χρησιμοποιούνται περισσότερο στη διδασκαλία των μαθημάτων

Πίνακας 13. Συχνότητα σύνδεσης σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης για εκπαιδευτικούς σκοπούς

		N	%
Συνδέονται οι εκπαιδευτικοί σε κάποιο δίκτυο κοινωνικής δικτύωσης για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Ποια είναι αυτά και πόσο συχνά συνδέονται.	Καθόλου	113	22,4%
	Λίγο	153	30,4%
	Συχνά	143	28,4%
	Πολύ συχνά	76	15,1%
	Πάντα	19	3,8%
Σύνολο		504	100,0%

Σύμφωνα με τον παραπάνω Πίνακα 13 στην ερώτηση «Συνδέεστε με δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης για εκπαιδευτικούς σκοπούς; Ποια είναι αυτά και πόσο συχνά συνδέεστε;», 153 από τους συμμετέχοντες απάντησαν «Λίγο», σε ποσοστό 30,4% και 113 εκπαιδευτικοί, ήτοι ποσοστό 22,4%, απάντησαν ότι δε χρησιμοποιούν «Καθόλου» τα δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Στην ίδια ερώτηση 143 εκπαιδευτικοί, ποσοστό 28,4%, απάντησαν «Συχνά», 76 εκπαιδευτικοί, ποσοστό 15,1% απάντησαν «Πολύ συχνά» και 19 εκπαιδευτικοί, ποσοστό 3,8% απάντησαν «Πάντα». Από τα παραπάνω προκύπτει εξοικείωση των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών με τη χρήση κοινωνικών δικτύων για εκπαιδευτικούς σκοπούς, αλλά μικρότερη σε σχέση με τη χρήση των ψηφιακών εφαρμογών, όπως αυτή αποτυπώνεται στον ως άνω Πίνακα 10.

Πίνακας 14. Κατανομή φύλου και συχνότητας σύνδεσης σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης για εκπαιδευτικούς σκοπούς

Συνδέονται οι εκπαιδευτικοί σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης για εκπαιδευτικούς σκοπούς.	Συχνότητα	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο
Καθόλου		35 (6,94%)	78 (15,48%)	113 (22,42%)
Λίγο		50 (9,92%)	103 (20,43%)	153 (30,35%)
Συχνά		46 (9,12%)	97 (19,24%)	143 (28,37%)
Πολύ συχνά		18 (3,57%)	58 (11,50%)	76 (15,07%)
Πάντα		7 (1,39%)	12 (2,38%)	19 (3,77%)
Σύνολο		156 (30,95%)	348 (69,04%)	504 (100%)

Στον παραπάνω Πίνακα 14 παρατηρούμε ότι είχαμε συνολικά 156 άντρες εκπαιδευτικούς, ήτοι ποσοστό 30,95% και 348 γυναίκες, ήτοι ποσοστό 69,04%. Εξετάζοντας τη χρήση των κοινωνικών δικτύων για εκπαιδευτικούς σκοπούς σε σχέση με το φύλο βρέθηκε ότι από τα 113 άτομα, ποσοστό 22,42%, που δε χρησιμοποιούν καθόλου τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι 35 ήταν άνδρες και οι 78 γυναίκες ήταν γυναίκες. Διαπιστώνεται, επίσης, ότι 71 από τους 156 άνδρες εκπαιδευτικούς, που ερωτήθηκαν, ποσοστό 45,5%, απάντησαν πως χρησιμοποιούν την κοινωνική δικτύωση για εκπαιδευτικούς σκοπούς «Συχνά», «Πολύ συχνά» και «Πάντα», ενώ 167 από τις 348 ερωτηθείσες γυναίκες εκπαιδευτικούς, ποσοστό 47,9%, απάντησαν πως χρησιμοποιούν την κοινωνική δικτύωση για εκπαιδευτικούς σκοπούς «Συχνά», «Πολύ συχνά» και «Πάντα».

Εξετάζοντας με το z-test ποσοστών εάν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες εκπαιδευτικούς στη χρήση κοινωνικής δικτύωσης για εκπαιδευτικούς σκοπούς, ως προς την καταγραφή Συχνά - Πολύ Συχνά - Πάντα, βρέθηκε ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά, καθώς στο z-test, $z = -0,52$ και $p = 0,31$.

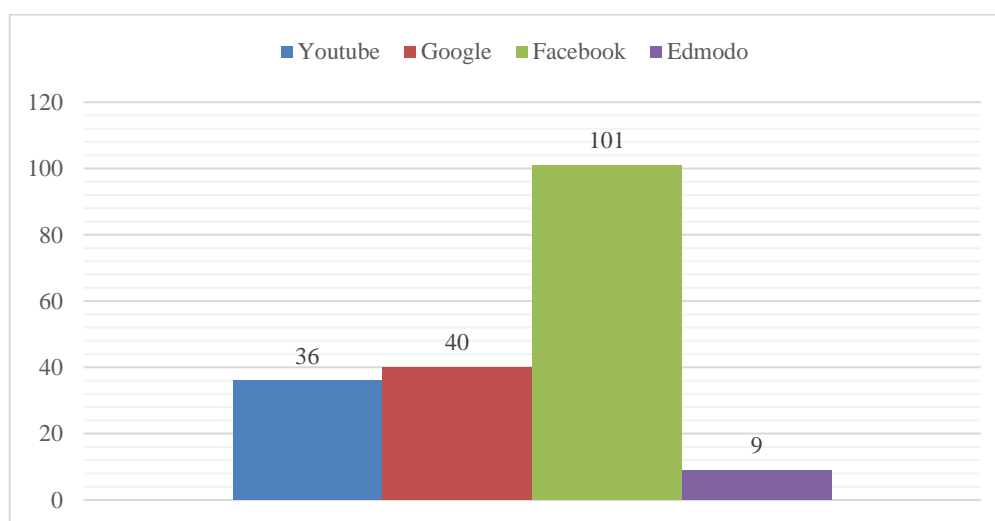
Πίνακας 15. Συχνότητα του μέσου Νέων Τεχνολογιών που χρησιμοποιεί ο εκπαιδευτικός

		N	%
Μέσο Νέων Τεχνολογιών	Youtube	36	19,4%
	Google	40	21,5%
	Facebook	101	54,3%
	Edmodo	9	4,8%
Σύνολο		186	100,0%

Στον παραπάνω Πίνακα 15 παρουσιάζονται τα μέσα των Νέων Τεχνολογιών που προτιμούν οι εκπαιδευτικοί για διδασκαλία. Φαίνεται πως οι 5 στους 10 εκπαιδευτικούς, ήτοι ποσοστό 54,3%, χρησιμοποιούν το Facebook, 2 στους 10 χρησιμοποιούν το Youtube και το Google Search/Scholar, ενώ μόλις 4,8% χρησιμοποιούν το Edmodo για διδασκαλία. Από τα παραπάνω προκύπτει πως το πιο δημοφιλές μέσο κοινωνικής δικτύωσης που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί για εκπαιδευτικούς σκοπούς είναι το Facebook.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 5. Συχνότητα μέσου Νέων Τεχνολογιών που χρησιμοποιεί ο εκπαιδευτικός

2. Χρήση του Διαδικτύου για προσωπική εκπαίδευση

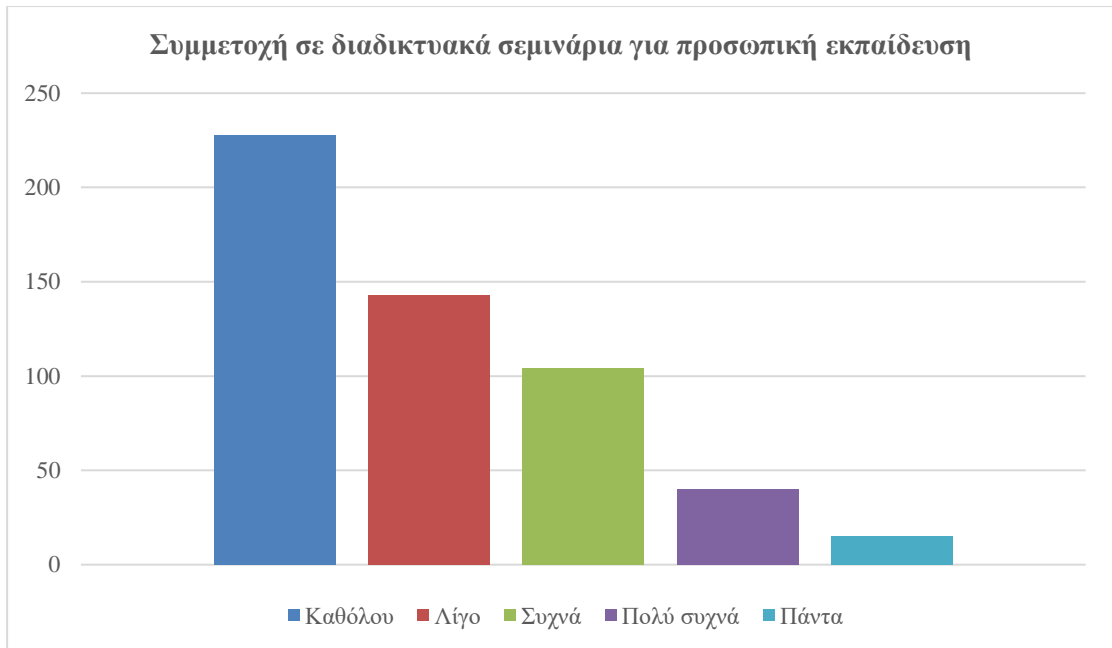
Πίνακας 16. Συχνότητα χρήσης διαδικτυακών σεμιναρίων για προσωπική εκπαίδευση

		N	%
Οι εκπαιδευτικοί παρακολουθούν διαδικτυακά σεμινάρια (webinars) για την προσωπική τους εκπαίδευση.	Καθόλου	228	43,0%
	Λίγο	143	27,0%
	Συχνά	104	19,6%
	Πολύ συχνά	40	7,5%
	Πάντα	15	2,8%
	Σύνολο	530	100,0%
Επανεκπαίδευση στις βασικές χρήσεις των ΤΠΕ από τους εκπαιδευτικούς.	Καθόλου	57	11,1%
	Λίγο	109	21,2%
	Συχνά	131	25,5%
	Πολύ συχνά	123	24,0%
	Πάντα	93	18,1%
	Σύνολο	513	100,0%

Σύμφωνα με τον παραπάνω Πίνακα 16 στην ερώτηση «Παρακολουθείτε διαδικτυακά σεμινάρια (webinars) για την προσωπική σας εκπαίδευση;», 228 από τους ερωτηθέντες απάντησαν «Καθόλου», ήτοι ποσοστό 43% και 15 απάντησαν «Πάντα», σε ποσοστό μόλις 2,8%. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι δεν υπάρχει μεγάλη εξοικείωση των εκπαιδευτικών με τα διαδικτυακά σεμινάρια για την προσωπική τους εκπαίδευση. Για τον λόγο αυτό, είναι απαραίτητο να δοθούν τα κατάλληλα κίνητρα από τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης, με στόχο την αύξηση της συμμετοχής των εκπαιδευτικών σε διαδικτυακά σεμινάρια για την προσωπική τους εκπαίδευση.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 6. Συχνότητα χρήσης διαδικτυακών σεμιναρίων για προσωπική εκπαίδευση

Στον παραπάνω Πίνακα 16 και στην ερώτηση «Θα θέλατε να επανεκπαιδευτείτε στις βασικές χρήσεις των ΤΠΕ;», 131 από τους ερωτηθέντες απάντησαν ότι θα ήθελαν και μάλιστα αυτό να γίνεται «Συχνά» σε ποσοστό 25,5%, ενώ 57 εκπαιδευτικοί απάντησαν ότι δε θα ήθελαν επανεκπαίδευση, ήτοι ποσοστό 11,1%. Από τα παραπάνω προκύπτει αυξημένο ενδιαφέρον των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών για την επικαιροποίηση των γνώσεων και της επιμόρφωσής τους για τη χρήση των ΤΠΕ. Για τον λόγο αυτόν, κρίνεται απαραίτητο να διοργανωθούν ειδικά σεμινάρια ενημέρωσης και κατάρτισης των εκπαιδευτικών στη χρήση των Νέων Τεχνολογιών με πρωτοβουλία της Διοίκησης της Εκπαίδευσης, ώστε οι εκπαιδευτικοί να ασκούν πιο αποτελεσματικά τα εκπαιδευτικά και διοικητικά τους καθήκοντα.

Πίνακας 17. Κατανομή φύλου και συχνότητας χρήσης διαδικτυακών σεμιναρίων για προσωπική εκπαίδευση

Συμμετοχή σε διαδικτυακά σεμινάρια (webinars) για την προσωπική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών	Συχνότητα	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο
	Καθόλου	107 (20,18%)	121 (22,83%)	228 (43,01%)
	Λίγο	58 (10,94%)	85 (16,03%)	143 (26,98%)
	Συχνά	37 (6,98%)	67 (12,64%)	104 (19,62%)
	Πολύ συχνά	13 (2,45%)	27 (5,09%)	40 (7,54%)
	Πάντα	9 (1,70%)	6 (1,13%)	15 (2,83%)
	Σύνολο	224 (42,26%)	306 (57,73%)	530 (100%)

Στον παραπάνω Πίνακα 17 παρατηρούμε ότι απάντησαν συνολικά 224 άντρες εκπαιδευτικοί, ήτοι ποσοστό 42,26% και 306 γυναίκες, ήτοι ποσοστό 57,73%. Εξετάζοντας τη χρήση διαδικτυακών σεμιναρίων από τους εκπαιδευτικούς για προσωπική εκπαίδευση σε σχέση με το φύλο βρέθηκε ότι συνολικά 228 ερωτηθέντες δεν συμμετέχουν «Καθόλου» σε διαδικτυακά σεμινάρια, ποσοστό 43,01%. Από αυτούς οι 107 είναι άνδρες και οι 121 ήταν γυναίκες. Επιπλέον, από τα 104 άτομα που συμμετέχουν «Συχνά» σε webinars (ποσοστό 19,62%), οι 67 ήταν άντρες και οι 37 ήταν γυναίκες.

Πίνακας 18. Κατανομή φύλου και συχνότητας εκδήλωσης ενδιαφέροντος για προσωπική εκπαίδευση στις Νέες Τεχνολογίες

Εκδήλωση ενδιαφέροντος εκπαιδευτικών για επιμόρφωση - επανεκπαίδευση στις Νέες Τεχνολογίες.	Συχνότητα	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο
	Καθόλου	18 (3,50%)	39 (7,60%)	57 (11,11%)
	Λίγο	35 (6,82%)	74 (14,42%)	109 (21,24%)
	Αρκετά	40 (7,79%)	91 (17,73%)	131 (25,53%)
	Πολύ	44 (8,57%)	79 (15,40%)	123 (23,97%)
	Πάρα πολύ	22 (4,28%)	71 (13,84%)	93 (18,12%)
	Σύνολο	159 (30,99%)	354 (69,00%)	513 (100%)

Στον παραπάνω Πίνακα 18 παρατηρούμε ότι είχαμε απαντήσεις συνολικά από 159 άντρες εκπαιδευτικούς, ήτοι ποσοστό 30,99% και 354 γυναίκες, ήτοι ποσοστό 69,00%. Εξετάζοντας την εκδήλωση ενδιαφέροντος για την επιμόρφωση στη χρήση Νέων Τεχνολογιών για προσωπική εκπαίδευση σε σχέση με το φύλο βρέθηκε ότι από τους 57 ερωτηθέντες, ποσοστό 11,11%, που δεν ενδιαφέρονται «Καθόλου» για προσωπική εκπαίδευση στις Νέες Τεχνολογίες, οι 18 ήταν άνδρες και οι 39 γυναίκες ήταν γυναίκες, ενώ από τα 123 άτομα, ποσοστό 23,97%, που ενδιαφέρονται «Πολύ» για προσωπική εκπαίδευση στις Νέες Τεχνολογίες, οι 44 ήταν άνδρες και οι 79 ήταν γυναίκες.

Καθώς οι Νέες Τεχνολογίες συνεχώς εξελίσσονται θα πρέπει να γίνεται συνεχής επιμόρφωση όλων των εκπαιδευτικών σε τακτά χρονικά διαστήματα. Η επανεκπαίδευση - επιμόρφωση μπορεί να πραγματοποιείται, είτε με δια ζώσης εκπαίδευση, είτε με εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Το κόστος της επανεκπαίδευσης είναι απαραίτητο να εξετάζεται από τα αρμόδια διοικητικά όργανα της Εκπαίδευσης και να λαμβάνονται οι ανάλογες αποφάσεις.

3. Στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στις ΤΠΕ

Πίνακας 19. Τεχνολογικές προκλήσεις, διδασκαλία και εξοικείωση εκπαιδευτικών

		N	%
Οι τεχνολογικές προκλήσεις και η εφαρμογή τους στην τάξη από τους εκπαιδευτικούς.	Καθόλου	68	13,0%
	Λίγο	139	26,6%
	Συχνά (εφαρμόζουν)	143	27,3%
	Πολύ συχνά (εφαρμόζουν)	101	19,3%
	Πάντα (εφαρμόζουν)	72	13,8%
	Σύνολο	523	100,0%
Βοηθά τους εκπαιδευτικούς η χρήση της τεχνολογίας στη διδασκαλία.	Καθόλου	20	3,8%
	Λίγο	111	20,9%
	Συχνά	155	29,2%
	Πολύ συχνά	144	27,2%

	Πάντα	100	18,9%
	Σύνολο	530	100,0%
Πόσο άνετα αισθάνονται οι εκπαιδευτικοί με τη χρήση των ΤΠΕ.	Καθόλου - Δε μου αρέσει η τεχνολογία.	31	6,1%
	Είμαι καταρτισμένος/η στις βασικές έννοιες/χρήσεις ΤΠΕ.	178	35,0%
	Δεν απαιτούνται για τη διδασκαλία του μαθήματός μου.	42	8,3%
	Καθόλου ή Δεν απαντώ.	31	6,1%
	Τις χρησιμοποιώ συχνά.	149	29,3%
	Γνωρίζω πολύ καλά τις ΤΠΕ.	78	15,3%
	Σύνολο	509	100,0%

Από τον παραπάνω Πίνακα 19 προκύπτει ότι στην ερώτηση «*Συμφωνείτε με την εφαρμογή των νέων τεχνολογικών προκλήσεων στην τάξη;*», 143 από τους ερωτηθέντες απάντησαν «*Συχνά*», σε ποσοστό 27,3%, ενώ 68 εκπαιδευτικοί απάντησαν «*Καθόλου*», σε ποσοστό 13%.

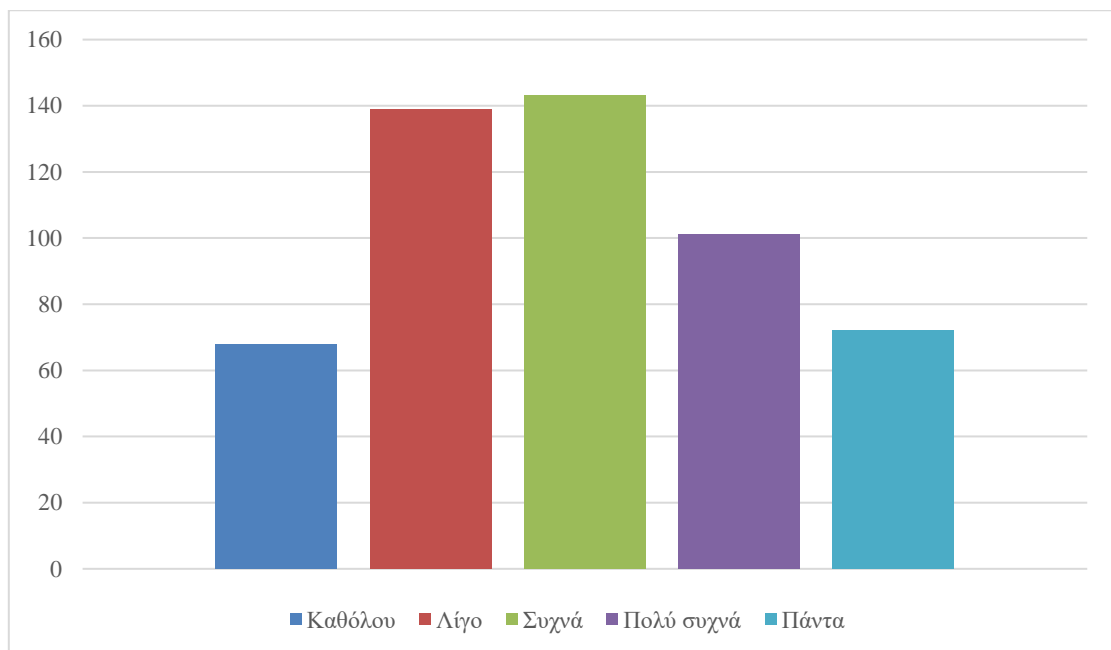
Σχετικά με την ερώτηση «*Σας βοηθά η χρήση της τεχνολογίας στη διδασκαλία;*», 155 από τους συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν «*Συχνά*», σε ποσοστό 29,2%, στοιχείο από το οποίο προκύπτει ότι 1 στους 3 εκπαιδευτικούς αναγνωρίζει την αναγκαιότητα χρήσης της τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία, ενώ μόνο 20 εκπαιδευτικοί απάντησαν «*Καθόλου*», σε ποσοστό (3,8%). Αυτά τα ευρήματα συνηγορούν στην ανάγκη επανεκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, θέμα που συζητήθηκε και κατά τον σχολιασμό προηγούμενου ερωτήματος, καθώς φαίνεται ότι ένας πολύ μικρός αριθμός εκπαιδευτικών,

ποσοστό 13%, δεν έχει σχέση με την τεχνολογία στις μέρες μας. Δημιουργείται, συνεπώς, ένα ψηφιακό χάσμα ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τα νήπια, που στο σύνολό τους είναι χρήστες των νέων τεχνολογικών μέσων.

Στην ερώτηση «Πόσο άνετα αισθάνεσθε με τη χρήση των ΤΠΕ;» 178 εκπαιδευτικοί απάντησαν «Είμαι καταρτισμένος/η στις βασικές έννοιες/χρήσεις ΤΠΕ.», σε ποσοστό 35%, ενώ 31 εκπαιδευτικοί απάντησαν «Καθόλου» ή «Δεν απαντώ» σε ποσοστό 6,1%. Στην ίδια ερώτηση 149 εκπαιδευτικοί, ήτοι ποσοστό 29,3%, απάντησαν «Τις χρησιμοποιώ συχνά.», ενώ 78 εκπαιδευτικοί, ήτοι ποσοστό 15,3%, απάντησαν «Γνωρίζω πολύ καλά τις ΤΠΕ.». Από τα παραπάνω προκύπτει σημαντική εξοικείωση των εκπαιδευτικών με τη χρήση και την εφαρμογή των Νέων Τεχνολογιών στην τάξη.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 7. Τεχνολογικές προκλήσεις, διδασκαλία και εξοικείωση των εκπαιδευτικών

Πίνακας 20. Κατανομή φύλου και συχνότητας τεχνολογικών προκλήσεων, διδασκαλίας και εξοικείωσης εκπαιδευτικών

Πόσο άνετα αισθάνονται οι εκπαιδευτικοί με τη χρήση των ΤΠΕ στην τάξη.	Συχνότητα	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο
Καθόλου δε μου αρέσει η τεχνολογία.		15 (2,94%)	16 (3,14%)	31 (6,09%)
Είμαι καταρτισμένος/η στις βασικές έννοιες/χρήσεις ΤΠΕ.		85 (16,70%)	93 (18,27%)	178 (34,97%)
Δεν απαιτούνται οι ΤΠΕ για τη διδασκαλία του μαθήματός μου.		25 (4,91%)	17 (3,34%)	42 (8,25%)
Δεν απαντώ		18 (3,53%)	13 (2,55%)	31 (6,09%)
Χρησιμοποιώ συχνά τις ΤΠΕ.		73 (14,34%)	76 (14,93%)	149 (29,27%)
Γνωρίζω πολύ καλά τις ΤΠΕ.		38 (7,46%)	40 (7,85%)	78 (15,32%)
Σύνολο		254 (49,90%)	255 (50,09%)	509 (100%)

Στον παραπάνω Πίνακα 20 παρατηρούμε ότι είχαμε απαντήσεις από συνολικά 254 άντρες εκπαιδευτικούς, ήτοι ποσοστό 49,90% και 255 γυναίκες, ποσοστό 50,09%. Εξετάζοντας τις στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στις τεχνολογικές προκλήσεις, τη διδασκαλία και την εξοικείωσή τους με τη χρήση των ΤΠΕ σε σχέση με το φύλο βρέθηκε ότι από τα 149 άτομα που χρησιμοποιούν «Συχνά» τις ΤΠΕ οι 73 ήταν άνδρες και οι 76 ήταν γυναίκες.

Επιπλέον, από τον παραπάνω Πίνακα 20 προκύπτει ότι 15 από τους 254 άνδρες εκπαιδευτικούς, ποσοστό 5,9%, απάντησαν ότι δεν τους αρέσει καθόλου η χρήση των ΤΠΕ στην τάξη και την ίδια απάντηση έδωσαν και 16 στις 255 ερωτηθείσες γυναίκες εκπαιδευτικούς, ποσοστό 6,3%. Καταρτισμένοι στις ΤΠΕ είναι 85 στους 254 ερωτηθέντες

άντρες εκπαιδευτικούς, ποσοστό 33,5% και 93 στις 255 ερωτηθείσες γυναίκες εκπαιδευτικούς, ποσοστό 36,5%. Αυτό δείχνει ότι υπάρχει περίπου 1 στους 3 εκπαιδευτικούς με κατάρτιση στις ΤΠΕ. Δεν απαιτείται η χρήση των ΤΠΕ για τη διδασκαλία μαθημάτων ανέφεραν στην παρούσα έρευνα μόνο 25 από τους 254 ερωτηθέντες άντρες εκπαιδευτικούς, ποσοστό 9,8% και μόνο 17 από τις 255 ερωτηθείσες γυναίκες εκπαιδευτικούς, ποσοστό 6,6%.

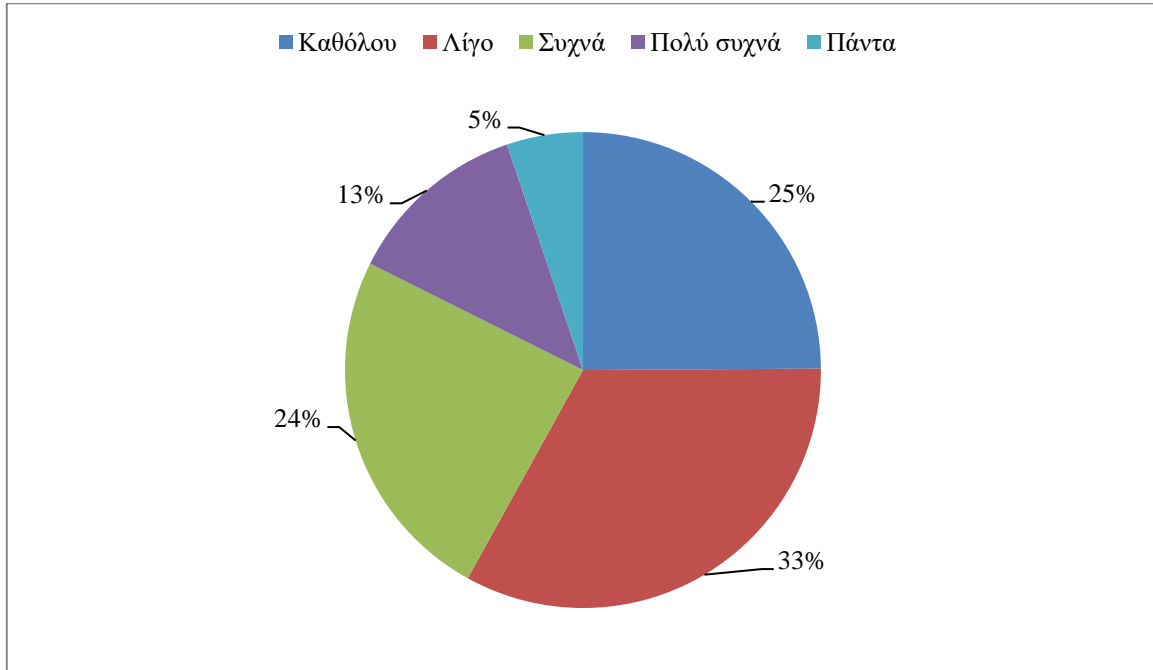
Πίνακας 21. Συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου στην τάξη

		N	%
Πόσο συχνά χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ οι μαθητές των εκπαιδευτικών για τα μαθήματά τους.	Καθόλου	130	24,9%
	Λίγο	173	33,1%
	Συχνά	127	24,3%
	Πολύ συχνά	65	12,5%
	Πάντα	27	5,2%
Σύνολο		522	100,0%

Από τον παραπάνω Πίνακα 21 προκύπτει ότι στην ερώτηση «Πόσο συχνά χρησιμοποιούν οι μαθητές σας τις ΤΠΕ για τα μαθήματά τους;», οι 173 εκπαιδευτικοί, ποσοστό 33,1%, απάντησαν ότι οι μαθητές τους χρησιμοποιούν «Λίγο» τις ΤΠΕ για τα μαθήματά τους. Το εύρημα αυτό είναι αναμενόμενο, καθώς ο αριθμός εκπαιδευτικών που χρησιμοποιεί το Διαδίκτυο για διδασκαλία «Λίγο» ή «Καθόλου» είναι 37,9% (11,1 + 26,8%) (Πίνακας 5), όπως προκύπτει από την πρώτη ερώτηση σε αυτό το ερωτηματολόγιο. Συνεπώς, ο ρόλος των εκπαιδευτικών για την εκπαίδευση των μαθητών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης με χρήση ΤΠΕ αποδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικός, προκειμένου και οι μαθητές τους να υιοθετήσουν αυτόν τον τρόπο εκπαίδευσης.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 8. Η χρήση του Διαδικτύου στην τάξη από τους μαθητές

Πίνακας 22. Κατανομή τύπου σχολείου και συχνότητας χρήσης εφαρμογών του Διαδικτύου από τους μαθητές στην τάξη

Συχνότητα	Συχνότητα	Δημοτικό	Νηπιαγωγείο	Σύνολο
χρήσης εφαρμογών από μαθητές στην τάξη.	Καθόλου	55 (10,53%)	75 (14,36%)	130 (24,90%)
	Λίγο	86 (16,47%)	87 (16,67%)	173 (33,14%)
	Συχνά	69 (13,21%)	58 (11,11%)	127 (24,33%)
	Πολύ συχνά	38 (7,28%)	27 (5,17%)	65 (12,45%)
	Πάντα	13 (2,49%)	14 (2,68%)	27 (5,17%)
	Σύνολο	261 (50,00%)	261 (50,00%)	522 (100%)

Εξετάζοντας το σχολείο στο οποίο υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί και τη χρήση του Διαδικτύου εντός τάξης από τους μαθητές βρέθηκε ότι 127 εκπαιδευτικοί απάντησαν πως οι μαθητές τους χρησιμοποιούν «Συχνά» τις εφαρμογές Διαδικτύου στην τάξη. Από αυτούς οι 58 ήταν Νηπιαγωγοί, ενώ οι 69 ήταν Δάσκαλοι. Δεν χρησιμοποιούν «Καθόλου» τις

διαδικτυακές εφαρμογές οι μαθητές από 55 Δημοτικά Σχολεία του δείγματος και από 75 Νηπιαγωγεία. Το κόστος σύνδεσης στο Διαδίκτυο και η αγορά του αναγκαίου εξοπλισμού είναι οι βασικότερες αιτίες δημιουργίας αυτού του φαινομένου. Για τον λόγο αυτόν, τα αρμόδια όργανα της Διοίκησης της Εκπαίδευσης είναι αναγκαίο να αναζητήσουν τρόπους χρηματοδότησης, τόσο για την αγορά του απαιτούμενου εξοπλισμού σε όσο το δυνατόν περισσότερες σχολικές μονάδες, όσο και για την κάλυψη τους κόστους σύνδεσης στο Διαδίκτυο.

Πίνακας 23. Προτάσεις για αλλαγή της στάσης των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ

		N	%
Προτάσεις εκπαιδευτικών για την αλλαγή της στάσης τους απέναντι στον φόβο για τη χρήση των ΤΠΕ.	Σεμινάρια, ημερίδες για επιμόρφωση και κατάρτιση	306	57,7%
	Δεν απάντησαν	224	42,3%
Σύνολο		530	100,0%

Σχετικά με τα αποτελέσματα του παραπάνω Πίνακα 23 στην ερώτηση «Τι θα προτείνατε για την αλλαγή της στάσης των εκπαιδευτικών απέναντι στον φόβο για τη χρήση των ΤΠΕ;», 306 από τους ερωτηθέντες, σε ποσοστό 57,7%, απάντησαν ότι προτείνουν να πραγματοποιούνται σεμινάρια, καθώς και ημερίδες σε τακτά χρονικά διαστήματα, για επιμόρφωση και κατάρτισή τους και 224, σε ποσοστό 42,3%, δεν απάντησαν. Σύμφωνα με τα ευρήματα αυτής της έρευνας προκύπτει ότι περίπου 6 στους 10 εκπαιδευτικούς αναγνωρίζουν τη συνεχή ενημέρωση για εκπαίδευση και κατάρτιση στις ΤΠΕ ως το μέσο αλλαγής στάσης των εκπαιδευτικών απέναντι στη χρήση τους και έχουν διαμορφωμένη άποψη για την ανάγκη επανεκπαίδευσής τους.

Β. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. Κακόβουλο περιεχόμενο στο Διαδίκτυο

Για να εξεταστεί εάν η χρήση του Διαδικτύου από τους εκπαιδευτικούς έχει σχέση με τους κινδύνους από κακόβουλο περιεχόμενο, οι εκπαιδευτικοί ρωτήθηκαν εάν βρήκαν φωτογραφίες που τους ενόχλησαν. Αναλυτικότερα για το θέμα της Ασφάλειας στο Διαδίκτυο παρουσιάζονται πιο κάτω οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών του δείγματος σε σχέση με το περιεχόμενο που είδαν στο Διαδίκτυο και τους ενόχλησε, όπως φωτογραφίες.

Πίνακας 24. Συχνότητα ενόχλησης εκπαιδευτικών από τη χρήση του Διαδικτύου

		N	%
Έχουν δει οι εκπαιδευτικοί φωτογραφίες στο Διαδίκτυο που τους ενόχλησαν ως προς το περιεχόμενο.	Ναι	252	48,6%
	Όχι	266	51,4%
Σύνολο		518	100,0%

Παρατηρώντας τον παραπάνω Πίνακα 24 διαπιστώνουμε ότι στην ερώτηση «Έχετε δει φωτογραφίες στο Διαδίκτυο, που σας ενόχλησαν ως προς το περιεχόμενό τους;», οι 266 από τους ερωτηθέντες, δηλαδή οι μισοί περίπου, απάντησαν αρνητικά σε ποσοστό 51,4%, ενώ οι άλλοι μισοί περίπου, 252, έδωσαν θετική απάντηση, ήτοι ποσοστό 48,6%.

Πίνακας 25. Κατανομή φύλου και συχνότητας ενόχλησης εκπαιδευτικών κατά τη χρήση του Διαδικτύου

Υπήρξαν φωτογραφίες στο Διαδίκτυο, που ενόχλησαν τους εκπαιδευτικούς ως προς το περιεχόμενο.		Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο
	Ναι		84 (16,21%)	168 (32,43%)
Όχι		77 (14,86%)	189 (36,48%)	266 (51,35%)
Σύνολο		161 (31,08%)	357 (68,92%)	518 (100%)

Στον παραπάνω Πίνακα 25 παρατηρούμε ότι είχαμε συνολικά απαντήσεις από 161 άντρες εκπαιδευτικούς, ήτοι ποσοστό 31,08% και 357 γυναίκες, ποσοστό 68,92%. Εξετάζοντας την συχνότητα ύπαρξης ενόχλησης των εκπαιδευτικών από τη χρήση Διαδικτύου και πιο συγκεκριμένα την ύπαρξη ενοχλητικών φωτογραφιών στο Διαδίκτυο σε σχέση με το φύλο βρέθηκε ότι από τους 252 ερωτηθέντες που απάντησαν «Ναι», οι 84 ήταν άνδρες και οι 168 ήταν γυναίκες.

Πίνακας 26. Συχνότητα προέλευσης της ενόχλησης των εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση του Διαδικτύου

		N	%
Εάν ναι, από πού προέρχονταν.	Τόπους κοινωνικής δικτύωσης, διάφορα sites (όχι εκπαιδευτικά), από το google.	184	93,9%
	Δε γνωρίζω	12	6,1%
Σύνολο		196	100,0%

Στην ερώτηση «Εάν ναι, από πού προέρχονταν;», 184 από τους ερωτηθέντες απάντησαν πως οι φωτογραφίες που τους ενόχλησαν ως προς το περιεχόμενο εμφανίζονταν σε «Τόπους κοινωνικής δικτύωσης, διάφορα sites (όχι εκπαιδευτικά), στο «google», σε ποσοστό 93,9%, ενώ «Δεν γνωρίζω» απάντησε το 6,1% των εκπαιδευτικών.

2. Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ) – Γνώσεις

Στον παρακάτω Πίνακα 27 αποτυπώνεται η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε θέματα Διαδικτύου, καθώς και γνώσεων και ενημέρωσης σχετικά με τις ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Ειδικότερα, παρουσιάζονται αναλυτικά οι θετικές και αρνητικές απαντήσεις των εκπαιδευτικών για κάθε επιμέρους ερώτηση. Αυτό το εύρημα έρχεται να δικαιολογήσει την αρνητική στάση των εκπαιδευτικών

για τη σύνδεσή τους με μέσα κοινωνικής δικτύωσης σε ποσοστό πάνω από (22,42% + 30,35% =) 52,77% του ως άνω Πίνακα 14.

Πίνακας 27. Συχνότητα γνώσης των ρυθμίσεων του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ) – Γνώσεις των εκπαιδευτικών

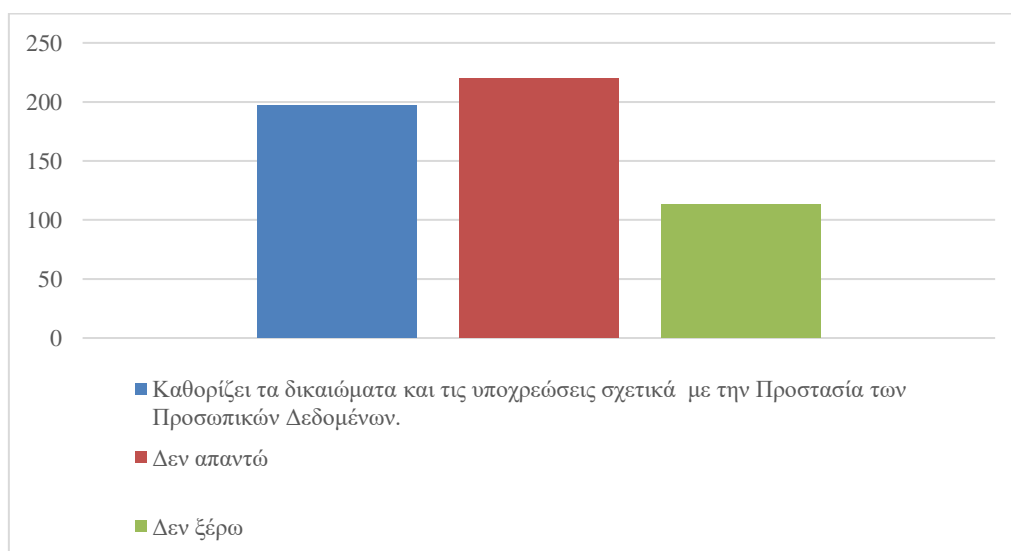
		N	%
Τι γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί για τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ) που είναι σε εφαρμογή από το 2018.	Καθορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις σχετικά με την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων.	197	37,2%
	Δεν απαντώ	220	41,5%
	Δεν ξέρω	113	21,3%
Σύνολο		530	100%
Έχουν δώσει οι εκπαιδευτικοί τη συγκατάθεσή τους για να λαμβάνουν μηνύματα από ιστοσελίδες εμπορικών συναλλαγών.	Ναι	133	26,1%
	Όχι	377	73,9%
Σύνολο		510	100,0%
Εάν υπάρχουν άτομα στο σχολείο που υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί, τα οποία έχουν εκπαιδευτεί πρόσφατα σχετικά με τον ΓΚΠΔ.	Ναι	58	11,2%
	Όχι	458	88,8%
Σύνολο		516	100,0%

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, όπως αποτυπώνονται στον παραπάνω Πίνακα 27, μόνο οι 197 εκπαιδευτικοί, ήτοι ποσοστό 37,2% γνώριζαν για τις υποχρεώσεις

που απορρέουν από τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Επίσης, στην ερώτηση «Έχετε δώσει τη συγκατάθεσή σας για να λαμβάνετε μηνύματα από ιστοσελίδες εμπορικών συναλλαγών;», οι 7 στους 10 ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά, ήτοι ποσοστό 73,9% και 3 στους 10 έδωσαν θετική απάντηση. Αναφορικά με τον παραπάνω πίνακα στην ερώτηση «Υπάρχουν άτομα στο σχολείο όπου υπηρετείτε, τα οποία έχουν εκπαιδευτεί πρόσφατα σχετικά με τον ΓΚΠΔ;», οι 458 από τους ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά σε ποσοστό 88,8%, ενώ μόνο 58 εκπαιδευτικοί έδωσαν θετική απάντηση συγκεντρώνοντας ποσοστό 11,2%. Από το εύρημα αυτό προκύπτει η ανάγκη για άμεση ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα που ρυθμίζονται από τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Για τον λόγο αυτόν, είναι απαραίτητο να διοργανώνονται ημερίδες και σεμινάρια με αντικείμενο τα θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων στον χώρο της Εκπαίδευσης, με πρωτοβουλία των αρμόδιων οργάνων της Διοίκησης της Εκπαίδευσης, όπως οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Σκοπός τέτοιων επιμορφωτικών σεμιναρίων είναι η αποτελεσματική άσκηση των εκπαιδευτικών και διοικητικών καθηκόντων των εκπαιδευτικών.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 9. Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ) – Γνώσεις των εκπαιδευτικών

3. Ηλεκτρονική ασφάλεια στο σχολείο

Πίνακας 28. Συχνότητα ενημέρωσης εκπαιδευτικών για την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου

Έχουν οι εκπαιδευτικοί τις απαραίτητες γνώσεις για τη διαδικτυακή ασφάλεια.	Ναι	200	38,2%
	Όχι και δε θέλουν επανεκπαίδευση - επιμόρφωση.	112	21,4%
	Όχι και θέλουν επανεκπαίδευση - επιμόρφωση.	211	40,3%
	Σύνολο	523	100%

Από τον παραπάνω Πίνακα 28 προκύπτει ότι στην ερώτηση «Έχετε τις απαραίτητες γνώσεις για τη διαδικτυακή ασφάλεια;», 2 στους 10 ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά, 4 στους 10 απάντησαν «Όχι και θα ήθελα επανεκπαίδευση - επιμόρφωση», ενώ 4 στους 10 εκπαιδευτικούς έχουν την απαραίτητη γνώση για τη διαδικτυακή ασφάλεια. Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν σε σημαντικό ποσοστό την απαραίτητη γνώση σχετικά με θέματα διαδικτυακής ασφάλειας, αλλά θα επιθυμούσαν τη συνεχή εκπαίδευση και επιμόρφωσή τους, καθώς τη θεωρούν αναγκαία για την άσκηση των καθηκόντων τους.

Πίνακας 29. Κατανομή φύλου και συχνότητας γνώσης τρόπων προστασίας των υπολογιστών

Γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί ότι πρέπει να κλειδώνουν τον υπολογιστή στο σχολείο τους, όταν απομακρύνονται από αυτόν.		Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
	Ναι		119 (22,53%) 31,6%	257 (48,67%) 68,4%
Όχι		43 (8,14%) 28,3%	109 (20,64%) 71,7%	152 (28,78%) 100%
	Σύνολο	162 (30,68%)	366 (69,31%)	528 (100%)

Στον παραπάνω Πίνακα 29 παρατηρούμε ότι είχαμε συνολικά απαντήσεις από 162 άντρες εκπαιδευτικούς, ήτοι ποσοστό 30,68% και 366 γυναίκες, ποσοστό 69,31%. Εξετάζοντας τις ενέργειες των εκπαιδευτικών για την προστασία των ηλεκτρονικών υπολογιστών και πιο συγκεκριμένα για την υποχρέωσή τους να κλειδώνουν τον υπολογιστή στο σχολείο τους, όταν απομακρύνονται από αυτόν, σε σχέση με το φύλο βρέθηκε ότι από τους 376 ερωτηθέντες που απάντησαν «Ναι», οι 119 ήταν άνδρες, ήτοι ποσοστό 31,6% και οι 257 ήταν γυναίκες, ήτοι ποσοστό 68,4%. Καθώς στο χ^2 test, $\chi^2 = 0,57$, $p = 0,45$, δε διαφέρουν οι απαντήσεις ανδρών και γυναικών εκπαιδευτικών, ως προς το ότι κλειδώνουν τον υπολογιστή τους, όταν φεύγουν από το σχολείο.

Πίνακας 30. Κατανομή σχολείου και γνώσης για τη διαδικτυακή ασφάλεια

Έχουν οι εκπαιδευτικοί την απαραίτητη γνώση για τη διαδικτυακή ασφάλεια.		Δάσκαλοι	Νηπιαγωγοί	Σύνολο
	Ναι	103 (19,69%)	97 (18,54%)	200 (38,24%)
	Όχι και δε θέλουν επανεκπαίδευση – επιμόρφωση.	51 (9,75%)	61 (11,66%)	112 (21,41%)
	Όχι και θέλουν επανεκπαίδευση – επιμόρφωση.	106 (20,26%)	105 (20,07%)	211 (40,34%)
	Σύνολο	260 (49,71%)	263 (50,28%)	523 (100%)

Εξετάζοντας το σχολείο στο οποίο υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί σε σχέση με τη συχνότητα αναγκαιότητας γνώσης και επιμόρφωσης για τη διαδικτυακή ασφάλεια, βρέθηκε ότι στους 211 εκπαιδευτικούς που θα ήθελαν επιμόρφωση οι 105 ήταν Νηπιαγωγοί και οι 106 ήταν Δάσκαλοι. Συνεπώς, δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά (στο z-test, $z = 0,197$, $p = 0,84$). Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι οι 211 εκπαιδευτικοί που απάντησαν ότι είχαν λίγες γνώσεις για τη διαδικτυακή ασφάλεια, όλοι πρότειναν την επιμόρφωση ως απαραίτητη διαδικασία.

4. Συμμετοχή γονέων – συγκατάθεση στην αποθήκευση δεδομένων

Πίνακας 31. Συγκατάθεση για την επεξεργασία και την αποθήκευση Προσωπικών Δεδομένων από τους γονείς των μαθητών

		N	%
Ζητούν οι εκπαιδευτικοί τη συγκατάθεση των γονέων των μαθητών για την επεξεργασία και την αποθήκευση Προσωπικών Δεδομένων.	Ναι	287	55,8%
	Όχι	227	44,2%
Σύνολο		514	100,0%

Σύμφωνα με τον παραπάνω Πίνακα 31 στην ερώτηση «Ζητάτε τη συγκατάθεση των γονέων των μαθητών για την επεξεργασία και την αποθήκευση Προσωπικών Δεδομένων;», 227 από τους ερωτηθέντες εκπαιδευτικούς, ήτοι ποσοστό 44,2%, απάντησαν αρνητικά και 287 έδωσαν θετική απάντηση, ήτοι ποσοστό 55,8%. Το αποτέλεσμα αυτό δείχνει ότι περίπου 4 στους 10 εκπαιδευτικούς δεν είναι ενημερωμένοι για όσα ορίζουν οι διατάξεις του ΓΚΠΔ σχετικά με τη συγκατάθεση των γονέων για την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων ανηλίκου, ώστε να εφαρμόζουν όσα προβλέπονται σε αυτές, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό, δηλαδή 6 στους 10 έχουν την επαρκή πληροφόρηση και ενημέρωση.

Πίνακας 32. Κατανομή σχολείου και συχνότητας αναζήτησης συγκατάθεσης επεξεργασίας και αποθήκευσης δεδομένων από τους γονείς των μαθητών

Ζητούν οι εκπαιδευτικοί τη συγκατάθεση για την επεξεργασία και την αποθήκευση Προσωπικών Δεδομένων από τους γονείς των μαθητών.		Δημοτικό	Νηπιαγωγείο	Σύνολο
	Ναι		104 (20,23%) 36,2%	183 (35,60%) 63,8%
Όχι		107 (20,81%) 47,1%	120 (23,34%) 52,9%	227 (44,16%) 100%
Σύνολο		211 (41,05%)	303 (58,95%)	514 (100%)

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, όπως αυτά αποτυπώνονται στον παραπάνω Πίνακα 32, οι μισοί περίπου εκπαιδευτικοί, ποσοστό, 55,83 %, ζητούν τη συγκατάθεση των γονέων για την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών, ενώ οι άλλοι μισοί περίπου, ποσοστό 44,16% δεν τη ζητούν. Επίσης, όπως προκύπτει από τον ίδιο ως άνω Πίνακα 32, εξετάζοντας το σχολείο, στο οποίο υπηρετούν οι ερωτηθέντες εκπαιδευτικοί σε σχέση με τη συχνότητα αναζήτησης από αυτούς της συγκατάθεσης των γονέων για την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών τους, ότι στους 287 εκπαιδευτικούς, που ζητούν συγκατάθεση από τους γονείς για την επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών, οι 183 ήταν Νηπιαγωγοί και οι 104 ήταν Δάσκαλοι.

Στις θετικές απαντήσεις το 36,2% ήταν Δάσκαλοι και το 63,8% ήταν Νηπιαγωγοί. Εάν εφαρμόσουμε το χ^2 test, για να εξετάσουμε εάν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών τύπος σχολείου (Δημοτικό – Νηπιαγωγείο) και θετική - αρνητική στάση ως προς τη συγκατάθεση για την επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων, βρέθηκε ότι στο χ^2 test, $\chi^2=6,22$, $p=0,012$, που είναι στατιστικά σημαντικό. Άρα οι στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στην αναζήτηση συγκατάθεσης για την επεξεργασία και την αποθήκευση Προσωπικών Δεδομένων δεν είναι ανεξάρτητη του τύπου του σχολείου (Δημοτικό – Νηπιαγωγείο).

Πίνακας 33. Συχνότητα χρήσης έντυπων συγκατάθεσης για την επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων

Οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν:		N	%
Έντυπα συγκατάθεσης για την επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών.	Ναι	239	62,9%
	Όχι	141	37,1%
Σύνολο		380	100,0%

Αναφορικά με τον παραπάνω Πίνακα 33 παρατηρούμε ότι στην ερώτηση «Χρησιμοποιείτε έντυπα συγκατάθεσης για την επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών;», 141 από τους ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά, σε ποσοστό 37,1% και οι 239 έδωσαν θετική απάντηση συγκεντρώνοντας ποσοστό 62,9%.

5. Σχολική μονάδα και Η/Υ

Πίνακας 34. Συχνότητα χρήσης προγραμμάτων ασφάλειας

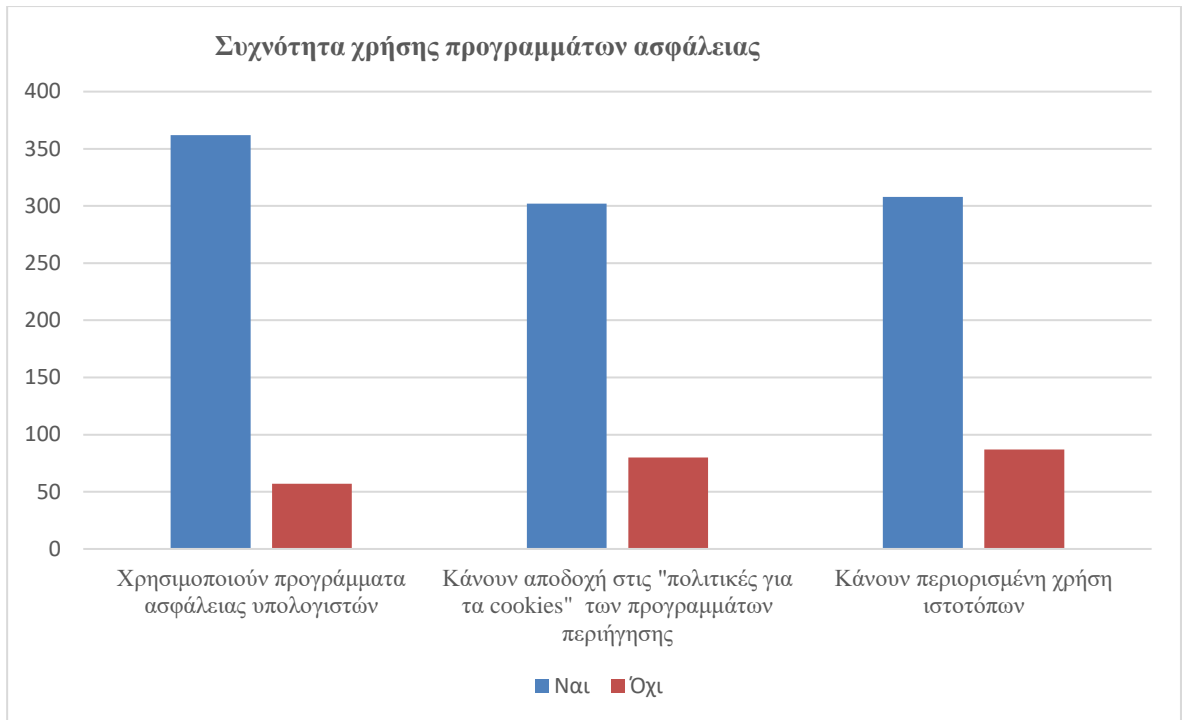
Οι εκπαιδευτικοί:		N	%
Χρησιμοποιούν προγράμματα ασφάλειας υπολογιστών.	Ναι	362	86,4%
	Όχι	57	13,6%
	Σύνολο	419	100,0%
Κάνουν αποδοχή στις «πολιτικές για τα cookies» των προγραμμάτων περιήγησης.	Ναι	302	79,1%
	Όχι	80	20,9%
	Σύνολο	382	100,0%
Κάνουν περιορισμένη χρήση ιστοτόπων.	Ναι	308	78,0%
	Όχι	87	22,0%
	Σύνολο	395	100,0%

Σχετικά με τον παραπάνω Πίνακα 34 παρατηρούμε ότι στην ερώτηση «Χρησιμοποιείτε προγράμματα ασφάλειας υπολογιστών;», 57 από τους ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά, σε ποσοστό 13,6% και 362 έδωσαν θετική απάντηση, συγκεντρώνοντας ποσοστό 86,4%. Από αυτό το εύρημα προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί σε αρκετά υψηλό ποσοστό έχουν καλή γνώση των προγραμμάτων ασφάλειας των υπολογιστών.

Στην ερώτηση «Αποδέχετε τις «πολιτικές για τα cookies» των προγραμμάτων περιήγησης;», ποσοστό 20,9%, απάντησε αρνητικά και ποσοστό 79,1% έδωσε θετική απάντηση. Στην ερώτηση «Κάνετε περιορισμένη χρήση ιστοτόπων;», ποσοστό 22% απάντησε αρνητικά, ενώ ποσοστό 78,00% έδωσε θετική απάντηση. Από το εύρημα αυτό προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί σε αρκετά υψηλό ποσοστό έχουν καλή γνώση των προγραμμάτων ασφάλειας και προστασίας των υπολογιστών.

Τα παραπάνω αποτελέσματα αποτυπώνονται στο ακόλουθο διάγραμμα:

Γράφημα 10. Συχνότητα χρήσης προγραμμάτων ασφάλειας υπολογιστών

Πίνακας 35. Συχνότητα χρήσης λογισμικών προστασίας

Οι εκπαιδευτικοί:		N	%
Χρησιμοποιούν λογισμικό προστασίας από ιούς και «τείχη προστασίας» των ηλεκτρονικών αρχείων τους στο σπίτι.	Ναι	416	79,1%
	Όχι	110	20,9%
	Σύνολο	526	100,0%
Χρησιμοποιούν λογισμικό προστασίας από ιούς και «τείχη προστασίας» των ηλεκτρονικών αρχείων τους στο σχολείο.	Ναι	361	69,6%
	Όχι	158	30,4%
	Σύνολο	519	100,0%

Σύμφωνα με τον παραπάνω Πίνακα 35 παρατηρούμε ότι στην ερώτηση «Χρησιμοποιείτε λογισμικό προστασίας από ιούς και «τείχη προστασίας» των ηλεκτρονικών αρχείων σας στο σπίτι;», 110 από τους ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά σε ποσοστό 20,9%

και 416 έδωσαν θετική απάντηση, συγκεντρώνοντας ποσοστό 79,1%. Από το εύρημα αυτό προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί σε πολύ υψηλό ποσοστό έχουν καλή γνώση της ανάγκης χρήσης των προγραμμάτων ασφάλειας υπολογιστών.

Στην ερώτηση «Χρησιμοποιείτε λογισμικό προστασίας από ιούς και «τείχη προστασίας» των ηλεκτρονικών αρχείων στο σχολείο;», 3 στους 10 ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά, ενώ 7 στους 10 εκπαιδευτικούς έδωσαν θετική απάντηση. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι ερωτηθέντες εκπαιδευτικοί, σε αρκετά υψηλό ποσοστό έχουν καλή γνώση της ανάγκης χρήσης των προγραμμάτων ασφάλειας των υπολογιστών.

Πίνακας 36. Κατανομή σχολείου και συχνότητας χρήσης λογισμικών προστασίας στο σπίτι

Χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί λογισμικό προστασίας κατά των ιών στο σπίτι τους.		Δάσκαλοι	Νηπιαγωγοί	Σύνολο
	Ναι		201 (38,21%)	215 (40,87%)
Όχι		57 (10,83%)	53 (10,07%)	110 (20,91%)
	Σύνολο	258 (49,05%)	386 (50,95%)	526 (100%)

Εξετάζοντας το σχολείο στο οποίο υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί σε σχέση με τη συχνότητα χρήσης λογισμικών προστασίας στο σπίτι δεν προέκυψε καμία συσχέτιση (στο χ^2 test, το $\chi^2= 0,43$, $p= 0,51$). Ειδικότερα, βρέθηκε ότι οι 416 εκπαιδευτικοί, ποσοστό 79,08%, χρησιμοποιούν λογισμικό προστασίας στο σπίτι τους, ενώ 110 εκπαιδευτικοί, ποσοστό 20,91%, δε χρησιμοποιούν λογισμικό προστασίας για ιούς στον υπολογιστή στο σπίτι τους.

Πίνακας 37. Κατανομή σχολείου και συχνότητας χρήσης λογισμικών προστασίας στο σχολείο

Χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί λογισμικό προστασίας στο σχολείο.		Δάσκαλοι	Νηπιαγωγοί	Σύνολο
	Ναι		111 (21,38%)	250 (48,17%)
		30,7%	69,3%	(100%)
Όχι		74 (14,25%)	84 (16,18%)	158 (30,44%)
		46,8%	53,2%	100%
	Σύνολο	185 (35,64%)	334 (64,35%)	519 (100%)

Από τον παραπάνω Πίνακα 37 προκύπτει ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στο σχολείο που υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί και στα μέτρα προστασίας λογισμικών, τα οποία έχουν. Πιο συγκεκριμένα βρέθηκε $\chi^2 = 12,39$, $p = 0,00043$. Εξετάζοντας το σχολείο στο οποίο υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί σε σχέση με τη συχνότητα χρήσης λογισμικών προστασίας στο σχολείο, βρέθηκε ότι οι 361 εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν λογισμικό προστασίας στο σχολείο τους, ποσοστό 69,55%. Επίσης, βρέθηκε ότι από τους 361 εκπαιδευτικούς, οι 250 ήταν Νηπιαγωγοί, ποσοστό 69,3% και οι 111, ποσοστό 30,7% ήταν Δάσκαλοι.

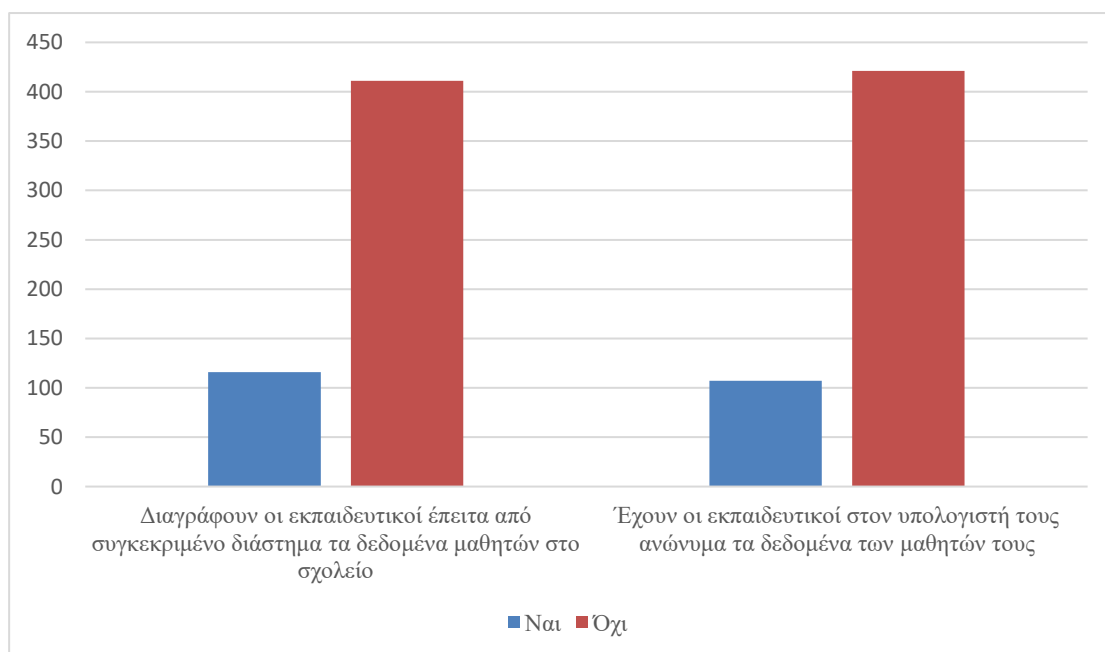
Πίνακας 38. Συχνότητα διαγραφής Προσωπικών Δεδομένων και επεξεργασίας ανώνυμων δεδομένων μαθητών

Οι εκπαιδευτικοί:		N	%
Διαγράφουν έπειτα από συγκεκριμένο διάστημα τα δεδομένα μαθητών στο σχολείο.	Ναι	116	22,0%
	Όχι	411	78,0%
	Σύνολο	527	100,0%
Γνωρίζουν πώς μπορούν να έχουν στον υπολογιστή τους ανώνυμα τα δεδομένα μαθητών τους.	Ναι	107	20,3%
	Όχι	421	79,7%
	Σύνολο	528	100,0%

Στην ερώτηση «*Διαγράφετε έπειτα από συγκεκριμένο διάστημα τα δεδομένα μαθητών στο σχολείο;*», 8 στους 10 ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά και 2 στους 10 έδωσαν θετική απάντηση. Στην ερώτηση «*Γνωρίζετε πώς μπορείτε να έχετε στον υπολογιστή σας ανώνυμα τα δεδομένα των μαθητών σας;*», 8 στους 10 ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά και 2 στους 10 έδωσαν θετική απάντηση. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι ερωτηθέντες εκπαιδευτικοί δεν διαθέτουν επαρκή γνώση και ενημέρωση για όσα ορίζουν οι διατάξεις του ΓΚΠΔ σχετικά με τη διαγραφή μετά την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων, καθώς και τη διατήρηση ανώνυμων των Προσωπικών Δεδομένων, ώστε να εφαρμόζουν όσα προβλέπονται σε αυτές.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και στο ακόλουθο διάγραμμα:

Γράφημα 11. Συχνότητα διαγραφής Προσωπικών Δεδομένων και επεξεργασίας ανώνυμων δεδομένων μαθητών

Πίνακας 39. Κατανομή σχολείου και διαγραφής Προσωπικών Δεδομένων μαθητών σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς

Διαγράφουν οι εκπαιδευτικοί έπειτα από συγκεκριμένο διάστημα τα δεδομένα μαθητών στο σχολείο.		Δάσκαλοι	Νηπιαγωγοί	Σύνολο
	Ναι		32 (6,07%)	84 (15,94%)
		27,6%	72,4%	100%
Όχι		205 (38,90%)	206 (39,09%)	411 (77,98%)
	Σύνολο	237 (44,97%)	290 (55,02%)	527 (100%)

Εξετάζοντας το σχολείο στο οποίο υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί σε σχέση με τη συχνότητα διαγραφής Προσωπικών Δεδομένων μαθητών στο σχολείο βρέθηκε ότι υπάρχει συσχέτιση (στο χ^2 test, $\chi^2 = 18,17$, $p = 0,0002$). Αναλυτικότερα, βρέθηκε ότι στους 116 εκπαιδευτικούς που διαγράφουν έπειτα από συγκεκριμένο χρονικό διάστημα τα δεδομένα μαθητών στο σχολείο τους, οι 84 ήταν Νηπιαγωγοί, ποσοστό 72,4 % και οι 32 ήταν Δάσκαλοι, ποσοστό 27,6%.

Πίνακας 40. Κατανομή σχολείου και διατήρησης ανώνυμων δεδομένων μαθητών από Δασκάλους και Νηπιαγωγούς

Γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί πώς μπορούν να έχουν στον υπολογιστή τους ανώνυμα τα δεδομένα μαθητών τους.		Δάσκαλοι	Νηπιαγωγοί	Σύνολο
	Ναι		41 (7,76%)	66 (12,50%)
		45,1%	54,9%	100%
Όχι		190 (35,98%)	231 (43,75%)	421 (79,73%)
	Σύνολο	231 (43,75%)	297 (56,25%)	528 (100%)

Εξετάζοντας το σχολείο στο οποίο υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί σε σχέση με τη συχνότητα επεξεργασίας ανώνυμων δεδομένων μαθητών, βρέθηκε ότι δεν υπάρχει συσχέτιση (στο χ^2 test, $\chi^2 = 1,61$, $p = 0,205$). Επίσης, στους 421 εκπαιδευτικούς, ποσοστό 79,73% επί του συνόλου, οι οποίοι δεν έχουν ανώνυμα τα δεδομένα μαθητών τους στον υπολογιστή τους, οι 231 ήταν Νηπιαγωγοί, ποσοστό 54,9% και οι 190 ήταν Δάσκαλοι, ποσοστό 45,1%.

Ακολούθησε διδακτική παρέμβαση για τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και σχεδιάστηκε μία δυναμική Ιστοσελίδα, η οποία περιλαμβάνει θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, με σκοπό τη συνεχή ενημέρωση και την επικαιροποίηση των γνώσεων των εκπαιδευτικών για τα θέματα αυτά, ενώ αποτελεί και χώρο επικοινωνίας μεταξύ τους σε θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. (<https://lab-ntodl.ecedu.uoi.gr/index.php/2020-05-12-12-32-58>). Στην Ιστοσελίδα δίνεται η δυνατότητα στους επισκέπτες εκπαιδευτικούς να αξιολογήσουν το υλικό της, με σκοπό να ενημερωθούν και με τα σχόλιά τους να εμπλουτιστεί με υλικό ανάλογο των ενδιαφερόντων τους. Οι επισκέπτες της Ιστοσελίδας στην πλειονότητά τους ήταν εκπαιδευτικοί και σε σύντομο χρόνο μετά την ανάρτησή της λάβαμε σχόλια, από τα οποία διαπιστώθηκε ιδιαίτερα η θετική εκτίμηση και τοποθέτησή τους για το περιεχόμενό της.

Ειδικότερα ο εκπαιδευτικός 1 έγραψε σε ηλεκτρονικό μήνυμά του: «...επισκεπτόμενος την ιστοσελίδα που αφορά τον ΓΚΠΔ και αποτελεί μέρος της έρευνάς σας, βρήκα ότι υπάρχει πάρα πολύ ενδιαφέρον υλικό που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από την εκπαιδευτική κοινότητα.». Η εκπαιδευτικός 2 έγραψε σε ηλεκτρονικό μήνυμά της τα εξής: «... στην προσπάθειά μου να αναζητήσω υλικό σχετικά με την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων γονέων και μαθητών μου, αλλά και για την προστασία στο ψηφιακό περιβάλλον οδηγήθηκα στον ιστότοπο του Εργαστηρίου Νέων Τεχνολογιών και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Πρέπει να πω ότι οι ιστοσελίδες ήταν άκρως ενημερωμένες και το πλούσιο υλικό που βρήκα με βοήθησε πάρα πολύ. ...».

7.2 Αποτελέσματα της έρευνας σε φοιτητές

Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκε τόσο η χρήση του Διαδικτύου, όσο και η γνώση και ενημέρωση σχετικά με τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ σε βολικό δείγμα (convenience sampling) φοιτητών και μελλοντικών εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Στη έρευνα αυτή συμμετείχαν εθελοντικά 90 φοιτητές του Γ' έτους σπουδών του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, το 2019. Οι ερωτήσεις δόθηκαν χρησιμοποιώντας τη διαδικτυακή εφαρμογή kahoot, στην οποία οι φοιτητές συνδέονταν με τα κινητά τους τηλέφωνα και έδιναν τις απαντήσεις στις ερωτήσεις τους αμέσως (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7).

Πίνακας 41. Συχνότητα γνώσης φοιτητών σχετικά με τη διαδικτυακή ασφάλεια.

Οι φοιτητές γνωρίζουν τι είναι η		N	%
διαδικτυακή ασφάλεια, με κάθε	Ναι	28	31,11%
λεπτομέρεια.	Όχι	62	68,89%
	Σύνολο	90	100%

Από τον παραπάνω Πίνακα 41 προκύπτει ότι εξετάζοντας το σύνολο των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα, στους 90 ερωτηθέντες, οι 28, ήτοι ποσοστό 31,11%, γνώριζαν τι είναι η διαδικτυακή ασφάλεια, απαντώντας «Ναι», ενώ οι υπόλοιποι 62, σε ποσοστό 68,89%, δε γνώριζαν λεπτομερώς για τη διαδικτυακή ασφάλεια, απαντώντας «Όχι». Στην συνέχεια ερωτήθηκαν για το τι ακριβώς γνωρίζουν ως προς τη διαδικτυακή ασφάλεια και τους κινδύνους που υποκρύπτονται. Όσοι εξ αυτών είχαν απαντήσει θετικά στην προηγούμενη ερώτηση ανέφεραν για τους ιούς στους υπολογιστές και με ποιο τρόπο μεταφέρονται, για το hacking, phishing, για τη μεταφορά ανεπιθύμητου υλικού, για την προστασία των παιδιών από κακόβουλες ενέργειες και ανεπιθύμητο υλικό, καθώς και για τα υπάρχοντα προγράμματα ασφάλειας των υπολογιστών απέναντι σε ιούς. Εκείνοι που δε γνώριζαν αναλυτικά για τη διαδικτυακή ασφάλεια περιορίστηκαν μόνο σε θέματα υποκλοπής δεδομένων από υπολογιστές και σε θέματα διακίνησης πορνογραφικού υλικού.

Η επόμενη ερώτηση που τέθηκε στους φοιτητές ήταν σχετική με τις γνώσεις τους για τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ.

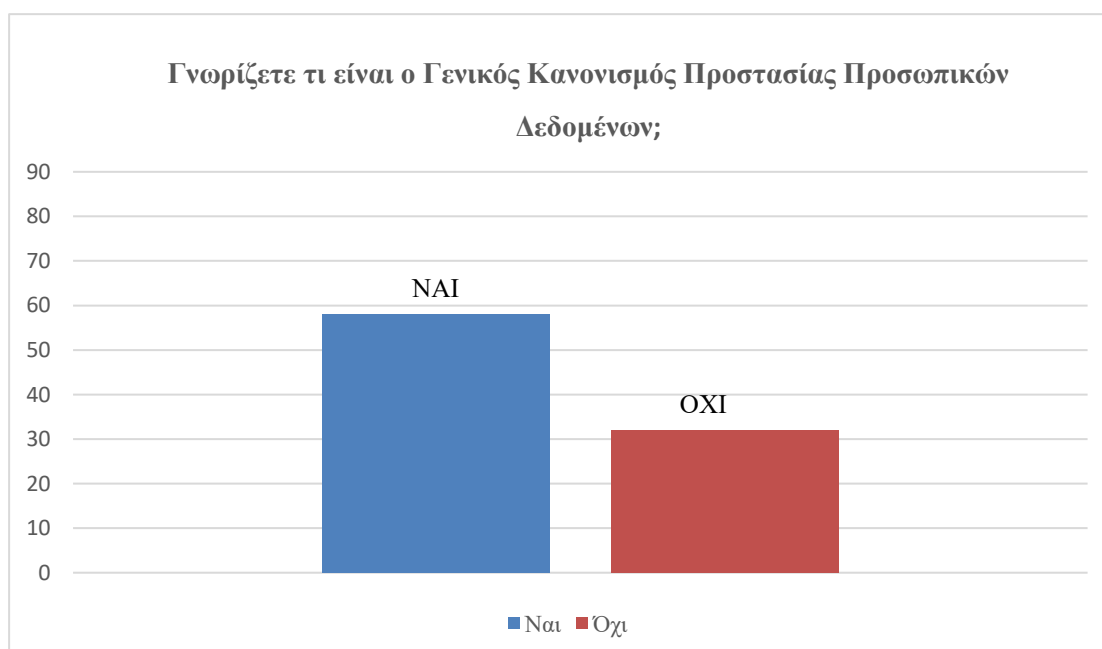
Πίνακας 42. Συχνότητα γνώσης φοιτητών για τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ

Γνωρίζουν οι φοιτητές τι είναι ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ).		N	%
	Ναι	58	64,44%
	Όχι	32	35,56%
	Σύνολο	90	100%

Από τον παραπάνω Πίνακα 42 προκύπτει ότι εξετάζοντας το σύνολο των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα, βρέθηκε ότι στους 90 ερωτηθέντες, οι 58, ήτοι ποσοστό 64,44%, γνώριζαν τι είναι ο ΓΚΠΔ, απαντώντας «Ναι», ενώ οι υπόλοιποι 32, σε ποσοστό 35,56%, δε γνώριζαν, απαντώντας «Όχι». Από τα παραπάνω προκύπτει ότι περίπου 1 στους 3 φοιτητές δε γνωρίζει για το νομοθέτημα που ρυθμίζει θέματα σχετικά με την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 12. Συχνότητα γνώσης των ρυθμίσεων του ΓΚΠΔ

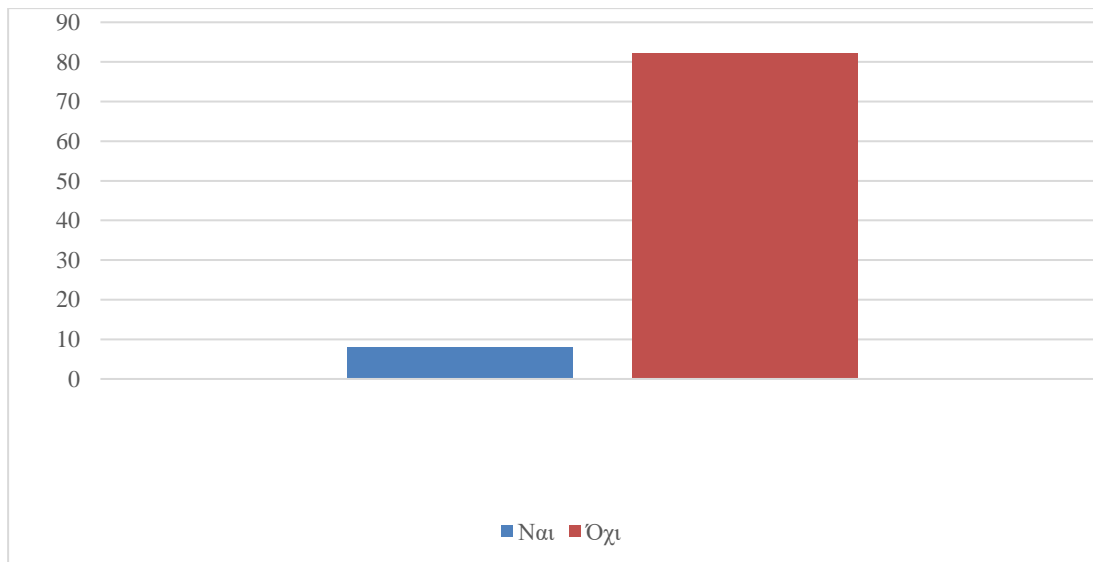
Πίνακας 43. Συχνότητα γνώσης των Προσωπικών Δεδομένων

Γνωρίζουν οι φοιτητές τι είναι τα Προσωπικά Δεδομένα.		N	%
	Ναι	8	8,89%
	Όχι	82	91,11%
	Σύνολο	90	100%

Από τον παραπάνω Πίνακα 43 και εξετάζοντας το σύνολο των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα, βρέθηκε ότι στους 90 ερωτηθέντες, μόνο οι 8, ήτοι ποσοστό 8,89%, γνώριζαν τι είναι τα Προσωπικά Δεδομένα, σύμφωνα και με τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ, απαντώντας «Ναι», ενώ οι υπόλοιποι 82, σε ποσοστό 91,11%, δε γνώριζαν, απαντώντας «Όχι». Από τα παραπάνω προκύπτει σημαντικά χαμηλό ποσοστό γνώσης των ερωτηθέντων φοιτητών σχετικά με τα Προσωπικά Δεδομένα, σύμφωνα και με όσα ορίζονται στον ΓΚΠΔ.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 13. Συχνότητα γνώσης των Προσωπικών Δεδομένων

Πίνακας 44. Συχνότητα γνώσης αναζήτησης συγκατάθεσης για την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων από τους φοιτητές

Στη πρακτική άσκηση που κάνουν οι φοιτητές στο Νηπιαγωγείο οφείλουν να ζητούν τη συναίνεση - συγκατάθεση των γονέων για την αποθήκευση και την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων των νηπίων.		N	%
	Ναι	36	40%
	Όχι	54	60%
	Σύνολο	90	100%

Από τον παραπάνω Πίνακα 44 και εξετάζοντας το σύνολο των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα και ερωτήθηκαν: «Στην πρακτική άσκηση που κάνετε στο Νηπιαγωγείο οφείλετε να ζητάτε τη συναίνεση - συγκατάθεση των γονέων για την αποθήκευση και την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων των νηπίων;», βρέθηκε ότι στους 90 ερωτηθέντες, οι 36, ήτοι ποσοστό 40%, απάντησαν ότι οφείλουν να ζητούν τη συγκατάθεση για την αποθήκευση των Προσωπικών Δεδομένων των νηπίων, απαντώντας «Ναι», ενώ οι υπόλοιποι 54, σε ποσοστό 60%, απάντησαν ότι δεν οφείλουν, δίνοντας την απάντηση «Όχι». Από τα παραπάνω προκύπτει και πάλι χαμηλό ποσοστό γνώσης των ερωτηθέντων για τις ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

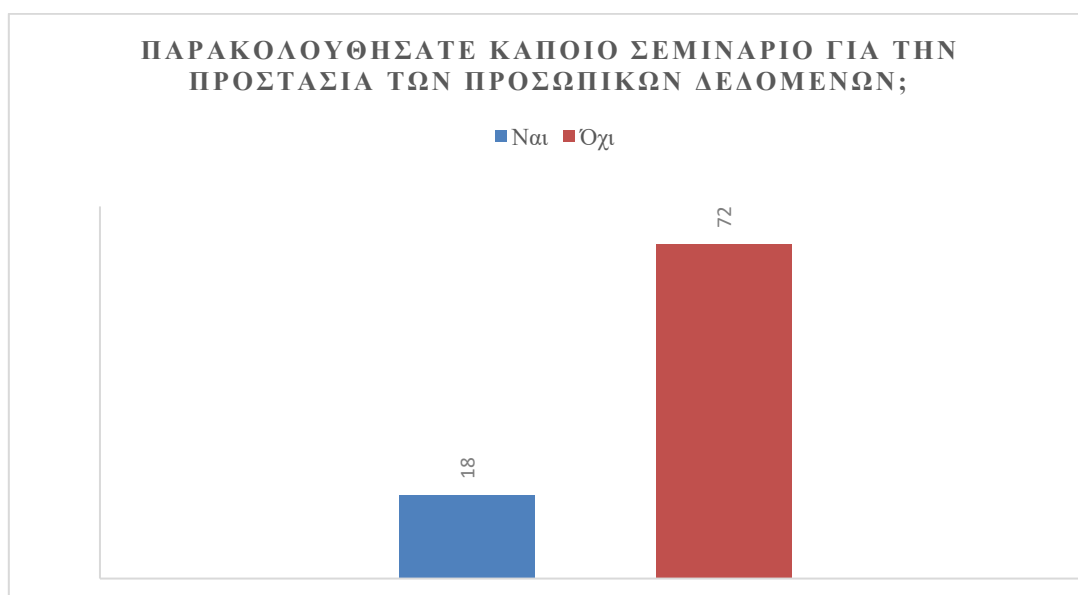
Πίνακας 45. Συχνότητα παρακολούθησης σεμιναρίων για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων από τους φοιτητές

Παρακολούθησαν οι φοιτητές κάποιο σεμινάριο για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων.		N	%
	Ναι	18	20%
	Όχι	72	80%
	Σύνολο	90	100%

Από τον παραπάνω Πίνακα 45 και εξετάζοντας το σύνολο των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα για τη συμμετοχή τους ή όχι σε σεμινάριο με θέμα την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, βρέθηκε ότι στους 90 ερωτηθέντες, μόνο οι 18, ποσοστό 20%, απάντησαν ότι έχουν παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, απαντώντας «Ναι», ενώ οι υπόλοιποι 72, σε ποσοστό 80%, απάντησαν «Όχι». Από τα παραπάνω διαπιστώνεται η ελλιπής ενημέρωση των φοιτητών σε θέματα σχετικά με την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων.

Τα παραπάνω αποτελέσματα αποτυπώνονται στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 14. Συχνότητα παρακολούθησης σεμιναρίων σχετικά με την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων

Καθώς από τα παραπάνω αναλυθέντα αποτελέσματα προέκυψε σημαντικό ποσοστό ελλιπούς γνώσης και ενημέρωσης των φοιτητών και μελλοντικών εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, τόσο σχετικά με θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, όσο και σχετικά με τις ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, ακολούθησε Διδακτική Παρέμβαση – Ενημέρωση σε όλους τους φοιτητές του αντίστοιχου εξαμήνου του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Η Διδακτική Παρέμβαση – Ενημέρωση αφορούσε διδασκαλία σε θέματα που ρυθμίζονται από τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και πραγματοποιήθηκε με προβολή και χρήση Νέων Τεχνολογιών, καθώς και με υλικό που

αντλήθηκε από ιστοσελίδα της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (<https://www.dpa.gr/>). Μετά από έναν μήνα υποβλήθηκαν στους ως άνω φοιτητές τα ακόλουθα ερωτήματα, χρησιμοποιώντας και πάλι το kahoot και ελήφθησαν οι παρακάτω απαντήσεις:

Πίνακας 46. Συχνότητα γνώσης των ρυθμίσεων του ΓΚΠΔ από τους φοιτητές (μετά την Παρέμβαση)

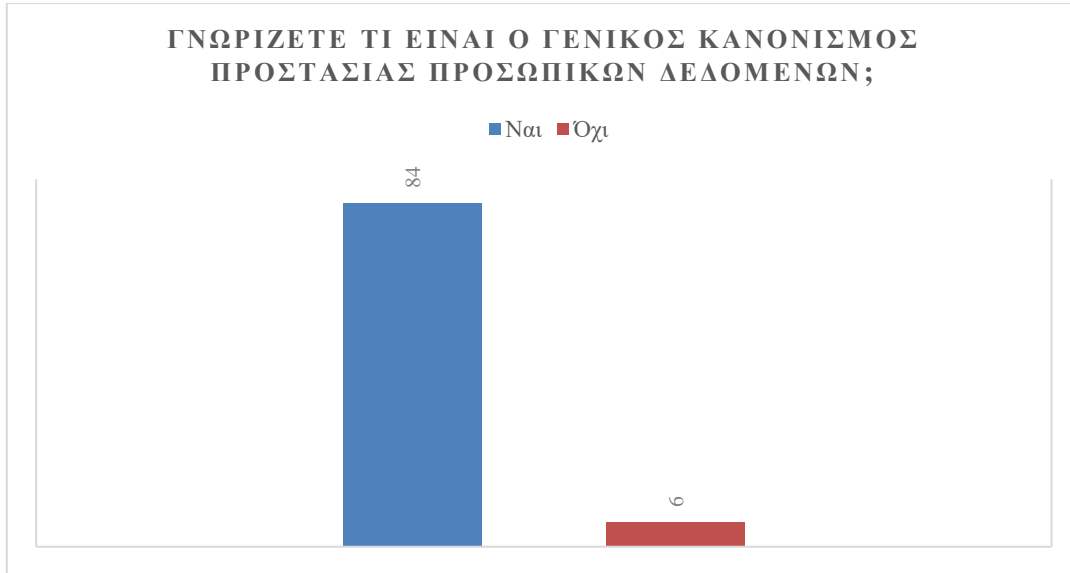
Γνωρίζουν οι φοιτητές τι είναι ο ΓΚΠΔ.		N	%
	Ναι	84	93,33%
	Όχι	6	6,67%
	Σύνολο	90	100%

Από τον παραπάνω Πίνακα 46 και εξετάζοντας το σύνολο των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα, μετά και την ως άνω Ενημέρωση, βρέθηκε ότι στους 90 ερωτηθέντες, οι 84, ήτοι ποσοστό 93,33%, γνώριζαν πλέον τι είναι ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, απαντώντας «Ναι», ενώ οι υπόλοιποι 6, σε ποσοστό 6,67%, απάντησαν ότι δε γνώριζαν. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι μετά την ως άνω Παρέμβαση οι θετικές απαντήσεις πολλαπλασιάστηκαν, καθώς βρέθηκε ποσοστό 93,33%, ενώ αντίστοιχη μείωση υπήρξε στις αρνητικές απαντήσεις.

Συγκεκριμένα το ποσοστό των θετικών απαντήσεων στην πρώτη μέτρηση ήταν 64,44% (Πίνακας 42) και στη δεύτερη μέτρηση οι θετικές απαντήσεις ήταν 93,33%. Εφαρμόζοντας το z-test ποσοστών βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στα δύο αυτά ποσοστά (στο z-test, $z = -4,75$, $p < 0,0000$). Συμπερασματικά, αναδεικνύεται η ανάγκη διαρκούς ενημέρωσης των φοιτητών Παιδαγωγικών Τμημάτων για το νομοθέτημα που ρυθμίζει θέματα σχετικά με την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 15. Συχνότητα γνώσης του ΓΚΠΔ

Πίνακας 47. Συχνότητα γνώσης αναζήτησης συγκατάθεσης για επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων (μετά την Παρέμβαση)

Στην πρακτική άσκηση που κάνουν οι φοιτητές στο Νηπιαγωγείο οφείλουν να ζητούν τη συναίνεση - συγκατάθεση των γονέων για την αποθήκευση και την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων των νηπίων.		N	%
	Ναι	64	71,11%
	Όχι	26	28,89%
	Σύνολο	90	100%

Από τον παραπάνω Πίνακα 47 και εξετάζοντας το σύνολο των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα, μετά την παραπάνω Παρέμβαση, βρέθηκε ότι στους 90 ερωτηθέντες, οι 64, ήτοι ποσοστό 71,11%, απάντησαν ότι οφείλουν να ζητούν τη συναίνεση -

συγκατάθεση των γονέων για την αποθήκευση και την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων των νηπίων, απαντώντας «Ναι», ενώ οι υπόλοιποι 26, σε ποσοστό 28,89%, απάντησαν ότι δεν οφείλουν, δίνοντας την απάντηση «Όχι». Από τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι οι θετικές απαντήσεις αυξήθηκαν ανάλογα, ενώ αντίστοιχη μείωση, σε σχέση με τις προηγούμενες απαντήσεις, όπως αυτές αποτυπώνονται στον ως άνω Πίνακα 45, υπήρξε στις αρνητικές απαντήσεις. Ειδικότερα, βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στα ποσοστά των απαντήσεων πριν και μετά την Παρέμβαση (στο z-test, $z = -4,2$, $p < 0,00000$).

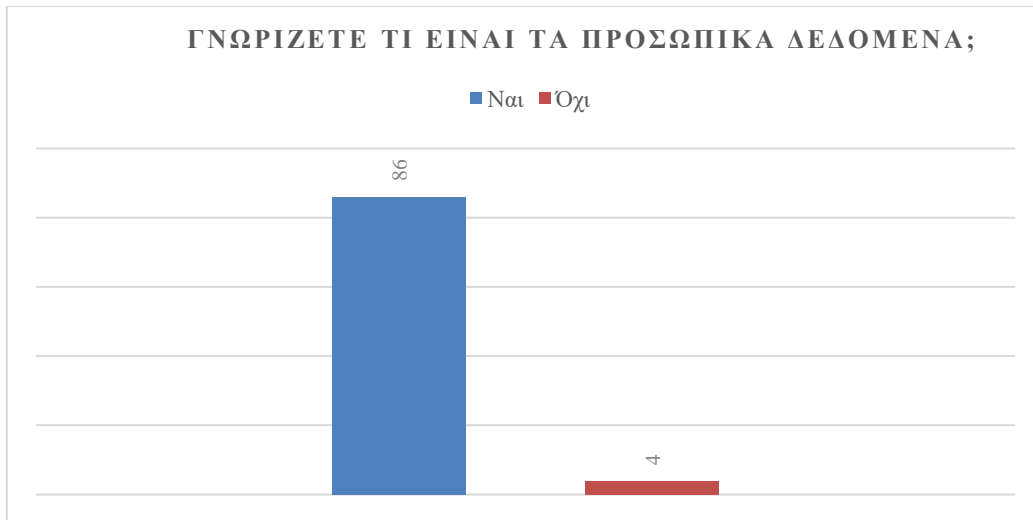
Πίνακας 48. Συχνότητα γνώσης για τα Προσωπικά Δεδομένα (μετά την Παρέμβαση).

Γνωρίζουν οι φοιτητές τι είναι τα Προσωπικά Δεδομένα.		N	%
	Ναι	86	95,56%
	Όχι	4	4,44%
	Σύνολο	90	100%

Από τον παραπάνω Πίνακα 48 και εξετάζοντας το σύνολο των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα μετά την ως άνω Παρέμβαση, βρέθηκε ότι στους 90 ερωτηθέντες, οι 86, ποσοστό 95,56%, γνώριζαν τι είναι τα Προσωπικά Δεδομένα, απαντώντας «Ναι», ενώ οι υπόλοιποι 4, σε ποσοστό 4,44%, δε γνώριζαν, απαντώντας «Όχι». Από τα παραπάνω προκύπτει ότι μετά την ως άνω Παρέμβαση το σύνολο σχεδόν των ερωτηθέντων φοιτητών, ήτοι ποσοστό 95,56%, γνώριζε πλέον τι είναι τα Προσωπικά Δεδομένα. Οι αρνητικές απαντήσεις περιορίστηκαν σημαντικά στο ποσοστό 4,44% σε σχέση με τις προηγούμενες απαντήσεις, όπως αυτές αποτυπώνονται στον Πίνακα 43. Ειδικότερα, βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στα ποσοστά των απαντήσεων πριν και μετά την Παρέμβαση (στο z-test, $z = 11,64$, $p < 0,0000$). Συνεπώς, διαπιστώνεται ανάγκη διδασκαλίας θεμάτων Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, ρυθμίσεων του ΓΚΠΔ, καθώς και του τρόπου εφαρμογής τους στα σχολεία, στο πλαίσιο μαθημάτων με ΤΠΕ.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται στο ακόλουθο διάγραμμα:

Γράφημα 16. Συχνότητα γνώσης των Προσωπικών Δεδομένων

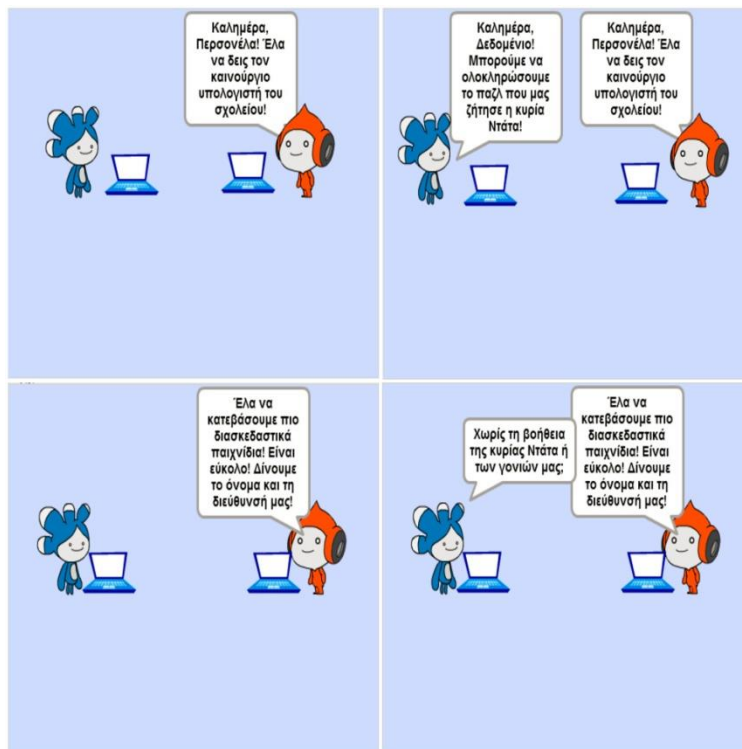
Η διδακτική πρόταση:

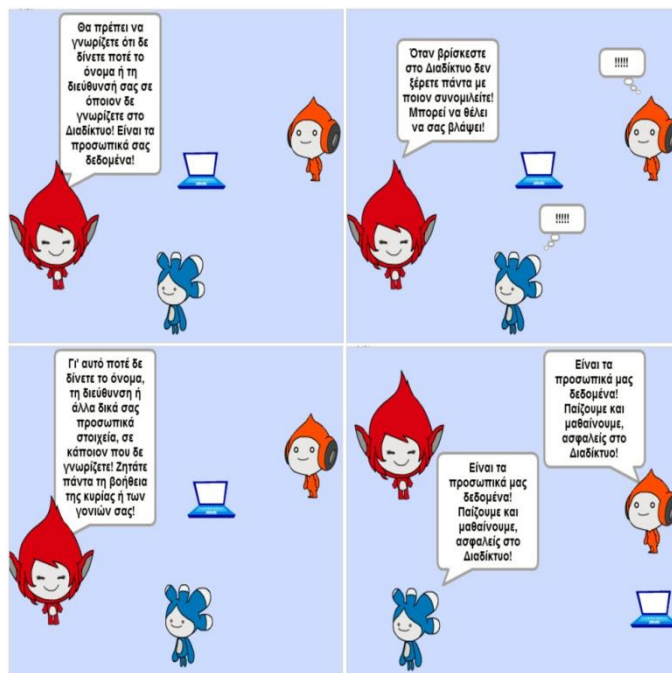
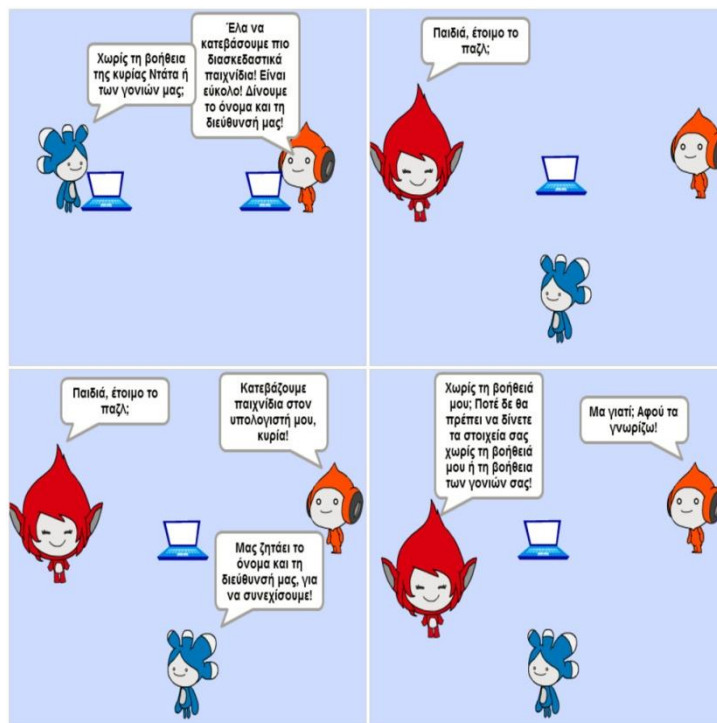
Μετά τη μελέτη των ως άνω εξαχθέντων αποτελεσμάτων δημιουργήθηκε, στο πλαίσιο της θεωρίας της Δραστηριότητας, η ακόλουθη διδακτική πρόταση, η οποία συνδυάστηκε και με δομημένες διερευνητικές δραστηριότητες σε μορφή ιστοεξερεύνησης και ιστοριών (Storytelling). Παρουσιάστηκε η δυνατότητα σχεδίασης και παραγωγής ενός κόμικ με ελεύθερο λογισμικό (Scratch) και θέμα την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων. Με τον τρόπο αυτόν όλοι οι φοιτητές είχαν τη δυνατότητα να πειραματιστούν σε ένα μικρό κόμικ με θέμα την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, καθώς και να σχεδιάσουν οι ίδιοι ένα ανάλογο κόμικ, χρησιμοποιώντας ελεύθερο λογισμικό για την εμπέδωση της παραπάνω γνώσης. Στόχος της διδακτικής πρότασης ήταν να εφαρμοσθούν στη συνέχεια τα κόμικς αυτά σε τάξεις νηπίων, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν τα νήπια σε θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και Ασφάλειάς τους στο Διαδίκτυο, καθώς και να κατανοήσουν τα θέματα αυτά μέσα από προγραμματισμένες δραστηριότητες με χρήση του Διαδικτύου και της ιστοεξερεύνησης.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται συνοπτικά η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση, όπως αναπτύχθηκε ως πρότυπο για τους φοιτητές, προκειμένου να δημιουργήσουν οι ίδιοι τις δικές τους ιστορίες:

Η ΠΕΡΣΟΝΕΛΑ ΚΑΙ Ο ΔΕΔΟΜΕΝΙΟΣ

ΑΣΦΑΛΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ!

7.3 Αποτελέσματα της έρευνας σε νήπια

Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκε, τόσο η χρήση του Διαδικτύου, όσο και η γνώση και ενημέρωση σχετικά με θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σε ένα τρίτο δείγμα και ειδικότερα σε ένα βολικό δείγμα (convenience sampling) 50 νηπίων, ηλικίας 5 – 6 ετών, σε επτά (07) Νηπιαγωγεία της πόλης των Ιωαννίνων (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8).

Για τις ανάγκες της έρευνας, ζητήθηκε από μια ομάδα από δεκατέσσερις (14) εθελοντές φοιτητές του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων να επισκεφθούν σε δυάδες, 7 συνολικά Νηπιαγωγεία της πόλης των Ιωαννίνων για δύο εβδομάδες στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης. Οι φοιτητές την πρώτη εβδομάδα παρακολούθησαν το ημερήσιο πρόγραμμα των Νηπιαγωγείων, έκαναν καταγραφή των δραστηριοτήτων και πραγματοποίησαν ατομικές συνεντεύξεις στα νήπια. Οι συνεντεύξεις έγιναν σταδιακά, αμέσως μετά την ελεύθερη ενασχόληση κάθε νηπίου στον ηλεκτρονικό υπολογιστή της τάξης. Τα αποτελέσματα από την ανάλυση των ατομικών συνεντεύξεων παρατίθενται παρακάτω:

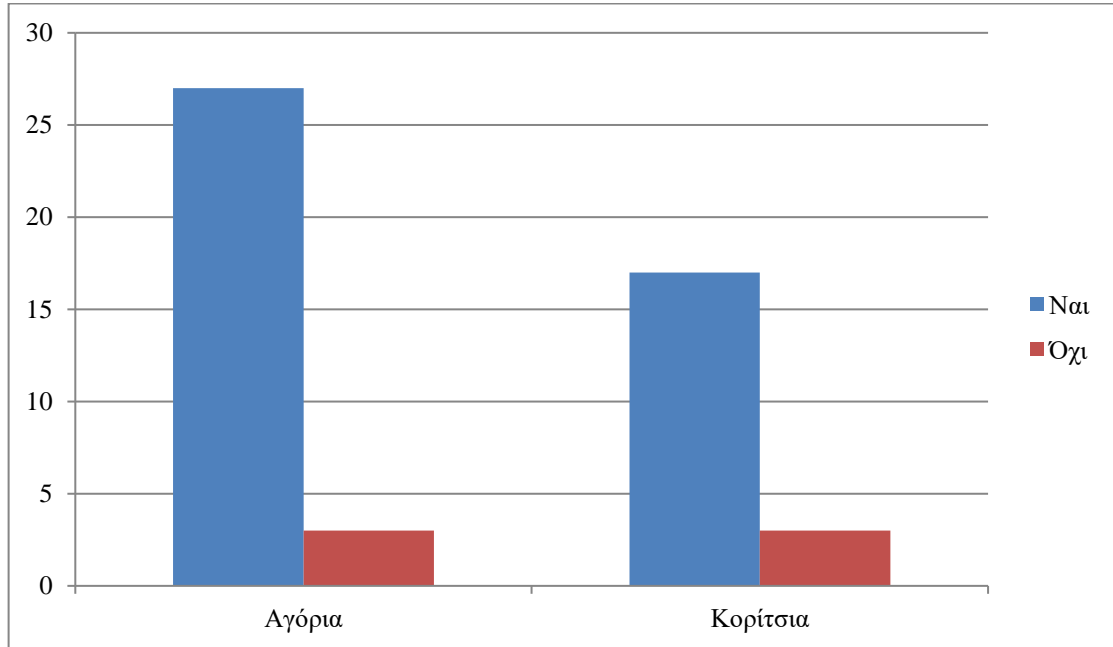
Πίνακας 49. Συχνότητα παύσης του υπολογιστή μετά το παιχνίδι

Κλείνουν τα νήπια τον υπολογιστή τους, όταν σταματούν το παιχνίδι.		Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
	Ναι		27 (54,00%)	17 (34,00%)
Όχι		3 (6,00%)	3 (6,00%)	6 (12,00%)
	Σύνολο	30 (60,00%)	20 (40,00%)	50 (100,00%)

Από τον παραπάνω Πίνακα 49 προκύπτει ότι στην ερώτηση: «Κλείνεις τον υπολογιστή σου, όταν σταματάς το παιχνίδι;», 44 νήπια, ήτοι ποσοστό 88%, απάντησαν «Ναι», ενώ 6 νήπια, ήτοι ποσοστό 12%, απάντησαν «Όχι». Από τα 44 νήπια που απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση, τα 27 ήταν αγόρια, ενώ 17 νήπια ήταν κορίτσια.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 17. Συχνότητα παύσης του υπολογιστή μετά το παιχνίδι

Πίνακας 50. Κατανομή άδειας για συμμετοχή σε παιχνίδι με Η/Υ σε φίλο/η και φύλου νηπίου

Δίνουν τα		Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
νήπια άδεια σε φίλο/η να παίζουν μαζί.	Ναι	25 (50,00%)	18 (36,00%)	43 (86,00%)
	Όχι	5 (10,00%)	2 (4,00%)	7 (14,00%)
	Σύνολο	30 (60,00%)	20 (40,00%)	50 (100,00%)

Από τον παραπάνω Πίνακα 50 προκύπτει ότι στην ερώτηση: «Όταν ο φίλος/η σου, σου ζητάει να παίζει και εκείνος/η στο παιχνίδι που παίζεις στον υπολογιστή, του/της επιτρέπεις;», 43 νήπια, ήτοι ποσοστό 86%, απάντησαν «Ναι», ενώ 7 νήπια, ήτοι ποσοστό 14% απάντησαν «Όχι». Από τα 43 νήπια, που απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση, τα 25, ήταν αγόρια, ενώ 18 νήπια, ήταν κορίτσια.

Πίνακας 51. Κατανομή ύπαρξης ανησυχίας (φόβου), όταν ανοίγει ο υπολογιστής και φύλου νηπίου

Υπάρχει κάτι που φοβίζει τα νήπια, όταν ανοίγουν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή.		Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
	Όχι	28 (56,00%)	15 (30,00%)	43 (86,00%)
	Ναι	1 (2,00%)	4 (8,00%)	5 (10,00%)
	Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	1 (2,00%)	1 (2,00%)	2 (4,00%)
	Σύνολο	30 (60,00%)	20 (40,00%)	50 (100,00%)

Αναφορικά με τον παραπάνω Πίνακα 51 στην ερώτηση «Υπάρχει κάτι που σε φοβίζει, όταν ανοίξεις τον υπολογιστή;», 43 νήπια, ήτοι ποσοστό 86%, απάντησαν «Όχι», ενώ 5 νήπια, ήτοι ποσοστό 10%, απάντησαν «Ναι». Από τα 43 νήπια, που απάντησαν «Όχι» στην παραπάνω ερώτηση τα 28 ήταν αγόρια, ενώ 15 νήπια ήταν κορίτσια. Στην ίδια ερώτηση μόνο δύο νήπια, ήτοι ποσοστό 4% επί του συνόλου των νηπίων απάντησαν πως δεν ξέρουν.

Πίνακας 52. Κατανομή συνομιλίας με τους γονείς για το είδος των παιχνιδιών στον υπολογιστή και ηλικίας νηπίου

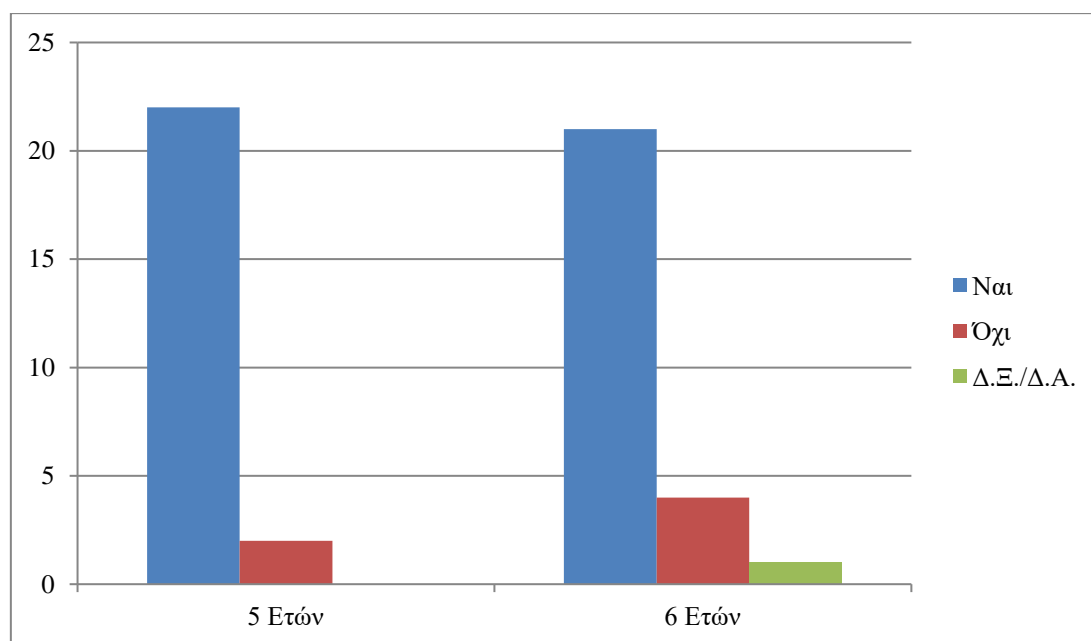
Αναφέρουν τα νήπια στους γονείς τα παιχνίδια που παίζουν στον υπολογιστή τους.		5 Ετών	6 Ετών	Σύνολο
	Ναι	22 (44,00%)	21 (42,00%)	43 (86,00%)
	Όχι	2 (4,00%)	4 (8,00%)	6 (12,00%)
	Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	0 (0,00%)	1 (2,00%)	1 (2,00%)
	Σύνολο	24 (48,00%)	26 (52,00%)	50 (100,00%)

Αναφορικά με τον παραπάνω Πίνακα 52, στην ερώτηση: «Μιλάς με τους γονείς σου για τα παιχνίδια που παίζεις στον υπολογιστή σου;», 43 νήπια, ήτοι ποσοστό 86%, απάντησαν «Ναι», ενώ 6 νήπια, ήτοι ποσοστό 12%, απάντησαν «Όχι». Από τα 43 νήπια που απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση, τα 22 ήταν πέντε (05) ετών, ενώ 21 νήπια ήταν έξι (06)

ετών. Στην ίδια ερώτηση, 1 νήπιο απάντησε πως δεν ξέρει. Αξίζει ακόμη να αναφερθεί ότι τα 43 νήπια που απάντησαν θετικά είπαν ότι οι γονείς ή κάποιο συγγενικό πρόσωπο, τους είχε αγοράσει τα παιχνίδια στον υπολογιστή ή τους είχε δείξει πώς να τα παίζουν.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 18. Κατανομή συνομιλίας με τους γονείς για το είδος των παιχνιδιών στον υπολογιστή και ηλικίας νηπίου

Πίνακας 53. Κατανομή γνώσης για μη αναφορά του ονόματος και της διεύθυνσης κατά τη χρήση του Η/Υ και ηλικίας νηπίου

Τα νήπια δε λένε το όνομα και τη διεύθυνσή τους, όταν παίζουν στον υπολογιστή.		5 Ετών	6 Ετών	Σύνολο
	Ναι		23 (46,00%)	21 (42,00%)
Όχι		1 (2,00%)	4 (8,00%)	5 (10,00%)
Δ.Ξ./Δ.Α.		0 (0,00%)	1 (2,00%)	1 (2,00%)
	Σύνολο	24 (48,00%)	26 (52,00%)	50 (100,00%)

Αναφορικά με τον παραπάνω Πίνακα 53 στην ερώτηση: «Ξέρεις ότι όταν παίζουμε στον υπολογιστή δε λέμε σε κανέναν το όνομα και τη διεύθυνσή μας;», 44 νήπια, ήτοι ποσοστό 88% απάντησαν «Ναι», γιατί τούς το είχε πει κάποιος στο σπίτι, ενώ 5 νήπια, ήτοι ποσοστό 10%, απάντησαν «Όχι». Από τα 44 νήπια που απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση τα 23 ήταν πέντε (05) ετών, ενώ 21 νήπια ήταν έξι (06) ετών. Στην ίδια ερώτηση, 1 νήπιο απάντησε πως δεν ξέρει.

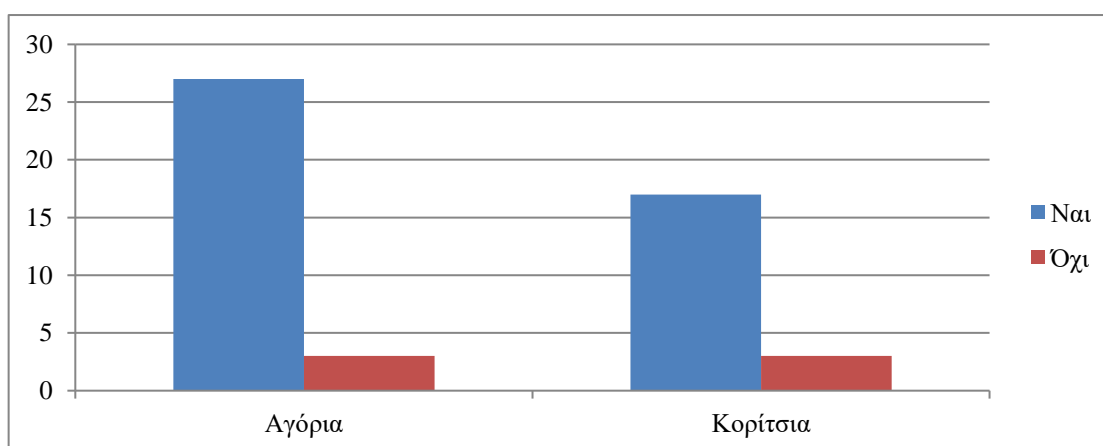
Πίνακας 54. Κατανομή αναζήτησης βοήθειας από τον εκπαιδευτικό ή τους γονείς κατά το παιχνίδι στον υπολογιστή και φύλου νηπίου

Δε ζητούν βοήθεια τα νήπια από εκπαιδευτικό ή γονείς.		Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
	Ναι	27 (54,00%)	17 (34,00%)	44 (88,00%)
	Όχι	3 (6,00%)	3 (6,00%)	6 (12,00%)
	Σύνολο	30 (60,00%)	20 (40,00%)	50 (100,00%)

Αναφορικά με τον παραπάνω Πίνακα 54 στην ερώτηση: «Όταν παίζεις στον υπολογιστή στο σπίτι ή στο σχολείο δε ζητάς βοήθεια από τον κύριο/την κυρία σου ή τους γονείς σου;», 44 νήπια απάντησαν «Ναι», ενώ 6 νήπια (12%) απάντησαν «Όχι». Από τα 44 νήπια που απάντησαν ότι δε ζητούν βοήθεια στην παραπάνω ερώτηση, τα 27 ήταν αγόρια, ενώ 17 νήπια ήταν κορίτσια.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 19. Συχνότητα αναζήτησης βοήθειας από τον εκπαιδευτικό ή τους γονείς κατά το παιχνίδι στον υπολογιστή

Πίνακας 55. Κατανομή των παιχνιδιών στο Διαδίκτυο

Επιτρέπεται να παίζουν τα νήπια όλα τα παιχνίδια στο Διαδίκτυο.		Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
	Ναι		24 (48,00%)	20 (40,00%)
Όχι		6 (12,00%)	0 (0,00%)	6 (12,00%)
	Σύνολο	30 (60,00%)	20 (40,00%)	50 (100,00%)

Αναφορικά με τον παραπάνω Πίνακα 55 στην ερώτηση: «*Επιτρέπεται να παίζεις όλα τα παιχνίδια στο Διαδίκτυο;*», 44 νήπια, ήτοι ποσοστό 88%, απάντησαν «*Ναι*», ενώ 6 νήπια, ποσοστό 12%, απάντησαν «*Όχι*». Από τα 44 νήπια που απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση τα 24 ήταν αγόρια, ενώ 20 νήπια ήταν κορίτσια.

Πίνακας 56. Κατανομή ηλικίας νηπίου και παρουσίας των γονιών κατά το παιχνίδι στον Η/Υ

Όταν παίζουν τα νήπια με τον υπολογιστή στο σπίτι κάθονται μαζί και γονείς ή συγγενείς.		5 Ετών	6 Ετών	Σύνολο
	Ναι		22 (44,00%)	21 (42,00%)
Όχι		2 (4,00%)	4 (8,00%)	6 (12,00%)
Δ.Ξ./Δ.Α.		0 (0,00%)	1 (2,00%)	1 (2,00%)
	Σύνολο	24 (48,00%)	26 (52,00%)	50 (100,00%)

Αναφορικά με τον παραπάνω Πίνακα 56 στην ερώτηση: «*Όταν παίζεις με τον υπολογιστή σου στο σπίτι σου, κάθονται μαζί σου οι γονείς σου ή κάποιοι άλλοι συγγενείς σου;*», 43 νήπια, ήτοι ποσοστό 86%, απάντησαν «*Ναι*», ενώ 6 νήπια, ήτοι ποσοστό 12%, απάντησαν «*Όχι*». Από τα 43 νήπια που απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση, τα 22 ήταν πέντε (05) ετών, ενώ 21 νήπια ήταν έξι (06) ετών. Στην ίδια ερώτηση, 1 νήπιο, ήτοι ποσοστό 2% επί του συνόλου των νηπίων, δεν απάντησε στην ερώτηση.

Συμπληρωματικά στην παραπάνω μελέτη δημιουργήθηκε η ακόλουθη διδακτική πρόταση, με βασικό στόχο την ευαισθητοποίηση των νηπίων σε θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και Ασφάλειάς τους στο Διαδίκτυο. Συνδέθηκε με τα Νέα Προγράμματα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (2011) και συγκεκριμένα με την ενότητα «*Οι ΤΠΕ στην Κοινωνία και τον Πολιτισμό*». Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση με τίτλο «*Ασφάλεια στο Διαδίκτυο*» εφαρμόστηκε στα επτά (07) Νηπιαγωγεία της πόλης των Ιωαννίνων από την ομάδα των εθελοντών φοιτητών, σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς των Νηπιαγωγείων, κατά τη διάρκεια μίας εβδομάδας. Η διδακτική πρόταση έχει τους παρακάτω μαθησιακούς στόχους:

- Να μάθουν τα παιδιά να μην αποκαλύπτουν τα Προσωπικά τους Δεδομένα.
- Να μη συνομιλούν με αγνώστους στο Διαδίκτυο.
- Να παίζουν παιχνίδια κατάλληλα για την ηλικία τους.
- Να μην παραμελούν τις δραστηριότητές τους, προκειμένου να πλοηγηθούν στο Διαδίκτυο.
- Να σέβονται τους υπόλοιπους χρήστες του Διαδικτύου.
- Όταν κάτι τα ανησυχεί, κατά την πλοήγησή τους στο Διαδίκτυο, να το αναφέρουν και να το περιγράφουν σε έναν ενήλικα που εμπιστεύονται.

Αξιοποιήθηκε η τεχνική της Διδασκαλίας με Δραστηριότητα με δημιουργία ιστορίας (storytelling), ενώ η προσέγγιση έγινε με τη χρήση βίντεο, ηλεκτρονικών βιβλίων (e-books), κόμικς και ηλεκτρονικών puzzles.

Η διδακτική παρέμβαση

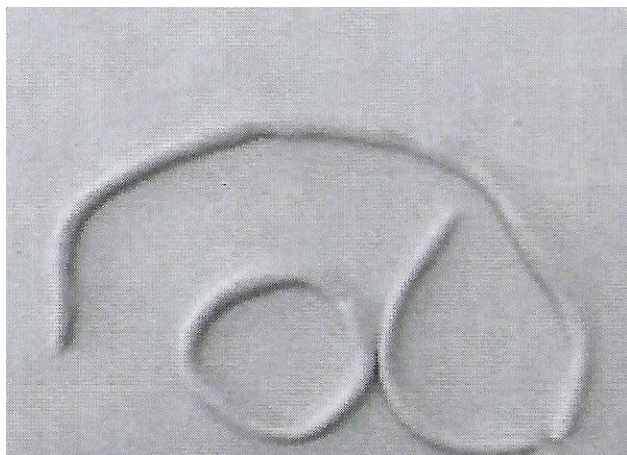
Η εκπαιδευτική παρέμβαση στα νήπια ξεκίνησε την πρώτη εβδομάδα με την αφήγηση στα νήπια του ηλεκτρονικού βιβλίου με τίτλο «*Η μεγάλη απόφαση του @Παπάκη*» από τη Νηπιαγωγό (<https://saferinternet4kids.gr/digiduck/>). Το βιβλίο πραγματεύεται τα συναισθήματα των παιδιών στο Διαδίκτυο, καθώς και τους κινδύνους που παρουσιάζονται κατά την ενασχόλησή τους και το παιχνίδι τους σε αυτό. Τα νήπια είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθούν την εικονογράφηση στον ηλεκτρονικό υπολογιστή.

Στη συνέχεια, αφού τελείωσε η αφήγηση από τη Νηπιαγωγό και με τη συμμετοχή των φοιτητών, έγινε συζήτηση σχετικά με το πού έχουν συναντήσει το σύμβολο @ και τα νήπια το κατασκεύασαν με πλαστελίνη. Επιπλέον, τα νήπια ζωγράφισαν το σύμβολο @, όπως το είχαν δει σε e-mail που είχαν στείλει σε άλλο Νηπιαγωγείο μαζί με τη Νηπιαγωγό. Επίσης, οι Νηπιαγωγοί ενημέρωναν τους γονείς των νηπίων για διαδικτυακό εκπαιδευτικό υλικό που αφορά την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο, τον εθισμό στη χρήση του Διαδικτύου και άλλα

σημαντικά προβλήματα που δημιουργούνται από την πολύωρη χρήση των υπολογιστών, κατά τη διάρκεια προγραμματισμένων συναντήσεων.

Ακολουθούν επιλεγμένες φωτογραφίες από τις παραπάνω κατασκευές των νηπίων:

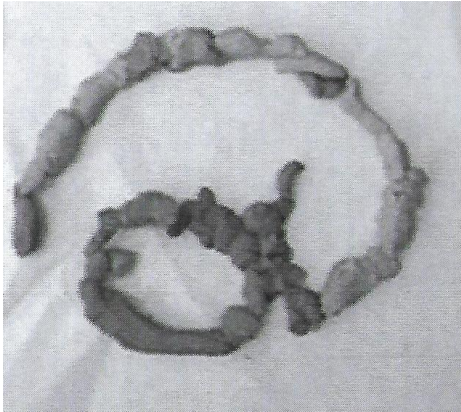
Φωτογραφία 1 – Μαθητής 1

Φωτογραφία 2 – Μαθητής 2

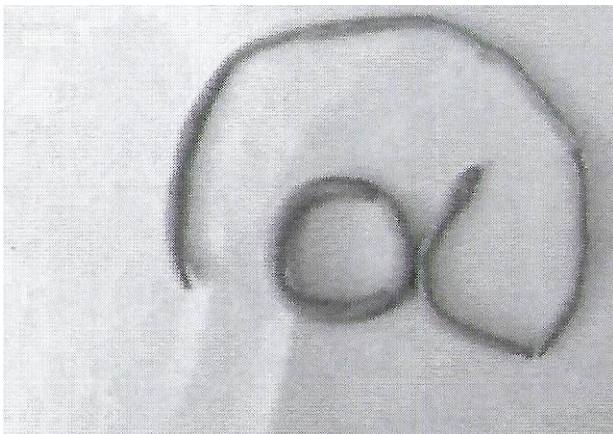
Φωτογραφία 3 – Μαθητής 3

Φωτογραφία 4 – Μαθητής 4

Φωτογραφία 5 – Μαθητής 5

Την επόμενη μέρα τα παιδιά παρακολούθησαν τα ακόλουθα βίντεο:

α) *«Όταν βλέπεις κάτι παράξενο στο Διαδίκτυο, πάντα να ζητάς βοήθεια!»*

<https://www.youtube.com/watch?v=6TJvBfeUFA4>).

Πρόκειται για βίντεο το οποίο στοχεύει στην ευαισθητοποίηση των παιδιών για την αναγνώριση και τον εντοπισμό κινδύνων κατά τη διάρκεια της χρήσης του Διαδικτύου, καθώς και την αναζήτηση βοήθειας από ενήλικους (γονείς ή εκπαιδευτικούς) για την αποτροπή των κινδύνων και την προστασία των παιδιών από τους κινδύνους αυτούς.

β) «*Ασφάλεια στο Internet με λόγια απλά!*»

(<https://www.youtube.com/watch?v=y41bXahQVLk&t=74s>).

Πρόκειται για βίντεο, το οποίο στοχεύει στην αναγνώριση από τα παιδιά της καταλληλότητας των παιχνιδιών στο Διαδίκτυο, στην αναγνώριση των κινδύνων που υπάρχουν κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού σε αυτό, καθώς και την αναζήτηση βοήθειας από ενήλικους (γονείς ή εκπαιδευτικούς) για την αποφυγή των κινδύνων και την προστασία των παιδιών από τους κινδύνους αυτούς.

Μετά την παρακολούθηση του πρώτου βίντεο, ακολούθησε συζήτηση σχετικά με αυτό, καθώς και ένα παιχνίδι ρόλων, κατά το οποίο οι φοιτητές και η Νηπιαγωγός της τάξης αναλάμβαναν τον ρόλο κάποιου επικίνδунου στο Διαδίκτυο και τα παιδιά καλούνταν να τον αντιμετωπίσουν και να βρουν μία λύση για το ποιον θα εμπιστευτούν και από ποιον θα ζητήσουν βοήθεια. Μετά την παρακολούθηση του δεύτερου βίντεο, ακολούθησε συζήτηση μέσα από την οποία δημιουργήθηκε μία αφίσα για την τάξη με τίτλο «*Στο διαδίκτυο συνεχώς κινούμαι ασφαλώς*».

Στις επόμενες δύο ημέρες τα νήπια στο πλαίσιο της ιστοεξερεύνησης παρακολούθησαν τα παρακάτω κόμικς:

α) «*Θετικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο με την Αθηνά και τον Ερμή.*»
(<https://saferinternet4kids.gr/wp-content/uploads/2017/08/BETTER-INTERNET-FOR-KIDS-small-file.pdf>).

β) «*Πλοηγούμαι με ασφάλεια στο διαδίκτυο με την Αθηνά και τον Ερμή.*»

(<https://www.youtube.com/watch?v=SbMVvUcMFZ0>).

Τα κόμικς αυτά είχαν στόχο την αναγνώριση από τα νήπια των παιχνιδιών και του θετικού περιεχομένου των παιχνιδιών στο Διαδίκτυο, την αναγνώριση των κινδύνων που υπάρχουν κατά τη διάρκεια ενός διαδικτυακού παιχνιδιού, καθώς και την ανάγκη για αναζήτηση βοήθειας από ενήλικους (γονείς ή εκπαιδευτικούς) για την αποτροπή των κινδύνων και την προστασία των παιδιών από τους κινδύνους αυτούς.

Στο πρώτο κόμικ (ηλεκτρονικό βιβλίο), μετά την ανάγνωση, έγινε προσπάθεια από τα παιδιά να αφηγηθούν ξανά την ιστορία και να ζωγραφίσουν την αγαπημένη τους εικόνα. Στο δεύτερο κόμικ (βίντεο) δόθηκαν στα παιδιά κάρτες που απεικόνιζαν συναισθήματα (χαρά και

λύπη) και σε τακτά διαστήματα, που το βίντεο σταματούσε, σήκωναν την αντίστοιχη κάρτα, ανάλογα με το πώς πίστευαν ότι ένιωθαν ο ήρωες εκείνη τη στιγμή. Όλα τα παιδιά συμμετείχαν σε κάθε δραστηριότητα με ενθουσιασμό.

Φωτογραφία 6

Φωτογραφία 7

Τα μέσα διδασκαλίας που χρησιμοποιήθηκαν σε όλες τις παραπάνω δραστηριότητες ήταν ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, το ηλεκτρονικό βιβλίο (e-book), λευκές κόλλες για να ζωγραφίσουν τα νήπια και οι πλαστελίνες.

Την επόμενη εβδομάδα τα νήπια κατασκεύασαν σε μικρές ομάδες με τη βοήθεια της Νηπιαγωγού και των φοιτητών τα τρία παρακάτω ηλεκτρονικά puzzles. Πρόκειται για puzzles, τα οποία απεικονίζουν ευχάριστους και οικείους στα παιδιά ήρωες, με στόχο την ευαισθητοποίησή τους για τον εντοπισμό κινδύνων στο Διαδίκτυο και την αναζήτηση βοήθειας από τους γονείς ή τους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να προστατευθούν από τους κινδύνους αυτούς. Κάθε φορά που η ομάδα τελείωνε την κατασκευή συζητούσαν σχετικά με τη στάση που πρέπει να κρατούν τα παιδιά απέναντι σε κακόβουλο λογισμικό και σε άλλους

άγνωστους χρήστες που επικοινωνούν μαζί τους μέσω Διαδικτύου. Στο τέλος έγινε ανατροφοδότηση και καταιγισμός ιδεών, χρησιμοποιώντας την ιστοεξερεύνηση

(<https://saferinternet4kids.gr/yliko/puzzle-athena-ermis/>),

(<https://saferinternet4kids.gr/yliko/puzzle-mama-paidi/>),

(<https://saferinternet4kids.gr/yliko/puzzle-me-prosoxi/>).

Τέλος, όλα τα παιδιά ήρθαν σε επαφή και με δεύτερο e-book, με τίτλο «Η Αθηνά και το νέο της Tablet» (<https://saferinternet4kids.gr/athena-tablet-fairy-tale/>), το οποίο πραγματεύεται τους κανόνες που είναι απαραίτητο να ακολουθούν τα παιδιά κατά την ενασχόλησή τους με τον υπολογιστή.

Αξιολόγηση της Παρέμβασης

Στο τέλος της δεύτερης εβδομάδας έγινε η αξιολόγηση της Παρέμβασης αυτής. Στη φάση της αξιολόγησης της διδακτικής παρέμβασης πραγματοποιήθηκαν δραστηριότητες, όπως συζήτηση στον κύκλο σχετικά με τους κινδύνους του Διαδικτύου, παρουσίαση της αφίσας που κατασκεύασαν σε προηγούμενη δραστηριότητα και κατασκευή μιας χάρτινης ασπίδας προστασίας, στην οποία το κάθε παιδί ζωγράφισε ό,τι αποκόμισε από το σύνολο της διδακτικής Παρέμβασης. Όλες αυτές οι δραστηριότητες είχαν θετικά αποτελέσματα.

Αποτελέσματα της διδακτικής εφαρμογής στα νήπια

Τα νήπια κατά τη διάρκεια της εφαρμογής συμμετείχαν όλα με ενθουσιασμό σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Η μία αφορούσε την εξοικείωσή τους με τη χρήση ΤΠΕ και είχε στόχο την ενημέρωσή τους για τους κινδύνους στο Διαδίκτυο. Η άλλη αφορούσε τη συμμετοχή των νηπίων σε κατασκευές και σχήματα με απτά αντικείμενα προκειμένου να αντιληφθούν τη χρήση συμβόλων όπως το «@», τα οποία χρησιμοποιούνται στην ηλεκτρονική μηνυματοδοσία.

Με τον τρόπο αυτό τα παιδιά ήρθαν για πρώτη φορά σε επαφή με ένα οργανωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο που αφορούσε, τόσο τη σημασία της ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου, όσο και την ανάγκη συνεχούς ενημέρωσής τους για θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Στο τέλος της εκπαιδευτικής αυτής δράσης, τα νήπια ενημερώθηκαν για τους κινδύνους που εγκυμονεί το Διαδίκτυο, καθώς και για τους τρόπους που μπορούν να προστατεύονται.

Παράλληλα, τα παιδιά ανέφεραν ότι χρησιμοποιούν συχνά το Διαδίκτυο για διασκέδαση (παιχνίδια, μουσική), ενώ σε συζήτηση που ακολούθησε με τους εκπαιδευτικούς, προέκυψε ότι στο σύνολό τους είχαν κατανοήσει ότι υπάρχει το θέμα της ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου, καθώς και της ανάγκης ενημέρωσης των γονέων τους και για το τι βλέπουν

στον υπολογιστή τους. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν ότι τα κόμικς που παρουσιάστηκαν στη διδασκαλία με τη μορφή ιστοριών (Storytelling), καθώς και τα βίντεο που παρακολούθησαν τα νήπια μπορούν να αποτελέσουν μια ικανοποιητική διδακτική παρέμβαση για την περαιτέρω οργάνωση μαθησιακών εμπειριών σε σχέση με την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου και την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων. Τέλος, στην έρευνα της διδακτορικής διατριβής δεν παρατηρήθηκαν θέματα ψηφιακού εκφοβισμού στα νήπια, κατά τη διάρκεια της ενασχόλησής τους στο Διαδίκτυο.

ΜΕΡΟΣ Γ΄
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ –
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

8.1 Συμπεράσματα

Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας της παρούσας διδακτορικής διατριβής τα βασικότερα συμπεράσματα, τα οποία εξάγονται, συνοψίζονται ως εξής:

I. Συμπεράσματα της έρευνας σε εκπαιδευτικούς:

A. Στο πεδίο της έρευνας που αφορά τη χρήση των ΤΠΕ από εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Δασκάλους και Νηπιαγωγούς) διαπιστώθηκαν τα ακόλουθα:

1. Χρήση του Διαδικτύου για εκπαιδευτικούς σκοπούς

Η εξοικείωση των εκπαιδευτικών με τη χρήση των ΤΠΕ για εκπαιδευτικούς σκοπούς, τόσο στην εργασία τους, όσο και στο σπίτι τους αποτυπώνεται σημαντική. Ειδικότερα, προκύπτει η αναζήτηση και η ενσωμάτωση στην εκπαιδευτική πρακτική διαφορετικών ψηφιακών εφαρμογών, με αυξημένη προτίμηση στις εφαρμογές youtube, google, e-slides και Pinterest. Αντίθετα, λίγοι εκπαιδευτικοί του δείγματός μας προτιμούν τις ψηφιακές εφαρμογές Φωτόδεντρο, Αίσωπο και Hot – potatoes.

Λιγότερο αυξημένη εμφανίζεται η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους ερωτηθέντες εκπαιδευτικούς, προκειμένου να αναζητήσουν υλικό, το οποίο θα αξιοποιήσουν στη διδασκαλία στην τάξη. Ανάμεσα στα περιβάλλοντα αυτά ιδιαίτερα αυξημένη είναι η προτίμηση των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών για αναζήτηση του υλικού αυτού στο facebook.

Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας, σε ό,τι αφορά τη χρήση του Διαδικτύου για εκπαιδευτικούς σκοπούς από εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, συμφωνούν και με τους Παλάζη κ.ά. (2016), όπου αναφέρονται οι απόψεις εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας μας, για τη χρήση του Διαδικτύου.

2. Χρήση του Διαδικτύου για προσωπική εκπαίδευση

Σημαντικά χαμηλή αποτυπώνεται η συμμετοχή των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση για προσωπική τους εκπαίδευση ή επιμόρφωση, με τη χρήση διαδικτυακών σεμιναρίων (webinars). Ωστόσο, αυξημένο εμφανίζεται το ενδιαφέρον τους για επανεκπαίδευσή τους στις βασικές χρήσεις των ΤΠΕ, προκειμένου να τις ενσωματώσουν στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική.

3. Στάσεις των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ

Σε ό,τι αφορά τις στάσεις των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών απέναντι στις τεχνολογικές

προκλήσεις και την εφαρμογή των ΤΠΕ στην τάξη, αποτυπώνεται η θετική γνώμη τους για την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη διδασκαλία, ενώ πιστεύουν πως οι ΤΠΕ βοηθούν σημαντικά το εκπαιδευτικό τους έργο. Καθοριστικός αναδεικνύεται και ο ρόλος των εκπαιδευτικών, προκειμένου να ενισχύσουν τους μαθητές στη χρήση των ΤΠΕ για εκπαιδευτικούς σκοπούς, καθώς από την έρευνα, δεν παρουσιάζεται αυξημένο ενδιαφέρον των μαθητών για τη χρήση των ΤΠΕ στην τάξη, σύμφωνα με τις αποτυπωθείσες απόψεις των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών.

Β. Στο πεδίο της έρευνας που αφορά τις απόψεις εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Δασκάλους – Νηπιαγωγούς, σε θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Εμφάνιση κακόβουλου περιεχομένου στο Διαδίκτυο

Κατά τη χρήση του Διαδικτύου από τους ερωτηθέντες εκπαιδευτικούς σημαντικοί είναι οι κίνδυνοι τους οποίους αντιμετωπίζουν. Ειδικότερα, οι κίνδυνοι αυτοί εντοπίζονται κυρίως σε φωτογραφίες, ιδιαίτερα ενοχλητικές ως προς το περιεχόμενό τους, οι οποίες προέρχονται στον μεγαλύτερο βαθμό από τόπους κοινωνικής δικτύωσης, που δε σχετίζονται με εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας σε σχέση με την εμφάνιση επιβλαβούς και παράνομου υλικού κατά την εκπαιδευτική διαδικασία συμφωνούν και με τον Κορμά (2009).

2. Γνώσεις σχετικά με τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων – ΓΚΠΔ

Σύμφωνα με τις αποτυπωθείσες απόψεις των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών για τις γνώσεις και την ενημέρωσή τους σε ό,τι αφορά τις ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων προκύπτει ελλιπής ενημέρωση σχετικά με τα συγκεκριμένα θέματα. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται και από τη διαπιστωθείσα στην έρευνα χαμηλή συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε σεμινάρια, ημερίδες ή συνέδρια σχετικά με την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, τις ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, καθώς και του εφαρμοστικού αυτού νόμου. Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας σε σχέση με την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων στην εκπαιδευτική πραγματικότητα της χώρας μας συμφωνούν και με τους Παλάζη κ.ά. (2016), όπου εξετάζονται οι απόψεις εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας μας.

3. Ηλεκτρονική Ασφάλεια στο Σχολείο

Αυξημένη εμφανίζεται η ενημέρωση των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών σε θέματα

ηλεκτρονικής ασφάλειας και τήρησης διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων στη σχολική μονάδα. Επίσης, αυξημένο και έντονο αποτυπώνεται και το ενδιαφέρον τους για συνεχή επιμόρφωσή τους σχετικά με τη διαδικτυακή ασφάλεια, την οποία θεωρούν απαραίτητη για την εξασφάλιση της αποδοτικότητας του εκπαιδευτικού και διοικητικού έργου τους. Ειδικότερα, χρησιμοποιούνται στις σχολικές μονάδες προγράμματα ασφάλειας των ηλεκτρονικών υπολογιστών και λογισμικά προστασίας από ιούς, ενώ περιορίζεται και η χρήση συγκεκριμένων ιστότοπων, προκειμένου να είναι ασφαλέστερη και αποτελεσματικότερη η ενσωμάτωση των ΤΠΕ, τόσο στη διδασκαλία στην τάξη, όσο και στη διοικητική λειτουργία της σχολικής μονάδας.

Επισημαίνεται ως ιδιαίτερα αυξημένη η αναζήτηση έντυπης συγκατάθεσης των γονέων σε συγκεκριμένες διαδικασίες επεξεργασίας και αποθήκευσης Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του Κανονισμού.

Ανακεφαλαιώνοντας:

Αφού ερευνήθηκαν οι απόψεις εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με θέματα εφαρμογής και ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία, τόσο για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όσο και για προσωπική τους επιμόρφωση, διαπιστώθηκε εξοικείωσή τους με τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαιδευτική πρακτική, καθώς και η διαπίστωση της ανάγκης χρήσης των ΤΠΕ από εκπαιδευτικούς και μαθητές στη διδασκαλία στην τάξη.

Από τα στοιχεία της έρευνας της διδακτορικής διατριβής προέκυψε το ζωνρό ενδιαφέρον εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για συνεχή και διαρκή ενημέρωση, εκπαίδευση και επιμόρφωση σε θέματα ενσωμάτωσης και εφαρμογής των ΤΠΕ στην καθημερινή εκπαιδευτική και διοικητική πρακτική. Ιδιαίτερα τονίζεται η ανάγκη για ενίσχυση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η ένταξη τέτοιου είδους προγραμμάτων στην εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης αναγνωρίζουν σε σημαντικό βαθμό το αυξημένο ποσοστό διακινδύνευσης στα νέα τεχνολογικά περιβάλλοντα και συσχετίζουν την ασφαλή χρήση των ΤΠΕ και ειδικότερα του Διαδικτύου με τη διδασκαλία στην τάξη. Για τον λόγο αυτόν, ενδιαφέρονται για τη διαρκή ενημέρωσή τους σε θέματα προστασίας, τόσο των μαθητών, όσο και των ίδιων από κινδύνους που εμφανίζονται κατά τη χρήση αυτή. Προέκυψε, επίσης, άμεση συσχέτιση της ασφαλούς χρήσης των ΤΠΕ με την ερευνητική, εκπαιδευτική, παιδαγωγική και διοικητική πραγματικότητα.

Έπειτα από τη μελέτη των στοιχείων της έρευνας της διδακτορικής διατριβής διαπιστώθηκαν ελλείψεις και αδυναμίες ασφάλειας δεδομένων, τόσο κατά τη χρήση των ΤΠΕ και του Διαδικτύου από τους εκπαιδευτικούς κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, όσο και σε θέματα ενημέρωσης για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων. Ειδικότερα, προέκυψε ελλιπής γνώση, ενημέρωση και εκπαίδευση του συνόλου των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στις ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, καθώς και στην τήρηση των διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων στο σχολείο.

Διαπιστώθηκε, επίσης, η ανάγκη ενημέρωσης και εκπαίδευσης εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σε ειδικότερα θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, όπως η αναζήτηση συγκατάθεσης των γονέων για την επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών, η διαγραφή των δεδομένων αυτών, όταν αυτή είναι απαραίτητη, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ και του εφαρμοστικού αυτού νόμου, προκειμένου να ενισχυθεί αποτελεσματικά η εκπαιδευτική, ερευνητική και διοικητική πρακτική στη σχολικές μονάδες.

II. Συμπεράσματα έρευνας σε φοιτητές:

Στο πεδίο της έρευνας που αφορά τη χρήση των ΤΠΕ από φοιτητές και ειδικότερα του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων διαπιστώθηκαν τα ακόλουθα:

1. Γνώσεις για τη διαδικτυακή ασφάλεια

Σύμφωνα με τη διεξαχθείσα έρευνα προκύπτει ελλιπής ενημέρωση σχετικά με τις γνώσεις των φοιτητών για θέματα διαδικτυακής ασφάλειας στο σχολείο, όταν δεν προσφέρεται ανάλογο μάθημα.

2. Γνώσεις σχετικά με τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων – ΓΚΠΔ

Σύμφωνα με τις αποτυπωθείσες απόψεις για τις γνώσεις και την ενημέρωση ερωτηθέντων φοιτητών σχετικά με τις ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων προκύπτει ανεπαρκής ενημέρωση σε ό,τι αφορά τα συγκεκριμένα θέματα. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται και από την αποτυπωθείσα στην έρευνα χαμηλή συμμετοχή των φοιτητών σε σεμινάρια, ημερίδες ή συνέδρια σχετικά με την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων και τις ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

Σημαντικά ελλιπής αποτυπώνεται η ενημέρωση και γνώση των ερωτηθέντων φοιτητών και μελλοντικών εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για πιο συγκεκριμένα θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, που αφορούν την προστασία του παιδιού,

όπως η αναζήτηση έντυπης συγκατάθεσης των γονέων σε συγκεκριμένες διαδικασίες επεξεργασίας και αποθήκευσης Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του Κανονισμού.

Διαπιστώνεται, συνεπώς, η ανάγκη ενημέρωσης των φοιτητών και επισημαίνεται πως μετά από Παρέμβαση – Ενημέρωση σχετικά με θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ, με υλικό που αντλήθηκε από ιστοσελίδα της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (<https://www.dpa.gr/>), προκύπτει σημαντικός βαθμός βελτίωσης της γνώσης των φοιτητών σχετικά με θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και Ασφάλειας στο Διαδίκτυο.

Ανακεφαλαιώνοντας:

Αφού ερευνήθηκαν οι απόψεις φοιτητών του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων διαπιστώθηκε άμεση σχέση της ασφαλούς χρήσης των ΤΠΕ με την ερευνητική, εκπαιδευτική, παιδαγωγική και διοικητική πραγματικότητα της σχολικής μονάδας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της μελέτης της διδακτορικής διατριβής προέκυψαν ελλείψεις και αδυναμίες τόσο στην ασφαλή χρήση των ΤΠΕ και του Διαδικτύου από τους φοιτητές στην εκπαιδευτική διαδικασία, όσο και σε θέματα πλήρους ενημέρωσης για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων. Ειδικότερα, διαπιστώνεται ελλιπής γνώση, ενημέρωση και εκπαίδευση των φοιτητών και μελλοντικών εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στις ειδικές ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ.

Από τη μελέτη των στοιχείων της διδακτορικής διατριβής διαπιστώθηκε η ανάγκη συνεχούς ενημέρωσης και εκπαίδευσης των φοιτητών και πιο συγκεκριμένα των φοιτητών Παιδαγωγικών Τμημάτων των Πανεπιστημίων της χώρας σε ειδικά θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, όπως η συγκατάθεση των γονέων για την επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών ή η διαγραφή των δεδομένων αυτών, όταν είναι απαραίτητο, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ, προκειμένου να ενισχυθεί αποτελεσματικά η εκπαιδευτική, ερευνητική και διοικητική πρακτική στις σχολικές μονάδες.

Μελλοντικός στόχος είναι η δημιουργία κατάλληλων εκπαιδευτικών προτάσεων, που θα δομηθούν σε διαδικτυακά σεμινάρια και θα προκύψουν με τη συνεργασία εκπαιδευτικών και νομικών, μέσα από την εφαρμογή μίας κοινώς αποδεκτής θεωρίας μάθησης, καθώς και από την ενίσχυση διδακτικών σεναρίων με χρήση ΤΠΕ, όπως για παράδειγμα τα κόμικς. Με τον τρόπο αυτόν, εκπαιδευτικοί και μαθητές θα είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν τα θέματα Ασφάλειας Διαδικτύου και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, τα οποία προκύπτουν κατά

την εκπαιδευτική διαδικασία.

Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας σε σχέση με την εφαρμογή διδακτικών σεναρίων με χρήση ΤΠΕ για την Ασφαλή χρήση του Διαδικτύου συμφωνούν και με ανάλογη έρευνα από τον Πανσεληνά (2010). Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας της διδακτορικής διατριβής η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση είναι η ενδεδειγμένη βαθμίδα ως προς την ηλικία των μαθητών για την έναρξη της εφαρμογής της εκπαίδευσης σχετικά με τη Διαδικτυακή Ασφάλεια. Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας ως προς τη διαπίστωση αυτή συμφωνούν και με ανάλογη έρευνα από τον Κουτρομάνο (<http://aesop.iep.edu.gr/node/15135>).

III. Συμπεράσματα έρευνας για νήπια:

Στο πεδίο της έρευνας που αφορά το επίπεδο γνώσης, ενημέρωσης και εκπαίδευσης νηπίων, ηλικίας 5 – 6 ετών, εφτά (07) Νηπιαγωγείων της πόλης των Ιωαννίνων σε θέματα Ασφάλειας στο Διαδίκτυο και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Γνώσεις για τη διαδικτυακή ασφάλεια

Σύμφωνα με τις αποτυπωθείσες στάσεις των ερωτηθέντων νηπίων σχετικά με τη συμπεριφορά τους κατά τη χρήση των ΤΠΕ, προκύπτει θετική στάση τους, καθώς σέβονται τον/την φίλο/φίλη τους κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού.

Η πλειοψηφία των νηπίων συνοδεύεται από τους γονείς τους κατά τη χρήση των ΤΠΕ, αλλά και συζητά με αυτούς για το είδος του παιχνιδιού που θα επιλέξουν να παίξουν στον υπολογιστή.

2. Γνώσεις σχετικά με θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων

Από τη διεξαχθείσα έρευνα προκύπτει γνώση και ενημέρωση των ερωτηθέντων νηπίων σχετικά με θέματα Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων, καθώς η αυξημένη πλειοψηφία τους απαντά πως δεν πρέπει να δίνει στοιχεία του ονόματος ή της διεύθυνσής τους, όταν τους ζητούνται, ενώ παίζουν στον ηλεκτρονικό υπολογιστή.

Τα ευρήματα της διδακτορικής διατριβής συμφωνούν και με τα ευρήματα των Τζιμόπουλου κ.ά. (2009), τα οποία αναφέρονται σε μεγαλύτερα παιδιά.

Ανακεφαλαιώνοντας:

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας της διδακτορικής διατριβής προκύπτει ότι τα νήπια χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για να παίζουν παιχνίδια, ενώ μπορούν να αντιληφθούν ότι η χρήση του Διαδικτύου δεν είναι πάντα ασφαλής, διότι υπάρχουν κίνδυνοι ακόμη και κατά τη διάρκεια ενός διαδικτυακού παιχνιδιού. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι σε πολλά νήπια υπήρχε γονεϊκός έλεγχος κατά την πλοήγησή τους στο Διαδίκτυο. Αξίζει, επιπλέον, να

τονιστεί ότι τα νήπια μπορούν να διακρίνουν τα σύμβολα που χρησιμοποιούμε στο Διαδίκτυο, όπως για παράδειγμα για τα ηλεκτρονικά μηνύματα, ενώ η πλειοψηφία τους δε δίνει στοιχεία, όπως το όνομα ή η διεύθυνσή τους, όταν τους ζητούνται κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού με τον υπολογιστή. Σημαντική παρέμβαση στο σημείο αυτό θα είναι η συνεχής επικοινωνία εκπαιδευτικών και γονέων με θέμα την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο.

Συνοψίζοντας:

1) Στο δείγμα μας έχει βρεθεί ότι οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες εκπαιδευτικούς είναι γυναίκες, σε ποσοστό 69,24%. Οι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ και ειδικότερα το Διαδίκτυο για διδασκαλία σε ποσοστό πάνω από 90%. Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι η χρήση των ΤΠΕ τους βοηθά στη διδασκαλία σε ποσοστό περίπου 75%, ενώ έχουν ενημερωθεί για την ασφαλή χρήση του, κατά την άσκηση των εκπαιδευτικών και διοικητικών τους καθηκόντων, σε ποσοστό 38,2%. Οι εκπαιδευτικοί συνδέονται στο Διαδίκτυο, είτε από το σπίτι, είτε από την εργασία τους, ενώ όλοι οι φοιτητές που συμμετείχαν στην έρευνα χρησιμοποιούσαν το Διαδίκτυο για την εκπαίδευσή τους.

2) Οι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί γνωρίζουν για την εφαρμογή των ρυθμίσεων του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων που τέθηκε σε εφαρμογή το 2018 σε ποσοστό μόνο 37,2%, ενώ το ποσοστό των φοιτητών Παιδαγωγικών Τμημάτων που είναι ενημερωμένοι για τις ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ είναι πολύ μεγαλύτερο και ανέρχεται σε 64,44%. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η ενημέρωση των φοιτητών για θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων μπορεί να γίνεται μέσα από την εκπαίδευσή τους.

3) Οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν για τη χρήση των ΤΠΕ και για τη διαδικτυακή ασφάλεια στο σχολείο σε ποσοστό 38,2%, ενώ πολλοί από αυτούς, σε ποσοστό 71,2%, είναι ενημερωμένοι ότι πρέπει να λαμβάνουν μέτρα προστασίας κλείνοντας τον υπολογιστή τους στο σχολείο, όταν απομακρύνονται από αυτόν.

4) Επιπλέον, βρέθηκε ότι δεν υπήρχε διαφορά ανάμεσα σε Δασκάλους και Νηπιαγωγούς ως προς τη γνώση τους για τη διαδικτυακή ασφάλεια.

5) Από τα ευρήματα της διδακτορικής διατριβής προκύπτει ότι ένα μεγάλο ποσοστό της τάξης του 40,3% θα επιθυμούσε επανεκπαίδευση, ενώ δεν πραγματοποιούνται συχνά σεμινάρια σχετικά με τη διαδικτυακή ασφάλεια και την τήρηση διαδικασιών ασφαλείας δεδομένων για τους εκπαιδευτικούς από την Πολιτεία. Για τον λόγο αυτόν διαπιστώνεται η

ανάγκη να διοργανώνονται συνεχώς ειδικά σεμινάρια ενημέρωσης και κατάρτισης των εκπαιδευτικών στη χρήση των ΤΠΕ με πρωτοβουλία της Διοίκησης της Εκπαίδευσης, ώστε οι εκπαιδευτικοί να ασκούν πιο αποτελεσματικά τα εκπαιδευτικά και διοικητικά τους καθήκοντα.

6) Οι εκπαιδευτικοί, σε επίπεδο Διοίκησης της Εκπαίδευσης, χρησιμοποιούν έντυπα συγκατάθεσης για την επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων σε ποσοστό περίπου 63%, δε διαγράφουν τα δεδομένα των μαθητών στο σχολείο σε ποσοστό 78%, ενώ μόνο 20% περίπου των εκπαιδευτικών μπορεί να έχει ανώνυμα τα δεδομένα των μαθητών στον υπολογιστή. Για τον λόγο αυτόν είναι απαραίτητο να πραγματοποιούνται συχνά σεμινάρια για εκπαιδευτικούς με θέματα σχετικά με την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων.

7) Στη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ συχνότητας χρήσης του Διαδικτύου για εκπαιδευτικούς σκοπούς και φύλου παρατηρήθηκε ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά, καθώς και ότι οι γυναίκες εκπαιδευτικοί συνδέονται στο Διαδίκτυο σε ίσο περίπου ποσοστό με αυτό των ανδρών.

8) Στη διερεύνηση της σχέσης συχνότητας χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και φύλου, δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά και το ποσοστό των γυναικών είναι περίπου το ίδιο με αυτό των ανδρών, που χρησιμοποιούν κοινωνικά δίκτυα για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

9) Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε Δασκάλους και Νηπιαγωγούς σχετικά με τις γνώσεις τους σε θέματα διαδικτυακής ασφάλειας, καθώς και σχετικά με την εκφρασμένη ανάγκη τους για επιμόρφωση σε θέματα Ασφάλειας κατά τη χρήση του Διαδικτύου.

10) Όλοι οι φοιτητές Παιδαγωγικών Τμημάτων δε γνώριζαν πριν το 2019 για τις ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, καθώς ο Κανονισμός τέθηκε σε εφαρμογή το 2018. Γνώριζαν σε ποσοστό 40% περίπου ότι προβλέπεται η συγκατάθεση του υποκειμένου για την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων, καθώς είχαν ενημερωθεί, είτε από τα Νηπιαγωγεία, στα οποία έκαναν πρακτική άσκηση, είτε από εκπαιδευτικές ιστοσελίδες με σχετικό περιεχόμενο, είτε και μέσα από την εκπαίδευσή τους.

11) Μέχρι το 2019 δεν πραγματοποιούνταν πολλά σεμινάρια απευθυνόμενα ειδικά σε φοιτητές Παιδαγωγικών Τμημάτων για την Προστασία Προσωπικών Δεδομένων και για τον λόγο αυτόν οι φοιτητές σε ποσοστό 80% δεν ήταν ενημερωμένοι και δεν είχαν παρακολουθήσει κάποιο από αυτά. Κατά συνέπεια κρίνεται απαραίτητη η πραγματοποίηση

σεμιναρίων με σχετικό αντικείμενο, για την πιο ολοκληρωμένη ενημέρωση των αποφοίτων Παιδαγωγικών Τμημάτων σε θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

12) Τα νήπια, αν και μικρά σε ηλικία, γνώριζαν από τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς τους ότι πρέπει να κλείνουν τον υπολογιστή τους, όταν σταματούν να παίζουν με τον υπολογιστή. Επιπλέον, τα νήπια σε μεγάλο ποσοστό, 86%, δίνουν την άδεια σε φίλους τους να παίζουν μαζί τους ένα παιχνίδι, ενώ δεν έχουν αντιληφθεί κάτι που να τα φοβίζει, όταν παίζουν στον υπολογιστή, σε ποσοστό (86%). Κατά συνέπεια, προέκυψε ότι τα νήπια δεν έχουν τη δυνατότητα να αντιλαμβάνονται με μεγάλη ευκολία τους κινδύνους που υπάρχουν κατά το παιχνίδι τους στο Διαδίκτυο.

8.2 Περιορισμοί της έρευνας

Στην έρευνα της παρούσας διδακτορικής διατριβής παρουσιάζονται κάποιοι περιορισμοί, οι οποίοι σχετίζονται με τα μειονεκτήματα της μεθοδολογίας. Η ποσοτικοποίηση των δεδομένων περιορίζει τα ευρήματα της ποιοτικής έρευνας σε μετρήσιμα δεδομένα, χωρίς να δίνεται σε κάποιες περιπτώσεις η δυνατότητα ουσιαστικής ερμηνείας ευρημάτων των αποτελεσμάτων (Κυριαζή, 1998).

Επιπλέον, η παρούσα διδακτορική διατριβή στηρίχθηκε σε βολική δειγματοληψία ανά πρωτεύουσα Περιφερειακής Ενότητας της χώρας, σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο, με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται κάποιες δυσκολίες στην εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων. Το δείγμα της έρευνας της παρούσας διδακτορικής διατριβής ήταν ένα βολικό δείγμα (convenience sampling) και τα αποτελέσματα της έρευνας θα μπορούσαν να ήταν διαφορετικά, εάν είχαμε ένα μεγαλύτερο τυχαίο δείγμα. Στις περιπτώσεις αυτές τα δεδομένα προσφέρουν κυρίως ενδείξεις, οι οποίες καταγράφονται και είναι δυνατόν να αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω διερεύνησης από νεότερες μελέτες.

Επιπλέον, κατά τον διαχωρισμό ανά ηλικία των συμμετεχόντων στην έρευνα εκπαιδευτικών προέκυψε ότι ο αριθμός των συμμετεχόντων που απάντησε στην ερωτήση σχετικά με την ηλικία ήταν πολύ μικρός. Κατά συνέπεια, δεν ήταν δυνατό να προχωρήσουμε σε περαιτέρω έρευνα ανά ηλικιακή ομάδα εκπαιδευτικών, σε σχέση με την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου.

Ένας άλλος περιορισμός της συγκεκριμένης έρευνας αφορά τον τρόπο που έγιναν οι ερωτήσεις στα ερωτηματολόγια, εφόσον δεν είναι δυνατόν να γνωρίζουμε με κάθε λεπτομέρεια εάν οι εκπαιδευτικοί και οι φοιτητές που το συμπλήρωσαν έδωσαν ακριβείς

πληροφορίες, παρόλο που είχαν δοθεί οι απαραίτητες διευκρινίσεις για την απάντηση του ερωτηματολογίου (Σταμέλος κ.ά., 2007).

Η έρευνα διεξήχθη σε μια χρονική περίοδο, κατά την οποία μόλις είχε αρχίσει η εφαρμογή του ΓΚΠΔ, ενώ εάν επαναληφθεί μερικά χρόνια αργότερα τα δεδομένα της έρευνας θα διαφέρουν.

Επιπλέον, οι συμμετέχοντες στην έρευνα φοιτητές και νήπια προέρχονταν από μια συγκεκριμένη περιοχή και αναμένονται διαφοροποιήσεις στα στοιχεία που θα λαμβάναμε, εάν είχαμε κάνει την έρευνα σε άλλη περιοχή της Ελλάδος.

8.3 Προτάσεις

Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας της παρούσας διδακτορικής διατριβής και τη διατύπωση των σχετικών εξαχθέντων συμπερασμάτων προτείνονται τα ακόλουθα:

1) Εφαρμογή προγραμμάτων εκπαίδευσης με ΤΠΕ σε εκπαιδευτικούς προκειμένου να ενισχυθεί η εξ αποστάσεως εκπαίδευση και να ενταχθεί με αποτελεσματικό τρόπο στην καθημερινή εκπαιδευτική πραγματικότητα.

2) Διαρκής επιστημονική ενημέρωση και εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε θέματα ασφαλούς χρήσης των Νέων Τεχνολογιών και του Διαδικτύου, καθώς και τήρησης των διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων με στόχο την επιτυχή ενσωμάτωσή τους, τόσο στη διδασκαλία στην τάξη, όσο και στον χώρο της Διοίκησης της Εκπαίδευσης.

3) Συνεχής επιστημονική ενημέρωση και εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, καθώς και των διοικητικών υπαλλήλων των αρμόδιων Υπηρεσιών για τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης, με τη συμβολή καταρτισμένων πανεπιστημιακών νομικών ή μελών δικηγορικών συλλόγων, με τη συνδρομή της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα ή του Υπεύθυνου Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων (<file:///C:/Users/user/Downloads/9%CE%A4%CE%93%CE%9F46%CE%9C%CE%A4%CE%9B%CE%97-%CE%A89%CE%A7.pdf>), σε θέματα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και εφαρμογής των ρυθμίσεων του ΓΚΠΔ, καθώς και του Ν. 4624/2019 (ΦΕΚ 137/29.08.2019 τ.Α') στην εκπαιδευτική πραγματικότητα.

4) Εκπόνηση ερευνών σχετιζόμενων με την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο, την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων και την τήρηση των διαδικασιών ασφάλειας δεδομένων στη Διοίκηση της Εκπαίδευσης.

5) Μελέτη συγκεκριμένων διδακτικών προτάσεων, σχετιζόμενων με θέματα ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων από τους φοιτητές των Παιδαγωγικών Τμημάτων Νηπιαγωγών των Πανεπιστημίων της χώρας και εφαρμογή τους σε νήπια.

6) Εκπόνηση σε τακτά χρονικά διαστήματα μελλοντικών ερευνών σε μεγαλύτερο δείγμα εκπαιδευτικών που θα επιτρέπει την ανάλυση και τη μελέτη δεδομένων σε σχέση και με την ηλικία των εκπαιδευτικών.

Η ουσιαστική γνώση και η έγκυρη κατάρτιση και ενημέρωση των εκπαιδευτικών σχετικά με θέματα Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων και ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου στον χώρο της Εκπαίδευσης δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Έχει ως κύριο στόχο την αποτελεσματική ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία, ώστε οι εκπαιδευτικοί να ανταποκρίνονται με επάρκεια στα παιδαγωγικά, εκπαιδευτικά και διοικητικά τους καθήκοντα σε συνεχώς εξελισσόμενα τεχνολογικά περιβάλλοντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου, Ε., (2007), *Προσωπικά Δεδομένα*. Αθήνα -Κομοτηνή: Εκδ. Αντ. Σάκκουλα.

Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου, Ε., (2008), Κοινωνία της Πληροφορίας και νομική προστασία των προσωπικών δεδομένων της οικογένειας και των μελών της. *Ελλην.* 49. 697 – 698.

Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε., (2016), *Προσωπικά Δεδομένα: Βασικές έννοιες και αρχές επεξεργασίας. Υποχρεώσεις υπεύθυνου επεξεργασίας. Δικαιώματα υποκειμένου. Κυρώσεις. Διασύνδεση αρχείων και διασυννοριακή ροή δεδομένων. Ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Κωδικοποιημένη νομοθεσία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Αναστασιάδης, Π., (2005), Νέες Τεχνολογίες και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην υπηρεσία της Δια Βίου Μάθησης: Προς μια νέα «Κοινωνική Συμφωνία» για την άρση των συνεπειών του Ψηφιακού Δυϊσμού, *3^ο Διεθνές συνέδριο για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές, Πρακτικά εισηγήσεων*. Αθήνα: Εκδ. Προπομπός.

Αναστασιάδης, Π., (2006), Περιβάλλοντα Μάθησης στο Διαδίκτυο και Εκπαίδευση από Απόσταση. Στο: Α. Λιοναράκης, επιμ., *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως - Στοιχεία θεωρίας και πράξης*. Αθήνα: Εκδ. Προπομπός.

Αραμπατζή, Σ., (2019), *Οι σύγχρονοι τρόποι παραβίασης έργων πνευματικής ιδιοκτησίας και οι προσβολές αυτών μέσω του Διαδικτύου*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Πανεπιστήμιο Θράκης. Από:
<https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/22996/1/ArampatziStavroulaMsc2019.pdf>.

Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Αργυρού, Τ., (2018), *Επαυξάνοντας με αλληλεπιδραστικά και πολυμεσικά στοιχεία το σχολικό εγχειρίδιο της Φυσικής Στ 'δημοτικού και χρήση του για διδασκαλία στοιχείων θρέψης των φυτών*. Μεταπτυχιακή διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Από:

<https://hellenicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/19149/thesis%20%ce%91%cf%81%ce%b3%cf%85%cf%81%ce%bf%cf%85.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Ανακτήθηκε στις 18.04.2020.

Αρμακόλας, Σ., Παναγιωτακόπουλος, Χ., & Φραγκούλης, Ι., (2020), Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός της τηλεδιάσκεψης με τη χρήση και αξιοποίηση συμμετοχικών – βιωματικών τεχνικών. Από:

- file:///C:/Users/user/Downloads/2326-6354-1-PB.pdf. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.
- Ασλανίδου, Σ., & Οικονόμου, Α., (2008), Η επικοινωνία των νέων μέσω γραπτών μηνυμάτων στο κινητό και το διαδίκτυο. Από: <https://oiko.files.wordpress.com/2008/10/ceb7-ceb5cf80ceb9cebacebfceb9cebdcf89cebdcfacefb1-cf84cf89cebd-cebdceadcf89cebd-cebcceadcf83cf89-ceb3cf81ceb1cf80cf84cf8eacebd-cebcceb7.pdf>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.
- Βασιλειάδης, Γ., & Γιατράκη, Ε., (2018), Εφαρμογή Συνεργατικής Μάθησης Υποστηριζόμενης από Υπολογιστή (CSCL) με χρήση Mobile Learning για τη διδασκαλία της Πληροφορικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Από: [https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/18187/m_learning\(neo\).pdf?sequence=8&isAllowed=y](https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/18187/m_learning(neo).pdf?sequence=8&isAllowed=y). Ανακτήθηκε στις 19.02.2020.
- Βλαχάβας, Ι., Δαγδιλέλης, Β., Ευαγγελίδης, Γ., Παπαδόπουλος, Γ., Σατρατζέμη, Μ., & Ψύλλος, Δ., (2004), *Οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην Ελληνική Εκπαίδευση: Απολογισμός και προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Βλάχου, Μ., (2013), *Διαπιστώσεις και προτάσεις για τη διοίκηση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Αφετηρία: Η Αριστοτελική προσέγγιση*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, ΕΚΠΑ. Από: http://amitos.library.uop.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/255/189_000034.pdf?sequence=1. Ανακτήθηκε στις 20.02.2020.
- Βουτσάκη, Β., (2004), Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή: υποκειμενικές και αντικειμενικές πτυχές. Στο: Χ. Σαββάκης κ.ά., *Νέες τεχνολογίες και συνταγματικά δικαιώματα*. Θεσσαλονίκη: Εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2004, 87-105.
- Γαλάνης, Π., (2019), *ΤΠΕ και ελληνική δημόσια εκπαίδευση: απάντηση στις προκλήσεις της ύστερης νεωτερικότητας ή φαύλος κύκλος; Μια πιθανή εξήγηση της παραμέλησης χρήσης τους στο σύγχρονο σχολείο, ως απόρροιας νομικών αγκυλώσεων και διοικητικής αρρυθμίας*. Από: <file:///C:/Users/user/Downloads/1453-5690-1-PB.pdf>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.
- Γαρίνη, Π., (2019), *Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (CDPRE679/16) και η εφαρμογή του στο ελληνικό Δημοτικό Σχολείο*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών. Από:

<http://repository.library.teimes.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/7952/%CE%9F%20%CE%93%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82%20%CE%9A%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82%20%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82%20%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%94%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD%20%28CDPREC679-16%29%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%B7%20%CE%B5%CF%86%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%B3%CE%AE%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CF%83%CF%84%CE%BF%20%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%BF.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Ανακτήθηκε στις 15.04.2020.

Γέροντας, Α., (2002), *Η προστασία του πολίτη από την Ηλεκτρονική Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων*. Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδ. Σάκκουλα.

Γεωργανά, Σ., (2018), *Αποτιμώντας την Αξιοποίηση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία: Μια Μελέτη Περίπτωσης του Μοντέλου TIM. (Technology Integration Matrix)*. Από: <http://oceanis.lib2.uniwa.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/4246/%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1>. Ανακτήθηκε στις 18.04.2020.

Γκέκα, Π., (2018), *Ο ρόλος των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνιών στην επιβίωση των ΑΕΙ: τομές στην εκπαίδευση, έρευνα, ανάπτυξη, διοίκηση και τις δημόσιες σχέσεις*. Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Δαγδιλέλης, Β., (2005), *Η Πληροφορική στην Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης - Πληροφορική και στελέχη της Εκπαίδευσης*. Στο: Α. Καψάλης (Επιμ.), *Οργάνωση και Διοίκηση Σχολικών Μονάδων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 213 – 230.

Δαπόντε, Ν., (2007), *Τι να σημαίνει άραγε το ΤΠΕ;* Από: <https://www.eduportal.gr/tpe-dap/>
Ανακτήθηκε στις 24.04.2020.

Δέλλας, Σ., (2008), *Διδακτική Αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορικής με Εφαρμογές στο Διαδίκτυο*. Διδακτορική Διατριβή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

Δημακόπουλος, Δ., & Παναγιωτακόπουλος, Χ., (2011), *ΤΠΕ και Οργάνωση - Διοίκηση Σχολικών Μονάδων: Αποτελέσματα μιας εμπειρικής έρευνας εστιασμένης στις απόψεις των Διευθυντών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Αχαΐας*. *i-teacher*, 3, 29 – 42.

- Δόκου, Μ., (2018), *Διερεύνηση τακτικών – τρόπων βελτίωσης του έργου των Σχολικών Συμβούλων στη Ελλάδα με τη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ)*. Διδακτορική Διατριβή, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Δούκας, Χ., (2000), *Η Παιδεία στην Κοινωνία της Πληροφορίας*. Αθήνα: Εκδ. Γρηγόρης.
- Δρογκάρης, Π., (2013), *Ασφάλεια και προστασία της ιδιωτικότητας σε πληροφοριακά συστήματα ηλεκτρονικής διακυβέρνησης*. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Σχολή Θετικών Επιστημών. Τμήμα Μηχανικών Πληροφοριακών και Επικοινωνιακών Συστημάτων.
- Ζάχρου, Μ., (2019), *Η επίδραση των Νέων Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην οργάνωση και διοίκηση των σχολικών μονάδων*. Από: <file:///C:/Users/user/Downloads/1579-5628-1-PB.pdf>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.
- Θεοδωράκη, Ε., (2019), *Διακίνηση παράνομου υλικού στο διαδίκτυο και η στάση των ανήλικων χρηστών*. Πτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής. Από: http://okeanis.lib2.uniwa.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/4842/aut_44695.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Ανακτήθηκε στις 18.03.2020.
- Θεοδώρου, Σ., (2009), *Επιπτώσεις της κατάχρησης του Διαδικτύου στην προσωπική, επαγγελματική και κοινωνική ζωή του σύγχρονου ανθρώπου. Μία θεωρητική και εμπειρική διερεύνηση*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Από: <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/13575/1/TheodorouMsc2009.pdf>. Ανακτήθηκε στις 05.03.2020.
- Ιγγλεζάκης, Ι., (2004), *Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σάκκουλα.
- Κανελλόπουλος, Γ., (2018), *Ασφάλεια στο διαδίκτυο και παιδιά προσχολικής ηλικίας*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Από: <https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/18213/%ce%94%ce%99%ce%a0%ce%9b%ce%a9%ce%9c%ce%91%ce%a4%ce%99%ce%9a%ce%97%20%ce%9a%ce%91%ce%9d%ce%95%ce%9b%ce%9b%ce%9f%ce%a0%ce%9f%ce%a5%ce%9b%ce%9f%ce%a3%20final.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.
- Κανελλοπούλου – Μπότη, Μ., (2006), Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και η εξαίρεση υπέρ της εκπαίδευσης και της διδασκαλίας. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*. Ιούνιος. 86-102.
- Κανέλλος, Λ., (2020), *THE GDPR HANDBOOK*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Καπανιάρης, Α., & Καστάνη, Λ., (2011), Η ιστοεξερεύνηση (WebQuest) στην επαγγελματική εκπαίδευση. Σχεδιάζοντας το μάθημα «Προστατευόμενες περιοχές των Υγροτόπων Ramsar» με βάση πολλαπλές πηγές πληροφόρησης. Στο: *Πρακτικά του 2^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου ΑΣΠΑΙΤΕ με θέμα: «Πηγές Γνώσης»*. Αθήνα. 16-17 Δεκεμβρίου 2011. Από: <https://oiko.wordpress.com/2012/11/08/%CF%84%CE%B1-%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CF%84%CE%BF%CF%85-2%CE%BF%CF%85-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%83%CE%B5%CF%80-%CE%B1%CF%83/>. Ανακτήθηκε στις 19.03.2020.

Καρακώστας, Ι., (2004), *Προστασία της ιδιωτικότητας στην Κοινωνία της Πληροφορίας*. ΔΙΜΕΕ.

Κασιμάτης, Γ., (1991), Πρόλογος στο βιβλίο του Γέροντα, Α., *Πληροφορική και Δίκαιο*. Αθήνα: Εκδ. Σάκκουλα Αντ. Ν.

Κασιμίδου, Α., (2018), *Η χρήση των νέων τεχνολογιών από παιδιά προσχολικής ηλικίας στο σπίτι και το είδος επιτήρησης αυτών από την οικογένεια*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Από: <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/22523/4/KasimidouAnastasiaMsc2018.pdf>. Ανακτήθηκε στις 07.02.2020.

Κέκκερης, Γ., & Δέλλας, Σ., (2007), Διερεύνηση των απόψεων και των εμπειριών νεοδιόριστων εκπαιδευτικών σχετικά με την υπεύθυνη και ασφαλή χρήση του Διαδικτύου. *Εκπαίδευση & Νέες Τεχνολογίες*. 5. σ.1.

Κολιός Ν., Πλακίτση Κ., Παγγέ Π., Καλδρυμίδου Μ., Σπυράτου Ε., Μανώλη Β., & Ραπανάκης Π., (2010), *Δημιουργία αλληλεπιδραστικών μαθησιακών δραστηριοτήτων με τη χρήση των νέων Τεχνολογιών: Το ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό πακέτο «Περιβάλλον - Η προστασία του δάσους»*. Από: [https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/41611604/-_20160126-14159-18imu2v.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3D41611604.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=ASIATUSBJ6BAAHJWMFFC%2F20200511%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20200511T070249Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Security-Token=IQoJb3JpZ2luX2VjEN7%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2FwEaCXVzLWVhc3QtMSJIMEYCIQCjuNZgi%2FOD77n%2FOp4ERF0UZSbyIkreVIKADL5tcUFBHAIhAJi](https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/41611604/-_20160126-14159-18imu2v.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3D41611604.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=ASIATUSBJ6BAAHJWMFFC%2F20200511%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20200511T070249Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Security-Token=IQoJb3JpZ2luX2VjEN7%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2FwEaCXVzLWVhc3QtMSJIMEYCIQCjuNZgi%2FOD77n%2FOp4ERF0UZSbyIkreVIKADL5tcUFBHAIhAJi)

- Κοτσαλής Λ, & Μενουδάκος Κ., (2018), *Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR). Νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Κοτσίρης, Λ., & Σταματούδη, Ε., (2009). *Νόμος για την Πνευματική Ιδιοκτησία – Κατ’ άρθρο ερμηνεία*. Αθήνα: Εκδ. Σάκκουλα.
- Κουρμούση Ν., & Κούτρας Β., (2011), *Βήματα για τη ζωή – Πρόγραμμα Ατομικών και Κοινωνικών Δεξιοτήτων για το Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Εκδ. Παπαζήση ΑΕΒΕ.
- Κουτρομάνος, Γ., *Ασφάλεια στο διαδίκτυο: Επικοινωνώ αλλά δεν αποκαλύπτω, Υποδειγματικό Σενάριο*, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Από: <http://aesop.iep.edu.gr/node/15135>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.
- Κυριαζή, Ν., (1998), *Η κοινωνιολογική έρευνα, κριτική επισκόπηση των μεθόδων και τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικές Επιστημονικές Εκδόσεις.
- Κυριακοπούλου, Χ., Πολίτης Δ., & Δουκατά, Μ., (2008), *Η ηθική χρήση της πληροφορίας στο περιβάλλον της πληροφοριακής παιδείας*. Στο: *1^ο επιστημονικό συμπόσιο: Πληροφοριακή Παιδεία και Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση*. Βόλος: Βιβλιοθήκη Πανεπιστήμιου Θεσσαλίας 11-12 Δεκεμβρίου. Από: http://ilsym.lib.uth.gr/files/Kyriakopoulou_et_al_ft.pdf. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.
- Κωτάκη, Μ., (2018), *Η νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών (software) στο δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας*. Από: https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=%C2%AB%CE%97+%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE+%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1+%CF%84%CF%89%CE%BD+%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD+%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD+%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CF%83%CF%84%CF%8E%CE%BD+%28software%29+%CF%83%CF%84%CE%BF+%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF+%CF%80%CE%BD%CE%B5%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82+%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82%2C%BB%2C+%CE%9C.+%CE%9A%CF%89%CF%84%CE%AC%CE%BA%CE%B7%2C+&btnG=. Ανακτήθηκε στις 19.03.2020.

- Λέκκα Α., Σύψας Α., & Παγγέ Π., (2013), Κοινωνικά δίκτυα με απευθείας σύνδεση (Online Social Networks) στην εκπαίδευση. Η περίπτωση του Edmodo. Στο: *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*. Από: https://www.researchgate.net/publication/304575130_Koinonika_diktya_me_apeutheias_syndese_Online_Social_Networks_sten_ekpaideuse_E_periptose_tou_Edmodo. Ανακτήθηκε στις 21.03.2020.
- Λιοναράκης, Α., Αποστολίδου, Α., Μανούσου, Ε., Λιγούτσικου, Ε., Ιωακειμίδου, Β., Παπαδημητρίου, Σ., Χαρτοφύλακα, Α.Μ., & Σταμάτη, Μ., (2017), Η αναγκαιότητα ανάπτυξης συστημάτων υποστήριξης στην ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Βασικά ζητήματα και καλές πρακτικές. Στο: *Πρακτικά του 9^{ου} Διεθνούς Συνέδριου για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*. Τόμος 5, Μέρος Α'.
- Λυκουρέση Π., (2019), *Τα εμπόδια των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με την εφαρμογή των τεχνολογιών στη σχολική πρακτική*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών. Από: <https://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/handle/10889/12272>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.
- Μακρή, Α., & Βλαχόπουλος, Δ., (2015), Οι Τ.Π.Ε. στην Εκπαιδευτική Οργάνωση και Διοίκηση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Μία διερευνητική μελέτη. Στο: *Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly 15/04/2020 18:17:33 EEST - 62.74.102.184 79 Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης*. Ανακοίνωση στο 8ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (ICODL). Αθήνα. Από: <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/96>. Ανακτήθηκε στις 23.03.2020.
- Μακρής, Π., & Παγγέ, Τ., (2000), *Πληροφορική για Νηπιαγωγούς*, Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Μαλλιάρου Π., (2016), *Ηλεκτρονική Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων Αηηλίκων με έμφαση στη Διαχείρισή τους από το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο και Συναφή Πληροφοριακά Συστήματα – Νομικές Πτυχές*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.
- Μάνεση, Σ., (2016), Απόψεις εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής για την αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας στην εκπαίδευση. *Έρευνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών – Επιστημονικών Θεμάτων*. 8. 5-18.
- Μανιού, Ν., (2019), *Οι στάσεις των σχολικών διευθυντών απέναντι στις ΤΠΕ και οι αντιλήψεις τους για τους παράγοντες που διευκολύνουν ή αναστέλλουν την ενσωμάτωση των ΤΠΕ*

- στα δημοτικά σχολεία. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Από: <https://hellenicus.lib.aegean.gr/handle/11610/18854>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.
- Μαρίνος, Μ.-Θ., (Επιμέλεια), *Κοινωνία των Πληροφοριών και Πνευματική Ιδιοκτησία. Η ελληνική ρύθμιση*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας 2003, αρ. 43.
- Μαρκαντώνης, Χ., & Σαραφίδου, Γ., (2009). *Ο ρόλος των στάσεων και της υποστήριξης των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ*. Πρακτικά 5^{ου} πανελληνίου συνεδρίου «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη», τόμος Α΄, σελ. 156-166.
- Μάτος, Α., (2013), *Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη χρήση νέων τεχνολογιών ως πλαισίου διδασκαλίας επιμέρους γνωστικών αντικειμένων: Αναλύοντας τις εμπειρίες φιλολόγων και μαθηματικών και τους τρόπους ανασυγκρότησης των ταυτοτήτων τους*. Διδακτορική Διατριβή, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Μαυριά, Κ., (1982), *Το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου*. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδ. Α. Σάκκουλα.
- Μήτρου, Λ., (2006), *Προσωπικά δεδομένα, ιδιωτικότητα και απόρρητο, Ιατρικό Απόρρητο*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σάκκουλα.
- Μήτρου, Λ., (2010), Η προστασία της Ιδιωτικότητας στην Πληροφορική και τις Επικοινωνίες. Η νομική διάσταση. Στο: Γκριτζαλής, Στ. Λαμπρινουδάκης, Κ. Κάτσικας, Σ. Μήτρου, Λ. (Εκδ.), *Προστασία της ιδιωτικότητας και τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών. Νομικά και τεχνικά θέματα*. Αθήνα: Εκδ. Παπασωτηρίου. Από: https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=%CE%BC%CE%AE%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%85+%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1&oq=%CE%BC%CE%AE%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%85. Ανακτήθηκε στις 16.02.2020.
- Μόσχος, Γ., Η άσκηση και η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού στο διαδίκτυο. Ο ρόλος του συνηγόρου του παιδιού. Από: <https://www.synigoros.gr>. Ανακτήθηκε στις 01.03.2020.
- Μπάκας, Θ. (2009), Η αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Εκπαίδευσης (Τ.Π.Ε.), στη διοικητική υποστήριξη των σχολείων. Στο: Φ. Γούσιας (επιμ.) *Πρακτικά του Πανελληνίου Συνεδρίου της Επιστημονικής Ένωσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας για τη διάδοση των Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση (Ε.Ε.Ε.Π. - ΔΤΠΕ)*. 171 – 183.

- Μπαμπινιώτης, Γ., (2000). Από: <https://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/nees-texnologies-kai-roiotiki-paideia/>. Ανακτήθηκε στις 02.03.2020.
- Μπερδέκλης, Φ., (2019), *Αξιοποίηση των υπηρεσιών του πανελλήνιου σχολικού δικτύου στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: διερεύνηση απόψεων και παιδαγωγικών πρακτικών των εκπαιδευτικών (ΠΕ70) της Δωδεκανήσου*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Από: <https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/18839/%20%20%20-%204132017025.pdf?sequence=2>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.
- Μπουλούτα, Κ., (2017), *Αξιοποίηση των Κοινωνικών Δικτύων στην Εκπαιδευτική Διαδικασία: Νέες Εκπαιδευτικές Εφαρμογές*. Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Μηχανικών Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Πληροφορικής, Πολυτεχνική Σχολή, Πανεπιστήμιο Πατρών. Από: <https://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/11364/1/PhD%20BOULOUTA%20OK%202017.pdf>. Ανακτήθηκε στις 21.03.2020.
- Μπουραντάς, Δ., (2005), *Ηγεσία: ο δρόμος της διαρκούς επιτυχίας*. Αθήνα: Εκδ. Κριτική.
- Νάκος, Κ., (2009), Ο ρόλος του Διευθυντή και η συμβολή των Νέων Τεχνολογιών στην άσκηση της Διοίκησης των Σχολικών μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. *Εισήγηση στην ΑΣΠΑΙΤΕ Ιωαννίνων: «Ο Διευθυντής Σχολικής Μονάδος και οι Νέες Τεχνολογίες», 8 - 9 Μαΐου 2009*. Από: <http://ipeir.pde.sch.gr/educonf/2/17Afises/nakos/nakos.pdf>. Ανακτήθηκε στις 17.04.2020.
- Νικολαΐδης, Χ., (1999), *Η σκοτεινή πλευρά του Internet*. Αθήνα: Εκδ. Anubis.
- Νικολάου, Β., Τόκη, Ε., & Παγγέ Τ., (2019), Απόψεις των εκπαιδευτικών για τα κοινωνικά δίκτυα και την ασφάλεια του διαδικτύου, Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Χθες. Στο: *Σήμερα, στο Αύριο: Προκλήσεις και Προοπτικές, 1^ο Θερινό Σχολείο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Νούσκαλης, Γ., (2003), *Ποινική προστασία προγράμματος Η/Υ στο Ν.2121/93*. Αθήνα: Εκδ. Σάκουλα.
- Νούσκαλης, Γ., (2019), *Πρόγραμμα ενημερότητας στην ασφάλεια πληροφοριών δημόσιων οργανισμών*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Από: <https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/18584/Nouskalis%20Georgios%20Information%20Security%20Awareness.pdf?sequence=5>.

Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Νταλούκας, Β., Αντωνίου, Κ., Δαούσης, Δ., & Σεβεντεκίδης, Κ., (2008), Η χρήση της τηλεεκπαίδευσης για την επιμόρφωση των καθηγητών. Ένα παράδειγμα επιμόρφωσης. Στο: *Moodle, 2η Πανελλήνια Διημερίδα των καθηγητών Πληροφορικής*.

Παγγέ, Α., (2012), *Προγράμματα ηλεκτρονικής μάθησης στο διαδίκτυο, σχεδιασμός και δυνατότητες αξιοποίησής τους στην Ελλάδα: η περίπτωση του σημασιολογικού διαδικτύου*. Διδακτορική διατριβή. Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Παγγέ, Τ., (2006), Υπηρεσίες του Internet και η διδακτική αξιοποίησή τους από εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας. *Επετηρίδα Π.Τ.Ν.* 71-80.

Παγγέ, Τ., (2009), *Εκπαιδευτική Τεχνολογία*. Ιωάννινα: Εκδ. Θεοδωρίδη.

Παγγέ, Τ., (2014), Τα webinars και η συμβολή τους στη δια βίου μάθηση. *Ανακοίνωση στην Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος*. Από:

http://eled.uowm.gr/sites/default/files/program_9o_sunedrio_2014.pdf.

Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.

Παγγέ, Τ., (2016), *Εκπαιδευτική Τεχνολογία και Εφαρμογές Διαδικτύου*. Θεσσαλονίκη: Εκδ. Δίσιγμα.

Παλάζη, Χ., & Εφόπουλος, Β., (2016), *Έρευνα σε εκπαιδευτικούς σχετικά με την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου από τα παιδιά*. Πρακτικά Εργασιών 10^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Καθηγητών Πληροφορικής. Από:

<http://synedrio.pekap.gr/praktika/10o/ergasies/erevnitikes%20erg/313.pdf>. Ανακτήθηκε

στις 20.03.2020.

Παναγοπούλου – Κουτνατζή, Φ., όπ. αν. Στο: Κοτσαλής κ.ά., (2018), *Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR)*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Πάνου Δ., & Χαριτάκη, Γ., (2019), *Ενσωμάτωση του ηλεκτρονικού υπολογιστή στην προσχολική τάξη : απόψεις νηπιαγωγών και γονέων*. Από:

[file:///C:/Users/user/Downloads/1696-3712-1-SM%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/1696-3712-1-SM%20(1).pdf). Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Πανσεληνάς, Γ., (2010), *Ασφαλής χρήση του Διαδικτύου –Αποτελεσματικές διδακτικές παρεμβάσεις και ο ρόλος τους εκπαιδευτικού Πληροφορικής*. 4^ο Συνέδριο Καθηγητών Πληροφορικής. Σέρρες 2010. Από:

<http://plirancrete.sch.gr/attachments/article/294/asfalis%20xrisi%20diadiktyoy.pdf>.

Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.

Παπαδανιήλ, Ι., (2005), *Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη χρήση των νέων τεχνολογιών*,

- το παράδειγμα των Κέντρων Στήριξης Επιμόρφωσης. Θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση. Θεσσαλονίκη: Εκδ. Αφοί Κυριακίδη.
- Παπαδημητρίου Σ., & Σοφός Α., (2019), Πρόγραμμα εξ αποστάσεως επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης «Ψηφιακός Γραμματισμός στα Οπτικοακουστικά Μέσα σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης»: Αποτελέσματα και Προτάσεις από την Πιλοτική Εφαρμογή Primary Education Teachers' Online Training program "Digital Literacy in Audiovisual Media on Internet Learning Environments": Outcomes and Proposals by the Pilot Implementation. Από:
[file:///C:/Users/user/Downloads/19773-53946-1-PB%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/19773-53946-1-PB%20(2).pdf). Ανακτήθηκε στις 14.03.2020.
- Παπαζώη, Π., & Παγουλάτου, Π., (2018), *Η νομοθεσία για την εγκληματικότητα στο διαδίκτυο*. Πτυχιακή Εργασία, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Από:
<http://repository.teiwest.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/7721/%CE%97%20%CE%9D%CE%9F%CE%9C%CE%9F%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%99%CE%91%20%CE%93%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%97%CE%9D%20%CE%95%CE%93%CE%9A%CE%9B%CE%97%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%91%20%CE%A3%CE%A4%CE%9F%20%CE%94%CE%99%CE%91%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%A4%CE%A5%CE%9F.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.
- Παπανικολάου, Κ., Γρηγοριάδου, Μ., & Γουλή, Ε., (2005), Η συμβολή του Διαδικτύου στην ανανέωση εκπαιδευτικών πρακτικών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. *Θέματα στην Εκπαίδευση*. 6(1). 23-57.
- Παπουτσάκης, Μ., (2018), *Πληροφοριακά συστήματα διοίκησης της εκπαίδευσης και η συμβολή τους στην αξιολόγηση της εκπαιδευτικής μονάδας: μελέτη περίπτωσης MySchool*. Διπλωματική Εργασία, Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πειραιά Τ. Τ. Από:
<http://oceanis.lib.puas.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/4136/%20.pdf?sequence=1>. Ανακτήθηκε στις 05.03.2020.
- Πλακίτση, Κ., Σταμούλης, Ε., Θεοδωράκη, Χ., Κολοκούρη, Ε., Νάννη, Ε., & Κορνελάκη, Α., (2018), *Η Θεωρία της Δραστηριότητας και οι Φυσικές Επιστήμες: Μια νέα διάσταση στην STEAM εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδ. Gutenberg–Δαρδανός.
- Ράπτη, Α., & Ράπτης Α., (1999), *Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας*. Α' τόμος. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.

- Ράπτη, Α., & Ράπτης Α., (2002), *Μάθηση και Διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας*. Ολική προσέγγιση. Τόμος Α΄. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.
- Ράπτη, Α., & Ράπτης Α., (2007), *Μάθηση και διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας*. Ολική Προσέγγιση, Τόμος Α΄. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.
- Ράπτη, Α., & Ράπτης Α., (2013), *Μάθηση και διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας*. Ολική προσέγγιση. Α΄ Τόμος. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.
- Ράπτης, Α., & Ράπτη, Α., (2014), *Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Ρεντίφης, Γ., (2014), Η αξιοποίηση των ΤΠΕ, ως το κλειδί της αποτελεσματικής σχολικής διοίκησης. *i – teacher*. 7. 125 – 131.
- Ρεσ, Ι., (2005), Διεπίδυσση του άγχους για τους υπολογιστές στους δασκάλους. Στο: *Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου ΤΠΕ Σύρου, 479-486, 13-15 /05/2005*.
- Ρετάλης, Σ., (Επιμ.) (2005), *Οι Προηγμένες Τεχνολογίες Διαδικτύου στην Υπηρεσία της Μάθησης*. Αθήνα: Εκδ. Καστανιώτη.
- Σαΐτης, Χ., (2007), *Ο διευθυντής στο σύγχρονο σχολείο: Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.
- Σοφός, Α., Κώστας Α., & Παράσχου Β., (2017), *Online Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Από τη Θεωρία στην Πράξη*. Από: https://www.researchgate.net/profile/Apostolos_KOSTAS/publication/311081537_Online_ex_apostaseos_ekpaideuse_Apo_te_Theoria_sten_Praxe/links/585b808808ae8fce48fa6bb2.pdf. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.
- Σταμέλος, Γ., & Δακοπούλου, Αθ., (2007), *Η διατριβή στις κοινωνικές επιστήμες: από το σχεδιασμό στην υλοποίηση*. Αθήνα: Εκδ. Μεταίχμιο.
- Σωτηροπούλου – Σπανού, Κ., (2019), *Οι επιδράσεις του διαδικτύου σε παιδιά προσχολικής και παιδικής ηλικίας*, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας. Από: <http://repository.teiwest.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/7842/DE%20%CE%A3%CE%A9%CE%A4%CE%97%CE%A1%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%9F%CE%A5-%CE%A3%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%9F%CE%A5%20%CE%9A%CE%91%CE%9B%CE%9B%CE%99%CE%9F%CE%A0%CE%97.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020
- Ταουσάνης, Ν., (2019), *Η αυτεπάρκεια και το άγχος των διευθυντών σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά τη χρήση ΤΠΕ για την*

οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Από:

<https://ir.lib.uth.gr/xmlui/bitstream/handle/11615/51085/19970.pdf?sequence=1>.

Ανακτήθηκε στις 27.03.2020.

Τάσσης, Χ., (2020), *Πληροφοριακά συστήματα διοίκησης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: η περίπτωση του myschool στο δημοτικό σχολείο*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Από:

http://apothetirio.teiep.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/10789/Tassis,%20C.%20MAF_2020.pdf?sequence=4. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Τέγας, Χ., (2019), *Σχολικός Διαδικτυακός Εκφοβισμός - Ασφάλεια στο Διαδίκτυο: Μελέτη Περίπτωσης σε τρία Γυμνάσια του Νομού Αχαΐας*. Πτυχιακή Εργασία, ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Από:

<http://repository.library.teiwest.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/7556/DE%20%C E%A4%CE%95%CE%93%CE%91%CE%A3%20%CE%A7%CE%A1%CE%97%CE %A3%CE%A4%CE%9F%CE%A3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.

Τζιμόπουλος, Ν., Πόρποδα, Α., & Προβελέγγιος Π., (2009), Ασφαλής χρήση του διαδικτύου. Στο: *Πρακτικά, 2^ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέριο Ημαθίας*. Από:

<https://www.ekped.gr/praktika10/web/154.pdf>. Ανακτήθηκε στις 19.03.2020.

Τζιόκας, Θ., (2018), *Εκπαιδευτική ηγεσία και ένταξη ΤΠΕ στην εκπαίδευση: Ο ρόλος του διευθυντή της σχολικής μονάδας*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Από:

<http://amitos.library.uop.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/4968/%CE%94%CE%B 9%CF%80%CE%BB%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE %AE%20%CE%A4%CE%B6%CE%B9%CF%8C%CE%BA%CE%B1%CF%82-%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF% 84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF% 84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%94%CE%B9%CE%BF%CE%AF%CE%BA%CE%B7%CF%83%CE%B7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Ανακτήθηκε στις 15.04.2020.

Τόκη, Ε.Ι., (2011), *Χρήση και αποτελεσματικότητα των νέων τεχνολογιών στην αξιολόγηση της τυπικής και άτυπης μάθησης του προφορικού λόγου παιδιών πρώτης σχολικής ηλικίας*. Διδακτορική Διατριβή, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

- Τόκη, Ε.Ι., & Παγγέ Τ., (2011), Αξιολόγηση της Ηλεκτρονικής Παρουσίας Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Επιμόρφωσης μέσα από Ιστοσελίδες των Τμημάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης. Στο: Β. Δ. Οικονομίδης (επιμ.), *Εκπαίδευση και Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών θεωρητικές και εκπαιδευτικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εκδ. Πεδίο, 462-471.
- Τόκη, Ε. Ι., Σύψας, Α., Παγγέ, Α., & Παγγέ, Τ., (2013), Απόψεις φοιτητών και εκπαιδευτικών για την ηλεκτρονική μάθηση και τα webinars. Στο: Α. Lionarakis (Eds). *Proceedings of 7th International Conference in Open & Distance Learning, November 2013, Athens Greece*, Volume: 2-Section A, 27-35.
- Τσαγδή Ε., (2018), *Διαδικτυακά παιχνίδια και εκπαίδευση*. Από:
<http://apothetirio.teiep.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/9056/%CE%A0%CE%A4%CE%A5%CE%A7%CE%99%CE%91%CE%9A%CE%97%20%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%A3%CE%91%CE%93%CE%94%CE%97%20%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%9D%CE%97.pdf?sequence=1>. Ανακτήθηκε στις 09.04.2020.
- Τσακνάκης, Δ., (2014), *Ανάλυση - Αξιολόγηση Λογισμικού Antivirus και Τεχνικές Αποφυγής*. Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Από:
<http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/6439/MTE1134.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.
- Τσελεπίδη, Χ., (2019), *Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού και ο ρόλος του εκπαιδευτικού για τη διαχείρισή του*. Πτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Από:
<http://dspace.uowm.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/1288/%CE%A4%CE%A3%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%94%CE%97%20%CE%A7%CE%A1%CE%A5%CE%A3%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%91.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Ανακτήθηκε στις 16.05.2020.
- Τσιάτσος, Θ.-Κ., (2015), *Εκπαιδευτικά Περιβάλλοντα Διαδικτύου: Χαρακτηριστικά & Είδη*. Από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/3202>. Ανακτήθηκε στις 16.05.2020.
- Τσιλέμου, Ε., (2019), *Οι Νέες Τεχνολογίες (ΤΠΕ) στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: Η Περίπτωση των Δημοτικών Σχολείων της Π.Ε. Ευβοίας, στην Περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας*. Από:
<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/inoek/article/viewFile/1588/2287>. Ανακτήθηκε στις 16.05.2020.
- Τσολακίδης, Κ., Φωκίδης Ε., & Βρατσάλης, Κ., (2005), *Η στάση των εκπαιδευτικών της*

Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας. Στο: Βρατσάλης Κ. (επιμ.), *Διδακτική εμπειρία και παιδαγωγική θεωρία*. Αθήνα: Εκδ. Νήσος. Από:

https://www.researchgate.net/profile/Emmanuel_Fokides/publication/287645596_E_stase_ton_ekpaideutikon_tes_Protobathmias_Ekpaideuses_stis_Technologies_tes_Plerophorias_kai_tes_Epikoinonias/links/56784f5f08ae125516ee7da3.pdf. Ανακτήθηκε στις 21.03.2020.

Τσούκος, Σ., (2000), *Πνευματική ιδιοκτησία και φωτογραφία*. Από: <http://www.leica-academy.gr/magazin3/tsoukos.htm>. Ανακτήθηκε στις 30.01.2020.

Φραγκουλίδου, Φ., (2006), *Έφηβοι και διαδίκτυο: μελέτη των επιδράσεων του διαδικτύου στους έφηβους χρήστες*. Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ). Σχολή Φιλοσοφική. Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής. Τομέας Παιδαγωγικής.

Χαραλάμπους, Κ., (2008), *Η Χρήση των ΤΠΕ στην Οργάνωση και Διοίκηση των Σχολικών Μονάδων: Μια συνοπτική ματιά*. Δελτίο Εκπαιδευτικού Ομίλου Κύπρου.

Χριστοδουλίδου, Ε., (2019), *Η παρουσίαση του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία των Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΕΕ) 2016/679 και η εφαρμογή στη Δημόσια Διοίκηση*. Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Από: <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/22891/1/ChristodoulidouElisavetMsc2019.pdf>. Ανακτήθηκε στις 16.05.2020.

Ξενόγλωσση

Abbott, C., (2003), *ICT: Changing education*. London: Routledge. From: [https://books.google.gr/books?hl=en&lr=&id=bISRAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR9&dq=Abbott,+C.+\(2003\).+ICT:+Changing+education.+Routledge&ots=Xpt_J-D1aq&sig=N-wrujiwP7iL5_kpdOAMMvRqUKI&redir_esc=y#v=onepage&q=Abbott%2C%20C.%20\(2003\).%20ICT%3A%20Changing%20education.%20Routledge&f=false](https://books.google.gr/books?hl=en&lr=&id=bISRAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR9&dq=Abbott,+C.+(2003).+ICT:+Changing+education.+Routledge&ots=Xpt_J-D1aq&sig=N-wrujiwP7iL5_kpdOAMMvRqUKI&redir_esc=y#v=onepage&q=Abbott%2C%20C.%20(2003).%20ICT%3A%20Changing%20education.%20Routledge&f=false). Ανακτήθηκε στις 16.05.2020.

Adekola, J., Dale, V.M., & Gardiner, K., (2017), *Development of an Institutional Framework to Guide Transitions into Enhanced Blended Learning in Higher Education*. *Res. Learn. Technol.* From: [file:///C:/Users/user/Downloads/1973-Article%20Text-9833-1-10-20170802%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/1973-Article%20Text-9833-1-10-20170802%20(3).pdf). Ανακτήθηκε στις 16.05.2020.

- Adelsberger, H., Collis, B., & Pawlowski, J., (2002), *Handbook of Information Technologies for Education and Training*. Springer. From: [https://books.google.gr/books?hl=en&lr=&id=CCH4CAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Adelsberger,+H.,+Collis,+B.+%26+Pawlowski,+J.+\(2002\).+Handbook+of+Information+Technologies+for+Education+and+Training.+Springer.&ots=W2SsfqFsqW&sig=3GrOWeol4GiBO7OD4Y-m9BwSiv0&redir_esc=y#v=onepage&q=Adelsberger%2C%20H.%2C%20Collis%2C%20B.%20%26%20Pawlowski%2C%20J.%20\(2002\).%20Handbook%20of%20Information%20Technologies%20for%20Education%20and%20Training.%20Springer.&f=false](https://books.google.gr/books?hl=en&lr=&id=CCH4CAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Adelsberger,+H.,+Collis,+B.+%26+Pawlowski,+J.+(2002).+Handbook+of+Information+Technologies+for+Education+and+Training.+Springer.&ots=W2SsfqFsqW&sig=3GrOWeol4GiBO7OD4Y-m9BwSiv0&redir_esc=y#v=onepage&q=Adelsberger%2C%20H.%2C%20Collis%2C%20B.%20%26%20Pawlowski%2C%20J.%20(2002).%20Handbook%20of%20Information%20Technologies%20for%20Education%20and%20Training.%20Springer.&f=false). Ανακτήθηκε στις 17.05.2020.
- Ajzen, I., (2002), Perceived Behavioral Control, Self-Efficacy, Locus of Control and the Theory of Planned Behavior. *Journal of Applied Social Psychology*. 32. 1-20.
- Albion, P., (2001), Some factors in the development of self- efficacy beliefs for computer use among teacher education students. *Journal of Technology and Teacher Education*. 9(3). 321-347.
- Albirini, A., (2006), Teachers' attitudes toward information and communication technologies: the case of Syrian EFL teachers. *Computers & Education*. 47., 373-398.
- Albrecht, J. P., (2016), How the GDPR will change the world. *Eur. Data Prot. L. Rev.* 2. 287. From: <https://edpl.lexxion.eu/article/edpl/2016/3/4>. Ανακτήθηκε στις 16.04.2020.
- Alessi, S., & Trollip, S., (2001), *Multimedia for learning: Methods and development*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon. From: <http://digilib.stiem.ac.id:8080/jspui/bitstream/123456789/329/1/Pengembangan%20Media%20Pembelajaran.PDF>. Ανακτήθηκε στις 16.05.2020.
- Anastasiades, P., (2009), *Interactive Videoconferencing and Collaborative Distance Learning for K-12 Students and Teachers: Theory and Practice*. NY: Nova Science Publishers.
- Apflauer, R., & Reiter, A. (2000), *Schule Online. Das Handbuch zum Bildungsmedium Internet*. Wien: Ueberreuter.
- Bailey, M., Oberheide, J., Andersen, J., Mao, Z. M., Jahanian, F., & Nazario, J. (2007). *Automated classification and analysis of internet malware. International Workshop on Recent Advances in Intrusion Detection*. Berlin, Heidelberg: Springer, 178-197.
- Balouktsis, I., & Kekkeris, G., (2016), Learning Renewable Energy by Scratch Programming. *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών*

- Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*. 9(1). 129-141. From: <https://doi.org/10.12681/jret.8916>. Ανακτήθηκε στις 24.03.2020.
- Bates, T., (2014), *The Role of Technology in Distance Education*. From: https://books.google.gr/books?hl=en&lr=&id=HDFWBQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Bates+Tony&ots=Wej3geZlfH&sig=nNfGcw5Vi7yfRuSHQMbvvaWdCAs&redir_esc=y#v=onepage&q=Bates%20Tony&f=false. Ανακτήθηκε στις 16.04.2020.
- Beck, J., (1997), Teacher education and IT: A national perspective. *European Journal of Teacher Education*, 20 (1), 93-99.
- Behling, O., & Law, K.S., (2000), *Translating Questionnaires and Other Research Instruments: Problems and Solutions*. Thousand Oaks: Sage.
- Benstz, H., (2004), *Internet Recht und schule*. From: <http://www.bildungsbrandenburg.de/bbs/maus/ponk/pdf/benstz1.pdf>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.
- Bentler, P. M., (1990), Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*. 107. 238 - 246. From: <https://escholarship.org/content/qt6cn677bx/qt6cn677bx.pdf>. Ανακτήθηκε στις 16.05.2020.
- Berger-Zehnpfund, P., (1996), *Kinderpornographie im Internet*. Heidelberg: Kriminalistik Verlag Huthig Jehle Rehm GmbH.
- Blackwell, C. K., Lauricella, A.R., & Wartella, E., (2014), Factors influencing digital technology use in early childhood education. *Computers & Education*. 77. 82-90.
- Bose, A., (2001), *Urheberrecht und Internet Was wird aus "Copy and Paste"*. From: <http://www.carl-theodor-schule.de/recht1.htm>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.
- Bosley, C., Krechowicka, I., & Moon, S., (2005), *Review of Literature on the Use of Information and Communication Technology in the Context of Careers Education and Guidance*. Centre for Guidance Studies, University of Derby. Retrieved May 10, 2019. From: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.453.1959&rep=rep1&type=pdf>. Ανακτήθηκε στις 16.05.2020.
- Briggs, S., (2013), *10 emerging educational technologies and how they are being used across the globe*. Resource document. Innovation Excellence. From: <http://www.opencolleges.edu.au/informed/features/the-tenemerging-technologies-in-education-and-how-they-are-being-used-across-the-globe/>. Ανακτήθηκε στις 16.03.2020.
- Bruner, J., (1996), *The Culture of Education*. Cambridge MA: Harvard University Press.

- CERT, (2000), *Frequently Asked Questions About Malicious Web Scripts Redirected by Web Sites*. From: http://www.cert.org/tech_tips/malicious_code_FAQ.html. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.
- Chen, J., & Chang, C., (2006), Using computers in early childhood classrooms: Teachers' attitudes, skills and practices. *Journal of Early Childhood Research*. 4(2). 169-188.
- Chunyan, L., Haitao, C., & Guolin, L., (2014), The Effect of Web2.0 on Learning Management System. *International Journal of Multimedia and Ubiquitous Engineering*. 9 (10). 67-78.
- Coester, U., & Hein, M., (2005), *IT-Sicherheit für den Mittelstand*. Frechen: Datakontext.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K., (2013), *Research Methods in Education*. 6th Edition, London: Routledge. From: https://www.researchgate.net/profile/Keith_Morrison3/publication/44824604_Research_Methods_in_Education/links/5406e390cf2bba34c1e6fe8/Research-Methods-in-Education.pdf. Ανακτήθηκε στις 16.05.2020.
- Cohen-Almagor, R., (2013), Internet history. Στο: *Moral, Ethical, and Social Dilemmas in the Age of Technology: Theories and Practice*. GI Global, 19-39.
- Collins, A., & Halverson R., (2018), *Rethinking Education in the Age of Technology: The Digital Revolution and Schooling in America. Second Edition*. NY, London: Teachers' Colleges Press.
- Comer, D. E., (2018), *The Internet book: everything you need to know about computer networking and how the Internet works*. Chapman and Hall/CRC.
- Compeau, D.R., & Higgins, C.A., (1995), Computer Self-Efficacy: Development of a Measure and Initial Test. *MIS Quarterly*. 19(2). 189-211.
- Cropley, A. J., (2014), *Towards a system of lifelong education: some practical considerations*. Elsevier. From: [https://books.google.gr/books?hl=en&lr=&id=lxyoBQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Cropley,+A.J.+\(2014\)+Towards+a+system+of+lifelong+education:+some+practical+considerations.+Elsevier.&ots=0vRlbf1Zqf&sig=PAK6levButZFYSjt2ExXe5N8aIA&redir_esc=y#v=onepage&q=Cropley%2C%20A.J.%20\(2014\)%20Towards%20a%20system%20of%20lifelong%20education%3A%20some%20practical%20considerations.%20Elsevier.&f=false](https://books.google.gr/books?hl=en&lr=&id=lxyoBQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Cropley,+A.J.+(2014)+Towards+a+system+of+lifelong+education:+some+practical+considerations.+Elsevier.&ots=0vRlbf1Zqf&sig=PAK6levButZFYSjt2ExXe5N8aIA&redir_esc=y#v=onepage&q=Cropley%2C%20A.J.%20(2014)%20Towards%20a%20system%20of%20lifelong%20education%3A%20some%20practical%20considerations.%20Elsevier.&f=false). Ανακτήθηκε στις 16.04.2020.
- Daniela, L., Kalnina, D., & Strods, R., (2017), *An Overview on Effectiveness of Technology - Enhanced Learning (TEL)*. *Int. J. Knowl. Soc. Res.*

- Dannecker, G., (1996), *Neuere Entwicklungen im Bereich der Computerkriminalität: Aktuelle Erscheinungsformen und Anforderungen an eine effektive Bekämpfung*. Frechen: Datakontext Fachverlag.
- Dannon PN & Iancu I. [*Internet addiction*]. *Harefuah*. 146(7):549-53. 2007
- De Carvalho, M. E., (2014), *Rethinking family – school relations/ A critique of parental involvement in schooling*. London: Routledge.
- Derksen, R., (1997), Strafrechtliche Verantwortung für in internationalen Computernetzen verbreitete Daten mit strafbarem Inhalt. *NJW*. 29. 1878–1885.
- Doring, N., (2001), Belohnungen und Bestrafungen im Netz: Verhaltenskontrolle in Chat-Foren. *Gruppendynamik und Organisationsberatung, Zeitschrift für angewandte Sozialpsychologie*. 32(2). 105 – 107.
- Engeström, Y., (2016), Foreword: Making Use of Activity Theory in Educational Research. Στο: Gedera, D., & Williams, J. (Eds.), *Activity Theory in Education*. The Netherlands: Sense Publishers, vii-ix.
- Gagne, R. M., (1962), *The acquisition of knowledge*. *Psychological Review*, 69, 355 – 365.
- Garrison, D. R., (2011), *E-Learning in the 21st Century: A Framework for Research and Practice*. Marceline MO: Walsworth Publishing Company.
- Gasser, U., Maclay, C. M., & Palfrey, J. G., (2010), *Working towards a deeper understanding of digital safety for children and young people in developing nations*. Berkman Center Research Publication, (2010-7), 10-36.
- Gergen, P., (2002), *Internetdienste*. München: Addison-Wesley Verlag.
- Gibson, C., & Cohen, S., (eds.) (2003), *Virtual Teams That Work: Creating Conditions for Effective Virtual Teams*. San Francisco. CA: Jossey-Bass/Wiley.
- Glogauer, W., (1999), *Die neuen Medien machen uns krank. Gesundheitliche Schäden durch die Medien-Nutzung bei Kindern, Jugendlichen und Erwachsenen*. Weinheim: Deutscher Studien Verlag.
- Goktas, Y., Gedik, N., & Baydas, O., (2013), Enablers and barriers to the use of ICT in primary school in Turkey: A comparative study of 2005 – 2011. *Computers & Education*. 68. 211-222.
- Gullickson, P., (2000), The promise and challenge of a connected world. *The Journal*. 27(8). 50-53.
- Haddon, L., & Livingstone, S., (2012), *A EU – Kids Online: national perspectives*. From: http://eprints.lse.ac.uk/46878/1/_lse.ac.uk_storage_LIBRARY_Secondary_libfile_shar

- [ed_repository_Content_EU%20Kids%20Online_EU%20Kids%20Online%20national%20perspectives_2014.pdf](#). Ανακτήθηκε στις 16.03.2020.
- Harting, N., (2005), *Internetrecht*. Köln: Otto Schmidt Verlag.
- Hayes, D., (2007), ICT and learning: Lessons from Australian classrooms. *Computers & Education*. 49. 385- 395. From:
https://www.researchgate.net/profile/Debra_Hayes/publication/222414877_ICT_and_learning_for_students_and_teachers_Lessons_from_Australian_classrooms/links/575800eb08ae05c1ec19e462/ICT-and-learning-for-students-and-teachers-Lessons-from-Australian-classrooms.pdf. Ανακτήθηκε στις 17.05.2020.
- Herro, D., (2015), Sustainable Innovations: Bringing Digital Media, Games and Emerging Technologies to the Classroom. *Theory Pract.* 54. 117-127.
- Hooper, S., & Rieber, L. P., (1995), *Teaching with technology*. In A.C. Ornstein (Ed.), *Teaching: Theory into practice (154 – 170)*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Izenberg, N., & Lieberman, D. A., (1998), The web, communication trends, and children's health part 5: Encouraging positive and safe Internet use. *Clinical pediatrics*. 37(7). 397-403.
- Jing, J., (2016), Legal construction of the new internet property interests from the perspective of the internet traffic right. *Science of Law (Journal of Northwest University of Political Science and Law)*. 3. 19.
- Johnson, D., & Eisenberg, M., (1996), Computer literacy and information literacy: A natural combination. *Emergency Librarian*. 23(5). 12-16.
- Jones, L. M., Mitchell, K. J., & Finkelhor, D., (2012), Trends in youth internet victimization: Findings from three youth internet safety surveys 2000–2010. *Journal of adolescent Health*. 50 (2). 179-186.
- Joss, M., (2001), Now playing in schools: Digital video. *Technology & Learning*. 22(3). 17-19.
- Katz, I. R., & Macklin, A. S., (2007), *Information and Communication Technology (ICT) Literacy: Intergration and Assessment in Higher Education*. Syst. Cybern.
- Kevork, I., Pianou, A., Nikolaou, V., & Tsolakoudis A (2019). «Types of data», International Summer School. Green technologies and Research Methods. Laboratory of New Technologies and Distance Learning, University of Ioannina.

- King, D. L., Delfabbro, P. H., Doh, Y. Y., Wu, A. M., Kuss, D. J., Pallesen, S., & Sakuma, H. (2018), Policy and prevention approaches for disordered and hazardous gaming and Internet use: An international perspective. *Prevention Science*. 19(2). 233-249.
- Kinzie, M. B., Delcourt, M. A. B., & Powers, S. M., (1994), Computer technologies: Attitudes and self- efficacy across undergraduate disciplines. *Research in Higher Education*. 35(6). 745-768.
- Kirkwood, A., (2014), *Price, L. Technology-Enhanced Learning and Teaching in Higher Education: What is «Enhanced» Learning and Teaching and How do we Know? A Critical Literature Review. Learn. Media Technol.* From: <https://oro.open.ac.uk/36675/1/TEL%20in%20Higher%20Education-What%20is%20enhanced%20and%20how%20do%20we%20know.pdf>. Ανακτήθηκε στις 16.04.2020.
- Kleinrock, L., (2010), An early history of the Internet [History of Communications]. *IEEE Communications Magazine*. 48(8). 26-36.
- Lakhal, S., Khechine, H., & Pascot, D., (2013), Student behavioural intentions to use desktop video conferencing in a distance course: integration of autonomy to the UTAUT model. *Journal of Computing in Higher Education*. 25(2). 93-121.
- Leiner, B. M., Cerf, V. G., Clark, D. D., Kahn, R. E., Kleinrock, L., Lynch, D. C. & Wolff, S. (2009), A brief history of the Internet. *ACM SIGCOMM Computer Communication Review*. 39(5). 22-31.
- Leontitsis, A., & Pagge J., (2007), A Simulation Approach on Cronbach's Alpha Statistical Significance Mathematics and Computers. *Simulation*. 73. 336-340.
- Leu, H. R., (1993), *Wie Kinder mit Computern umgehen. Studie zur Entzauberung einer neuen Technologie in der Familie*. Munchen: DJI Verlag.
- Liang, C. J. M., Karlsson, B. F., Lane, N. D., Zhao, F., Zhang, J., Pan, Z., & Yu, Y., (2015), SIFT: building an internet of safe things. In Proceedings of the 14th International Conference on Information Processing in Sensor Networks. *ACM*. 298-309.
- Lin M. P., Ko H. C., & Wu J. Y. W., (2011), Prevalence and psychosocial risk factors associated with Internet addiction in a nationally representative sample of college students in Taiwan. *CyberpsycholBehavSocNetw*.
- Lisong Xu, Perros H. G., & Rouskas G., (2001), *Techniques for Optical Packet Switching and Optical Burst Switching*, North Carolina State University. From: <https://rouskas.csc.ncsu.edu/Publications/Journals/Comm-Xu-2001.pdf>. Ανακτήθηκε στις

16.03.2020.

- Liu, X., Toki, E. I., & Pange, J. (2014), The use of ICT in preschool education in Greece and China: A comparative study. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*. 112. 1167-1176.
- Livingstone, S., & Bober, M., (2013), Regulating the internet at home: contrasting the perspectives of children and parents. Στο: *Digital generations*. London: Routledge, 105-126.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., & Ólafsson, K. (2011), *Risks and safety on the internet. The perspective of European children. Full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of, 9-16.*
- Livingstone, S., Mascheroni, G., & Staksrud, E., (2018), European research on children's internet use: Assessing the past and anticipating the future. *New Media & Society*. 20(3). 1103-1122.
- Maglogiannis, I., Vouyioukas, D., & Aggelopoulos, C., (2009), Face detection and recognition of natural human emotion using Markov random fields. *Personal and Ubiquitous Computing*, Vol 13, no1, pp 95-101. From: <https://dl.acm.org/doi/10.1007/s00779-007-0165-0>. Ανακτήθηκε στις 16.04.2020.
- Maki, C., (2008), Information and communication technology for administration and management for secondary schools in Cyprus. *Journal of Online Learning and Teaching*. 4(3). 18-20.
- Manikandan, B., Balamurugan, C., Senthilkumar, R., Rajesh AliasHarinarayan, R., & Raja Subramanian, (2019), *CYBERWAR IS COMING*. From: https://www.researchgate.net/profile/Ishaani_Priyadarshini/publication/331843595_Introduction_to_Blockchain_Technology/links/5cc4941c4585156cd7b6a7be/Introduction-to-Blockchain-Technology.pdf#page=102. Ανακτήθηκε στις 16.04.2020.
- Marengo, A., Pagano, A., Barbone, A., (2012). Adaptive learning: A new approach in student modeling. *Proceedings of the International Conference on Information Technology Interfaces, ITI*. From: <https://ieeexplore.ieee.org/document/6308008>. Ανακτήθηκε στις 20.05.2020.
- Mark, L. K., & Nguyen, T. T. T., (2017), An Invitation to Internet Safety and Ethics: School and Family Collaboration. *Journal of Invitational Theory and Practice*. 23. 62-75.

- McGregor, L., Maar, M., Young, N., & Toulouse, P., (2019), Keeping kids safe: caregivers' perspectives on the determinants of physical activity in rural Indigenous communities. *Rural & Remote Health*. 19(1).
- Mikropoulos, T. A. (2006), Presence: a unique characteristic in educational virtual environments. *Virtual Reality*. 10. 197–206. From: <https://doi.org/10.1007/s10055-006-0039-1>. Ανακτήθηκε στις 25.05.2020.
- Morrison, K., Manion, L., & Cohen, L. (2008), *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής Έρευνας*. Αθήνα: Εκδ. Μεταίχμιο.
- Nikiforidou, Z., & Pange, J., (2010), “Shoes and Squares”. A computer – based probabilistic game for preschoolers. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2. 3150 -3154.
- Nikolaou, V., Karameri, K., & Pange, J., (2013), Informal Learning: How Greek high school teachers use on line learning. A case study, *HSSS Proceedings*, 80. Volos. From: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/32123356/HSSS_2013_PAPERS.pdf?1382323430=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DHSSS_2013_papers.pdf&Expires=1592230530&Signature=GRCm0Tcs-qDTfMB8EapyQk8GYmLFwvf~Aaf1-Ai2x2tzxIcD2x3MzwZJgNDZgd~SSTZWMLsvvL2KyEBI5hpsmq1EXmqUGEyKtRkXK1vuOvoIOJkVBQVxSH0n9eC8bM8JocRZ~MOv71uJHgoX1TdUAoEnRayJma5Q5kCYUd204VpFofwcZyiXTGpr5XUrgwrldgoQWn704KRnVfcZJHUETIeSdRSXMFNPWcV9zPfcImexUR2i9bqAJXQ7E~JQbJFOJLjnsnIKzknbdO8LLNfZVkrAYBf978wzeT4MEfAZM5JahcbVQIIS1EzcgHUW8NQW-8GliFUya2MsFx7zuDasw_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA. Ανακτήθηκε στις 17.02.2020.
- Nikolopoulou, K., & Gialamas, V., (2009), Investigating pre-service early childhood teachers' views and intentions about integrating and using computers in early childhood settings, compilation of an instrument. *Technology, Pedagogy and Education*. (18)2. 201-219.
- Nolan, P., & Tatnall, A., (1995), ITEM as a Catalyst for School Reform. Στο: Barta, B.-Z. Telem M.& Gev, Y. (Eds), *Information Technology in Educational Management*. London: Chapman & Hall Ltd., 238- 241
- Oboegbulem, A., & Ugwu, R. N., (2013), The Place of ICT (Information and Communication Technology) in the Administration of Secondary Schools in South Eastern States of Nigeria. *US - China Education Review A*. 3(4). 231 – 238.
- O'Keeffe, G. S., & Clarke-Pearson, K., (2011), The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*. 127(4). 800-804.

- Oliver, R., (2002), *The role of ICT in higher education for the 21st century: ICT as a change agent for education*. From: https://www.researchgate.net/publication/228920282_The_role_of_ICT_in_higher_education_for_the_21st_century_ICT_as_a_change_agent_for_education. Ανακτήθηκε στις 16.05.2020.
- Olsen W., (2004), Triangulation in Social Research: Qualitative and Quantitative Methods can really be mixed. Final Version. Forthcoming as a chapter. Στο: *Developments in Sociology*, 2004 ed. M., Holbohn, Ormskirk: Causewaz Press. From: <https://mooc.federica.eu/users/9/docs/amaturo-39571-01-Triangulation.pdf>. Ανακτήθηκε στις 17.05.2020.
- Oskembay F., Kalymbetova E., Tolegenova A. et al., Kabakova M., Bakiyeva S., & Nugmanov S., (2015), Addictive Behavior among Adolescents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. From: <file:///C:/Users/user/Downloads/addictive-behavior-among-adolescents.pdf>. Ανακτήθηκε στις 12.04.2020.
- Pange, A., & Pange J., (2011), Is E-learning Based on Learning Theories? A Literature Review. *World Academy of Science, Engineering and Technology*. 80, 62-66.
- Pange, J., (2013), Self regulated learning strategies in groups of learners. Στο: *Conference PROCEEDINGS on quality in education* Kleipeda, Lithuania.
- Pange, J., (2014), Self regulated learning strategies in groups of learners. *Titai*. 66(1), 169-181.
- Pange, J., Toki, E. I., & Lekka, A., (2011), *Distance learning: a myth or a necessity for educators?* Στο: *Proceedings of IADIS International Conference on Higher Education 2011*, Shanghai, China, 8 – 10.
- Papert, S., (1980), *Mindstorms: Children , Computers and Powerful ideas*. N.Y. Basic Books.
- Parry, C., & Nomikou, M., (2014), *Δεξιότητες ζωής. Διαμορφώνοντας ενεργούς πολίτες*. British Council Life Skills.
- Passerini, K., & Granger, M. J., (2000), A developmental model for distance learning using the Internet. *Computers & Education*. 34(1). 1-1.
- Patton, M. Q., (2002), *Qualitative Research and Evaluation Methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Petzold, M., (2000), *Die Multimedia-Familie. Mediennutzung, Computerspiele, Telearbeit, Persönlichkeitsprobleme und Kindermitwirkung in den Medien*. Opladen: Virtuelle Welten.
- Piaget, J., (2001), *The psychology of intelligence*. New York: Routledge.

- Politou, E., Alepis, E., & Patsakis, C., (2018), Forgetting personal data and revoking consent under the GDPR: Challenges and proposed solutions. *Journal of Cybersecurity*. 4(1).
- Polk, T., (2011), *Security challenges for the internet of things, in: Proceedings of the Workshop on Interconnecting Smart Objects with the Internet*.
- Porter, W.W., Graham. C. R., Spring, K. A., & Welch, K. R., (2014), Blended learning in higher education: Institutional adoption and implementation. *Computers & Education*. 75. 185 – 195.
- Porumb, C. Micu., D., & Orza, B. (2012), *Collaborative Learning Concept for Lifelong Learning in Conference proceedings of “e-Learning and Software for Education” (eLSE)*, 2. 518-524.
- Prensky, M. (2001), *Digital Natives. Digital Immigrants*, Part 1. Horizon, MCB University Press, 9(5), 1-6.
- Punie, Y., Zinnbauer, D., & Cabrera M., (2006), *A Review of the Impact of ICT on Learning*, European Commission, Institute for Prospective Technological Studies. JRC European Commission. From: <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC47246.TN.pdf>. Ανακτήθηκε στις 16.04.2020.
- Rieck, K., Holz, T., Willems, C., Düssel, P., & Laskov, P., (2008, July), Learning and classification of malware behavior. Στο: *International Conference on Detection of Intrusions and Malware, and Vulnerability Assessment*. Berlin, Heidelberg: Springer, 108-125.
- Saiti, A., & Prokopiadou, G., (2009), Impact of Information and Communication Technologies on School Administration: Research on Greek Schools of Secondary Education. Στο: Wimmer M. A., et.al. (Eds), *Lectures Notes in Computer Science, Electronic Government, EGOV: Springerlink*, 305-316.
- Schamir, A., (2008), Squash – a new mac with provable security properties for highly constrained devices such as rfid tags. Στο: Nyberg, K. (Ed.), *Proceedings of the FSE. Vol. 5086 of Lecture Notes in Computer Science*. Springer, 144-157.
- Schnell, R., Hill, P. B., & Esser, E., (2013), *Methoden der empirischen Sozialforschung. (10. Auflage)*. München: Oldenbourg.
- Seale, J., & Schoenberger, N. (2018), Be Internet Awesome. *Emerging Library & Information Perspectives*. 1. 34-58.

- Semenov, A. L., (2000), Technology in transforming education: The Opening keynote address. Στο: Watson, D., & Downes T., (eds), *Communications and Networking in Education: Learning in a Networked Society*. Boston: Kluwer Academic Pub.
- Serdechnyi, V. Barkovska, O., Rosinskiy, D., Axak, N., & Korablyov, M., (2019), Model of the Internet Traffic Filtering System to Ensure Safe Web Surfing. Στο: *International Scientific Conference "Intellectual Systems of Decision Making and Problem of Computational Intelligence"*. Cham: Springer, 133-147.
- Shing-On Leung, (2011), A Comparison of Psychometric Properties and Normality in 4-, 5-, 6, and 11-Point Likert Scales. *Journal of Social Service Research*. 37(4). 412-421. DOI: 10.1080/01488376.2011.580697.
- Sousa, R., Nikolaou, V., Karayiannis, R., Plakitsi, K., & Pange, J., (2019), *A comparison of ICT use in Portugal and Greece (PS)*, University of Ioannina, ISCAR Regional Conference.
- Spector, J. M., & Anderson, T. M., (Eds.), (2000), *Integrated and holistic perspectives on learning and instruction: Understanding complexity*. Dordrecht: Kluwer Academic Publ.
- Stahl, C., & Fritz, N., (2002), Internet safety: Adolescents' self-report. *Journal of Adolescent Health*. 31(1). 7-10.
- Stephen, C., Edwards, S., (2018), *Young Children Playing and Learning in a Digital Age. A Cultural and Critical Perspective*. London, UK, New York, NY, USA: Routledge.
- Symons, K., Vanwesenbeeck, I., Walrave, M., Van Ouytsel, J., & Ponnet, K., (2019), Parents' Concerns Over Internet Use, Their Engagement in Interaction Restrictions, and Adolescents' Behaviour on Social Networking Sites. From: <https://doi.org/10.1177%2F0044118X19834769>. Ανακτήθηκε στις 23.03.2020.
- Sypsas, A., & Pange, J., (2014), Webinars and Social Network in Distance Learning: Students' Views. *British Journal of Education, Society & Behavioural Science*. 4(7). 953-964.
- Toki, E. I., Pange A., & Pange J., (2009), The necessity of ICT literacy in Under-graduate Educational Departments students. In: *Research, Reflections and Innovations in Integrating ICT in Education*, pp 1437-1441.
- Toki, E. I., & Pange, J., (2007), Nearest Neighbor Learning: A learning model and an e-learning experience. *HSSS 2007. Proceedings*.

- Toki, E.I., & Pange, J., (2009), *Exploiting the possibility of online courses for speech and language therapy and learning*, in Lionarakis, A., (Eds.), Proceedings of 5th International Conference in Open & Distance Learning 27-29 November, 2009- Athens, Greece. A Publication of the Hellenic Network of Open & Distance Education, vol. D, part B, pp. 270-275, ISBN: 978- 960-87597-1-8, ISSN 1792-1007.
- Toki, E. I., & Pange, J., (2010), *E-learning activities for articulation in speech language therapy and learning for preschool children*, *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2 (2010) 4274–4278, 2010.
- Tondeur, J., van Braak, J., Sang, G., Voogt, J., Fisser, P., & Ottenbreit-Leftwich, A., (2012), *Preparing pre-service teachers to integrate technology in education: A synthesis of qualitative evidence*. From: file:///C:/Users/user/Downloads/PREPAR_1.PDF. Ανακτήθηκε στις 21.03.2020.
- Tsolakidis, K. (1997), Teaching Information Technology to High School Pupils. *EDEN*. 333-338.
- Tsoni, R., Nikolaou, V., & Pange, J., (2015), *Evaluation of an e-course platform by early childhood education students*, ISNITE (pp. 162).
- Turney, C. M., Robinson, D., Lee, & Soutar, M., (2009), A Using Technology to Direct Learning in Higher Education. *Act. Learn. High. Educ.* From: <https://doi.org/10.1177%2F1469787408100196>. Ανακτήθηκε στις 02.05.2020.
- Tynes, B. M., (2007), Internet safety gone wild? Sacrificing the educational and psychosocial benefits of online social environments. *Journal of Adolescent Research*. 22(6). 575-584.
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., & Rots, I., (2010), Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children. *Computers & Education*. 55(2). 454-464.
- Valcke, M., De Wever, B., Van Keer, H., & Schellens, T., (2011), Long-term study of safe Internet use of young children. *Computers & Education*. 57(1). 1292-1305.
- Vanfossen, P. J., (2001), Degree of INTERNET/WWW use and barriers to use among secondary social studies teachers. *International Journal of Instructional Media*. 28(1). 57-75.
- Verniers, P., (2009), Media Literacy in Europa: Controversies, Challenges and Perspectives. *Euro Meduc: Media literacy in Europe*. Brussels: Media animation, CLEMI, Zaffiria, UALG.

- Vidal – Carreras, P. I., Valero – Herrero, M., & Garcia – Sabater, J. J., (2012), *Using Webinar in Postgraduate course. 4th International Symposium for Engineering Education*. The University of Sheffield, UK.
- Voigt, P., & Von dem Bussche, A., (2017), *The eu general data protection regulation (gdpr). A Practical Guide, 1st Ed.* Cham: Springer International Publishing.
- Willard, N. E., (2007), *Cyber-safe kids, cyber-savvy teens: Helping young people learn to use the Internet safely and responsibly*. San Francisco: John Wiley & Sons.
- Ybarra, M. L. Mitchell, K. J., Wolak, J. & Finkelhor, D., (2006), Examining characteristics and associated distress related to Internet harassment: findings from the Second Youth Internet Safety Survey. *Pediatrics*. 118(4). e1169-e1177.
- Zainally, H., (2008), Administration of faculties by information and communication technology and its obstacles. *International Journal of Education and Information Technologies*. 2(1). 36 – 42.
- Zarsky, T. Z., (2016), Incompatible: The GDPR in the age of big data. *Seton Hall L. Rev.* 47. 995.

Νόμοι

- Το Σύνταγμα της Ελλάδας. Από: <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/>. Ανακτήθηκε στις 17.03.2020.
- Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Από: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf. Ανακτήθηκε στις 17.03.2020.
- Ν. 2121/1993 «Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα», (ΦΕΚ 25/04.03.1993 τ.Α'), όπως ισχύει.
- Ν. 4072/2012 «Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος - Νέα εταιρική μορφή - Σήματα - Μεσίτες Ακινήτων - Ρύθμιση θεμάτων ναυτιλίας, λιμένων και αλιείας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 86/11.04.2012 τ. Α'), όπως ισχύει.
- Νόμος 4610/2019 «Συνέργειες Πανεπιστημίων και Τ.Ε.Ι., πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, πειραματικά σχολεία, Γενικά Αρχεία του Κράτους και λοιπές διατάξεις», (ΦΕΚ 70/07.05.2019 τ.Α'), όπως ισχύει.
- Ν. 4624/2019 «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας

(ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις», (ΦΕΚ 137/29.08.2019 τ.Α'), όπως ισχύει.

Εισηγητικές Εκθέσεις Νόμων

Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2121/1993. Από: <https://www.opi.gr/vivliothiki/2121-1993>. Ανακτήθηκε στις 04.02.2020.

Προεδρικά Διατάγματα

Π.Δ. 18/2018 «Οργανισμός Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων», (ΦΕΚ 31/23.02.2018 τ.Α').

Κανονισμοί

Κανονισμός 2016/679, με τον τίτλο «Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων». Από:

https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,213319&_dad=portal&_schema=PORTAL.

Ανακτήθηκε στις 04.02.2020.

Αιτ. Σκ. 30 του ΓΚΠΔ.

Αποφάσεις - Γνωμοδοτήσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

Απόφαση 21/2019. Από:

[file:///C:/Users/user/Downloads/21_2019anonym%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/21_2019anonym%20(3).pdf).

Ανακτήθηκε στις 12.03.2020

Απόφαση 27/2019. Από: ([file:///C:/Users/user/Downloads/27_2019anonym%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/27_2019anonym%20(2).pdf)).

Ανακτήθηκε στις: 12.03.2020.

Απόφαση 28/2019. Από: ([file:///C:/Users/user/Downloads/28_2019anonym%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/28_2019anonym%20(5).pdf)).

Ανακτήθηκε στις 12.03.2020.

Γνωμοδότηση 1/2020. Από:

[file:///C:/Users/user/Downloads/gnomodotisi%201_2020%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/gnomodotisi%201_2020%20(1).pdf), όπως ανακτήθηκε στις 04.02.2020.

Έγγραφα:

Το με Αριθμ. Πρωτ.: Φ.25/103373/Δ1/22.06.2018 έγγραφο του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, προς τους Περιφερειακούς Διευθυντές Εκπαίδευσης, τους Προϊστάμενους Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης Π.Ε. και Δ.Ε., τις Διευθύνσεις Π.Ε. και Δ.Ε. της χώρας και τις Σχολικές Μονάδες Π.Ε. και Δ.Ε. της χώρας, με θέμα: «Χρήση Κινητών Τηλεφώνων και Ηλεκτρονικών Συσκευών στις σχολικές μονάδες». Από:

https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2018/%CE%A6.25_103373_%CE%941_22-6-2018-%CE%A7%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B7_%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B7%CF%84%CF%8E%CE%BD_%CF%84%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CF%86%CF%8E%CE%BD%CF%89%CE%BD_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD_%CF%83%CF%85%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CF%8E%CE%BD_%CF%83%CF%84%CE%B1_%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%B1_signed.pdf.

Ανακτήθηκε στις 27.05.2020.

Το Αριθμ. Πρωτ.: Φ.20/130336/Δ1/22.08.2019 έγγραφο του Τμήματος Α΄ της Αυτοτελούς Διεύθυνσης Ιδιωτικής Εκπαίδευσης και του Τμήματος Α΄ Σπουδών και Εφαρμογής Προγραμμάτων, της Διεύθυνσης Σπουδών, Προγραμμάτων και Οργάνωσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, της Γενικής Διεύθυνσης Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων προς τους Περιφερειακούς Διευθυντές Εκπαίδευσης, τους Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου Δημοτικής Εκπαίδευσης, τους Διευθυντές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας και τους Διευθυντές, Προϊσταμένους και Διδακτικό Προσωπικό των Δημοσίων και Ιδιωτικών σχολικών μονάδων, με θέμα: «Οδηγίες για τη διαχείριση της ύλης για το μάθημα «Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών» (Τ.Π.Ε. στο Δημοτικό Σχολείο)». Από:

https://drive.google.com/file/d/1KCG8lkF_Xxxd3bWEYdmxE_wgA-vYmIhX/view.

Ανακτήθηκε στις 11.04.2020.

Η με Αριθ. πρωτ. 52509/Γ1/07-05-2020 Απόφαση της Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, με θέμα: «Ορισμός Υπευθύνου Προστασίας Δεδομένων (Data Protection Officer-DPO) του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων», προς όποιον η Απόφαση αυτή κοινοποιήθηκε (ΑΔΑ: 9ΤΓΟ46ΜΤΛΗ-Ψ9Χ). Από:

<file:///C:/Users/user/Downloads/9%CE%A4%CE%93%CE%9F46%CE%9C%CE%A4%CE%9B%CE%97-%CE%A89%CE%A7.pdf>). Ανακτήθηκε στις 07.07.2020.

Ιστοσελίδες – (βλ. και ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9)

Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Απόφαση αρ. 21/2019. Από:

[file:///C:/Users/user/Downloads/21_2019anonym%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/21_2019anonym%20(5).pdf).

Ανακτήθηκε στις 18.02.2020.

Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Απόφαση αρ. 27/2019. Από:

[file:///C:/Users/user/Downloads/27_2019anonym%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/27_2019anonym%20(2).pdf). Ανακτήθηκε στις 18.02.2020.

Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Απόφαση αρ. 28/2019. Από:

[file:///C:/Users/user/Downloads/28_2019anonym%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/28_2019anonym%20(5).pdf). Ανακτήθηκε στις 07.04.2020.

Cytanet – Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <http://www.education.cytanet.com.cy/Trainings/>.

Ανακτήθηκε στις 18.04.2020.

Διαδικτυακή Εκπαιδευτική Πύλη. Από: <http://edu->

[gate.minedu.gov.gr/index.php?option=com_sppagebuilder&view=page&id=23&Itemid=126](http://edu-gate.minedu.gov.gr/index.php?option=com_sppagebuilder&view=page&id=23&Itemid=126). Ανακτήθηκε στις 18.04.2020.

Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία. Από:

<http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%9D%CE%AD%CE%B5%CF%82%20%CE%A4%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82/%CE%A4%CE%A0%CE%95%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C.pdf>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών. Από:

<http://www.pi-schools.gr/programs/depps>. Ανακτήθηκε στις 18.04.2020.

Έγγραφο του Υπουργείου Παιδείας σχετικά με τη χρήση Κινητών Τηλεφώνων και Ηλεκτρονικών Συσκευών στο Σχολείο. Από:

https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2018/%CE%A6.25_103373_%CE%94122-6-2018-%CE%A7%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B7_%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B7%CF%84%CF%8E%CE%BD_%CF%84%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CF%86%CF%8E%CE%BD%CF%89%CE%BD_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD_%CF%83%CF%85%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CF%8E%CE%BD_%CF%83%CF%84%CE%B1_%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%B1_signed.pdf. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Εκπαιδευτική Τηλεόραση. Από: <http://www.edutv.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020

Εκπαιδευτική Τηλεόραση. Από: <http://www.edutv.gr/index.php/diadiktio/odysseia-sto-diadiktyo-epeisodio-1o-sto-dromo-gia-tin-ithaki>. Ανακτήθηκε στις 12.03.2020.

Εκπαιδευτικό υλικό για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από:

<https://www.youtube.com/watch?v=SbMVvUcMFZ0>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Εκπαιδευτικό υλικό για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από:

<https://www.youtube.com/watch?v=6TJvBfeUFA4>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Εκπαιδευτικό υλικό για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από:
<https://www.youtube.com/watch?v=y41bXahQVLk&t=74s>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

E-learning Πανεπιστημίου Αθηνών. Από: <https://elearningekpa.gr>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Ενημέρωση για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέσω του Πληροφοριακού Συστήματος (Π.Σ.) «myschool».
Από: <https://myschool.sch.gr/help/myschoolGDPR.pdf>. Ανακτήθηκε στις 20.02.2020.

Εργαστήριο Νέων Τεχνολογιών και Εξ αποστάσεως εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
Από: <https://lab-ntodl.ecedu.uoi.gr/index.php/2020-05-12-12-32-58>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

e-selides – Νηπιαγωγείο. Από: <https://www.e-selides.gr/downloads.php?c=282>. Ανακτήθηκε στις 02.04.2020.

E - twinning, Αρχική. Από: <https://www.etwinning.net/el/pub/index.htm>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοεξερεύνηση – Βικιπαίδεια. Από:
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B5%CE%B5%CE%B5%CF%81%CE%B5%CF%8D%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B7>.
Ανακτήθηκε στις 15.03.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://internet-safety.sch.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <http://www.safeline.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <http://www.saferinternet.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο: Από: <https://saferinternet4kids.gr/athena-tablet-fairy-tale/>. Ανακτήθηκε στις 02.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://saferinternet4kids.gr/digiduck/>.
Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://saferinternet4kids.gr/wp-content/uploads/2017/08/BETTER-INTERNET-FOR-KIDS-small-file.pdf>. Ανακτήθηκε στις 17.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://saferinternet4kids.gr/wp-content/uploads/2018/04/firewall.pdf>. Ανακτήθηκε στις 18.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://saferinternet4kids.gr/yliko/puzzle-athena-ermis/>. Ανακτήθηκε στις 02.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://saferinternet4kids.gr/yliko/puzzle-mama-paidi>. Ανακτήθηκε στις 17.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://saferinternet4kids.gr/yliko/puzzle-me-prosoxi>. Ανακτήθηκε στις 19.03.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://internet-safety.sch.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://internet-safety.sch.gr/index.php/articles/teach/item/286-vfp>. Ανακτήθηκε στις 19.05.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <http://simsafety.cti.gr>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο, Cyberkid. Από: <http://www.cyberkid.gov.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <http://www.privacyinternational.org>. Ανακτήθηκε στις 17.03.2020.

Ιστοσελίδα με εκπαιδευτικό υλικό. Από: <http://www.e-yliko.gr/htmls/Safety/getsafe/index.htm>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοσελίδα της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαακτήρα: Από: https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,211243&_dad=portal&_schema=PORTAL. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Ιστοσελίδα του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Από: <https://www.opi.gr/vivliothiki/2121-1993>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Ιστοσελίδα του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Από: https://www.opi.gr/images/yliko/vasikos_odigos.pdf. Ανακτήθηκε στις 30.01.2020.

Ιστοσελίδα του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Από: <https://www.opi.gr/images/yliko/daskaloi.pdf>. Ανακτήθηκε στις 30.01.2020.

Ιστοσελίδα του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Από: <https://www.opi.gr/images/yliko/dimotiko.pdf>. Ανακτήθηκε στις 30.01.2020.

Ιστοσελίδα του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου. Από: https://www.sch.gr/8377old/https://www.sch.gr/wp-content/uploads/2018/05/GSN_Detailed_Memo_GR_Apr_2018.pdf. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Από: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046d0a4>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Ιστοσελίδα – Χαμόγελο του Παιδιού. Από: <http://www.hamogelo.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοσελίδα - Χαμόγελο του Παιδιού. Από: <http://www.yousmile.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Κέντρο Επιμόρφωσης Πανεπιστημίου Αιγαίου. Από: <http://e-epimorfosi.aegean.gr/>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Νέα Προγράμματα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (2011). Από: <http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20-%20%CE%A0%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%B7%20%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%97%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AF%CE%B1%2%CE%BF%20%CE%9C%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%82.pdf>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Net Smartz Kids. Από: <https://www.netsmartzkids.org/>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Πρόγραμμα Σπουδών στις ΤΠΕ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Από: <http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%9D%CE%AD%CE%B5%CF%82%20%CE%A4%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82/%CE%A4%CE%A0%CE%95%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C.pdf>. Ανακτήθηκε στις 18.04.2020.

Π.Σ.Δ. Αναλυτικό ενημερωτικό σημείωμα. Από: https://www.sch.gr/wp-content/uploads/2020/01/GSN_Detailed_Memo_GR_Jan_2020.pdf. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Safe Internet Greece – Video. Από: <https://www.youtube.com/watch?v=6TJvBfeUFA4>.
Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Δημοσιεύσεις της συγγραφέα

1. **Νικολάου, Β.**, Τόκη, Ε., & Παγγέ Τ., (2019), *Απόψεις των εκπαιδευτικών για τα κοινωνικά δίκτυα και την ασφάλεια του διαδικτύου*, Στο: «Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Χθες στο Σήμερα, στο Αύριο: Προκλήσεις και Προοπτικές», 1^ο Θερινό Σχολείο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
2. **Nikolaou, V.**, Karameri, K., & Pange, J., (2013), *Informal Learning: How Greek high school teachers use on line learning. A case study*, HSSS Proceedings, 80. Volos.
3. Kevork, I., Pianou, A., **Nikolaou, V.**, & Tsolakoudis A, (2019). «*Types of data*», International Summer School. Green technologies and Research Methods. Laboratory of New Techlologies and Distance Learning, University of Ioannina.
4. Sousa, R., **Nikolaou, V.**, Karayiannis, R., Plakitsi, K., & Pange, J., (2019), *A comparison of ICT use in Greece and Portugal (PS)*, University of Ioannina, ISCAR Regional Conference.
5. Tsoni, R., **Nikolaou, V.**, & Pange, J., (2015), *Evaluation of an e-course platform by early childhood education students*, ISNITE (pp. 162).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Πρόγραμμα Σπουδών για τις ΤΠΕ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

«... 1. Οι ΤΠΕ στο Πρόγραμμα Σπουδών του Δημοτικού Σχολείου 1.1 Εισαγωγή Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) αποτελούν δομική συνιστώσα της σύγχρονης κοινωνίας και έχουν επηρεάσει καθοριστικά κάθε πτυχή της καθημερινότητας του πολίτη στους τομείς της διοίκησης, της οικονομίας, της εκπαίδευσης, του πολιτισμού, της ψυχαγωγίας κ.λπ. Η αλματώδης ανάπτυξη και διάδοση των ΤΠΕ, ο τεράστιος όγκος και η πολλαπλότητα της διαθέσιμης σήμερα ψηφιακής πληροφορίας, σε συνδυασμό με την ταχύτατη παραγωγή νέας γνώσης, διαμορφώνουν ένα νέο κοινωνικό, πολιτισμικό και εκπαιδευτικό περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, οι ΤΠΕ αποτελούν βασικό εργαλείο για τον μετασχηματισμό του σχολείου, την υποστήριξη και ενίσχυση της μάθησης και, τελικά, την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος. Τα νέα περιβάλλοντα των ΤΠΕ αλλάζουν ριζικά τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι έχουν πρόσβαση, συγκεντρώνουν, αναλύουν, αναπαριστούν και παρουσιάζουν την πληροφορία, επικοινωνούν και συνεργάζονται μεταξύ τους. Διαμορφώνουν και καθορίζουν νέου τύπου ικανότητες που πρέπει να καλλιεργήσουν οι μαθητές στα πλαίσια των βασικών τους σπουδών, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ με αποτελεσματικό, δημιουργικό και δεοντολογικά ορθό τρόπο. Στόχος είναι οι ΤΠΕ να ενισχύσουν τη μάθηση και να προετοιμάσουν τη συνεχή ανάπτυξη των μαθητών στο Γυμνάσιο, με στόχο συμμετοχή τους στην κοινωνία της γνώσης. Το σημερινό σχολείο οφείλει να προετοιμάσει αποτελεσματικά τον αυριανό πολίτη της Κοινωνίας της Γνώσης, προκειμένου να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις αλλά και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες της νέας εποχής. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ΤΠΕ θα συνεχίσουν να αναπτύσσονται και να διεισδύουν στο κοινωνικό πεδίο με ταχύτερους ρυθμούς, το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τις ΤΠΕ και τον πληροφορικό γραμματισμό στο Δημοτικό Σχολείο προσδιορίζει και εξειδικεύει τις διαστάσεις του πληροφορικού γραμματισμού, δηλαδή τις ικανότητες (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες για τις ΤΠΕ) που θα πρέπει να αναπτύξουν όλοι οι μαθητές και είναι απαραίτητες για τη συνέχιση των σπουδών τους στο Γυμνάσιο και την παραπέρα ζωή τους. Απώτερος στόχος είναι οι ΤΠΕ να συμβάλουν με νέα μέσα και νέες πρακτικές στη βελτίωση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος και, τελικά, στη διαμόρφωση ενός νέου σχολείου. ...». Από:

<http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%9D%CE%AD%CE%B5%CF%82%20%CE%A4%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82/%CE%A4%CE%A0%CE%95%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C.pdf>. Ανακτήθηκε στις 27.05.2020.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Το με το Αριθμ. Πρωτ.: Φ.20/130336/Δ1/22.08.2019 έγγραφο του Τμήματος Α΄ της Αυτοτελούς Διεύθυνσης Ιδιωτικής Εκπαίδευσης και του Τμήματος Α΄ Σπουδών και Εφαρμογής Προγραμμάτων και Οργάνωσης, της Διεύθυνσης Σπουδών, Προγραμμάτων και Οργάνωσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, της Γενικής Διεύθυνσης Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, προς τους Περιφερειακούς Διευθυντές Εκπαίδευσης, τους Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου Δημοτικής Εκπαίδευσης, τους Διευθυντές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας και τους Διευθυντές, Προϊσταμένους και Διδακτικό Προσωπικό των Δημοσίων και Ιδιωτικών σχολικών μονάδων, με θέμα: «Οδηγίες για τη διαχείριση της ύλης για το μάθημα «Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών» (Τ.Π.Ε. στο Δημοτικό Σχολείο)»:

«... Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) αποτελούν δομική συνιστώσα της σύγχρονης κοινωνίας και έχουν επηρεάσει καθοριστικά κάθε πτυχή της καθημερινότητας του πολίτη στους τομείς της διοίκησης, της οικονομίας, της εκπαίδευσης του πολιτισμού, της ψυχαγωγίας κ.λπ. Η αλματώδης ανάπτυξη και διάδοση των ΤΠΕ, ο τεράστιος όγκος και η πολλαπλότητα της διαθέσιμης σήμερα ψηφιακής πληροφορίας, σε συνδυασμό με την ταχύτατη παραγωγή νέας γνώσης, διαμορφώνουν ένα νέο κοινωνικό, πολιτισμικό και εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Στο πλαίσιο αυτό, οι ΤΠΕ αποτελούν βασικό εργαλείο για τον μετασχηματισμό του σχολείου, την υποστήριξη και ενίσχυση της μάθησης και, τελικά, την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος. Τα νέα περιβάλλοντα των ΤΠΕ αλλάζουν ριζικά τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι έχουν πρόσβαση, συγκεντρώνουν, αναλύουν, αναπαριστάνουν και παρουσιάζουν την πληροφορία, επικοινωνούν και συνεργάζονται μεταξύ τους. Διαμορφώνουν και καθορίζουν νέου τύπου ικανότητες που πρέπει να καλλιεργήσουν οι μαθητές στα πλαίσια των βασικών τους σπουδών, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ με αποτελεσματικό, δημιουργικό και δεοντολογικά ορθό τρόπο. Οι ΤΠΕ εντάσσονται στο Πρόγραμμα Σπουδών του Δημοτικού Σχολείου με στόχο την ενίσχυση της μάθησης, τη συνεχή ανάπτυξη των μαθητών και την προετοιμασία της συμμετοχής τους στην Κοινωνία της Γνώσης.

Το σημερινό σχολείο οφείλει να προετοιμάσει αποτελεσματικά τον αυριανό πολίτη της Κοινωνίας της Γνώσης, προκειμένου να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις αλλά και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες της νέας εποχής. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ΤΠΕ θα συνεχίσουν να αναπτύσσονται και να διεισδύουν στο κοινωνικό πεδίο με ταχύτατους ρυθμούς, η

διδασκαλία των ΤΠΕ και του πληροφορικού γραμματισμού στο Δημοτικό Σχολείο, προσδιορίζει και εξειδικεύει τις διαστάσεις του πληροφορικού γραμματισμού και της υπολογιστικής, αναλυτικής, διεπιστημονικής κριτικής σκέψης, δηλαδή τις ικανότητες (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες για τις ΤΠΕ) που θα πρέπει να αναπτύξουν όλοι οι μαθητές και είναι απαραίτητες για τη συνέχιση των σπουδών τους στο Γυμνάσιο και την παραπέρα ζωή τους. Απώτερος στόχος είναι οι ΤΠΕ να συμβάλουν με νέα μέσα και νέες πρακτικές στη βελτίωση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος και, τελικά, στη διαμόρφωση ενός νέου σχολείου. ...». Από: https://drive.google.com/file/d/1KCG8lkF_Xxxd3bWEYdmxE_wgA-vYmIhX/view. Ανακτήθηκε στις 22.04.2020.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Άρθρο 4 του Κανονισμού 2016/67, με τίτλο: «Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων»:

«... Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού νοούνται ως:

1) *«δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα»:* κάθε πληροφορία που αφορά ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο («υποκείμενο των δεδομένων»): το ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο είναι εκείνο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως μέσω αναφοράς σε αναγνωριστικό στοιχείο ταυτότητας, όπως όνομα, σε αριθμό ταυτότητας, σε δεδομένα θέσης, σε επιγραμμικό αναγνωριστικό ταυτότητας ή σε έναν ή περισσότερους παράγοντες που προσιδιάζουν στη σωματική, φυσιολογική, γενετική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική ταυτότητα του εν λόγω φυσικού προσώπου,

2) *«επεξεργασία»:* κάθε πράξη ή σειρά πράξεων που πραγματοποιείται με ή χωρίς τη χρήση αυτοματοποιημένων μέσων, σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή σε σύνολα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διάρθρωση, η αποθήκευση, η προσαρμογή ή η μεταβολή, η ανάκτηση, η αναζήτηση πληροφοριών, η χρήση, η κοινολόγηση με διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλη μορφή διάθεσης, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός, ο περιορισμός, η διαγραφή ή η καταστροφή,

3) *«περιορισμός της επεξεργασίας»:* η επισήμανση αποθηκευμένων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με στόχο τον περιορισμό της επεξεργασίας τους στο μέλλον,...

7) *«υπεύθυνος επεξεργασίας»:* το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή άλλος φορέας που, μόνα ή από κοινού με άλλα, καθορίζουν τους σκοπούς και τον τρόπο της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα: όταν οι σκοποί και ο τρόπος της επεξεργασίας αυτής καθορίζονται από το δίκαιο της Ένωσης ή το δίκαιο κράτους μέλους, ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή τα ειδικά κριτήρια για τον διορισμό του μπορούν να προβλέπονται από το δίκαιο της Ένωσης ή το δίκαιο κράτους μέλους,

8) *«εκτελών την επεξεργασία»:* το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή άλλος φορέας που επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για λογαριασμό του υπευθύνου της επεξεργασίας,

9) *«αποδέκτης»:* το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή άλλος φορέας, στα οποία κοινολογούνται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, είτε πρόκειται για τρίτον είτε όχι. Ωστόσο, οι δημόσιες αρχές που ενδέχεται να λάβουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο συγκεκριμένης έρευνας σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης ή κράτους μέλους δεν

θεωρούνται ως αποδέκτες· η επεξεργασία των δεδομένων αυτών από τις εν λόγω δημόσιες αρχές πραγματοποιείται σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες προστασίας των δεδομένων ανάλογα με τους σκοπούς της επεξεργασίας,

10) «τρίτος»: οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή, υπηρεσία ή φορέας, με εξαίρεση το υποκείμενο των δεδομένων, τον υπεύθυνο επεξεργασίας, τον εκτελούντα την επεξεργασία και τα πρόσωπα τα οποία, υπό την άμεση εποπτεία του υπευθύνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία, είναι εξουσιοδοτημένα να επεξεργάζονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα,

11) «συγκατάθεση» του υποκειμένου των δεδομένων: κάθε ένδειξη βουλήσεως, ελεύθερη, συγκεκριμένη, ρητή και εν πλήρει επιγνώσει, με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων εκδηλώνει ότι συμφωνεί, με δήλωση ή με σαφή θετική ενέργεια, να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν,

12) «παραβίαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα»: η παραβίαση της ασφάλειας που οδηγεί σε τυχαία ή παράνομη καταστροφή, απώλεια, μεταβολή, άνευ άδειας κοινολόγηση ή πρόσβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που διαβιβάστηκαν, αποθηκεύτηκαν ή υποβλήθηκαν κατ' άλλο τρόπο σε επεξεργασία, ...». Από:

https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,213319&_dad=portal&_schema=PORTAL.

Ανακτήθηκε στις 04.02.2020.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

Συνοπτικός Οδηγός για τον ΓΚΠΔ για σχολεία και εκπαιδευτικούς:

«... Μάθετε τη διαφορά: προσωπικά και ευαίσθητα δεδομένα

Τα προσωπικά δεδομένα περιλαμβάνουν όλες τις πληροφορίες με βάση τις οποίες μπορεί να ταυτοποιηθεί ένα άτομο ή η οικογένειά του. Στα σχολικά αρχεία, τέτοια δεδομένα είναι το όνομα, η διεύθυνση, τα στοιχεία επικοινωνίας, το πειθαρχικό ιστορικό, καθώς επίσης οι βαθμοί και οι έλεγχοι προόδου του ατόμου. Τα δεδομένα αυτού του είδους παραμένουν «προσωπικά» ακόμα κι αν το άτομο επιλέξει να τα δημοσιοποιήσει.

Μια ειδική κατηγορία δεδομένων αγγίζει πιο ευαίσθητα θέματα. Σε ό,τι αφορά τα σχολεία, στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται τα βιομετρικά δεδομένα των μαθητών (π.χ. δαχτυλικά αποτυπώματα, φωτογραφίες), οι θρησκευτικές πεποιθήσεις (π.χ. η επιλογή του μαθητή να μην παρακολουθήσει το μάθημα των θρησκευτικών), τα δεδομένα υγείας (π.χ. αλλεργίες) ή τυχόν διατροφικοί περιορισμοί (που μπορεί να υπαινιχθούν τη θρησκεία ή την κατάσταση υγείας). Τα δεδομένα αυτής της κατηγορίας μπορεί να θέτουν ένα ρίσκο για τους ανθρώπους και άρα η επεξεργασία τους επιτρέπεται μόνο υπό ορισμένες συνθήκες. Τα σχολεία πιθανώς δεν θα μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν χωρίς γονική συναίνεση.

Μάθετε τη διαφορά: ελεγκτές δεδομένων και επεξεργαστές δεδομένων

Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων υπογραμμίζει τη σημασία δύο ρόλων, που είναι είτε φυσικά πρόσωπα είτε φορείς: ο ελεγκτής δεδομένων καθορίζει τα μέσα και τους στόχους της επεξεργασίας δεδομένων, ενώ ο επεξεργαστής δεδομένων χειρίζεται τα δεδομένα εκ μέρους του ελεγκτή. Τα εν λόγω δύο μέρη φέρουν διαφορετικές νομικές ευθύνες.

Το σχολείο θα είναι κατά κανόνα ο «ελεγκτής», οπότε είναι υποχρέωσή του να διασφαλίσει ένα ασφαλές συμβόλαιο με τον «επεξεργαστή». Ο επεξεργαστής μπορεί να πάρει διάφορες μορφές: από φωτογράφος ως εταιρεία καταστροφής εγγράφων, διαδικτυακή εκπαιδευτική πλατφόρμα ή λογισμικό. Οποιαδήποτε λειτουργία εκτελούν οι φορείς αυτές επί των δεδομένων θεωρείται επεξεργασία, ακόμα κι αν είναι αυτοματοποιημένη: μια εταιρεία καταστροφής εγγράφων τα συλλέγει, τα αποθηκεύει, τα ανασύρει, τα καταστρέφει κ.λπ.

Καλές πρακτικές: αυτό-παρατηρηθείτε

Σύμφωνα με τη νέα νομοθεσία, τα σχολεία (όπως όλοι οι δημόσιοι φορείς) θα πρέπει να διορίζουν έναν Υπεύθυνο Προστασίας Δεδομένων, ένα άτομο αποκλειστικά αρμόδιο για τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων. Η δουλειά του είναι να παρακολουθεί τις πολιτικές του σχολείου, να παρέχει επιμόρφωση, να διεξάγει ελέγχους και

άλλα. Αλλά τα σχολεία δεν θα πρέπει να βασίζονται στον Υπεύθυνο Προστασίας Δεδομένων να ανακαλύψει όλα τα ελαττώματα του συστήματός τους. Ορίστε κάποιες ερωτήσεις που θα έπρεπε όλοι να θέτουν στον εαυτό τους:

1) Για ποιον λόγο διεξάγετε επεξεργασία δεδομένων; Υπάρχουν έξι έννομοι λόγοι στη βάση των οποίων επιτρέπεται η επεξεργασία δεδομένων σύμφωνα με τον GDPR. Πιο συναφής στα σχολεία είναι η έννομη βάση του δημόσιου καθήκοντος, που σημαίνει ότι τα δεδομένα χρησιμοποιούνται για την εκτέλεση εργασίας υπέρ του δημοσίου συμφέροντος. Ωστόσο, τα δεδομένα που συλλέγονται για τον σκοπό αυτόν δεν επιτρέπεται να ανακυκλωθούν για άλλο σκοπό. Για παράδειγμα, το σχολείο δεν επιτρέπεται να εκχωρήσει τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ενός γονιού σε τρίτο μέρος που προάγει σχολικές εκδηλώσεις, επικαλούμενο ότι πρόκειται για «δημόσιο καθήκον». Προκειμένου να εκχωρήσουν τα εν λόγω δεδομένα, θα πρέπει να αναζητήσουν κάποια άλλη έννομη βάση, τη συναίνεση. Τα σχολεία θα πρέπει επίσης να εξασφαλίζουν συναίνεση στην περίπτωση που δημιουργούν έναν μαθητικό λογαριασμό σε μια υπηρεσία υπολογιστικού νέφους.

2) Ποια δεδομένα τηρούνται πού και ποιος έχει πρόσβαση σε αυτά; Τα σχολεία θα πρέπει να διεξάγουν έλεγχο στις πρακτικές επεξεργασίας των δεδομένων τους. Όταν έχουν στη διάθεσή τους μια πλήρη εικόνα των προσωπικών δεδομένων, μπορούν στη συνέχεια να εξετάσουν τον καλύτερο τρόπο να τα προστατέψουν.

3) Ποια μέτρα ασφαλείας έχετε θεσπίσει; Οι παραβιάσεις δεδομένων δεν είναι πάντα έργο των χάκερ και τυχόν κακόβουλου λογισμικού – μπορεί να είναι το αποτέλεσμα ενός φορητού υπολογιστή ξεχασμένου στο τρένο ή ενός συγγενή που τον «τρώει» η περιέργεια. Για τον λόγο αυτόν, το προσωπικό θα πρέπει να αποθηκεύει προσωπικά δεδομένα μόνο σε εξοπλισμό του σχολείου, να χρησιμοποιεί ισχυρούς κωδικούς πρόσβασης και να ρυθμίζει τις συσκευές ώστε να κλειδώνουν αυτόματα μετά από πέντε λεπτά. Αν τα προσωπικά δεδομένα είναι δυνατό να μεταφορτωθούν σε μεταφερόμενα μέσα, όπως σε stick USB, θα πρέπει να κρυπτογραφούνται και να προστατεύονται με κωδικό και να κρατούνται μακριά από άλλους χρήστες. Το προσωπικό θα πρέπει επίσης να επιμορφώνεται σχετικά με την κοινωνική μηχανική, την υποκλοπή προσωπικών δεδομένων (phishing), τις τεχνολογίες υπολογιστικού νέφους, τις επιθέσεις ransomware και άλλα.

4) Τι ξέρουν οι γονείς; Τα σχολεία θα πρέπει να διανέμουν μια ανακοίνωση σχετικά με το καθεστώς προστασίας των προσωπικών δεδομένων στους γονείς μέσω φυλλαδίου, ενημερωτικού δελτίου, κάποιας έκθεσης ή επιστολής/ηλεκτρονικού μηνύματος: σε αυτήν, θα πρέπει να δηλώνουν ποια δεδομένα συλλέγονται, τον λόγο που τα συλλέγονται και τα τρίτα μέρη

που είναι ενήμερα για αυτά. Να έχετε υπόψη ότι, σύμφωνα με τον GDPR, οι γονείς και οι μαθητές μπορούν να ζητήσουν να δουν τα δεδομένα που τηρούνται για τους ίδιους χωρίς χρέωση.

Καλές πρακτικές: ενημερωθείτε

Όχι μόνο οι ενήλικες, αλλά και τα παιδιά θα πρέπει να αφιερώνουν σκέψη στην προστασία των δεδομένων. Για τον λόγο αυτόν, το Κέντρο Κοινών Ερευνών έχει δημιουργήσει ένα παιχνίδι για κινητές συσκευές, το *Cyber Chronix*, στο οποίο οι παίκτες θα πρέπει να αντιμετωπίσουν μια σειρά εμποδίων σχετικών με τον GDPR σε έναν φουτουριστικό πλανήτη.

Αν επιθυμείτε να γνωρίσετε περισσότερα για τον GDPR, μπορείτε επίσης να *επικοινωνήσετε με την Αρχή Προστασίας Δεδομένων της χώρας σας. ...*». Από:

<https://www.schooleducationgateway.eu/el/pub/resources/tutorials/brief-gdpr-guide-for-schools.htm>.

Ανακτήθηκε στις 06.05.2020.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5

Ιστοσελίδα της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα για την Προστασία του Παιδιού:

«... Συγκατάθεση

Όταν η επεξεργασία βασίζεται στη συγκατάθεση, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να εξασφαλίσει ότι το παιδί έχει ενημερωθεί και κατανοήσει σε τι συναινεί, αλλιώς η συγκατάθεση είναι «άκυρη», καθώς η υποχρέωση για σαφή ενημέρωση δεν έχει τηρηθεί. Για τον λόγο αυτό, η γλώσσα πρέπει να είναι απλή, σαφής και κατανοητή για ένα παιδί.

Ειδικότερα, σε σχέση με την προσφορά υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας απευθείας στο παιδί, ο ΓΚΠΔ θέτει ηλικιακά όρια για την έγκυρη υποβολή της συγκατάθεσης του παιδιού. Έτσι, λοιπόν, τα παιδιά άνω των 16 ετών έχουν δικαίωμα να υποβάλουν έγκυρα τη συγκατάθεσή τους, ενώ για τα παιδιά κάτω των 16 ετών η συγκατάθεση δίνεται από αυτόν που έχει τη γονική μέριμνα, δηλαδή τον γονέα ή τον κηδεμόνα.

Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν με νόμο μικρότερο όριο ηλικίας για τους εν λόγω σκοπούς, υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω ηλικία δεν είναι κάτω από τα 13 έτη (αναμένεται η ρύθμιση του εθνικού εφαρμοστικού νόμου που θα επιλέξει το ηλικιακό όριο για τη συγκατάθεση από 13 έως 16 χρόνια). Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να καταβάλει κάθε εύλογη προσπάθεια για την εξακρίβωση της ηλικίας και την επαλήθευση της ταυτότητας αυτού που δίνει τη συγκατάθεση στην περίπτωση που πρόκειται για παιδί κάτω των 16 χρόνων.

Αυτόματη λήψη αποφάσεων για παιδιά, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ

Κατ' αρχήν απαγορεύεται η αυτόματη λήψη αποφάσεων, εάν αυτές οι αποφάσεις έχουν νομική επίδραση στα παιδιά ή τα επηρεάζουν σημαντικά. Ο ΓΚΠΔ δίνει στα παιδιά το δικαίωμα να μην υπόκεινται σε τέτοιου είδους αποφάσεις. Μολονότι υπάρχουν εξαιρέσεις στο δικαίωμα αυτό, αυτές ισχύουν μόνον εάν έχουν ληφθεί κατάλληλα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων, ελευθεριών και των συμφερόντων του παιδιού. Επίσης, σε περίπτωση που καταρτίζεται προφίλ για παιδιά, θα πρέπει ο υπεύθυνος επεξεργασίας να παρέχει σαφείς πληροφορίες αναφορικά με την επεξεργασία των δεδομένων τους. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εκμεταλλευτεί την αδυναμία κατανόησης ή την αδύναμη θέση των παιδιών γενικότερα. Εξάλλου, απαγορεύεται η κατάρτιση προφίλ για παιδιά για σκοπούς εμπορικής προώθησης. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να σέβεται το απόλυτο δικαίωμα του παιδιού να εναντιωθεί σε μια τέτοια ενέργεια του υπευθύνου που σχετίζεται με την απευθείας εμπορική

προώθηση και να τη σταματήσει αμέσως μόλις του ζητηθεί.» Από:
https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,211243&_dad=portal&_schema=PORTAL.

Ανακτήθηκε στις 15.05.2020.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αυτό το ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς. Οι απαντήσεις θα συμβάλλουν στην αναβάθμιση των τεχνολογικών και διαδικτυακών υπηρεσιών στην Εκπαίδευση.

Σας ευχαριστούμε για τη συνεργασία.

A. ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΠΕ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα.					
	Καθόλου	Λίγο	Συχνά	Πολύ συχνά	Πάντα
1. Χρησιμοποιείτε το Διαδίκτυο για διδασκαλία; (Πόσο συχνά;).					
2. Συνδέεστε στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όταν μένετε στο σπίτι; (Πόσο συχνά;).					
3. Συνδέεστε στο Διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όταν βρίσκεστε στην εργασία σας; (Πόσο συχνά;).					
4. Χρησιμοποιείτε ψηφιακές εφαρμογές για τη διδασκαλία					

<p>μαθημάτων; Αν χρησιμοποιείτε, ποιες είναι αυτές και πόσο συχνά τις χρησιμοποιείτε; 1) 2) 3) 4)</p>					
<p>5. Συνδέεστε με δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης για εκπαιδευτικούς σκοπούς; Ποια είναι αυτά και πόσο συχνά συνδέεστε; 1) 2) 3)</p>					
<p>6. Παρακολουθείτε διαδικτυακά σεμινάρια (webinars) για την προσωπική σας εκπαίδευση; (Πόσο συχνά;).</p>					
<p>7. Θα θέλατε να επανεκπαιδευτείτε στις βασικές χρήσεις των ΤΠΕ; (Πόσο συχνά;).</p>					

8. Θα επιθυμούσατε συνεχή επιμόρφωση - επανεκπαίδευση στις Τ.Π.Ε.;

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

9. Συμφωνείτε με την εφαρμογή των νέων τεχνολογικών προκλήσεων στην τάξη;

Καθόλου Λίγο Συχνά Πολύ συχνά Πάντα

10. Σας βοηθά η χρήση της τεχνολογίας στη διδασκαλία;

Καθόλου Λίγο Συχνά Πολύ συχνά Πάντα

11. Πόσο άνετα αισθάνεσθε με τη χρήση των ΤΠΕ;

Καθόλου – Δε μου αρέσει η τεχνολογία.

Είμαι καταρτισμένος/η στις βασικές έννοιες/χρήσεις ΤΠΕ.

Δεν απαιτούνται οι ΤΠΕ για τη διδασκαλία του μαθήματός μου.

Καθόλου Δεν απαντώ.

Χρησιμοποιώ συχνά τις ΤΠΕ.

Γνωρίζω πολύ καλά τις ΤΠΕ.

12. Πόσο συχνά χρησιμοποιούν οι μαθητές σας τις ΤΠΕ για τα μαθήματά τους;

Καθόλου Λίγο Συχνά Πολύ Συχνά Πάντα

13. Τι θα προτείνατε για την αλλαγή της στάσης των εκπαιδευτικών απέναντι στον φόβο για τη χρήση των ΤΠΕ;

.....

.....

.....

.....

.....

B. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

14. Έχετε δει φωτογραφίες στο Διαδίκτυο, που σάς ενόχλησαν ως προς το περιεχόμενό τους;

Ναι Όχι

Εάν «Ναι» από πού προέρχονταν;

.....
.....
.....

15. Τι γνωρίζετε για τον Γενικό Κανονικό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων ΓΚΠΔ, ο οποίος είναι σε εφαρμογή από το 2018;

.....
.....
.....
.....
.....

16. Έχετε δώσει τη συγκατάθεσή σας για να λαμβάνετε μηνύματα από ιστοσελίδες εμπορικών συναλλαγών;

Ναι Όχι

17. Υπάρχουν άτομα στο σχολείο όπου υπηρετείτε, τα οποία έχουν εκπαιδευτεί πρόσφατα σχετικά με τον ΓΚΠΔ;

Ναι Όχι

18. Έχετε τις απαραίτητες γνώσεις για τη διαδικτυακή ασφάλεια;

Ναι

Όχι και δε θα ήθελα επιμόρφωση - επανεκπαίδευση

Όχι και θα ήθελα επιμόρφωση - επανεκπαίδευση

19. Πρέπει να κλειδώνετε τον υπολογιστή σας στο σχολείο σας, όταν απομακρύνεστε από αυτόν;

Ναι Όχι

20. Ζητάτε τη συγκατάθεση των γονέων των μαθητών για την επεξεργασία και την αποθήκευση Προσωπικών Δεδομένων;

Ναι Όχι

21. Χρησιμοποιείτε έντυπα συγκατάθεσης για την επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών;

Ναι Όχι

22. Χρησιμοποιείτε προγράμματα ασφάλειας υπολογιστών;

Ναι Όχι

23. Αποδέχεστε τις «πολιτικές για τα cookies» των προγραμμάτων περιήγησης;

Ναι Όχι

24. Κάνετε περιορισμένη χρήση ιστότοπων;

Ναι Όχι

25. Χρησιμοποιείτε λογισμικό προστασίας από ιούς και «τείχη προστασίας» των ηλεκτρονικών αρχείων σας στο σπίτι;

Ναι Όχι

26. Χρησιμοποιείτε λογισμικό προστασίας από ιούς και «τείχη προστασίας» των ηλεκτρονικών αρχείων σας στο σχολείο;

Ναι Όχι

27. Διαγράφετε έπειτα από συγκεκριμένο διάστημα τα δεδομένα μαθητών στο σχολείο;

Ναι Όχι

28. Γνωρίζετε πώς μπορείτε να έχετε στον υπολογιστή σας ανώνυμα τα δεδομένα των μαθητών σας;

Ναι Όχι

Γ. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ηλικία: Χρόνια υπηρεσίας:

Φύλο: Άνδρας
 Γυναίκα

Σχολείο: Δημοτικό
 Νηπιαγωγείο

Πόλη:

Περιφερειακή Ενότητα (Νομός):

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7

Ερωτηματολόγιο απευθυνόμενο σε φοιτητές πριν από τη Διδακτική Παρέμβαση.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αυτό το ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε φοιτητές. Οι απαντήσεις θα συμβάλλουν στην αναβάθμιση των τεχνολογικών και διαδικτυακών υπηρεσιών στην Εκπαίδευση.

Σας ευχαριστούμε για τη συνεργασία.

1. Γνωρίζετε τι είναι η διαδικτυακή ασφάλεια, με κάθε λεπτομέρεια;

Ναι Όχι

2. Γνωρίζετε τι είναι ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων;

Ναι Όχι

3. Γνωρίζετε τι είναι τα Προσωπικά Δεδομένα;

Ναι Όχι

4. Στην πρακτική άσκηση που κάνετε στο Νηπιαγωγείο, οφείλετε να ζητάτε τη συναίνεση - συγκατάθεση των γονέων για την αποθήκευση και την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων των νηπίων;

Ναι Όχι

5. Έχετε παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων;

Ναι Όχι

Ερωτηματολόγιο απευθυνόμενο σε φοιτητές μετά από τη Διδακτική Παρέμβαση.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αυτό το ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε φοιτητές. Οι απαντήσεις θα συμβάλλουν στην αναβάθμιση των τεχνολογικών και διαδικτυακών υπηρεσιών στην Εκπαίδευση.

Σας ευχαριστούμε για τη συνεργασία.

1. Γνωρίζετε τι είναι ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων;

Ναι Όχι

2. Στην πρακτική άσκηση που κάνετε στο Νηπιαγωγείο, οφείλετε να ζητάτε τη συναίνεση - συγκατάθεση των γονέων για την αποθήκευση και την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων των νηπίων;

Ναι Όχι

3. Γνωρίζετε τι είναι τα Προσωπικά Δεδομένα;

Ναι Όχι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αυτό το ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε μαθητές Νηπιαγωγείου (μεγάλα νήπια). Οι απαντήσεις θα συμβάλλουν στην αναβάθμιση των τεχνολογικών και διαδικτυακών υπηρεσιών στην Εκπαίδευση.

Σας ευχαριστούμε για τη συνεργασία.

Αγόρι Κορίτσι Ηλικία: Νηπιαγωγείο:

1. Κλείνεις τον υπολογιστή σου, όταν σταματάς το παιχνίδι;

Ναι Όχι

2. Όταν ο/η φίλος/η σου, σου ζητάει να παίξει και εκείνος/η στο παιχνίδι που παίζεις στον υπολογιστή, του/της επιτρέπεις;

Ναι Όχι

3. Υπάρχει κάτι που σε φοβίζει, όταν ανοίγεις τον υπολογιστή;

Ναι Όχι

4. Μιλάς με τους γονείς σου για τα παιχνίδια που παίζεις στον υπολογιστή σου;

Ναι Όχι

5. Ξέρεις ότι όταν παίζουμε στον υπολογιστή δε λέμε σε κανέναν το όνομα και τη διεύθυνσή μας;

Ναι Όχι

6. Όταν παίζεις στον υπολογιστή στο σπίτι ή στο σχολείο δε ζητάς βοήθεια από τον κύριο/την κυρία ή από τους γονείς σου;

Ναι Όχι

7. Επιτρέπεται να παίζεις όλα τα παιχνίδια στο Διαδίκτυο;

Ναι Όχι

8. Όταν παίζεις με τον υπολογιστή στο σπίτι σου, κάθονται μαζί σου οι γονείς σου ή κάποιος άλλος συγγενείς σου;

Ναι Όχι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9

Πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενο των Ιστοσελίδων της Βιβλιογραφίας.

Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Απόφαση με αρ. 21/2019.

Βιντεοπιτήρηση στις δημόσιες σχολικές μονάδες. Από:

[file:///C:/Users/user/Downloads/21_2019anonym%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/21_2019anonym%20(5).pdf). Ανακτήθηκε στις 18.02.2020.

Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Απόφαση αρ. 27/2019. Ενέργειες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων ως Υπεύθυνος Επεξεργασίας. Από:

[file:///C:/Users/user/Downloads/27_2019anonym%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/27_2019anonym%20(2).pdf). Ανακτήθηκε στις 18.02.2020.

Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Απόφαση αρ. 28/2019. Αναγραφή του θρησκευματος στους τίτλους σπουδών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και στο πληροφοριακό σύστημα «myschool». Από:

[file:///C:/Users/user/Downloads/28_2019anonym%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/28_2019anonym%20(5).pdf). Ανακτήθηκε στις 07.04.2020.

Cytanet – Ασφάλεια στο διαδίκτυο. Σύμφωνα με τον ιστότοπο, στον οποίο παρουσιάζεται η δράση και η στοχοθεσία της Cytanet, η εταιρεία ασχολείται ιδιαίτερα με θέματα παιδείας. *«Ιδιαίτερα για τους μαθητές Δημοτικής, Μέσης και Τεχνικής εκπαίδευσης η Cytanet πραγματοποιεί επισκέψεις σε σχολεία με εκπαιδευτικές παρουσιάσεις για την ασφαλή χρήση του διαδικτύου»*. Από: <http://www.education.cytanet.com.cy/Trainings/>. Ανακτήθηκε στις 18.04.2020.

Διαδικτυακή Εκπαιδευτική Πύλη. Από:

http://edu-gate.minedu.gov.gr/index.php?option=com_sppagebuilder&view=page&id=23&Itemid=126. Ανακτήθηκε στις 18.04.2020.

Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία. Από:

<http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%9D%CE%AD%CE%B5%CF%82%20%CE%A4%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82/%CE%A4%CE%A0%CE%95%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C.pdf>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών. Παρουσιάζονται αναλυτικά οι προτάσεις του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Από: <http://www.pi-schools.gr/programs/depps>. Ανακτήθηκε στις 18.04.2020.

Έγγραφο του Υπουργείου Παιδείας σχετικά με τη χρήση Κινητών Τηλεφώνων και Ηλεκτρονικών Συσκευών στο Σχολείο. Από:

https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2018/%CE%A6.25_103373_%CE%94122-6-2018-

[%CE%A7%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B7_%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B7%CF%84%CF%8E%CE%BD_%CF%84%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CF%86%CF%8E%CE%BD%CF%89%CE%BD_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD_%CF%83%CF%85%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CF%8E%CE%BD_%CF%83%CF%84%CE%B1_%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%B1_signed.pdf](https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2018/%CE%A7%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B7_%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B7%CF%84%CF%8E%CE%BD_%CF%84%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CF%86%CF%8E%CE%BD%CF%89%CE%BD_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD_%CF%83%CF%85%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CF%8E%CE%BD_%CF%83%CF%84%CE%B1_%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%B1_signed.pdf). Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Εκπαιδευτική Τηλεόραση. Από: <http://www.edutv.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020

Εκπαιδευτική Τηλεόραση. Σύμφωνα με τον ιστότοπο: «*Η εικονική «Ασφάλεια Διαδικτύου» συμβουλεύει τους νεαρούς μαθητές για τα πνευματικά δικαιώματα στο Διαδίκτυο και προτείνει φίλτρα αναζήτησης ή πρόσθετο λογισμικό ώστε οι ακατάλληλοι ιστότοποι να αποκλείονται από τα αποτελέσματα της αναζήτησης.*».

Από: <http://www.edutv.gr/index.php/diakiklio/odysseia-sto-diakiklio-epeisodio-1o-sto-dromo-gia-tin-ithaki>. Ανακτήθηκε στις 12.03.2020.

Εκπαιδευτικό υλικό για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Προτάσεις αντιμετώπισης εκφοβισμού ή παρενόχλησης, τόσο στον πραγματικό κόσμο, όσο και στο Διαδίκτυο.

Από: <https://www.youtube.com/watch?v=SbMVvUcMFZ0>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Εκπαιδευτικό υλικό για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Εκπαιδευτικό βίντεο που έχει στόχο να μνήσει τους ανηλίκους, ιδίως πολύ μικρών ηλικιών, στην αναζήτηση βοήθειας από έναν ενήλικο σε περίπτωση εμφάνισης «*κάτι παράξενου*» κατά τη διάρκεια της περιήγησης στο Διαδίκτυο. Από: <https://www.youtube.com/watch?v=6TJvBfeUFA4>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Εκπαιδευτικό υλικό για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Εκπαιδευτικό βίντεο που έχει στόχο να συμβουλευσει τους ανηλίκους, ώστε να μην αποκαλύπτουν Προσωπικά Δεδομένα στο Διαδίκτυο και να μην κοινοποιούν στοιχεία που μπορεί να αποβούν βλαπτικά, τόσο για τους ίδιους, όσο και για τους οικείους τους. Από:

<https://www.youtube.com/watch?v=y41bXahQVLk&t=74s>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

E-learning Πανεπιστημίου Αθηνών. Από: <https://elearningekpa.gr>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Ενημέρωση για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέσω του Πληροφοριακού Συστήματος (Π.Σ.) «myschool». Σύντομος οδηγός για το πλαίσιο επεξεργασίας των Προσωπικών Δεδομένων των μαθητών που χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες λειτουργίας του Πληροφοριακού Συστήματος «my school». Από: <https://myschool.sch.gr/help/myschoolGDPR.pdf>. Ανακτήθηκε στις 20.02.2020.

Εργαστήριο Νέων Τεχνολογιών και Εξ αποστάσεως εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Σύμφωνα με τον ιστότοπο, «... Το Εργαστήριο Νέων Τεχνολογιών και Εκπαίδευσης από Απόσταση, του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών, της Σχολής Επιστημών Αγωγής, του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, εξυπηρετεί κύριες εκπαιδευτικές και ερευνητικές ανάγκες στα αντικείμενα: της πληροφορικής και των εκπαιδευτικών προγραμμάτων με χρήση ΤΠΕ, και της επιστημονικής έρευνας (Μεθοδολογία – Ανάλυση - Αποτελέσματα)». Από: <https://lab-ntodl.ecedu.uoi.gr/index.php/2020-05-12-12-32-58>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

e-selides – Νηπιαγωγείο. Από: <https://www.e-selides.gr/downloads.php?c=282>. Ανακτήθηκε στις 02.04.2020.

E - twinning, Αρχική. Πλατφόρμα που προσφέρει δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ του προσωπικού που εργάζεται σε σχολεία ευρωπαϊκών χωρών, τα οποία συμμετέχουν στο συγκεκριμένο πρόγραμμα. Από: <https://www.etwinning.net/el/pub/index.htm>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοεξερεύνηση – Βικιπαίδεια. Από:

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B5%CE%B%CE%B5%CF%81%CE%B5%CF%8D%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B7>.

Ανακτήθηκε στις 15.03.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://internet-safety.sch.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <http://www.safeline.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <http://www.saferinternet.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο: Από: <https://saferinternet4kids.gr/athena-tablet-fairy-tale/>. Ανακτήθηκε στις 02.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://saferinternet4kids.gr/digiduck/>. Ανακτήθηκε στις 20.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://saferinternet4kids.gr/wp-content/uploads/2017/08/BETTER-INTERNET-FOR-KIDS-small-file.pdf>. Ανακτήθηκε στις 17.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://saferinternet4kids.gr/wp-content/uploads/2018/04/firewall.pdf>. Ανακτήθηκε στις 18.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://saferinternet4kids.gr/yliko/puzzle-athena-ermis/>. Ανακτήθηκε στις 02.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://saferinternet4kids.gr/yliko/puzzle-mama-paidi>. Ανακτήθηκε στις 17.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://saferinternet4kids.gr/yliko/puzzle-me-prosoxi>. Ανακτήθηκε στις 19.03.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://internet-safety.sch.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <https://internet-safety.sch.gr/index.php/articles/teach/item/286-vfp>. Ανακτήθηκε στις 19.05.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <http://simsafety.cti.gr>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο, Cyberkid. Από: <http://www.cyberkid.gov.gr>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020.

Ιστοσελίδα για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Από: <http://www.privacyinternational.org>. Ανακτήθηκε στις 17.03.2020.

Ιστοσελίδα με εκπαιδευτικό υλικό. Από: <http://www.e-yliko.gr/htmls/Safety/getsafe/index.htm>. Ανακτήθηκε στις 19.04.2020

Ιστοσελίδα της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων Δεδομένων: Από: https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,211243&_dad=portal&_schema=PORTAL. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Ιστοσελίδα του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Από: <https://www.opi.gr/vivliothiki/2121-1993>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Ιστοσελίδα του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Από: https://www.opi.gr/images/yliko/vasikos_odigos.pdf. Ανακτήθηκε στις 30.01.2020.

Ιστοσελίδα του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Από: <https://www.opi.gr/images/yliko/daskaloi.pdf>. Ανακτήθηκε στις 30.01.2020.

Ιστοσελίδα του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Από:

<https://www.opi.gr/images/yliko/dimotiko.pdf>. Ανακτήθηκε στις 30.01.2020.

Ιστοσελίδα του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου. Από: <https://www.sch.gr/8377old/>

[https://www.sch.gr/wp-](https://www.sch.gr/wp-content/uploads/2018/05/GSN_Detailed_Memo_GR_Apr_2018.pdf)

[content/uploads/2018/05/GSN_Detailed_Memo_GR_Apr_2018.pdf](https://www.sch.gr/wp-content/uploads/2018/05/GSN_Detailed_Memo_GR_Apr_2018.pdf). Ανακτήθηκε στις

20.03.2020

Ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Από:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?docu>

[entId=090000168046d0a4](https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?docu). Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Ιστοσελίδα - Χαμόγελο του Παιδιού. Από: <http://www.hamogelo.gr>. Ανακτήθηκε στις

19.04.2020.

Ιστοσελίδα - Χαμόγελο του Παιδιού. Από: <http://www.yousmile.gr>. Ανακτήθηκε στις

19.04.2020.

Κέντρο Επιμόρφωσης Πανεπιστημίου Αιγαίου. Από: <http://e-epimorfosi.aegean.gr/>.

Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Νέα Προγράμματα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (2011). Από:

<http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%87%CE>

[%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20-](http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%87%CE)

[%20%CE%A0%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%B7%20%CE%A3%CF%87%CE%B](http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%87%CE)

[%F%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%97%CE%BB%CE%B9%CE%B](http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%87%CE)

[%A%CE%AF%CE%B1/2%CE%BF%20%CE%9C%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%](http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%87%CE)

[82.pdf](http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%87%CE). Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Net Smartz Kids. Από: <https://www.netsmartzkids.org/>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Πρόγραμμα Σπουδών στις ΤΠΕ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Από:

<http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF>

[F%86%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%BA%CE%B1%CE](http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF)

[E%B9%20%CE%9D%CE%AD%CE%B5%CF%82%20%CE%A4%CE%B5%CF%87](http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF)

[%CE%BD%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82/%CE](http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF)

[E%A4%CE%A0%CE%95%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE](http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF)

[%B9%CE%BA%CF%8C.pdf](http://ebooks.edu.gr/info/newps/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF). Ανακτήθηκε στις 18.04.2020.

Π.Σ.Δ. Αναλυτικό ενημερωτικό σημείωμα. Από:

https://www.sch.gr/wp-content/uploads/2020/01/GSN_Detailed_Memo_GR_Jan_2020.pdf. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.

Safe Internet Greece – Video. Από: <https://www.youtube.com/watch?v=6TJvBfeUFA4>. Ανακτήθηκε στις 20.03.2020.